Redactor: Mirella Acsente
Tehnoredactare computerizată: Andreea Dobreci
Coperta: Andrei Radu Dobre

E.L. Doctorow, *Ragtime*
Copyright © E.L. Doctorow, 1974, 1975

Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate Editurii LEDA, parte componentă
a GRUPULUI EDITORIAL CORINT

ISBN 978-973-102-082-2

Timbrul literar se plătește Uniunii Scriitorilor din România
Cont: RO65RNCB0082000508720001, B.C.R., Sucursala UNIREA

Pentru comenzi și informații adresați-vă la:

Editura LEDA
Difuzare și Clubul Cărții

Splaiul Independenței nr. 202 A, Sector 6, București
Tel.: 319.88.22, 319.88.33, 319.88.77; Fax: 319.88.66
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazinul virtual: www.edituracorint.ro

Format: 16/54x84
Coli tipo: 22
Tiparul executat la S.C. TIPARG S.A.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DOCTOROW, EDGAR LAWRENCE
Ragtime / E.L. Doctorow ; trad.: Antoaneta Ralian; pref: Paul Cernat. – București: Leda, 2007
ISBN 978-973-102-082-2

I. Ralian, Antoaneta (trad.)
II. Cernat, Paul (pref.)

821.111(73)-31=135.1

E. L. Doctorow

RAGTIME

Traducere de ANTOANETA RALIAN
Prefață de PAUL CERNAT

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Un roman retro despre identitatea americană

Descendent al unei familii de emigranți evrei din Rusia, Edgar Lawrence Doctorow (n. 1931) a copilărit în cartierul newyorkez Bronx, printre americani de culoare. Expresie sublimată a acestei experiențe, romanul său-fanion *Ragtime* (1975) o proiectează într-o imagine a istoriei Americii de la începutul secolului XX și până la Primul Război Mondial. Un portret contradictoriu, deloc flatant, în care accentul cade asupra mizeriei imigranților, asupra discriminărilor etnico-rasiale, a sărăciei și exploatării. Dar și o imagine a stângii americane din epoca industrială („*The Old Left*"), de la sindicalismul radical și militantismul socialist la revoluționarismul anarhist. „Cealaltă parte" a istoriei americane este reprezentată de creativitatea tehnologică și de succesul economic al marilor inventatori, de mogulii Morgan și Ford, de senzualitatea detracată a high-life-ului, dar mai ales de familia din New Rochelle (New York), întruchipare tipică a Americii

standard. Avem, de fapt, în roman o imagine plurală, conflictuală asupra familiei americane, cu trei „protagoniști" reprezentativi: familia *middle class*, burgheză, albă și protestantă, armonioasă dar alunecând spre criză; apoi familia de imigranți evrei, săracă, rătăcitoare și văduvită de absența mamei, dar năzuind către o nouă plenitudine; în fine, familia de culoare, dârză, dură și eroică, dornică să se emancipeze, dar distrusă în fașă de șovinismul alb (la rigoare, pot fi adăugate și exemple colaterale: de la eșecurile maritale din biografia seducătoarei Evelyn Nesbit la refuzul familiei de către militanta anarhistă Emma Goldman, propovăduitoare a amorului liber). Toate personajele sunt, într-un fel sau altul, „tipice", „exponențiale" pentru categoria lor socio-mentalitară, dar nu în sens clasic sau... realist socialist, ci oarecum postmodern. Critica a vorbit – și nu a greșit prea mult – despre clișee retrospective și „pop" asupra istoriei (Fredric Jameson), despre imagini de *cartoon* retro ș.a.m.d. Desigur, nimic sau aproape nimic „emblematic" pentru perioada anterioară epocii jazului nu lipsește din panoplie, dar decupajul și interpretarea de subtext sunt mereu subtile. De la expedițiile exploratorilor (cucerirea Polului Nord de către R. Peary) la avântul psihanalizei (vizita de la Niagara a lui Freud, însoțit de doi discipoli ai săi: F. Kerenyi și „oedipianul" Jung), de la febra marilor invenții economico-științifice la renașterea compensatorie a interesului pentru egiptologie, ezoterism și hermetism, de la evadările fabuloase ale iluzionistului Houdini la difuziunea muzicii ragtime dinspre negri spre albi, de la conflictele de clasă la cele de rasă între „cele două Americi", totul e aici, pus în abisul

acestui album de familie al Americii din epoca *ragtime*... Mai mult: istoria americană se deschide „intercontinental" – printr-o rețea subterană de corespondențe – către cea europeană și universală, aflată în pragul atentatului de la Sarajevo și al primei mari conflagrații a secolului. Iar frontierele continentale sunt transgresate în dublu sens, căci dacă Freud et Co. trec Oceanul pentru a vizita/explora Statele Unite, iluzionistul Houdini își oferă „serviciile" în diferite state europene, iar nababul J.P. Morgan trăiește, crepuscular, revelația Egiptului. Fără a eșua în caricatural, mai curând nostalgic și bonom decât critic sau parodic, romanul lui Doctorow îmblânzește prin distanță și estetizare tragediile istoriei „mici" sau „mari", dar nu le bagatelizează. Vorbind despre atitudinea cărții, comentatorii au subliniat pe drept cuvânt „umanismul evreiesc radical" al autorului, vizibil inclusiv în identificarea sa profundă, compasională, cu problemele imigranților și ale populațiilor oprimate. Roman de tip *melting pot* al expansiunii americane, al inventării de noi identități și al emancipărilor conflictuale, *Ragtime* este și o verigă a unui proiect auctorial mai amplu despre ipostazele istorice ale stângii din S.U.A., mergând până în anii '60.

În mod semnificativ, cartea apare în 1975, în perioada marii depresii ce a însoțit sfârșitul războiului din Vietnam (fragmente ample au văzut lumina tiparului cu un an înainte, în *The American Review*). Unii critici radicali au văzut în ea un blamabil simptom al „dezangajării". Alții, mai moderați, au evidențiat, dimpotrivă, paradoxalul, nostalgic-ambivalentul ei caracter critic. (Este suficient să amintesc în treacăt amplele analize pe care i le dedică

Fredric Jameson în faimosul *Postmodernism or The Cultural Logic of Late Capitalism*, 1991, sau replica Lindei Hutcheon din volumele despre poetica și politica postmodernismului.) Ficțiune istorică sau „metaficțiune istoriografică", *Ragtime* are, oricum, meritul de a (re)problematiza reprezentarea estetică a istoriei, cu sau fără majuscula, într-o narațiune briantă. Iar istoria este aici *ironică* în justiția ei imanentă.

Ecranizată cu succes (în 1981) și adaptată ca musical (în 1998), narațiunea nu abandonează – oricât de „postmodernă" ar fi – ingredientele clasice ale romanescului: acțiune dinamică, personaje „rotunde", memorabile, *suspense*, pictură de medii extrem de variate. Nu amestecă aiuritor registrele, nu dezechilibrează strident perspectivele, nu experimentează autist, nu eseizează pedant și nu intertextualizează baroc. Caracterul scenic și cinematografic este marcat, story-ul – alert și coerent, în ciuda caracterului multifațetat, iar elementele de senzațional sunt impecabil orchestrate într-un concert reunind, comprimat, mai multe romane „de epocă". Este suficient să amintim scamatoriile fantastic-eliberatoare ale lui Houdini, expediția Tatălui spre Polul Nord (încheiată mediocru – vezi și penibila defilare sexuală cu o eschimoasă animalizată, nespălată), biografia tumultoasă a activistei Emma Goldman în ocurență cu dezabuzata Evelyn Nesbit, spectacolul enorm al îndrăgostitului excitat, ascuns în dulap, picarescul călătoriilor paupere ale lui Tateh împreună cu Fetița de-a lungul și de-a latul Americii (de la șomaj, trecând prin sindicalism proletar și greve, până la succesul „întreprinzător" în artă), ascensiunea „giganților" Morgan și Ford, călătoria grotească, pseudo-inițiatică (nu lipsită de o filozofie

a deșertăciunii) a celui dintâi la piramidele egiptene, tragica acțiune teroristă a lui Coalhouse Walker et Co. în luptă inegală cu *establishment*-ul alb, destinul destrămat al Fratelui mai mic... Am putea spune – o frescă a marii și micii istorii americane de la o mie nouă sute și... dacă termenul de „frescă" n-ar fi deplasat și impropriu prin sugestia sa monumentalistă. Și apoi stilul: alb, dinamic și funcțional, distant și totodată complice, cu propoziții scurte, fără volute inutile, dar capabil să surprindă stări de spirit și atmosfere – dizolvate poetic în text precum ceaiul în apă...

Nu e deloc clar cine narează în acest roman deliberat ambiguu la toate nivelurile. Pe anumite porțiuni, vocea narativă pare că-i aparține Băiatului care, ajuns la senectute, își rememorează copilăria, pe altele – unui terț care a valorificat, neutru, diverse mărturii. De fapt, totul pare a fi orchestrat, pe ansamblu, de o instanță omniscientă dar cu o identitate plurală, indeterminată... (Pentru un minuțios examen naratologic, v. *Models of Misrepresentation: on the Fiction of E.L. Doctorow* de Cristopher D. Moriss, 1991.)

Coexistența unor figuri istorice reale (care apar ca personaje secundare) alături de altele pur „ficționale" (și principale!) sau livrești a făcut, la rândul ei, obiectul a numeroase comentarii. Procedeul a fost de altfel folosit și la noi de Paul Georgescu (în *Solstițiu tulburat*), de Bedros Horasangian în romanul *Sala de așteptare* (1987), ulterior și de alții. Interferența celor două serii imprimă un caracter ambiguu narațiunii: primele o „autentifică", îi conferă plauzibilitate creând iluzia unei realități istorice verificabile, celelalte o derealizează, transformând-o în poveste. Nu toate personajele „reale" au însă aceeași pondere și aceeași

funcție narativă. Căci dacă iluzionistul Harry Houdini, militanta anarhistă Emma Goldman, exploratorul polar Robert Peary, industriașii Henry Ford și J. P. Morgan, frumoasa victimă de lux Evelyn Nesbit, soțul ei Harry K. Thaw și amantul ei Stanford White se numără printre cele mai importante personaje secundare, iar liderului spiritual de culoare Booker T. Washington i se acordă un anume rol în aplanarea conflictului dintre negri și albi, în schimb arhiducele Franz Ferdinand al Austriei, secesioniștii mexicani Emiliano Zapata și Francisco „Pancho" Villa, președinții Statelor Unite, psihanalistul dr. Freud și discipolii săi mai mult sau mai puțin fideli au mai degrabă roluri de figuranți, fiind meniți să confere romanului identitate istorică: „era pe vremea când..." și să interpreteze subiacent partitura evenimențială și ideatică a epocii. Elementul livresc se amestecă, la rândul său, cu „documentul" istoric romanțat și cu imaginația ficțională (care, fără doar și poate, are primul și ultimul cuvânt). Spre exemplu, numele muzicianului de culoare Coalhouse Walker e preluat, alături de câteva elemente ale intrigii, din nuvela *Michael Kohlhaas* a romanticului german Heinrich von Kleist. Dacă personajele secundare „istorice" (și, în felul lor, excepționale) au partituri cu ponderi diferite, menite să confere culoare, senzațional și, când e cazul, exotism narațiunii, centrul de greutate al cărții este asigurat de cele trei familii „reprezentative" social. Exponențialitatea „albilor" apare marcată, ca în teatrul abstract, prin nonindividualizarea onomastică: familia *middle class* îi are ca membri pe Tata, Mama, Băiatul, Fratele mai mic al Mamei și Bunicul, iar cea a imigranților

evrei – pe frumoasa Fetiță, pe mama ei izgonită pentru infidelitate (Mameh) și pe Tateh, membru famelic al unei grupări socialiste a artiștilor opuse anarhismului Emmei Goldman. Doar familia de culoare, oscilând între fidelitate domestică (Sarah) și emancipare justițiară (Coalhouse Walker), face excepție. Puternică și interiorizată, adolescenta Sarah e, la început, servitoare în casa din New Rochelle. Lăsată „grea" de un muzician de ragtime – cu două decenii mai vârstnic, distins și cultivat –, ea îl supune unor probe draconice de așteptare înainte de a-l accepta ca soț. Dornic să se reabiliteze în ochii iubitei și să se integreze în comunitatea albă, devenit proprietar „respectabil" al unui Ford Model T, bărbatul de culoare e însă umilit de un grup de pompieri albi, iar automobilul său – vandalizat. Încercarea lui imposibilă de a face apel la o justiție rasistă și ipocrită îl radicalizează etic până la fanatism: devenit lider al unei grupări teroriste de culoare, asasin în serie și caz federal, Coalhouse nu încetează să ceară dreptate (o va face, în felul ei, și Sarah, care sfârșește ucisă de gărzile prezidențiale). Romanul devine din acest moment un thriller sângeros și palpitant, care ia sfârșit prin capitularea justiției „albe" și – într-o compensație cinic negociată – prin executarea publică a liderului, cu răscumpărarea adepților săi nu mai puțin fanatizați. În fața familiei de culoare, Tatăl își vădește meschinăria etică, tot așa cum, după întoarcerea din expediția polară, își vădise degradarea virilă.

Un rol-cheie în „distrugerea vechii lumi" îl are Fratele mai mic al Mamei: nefericitul tânăr inadaptat și dezaxat, devenit, după ce Evelyn îl abandonează, inventator malefic al unor arme de distrugere în masă (*„make war, not love"*...)

ajunge să-l sponsorizeze cu explozibil și bani pe insurgentul Coalhouse. După asasinarea acestuia din urmă, dispare în Mexic, unde-i sprijină, cu același fanatism ucigaș, pe secesioniștii zapatiști. Cât despre armele sale ultraperformante, ele vor fi utilizate „patriotic" de guvernul Statelor Unite în Primul Război – prin intermedierea comercială a Tatălui – grecoiul ofițer de marină sfârșind ucis, într-un accident naval, de ele. Obsesia inventării unor arme distrugătoare de lumi „vechi" revine, la Doctorow, în *The Book of Daniel*: o carte „despre" inventatorii bombei atomice. Și un posibil prilej pentru o reflecție despre relația dintre tehnologie și resentiment, dintre distrugere și voința „revoluționară" de emancipare. Nu mai puțin, epica din *Ragtime* poate fi „citită" și ca punere în scenă a unei meditații auctoriale obsedante despre identitatea și problemele epocii.

Întreg romanul este construit pe un principiu al *fuziunii și transgresiunii identitare*. *Ragtime*-ul însuși, ca abordare pianistică *fin de siècle*, are un caracter ambiguu, de tranziție către altceva: pornit din muzica plebee, de bar a oamenilor de culoare, dar infuzându-se în cea „cultă", ale cărei reguli armonice le eliberează prin improvizație, el simbolizează fuziunea a două lumi până atunci greu compatibile: minoritarii de culoare, marginali și oprimați, respectiv *establishment*-ul „burghez", colonizator și suficient. Există și (multe) alte figuri ale transgresiunii. Marele iluzionist evreu Harry Houdini – fără îndoială, unul dintre cei mai spectaculoși eroi ai cărții – reușește, în reprezentațiile sale, să evadeze din cele mai mirobolante captivități. Eliberată de servitutea banală a vieții alături de un soț cumsecade dar mediocru, Mama –

reprezentantă cumsecade a lumii protestante – se va recăsători, în final, cu Tateh, trecut prin numeroase metamorfoze identitare: artist și proletar famelic, militant socialist, călător fără bani și fără domiciliu de-a lungul și de-a latul Americii, fals baron european, cineast și întreprinzător de succes... Nici Fratele mai mic al Mamei nu se simte „acasă" în mediul burghez al familiei. E, dimpotrivă, solitar, inadaptat și nefericit, visând la mari evadări și răsturnări: e, cu alte cuvinte, *mutantul*. Irezistibil atras erotic de glamoroasa și nefericita Evelyn Nesbit – victimă a soțului său Harry K. Thaw, închis pentru uciderea rivalului Stanford White – el va ajunge să-l sprijine (cum am văzut) pe Coalhouse Walker în răzbunarea sa „etică". Sfârșitul pe care, după despărțirea de Evelyn, îl caută cu obstinație va veni după un an, când tânărul prematur îmbătrânit este ucis în Mexic. Aflată la rândul ei în căutarea unei izbăviri, debusolata Evelyn se apropie – după arestarea soțului – de anarhista Emma Goldman și, într-o scenă cvasi-lesbiană, cea din urmă o învață să-și elibereze corpul pregătind-o pentru întâlnirea cu tânărul îndrăgostit ascuns în cameră... Practic, fiecare personaj poate fi situat pe o scală în funcție de capacitatea sau incapacitatea de a-și transcende propria identitate. Unii (cei „buni") reușesc să treacă testul, alții (captivi iremediabil modului de viață burghez) eșuează. Un exemplu tipic de eșec este cel al Tatei: însoțindu-l pe Robert Peary într-o expediție la Polul Nord, decentul ofițer nu-l poate urma până la capăt din motive de slăbiciune fizică și psihică, fiind lăsat la bază. Peste ani va muri într-un accident provocat de armele pe care „geniul malign al Fratelui mai

mic" le inventase, și pe care el însuși se angajase să le vândă guvernului american. Roabă a unei senzualități dependente de lux, Evelyn nu reușește să se rupă de propria „clasă", eșuând în „obscuritate" existențială. Doar soțul ei, arestatul Harry K. Thaw, se va răscumpăra, finalmente, prin nebunie: eliberat din ospiciu, îl regăsim mărșăluind fericit de Ziua Armistițiului... O categorie distinctă este aceea a personajelor „revoluționare": luptători fanatici, oameni ai resentimentului incapabili de bunătate. Ei sunt meniți, invariabil, unui sfârșit pe măsură: Fratele mai mic al Mamei și intratabilul Coalhouse Walker sunt omorâți în luptă, iar Emma Goldman e deportată. Singurii beneficiari ai happy-endului sunt „cei buni", capabili de bunătate și generozitate reală: Mama și Tateh (viitor cuplu marital și emblemă a fuziunii etnice), respectiv Băiețelul și Fetița (un cuplu „fratern" pe măsură), fără a-l uita pe bebelușul negru adoptat de familia *melting pot*. În acest punct romanul nu se poate sustrage unui anume tezism idealizator, numai bun pentru o ecranizare de succes și pentru o adaptare de musical.

Inteligența artistică a lui Doctorow salvează însă situația, inclusiv expedierea brutală a mai multor destine, printr-un final de natură să strângă firele în cea mai bună soluție narativă posibilă. Grație efectului de distanțare în timp, romanul captează – fermecător – rezonanțele istoriei pe frecvențele unei lumi apuse: „Pe atunci, epoca muzicii ragtime apusese, odată cu răsuflarea grea a mașinii, de parcă istoria n-ar fi fost decât o melodie cântată pe o pianină mecanică". Așadar: un roman retro despre identitatea americană...

Autorul își exprimă gratitudinea față de John Simon Guggenheim Memorial Foundation și The Creative Artists Program Service pentru bursele acordate pe perioada în care a fost scris acest roman.

DEDICATĂ, CU RESPECT,
LUI ROSE DOCTOROW BUCK

Nu cântați grăbit această piesă.
Ragtime nu se cântă cu repeziciune...
— Scott Joplin

I

1

În anul 1902 Tata a construit o casă pe creasta dealului Broadview Avenue, în New Rochelle, New York. O casă cu două etaje, șindrilă maronie, frontoane, bovindouri și o terasă acoperită. Copertine vărgate umbreau ferestrele. Familia a intrat în posesia acestei clădiri semețe într-o zi însorită de iunie și s-ar fi zis că ani de zile de acum încolo cu toții se vor bucura numai de zile calde și senine. Cea mai mare parte din veniturile Tatei proveneau din confecționarea drapelelor, a materialelor de steaguri și a altor ingrediente de patriotism, inclusiv artificii. La începutul anilor 1900, patriotismul era un sentiment pe care te puteai bizui. Președinte era Teddy Roosevelt. Oamenii se strângeau în număr mare fie în aer liber, pentru parade, concerte publice, festinuri cu pește prăjit, picnicuri politice, manifestații sociale, fie în interior, în săli de miting, teatre de revistă, operă, baluri. Se pare că nu exista vreo sursă de divertisment care să nu

reunească furnicare întregi de omenire. Trenurile şi vapoarele şi tramvaiele le transportau din loc în loc. Ăsta era stilul de viaţă, modul în care trăiau oamenii. Pe atunci femeile erau mai trupeşe. Se duceau să vadă flota, apărate de umbrele albe de soare. Vara, toată lumea se îmbrăca în alb. Rachetele tenismenilor erau mari şi grele, dar feţele pungaşilor şi escrocilor, eliptice. Aveau loc numeroase intrigi sexuale. Nu existau negri. Nu existau imigranţi. În după-amiezile de duminică, după cină, Tata şi Mama se retrăgeau sus şi încuiau uşa dormitorului. Bunicul moţăia pe divanul din sufragerie. Iar Băieţaşul, în bluza lui de marinar, se aşeza pe terasa acoperită şi alunga muştele. Jos, la poalele povârnişului, Fratele mai mic al Mamei se urca în tramvai şi se trambala până la capătul liniei. Era un tânăr singuratic, retras, cu o mustaţă blondă, şi părea să întâmpine dificultăţi în descoperirea propriului eu. La capătul liniei de tramvai se întindea un câmp mlăştinos, cu ierburi de baltă înalte. Aerul era sărat. Fratele mai mic al Mamei, în costumul lui de pânză albă şi pălărie de paie, îşi sufleca pantalonii şi păşea desculţ prin mocirla sălcie. Păsările de mare se speriau şi îşi luau zborul. În povestirea noastră acestea erau zilele în care Winslow Homer şi-a pictat tablourile. Pe ţărmurile dinspre răsărit plutea încă o anumită lumină. Homer a pictat lumina. Lumina care proiecta asupra mării o umbră neguroasă, ameninţătoare şi strălucea glacial pe stânci şi în băltoacele de pe coasta Noii Anglii. Aveau loc naufragii inexplicabile şi vasele erau trase cu odgonul la ţărm. Prin clădirile farurilor şi în barăcile cuibărite în vegetaţia mai sălbatică de pe plajă se petreceau lucruri ciudate. De-a lungul întregii Americi,

sexul şi moartea erau aproape de nedeosebit. Femei fugite de acasă mureau în încremenirea extazului. Poveşti senzaţionale erau muşamalizate şi familiile înstărite cumpărau tăcerea reporterilor. Dar anumite lucruri puteau fi citite printre rânduri în jurnale şi reviste. La New York, ziarele clocoteau de ştiri despre împuşcarea celebrului arhitect Stanford White de către Harry K. Thaw, excentricul moştenitor al unei averi dobândite din cocs şi căi ferate. Harry K. Thaw era soţul lui Evelyn Nesbit, renumita frumuseţe care fusese cândva amanta lui Stanford White. Uciderea avusese loc în grădina de pe acoperişul din Madison Square Garden, de pe strada 26, o clădire spectaculoasă, lungă de la un colţ la celălalt al străzii, construită din cărămidă galbenă şi teracotă, proiectată chiar de White în stil sevillan. Era în seara premierei unui spectacol de varietăţi numit *Mamzelle Champagne*, şi în timp ce trupa cânta şi dansa, excentricul moştenitor, care purta în acea noapte de vară o canotieră de paie şi o manta neagră, grea, a scos un pistol şi a tras trei gloanţe în capul celebrului arhitect. Pe acoperiş. S-au iscat ţipete. Evelyn a leşinat. La vârsta de cincisprezece ani fusese modelul unui artist bine-cunoscut. Purta lenjerie albă. De obicei, soţul ei o bătea cu cravaşa. Odată a întâlnit-o, din întâmplare, pe Emma Goldman, revoluţionara. Şi Goldman a biciuit-o, dar cu vorba. Se pare, totuşi, că *existau* negri. *Existau* imigranţi. Şi, cu toate că ziarele numeau împuşcarea lui White Crima Secolului, Emma Goldman ştia că era doar anul 1906 şi că mai urmau nouăzeci şi patru de ani.

Fratele mai mic al Mamei era îndrăgostit de Evelyn Nesbit. Urmărise îndeaproape scandalul stârnit în jurul

numelui ei și ajunsese la concluzia că moartea amantului Standford White și întemnițarea soțului Harry K. Thaw o lăsaseră în situația în care ar fi avut nevoie de consolarea unui tânăr amabil din clasa mijlocie, cu buzunarele goale. Tot timpul se gândea la ea. Era îndrăgostit cu disperare. Își prinsese pe perete, în camera lui, un desen de Charles Dana Gibson, decupat dintr-un ziar și intitulat: „Eterna întrebare". O înfățișa pe Evelyn din profil, cu părul ei bogat, și o șuviță scăpată, căzută pe obraz în forma unui semn de întrebare. Ochiul cu privirea plecată era adumbrit de o buclă căzută care-i juca pe frunte. Vârful nasului i se arcuia delicat în sus. Gura îi era ușor bosumflată. Gâtul lung i se mlădia ca o pasăre gata să-și ia zborul. Evelyn Nesbit pricinuise moartea unui bărbat și distrusese viața altuia, așadar Fratele mai mic al Mamei ajunsese la concluzia că nu exista pe lume nimic mai de preț, nimic care să valoreze mai mult decât îmbrățișarea gingașelor ei brațe.

După-amiaza se estompase într-o ceață albăstruie. Apele fluxului se adunau în urmele lăsate de tălpile lui pe nisip. S-a aplecat și a ridicat un specimen perfect de scoică, o varietate rară pe țărmul vestic din Long Island Sound. Avea forma unui degetar, cu spirale trandafirii și chihlimbarii și, sub soarele voalat de ceață, cu sarea care i se usca pe glezne, tânărul nu a găsit altceva de făcut decât să-și dea capul pe spate și să soarbă infima picătură de apă de mare din căușul scoicii. Pescărușii i se roteau deasupra capului, scoțând sunete ca de oboi, și în spate, dincolo de întinderea mlăștinoasă și de ierburile înalte, clopotul îndepărtat al tramvaiului de pe North Avenue își dăngănea avertismentul.

În oraș, băiețașul în costum de marinar devenise brusc neliniștit și începuse să măsoare cu pașii lungimea terasei. Și-a apăsat degetele piciorului pe talpa scaunului balansoar cu speteaza din răchită împletită. Ajunsese la acel stadiu de cunoaștere și de înțelegere pe care adulții nu se așteaptă să-l găsească la un copil și, în consecință, nu-l recunosc. Citea zilnic ziarele și era la curent cu disputa dintre jucătorii profesioniști de baseball și un om de știință care pretindea că mingea curbă e o iluzie optică. Intuia că circumstanțele vieții lui de familie operau împotriva nevoii pe care o resimțea el de a vedea cât mai multe lucruri și de a cutreiera prin cât mai multe locuri. De pildă, îl stăpânea un interes colosal în legătură cu activitatea și cariera lui Harry Houdini, artistul care se elibera din orice fel de încătușare. Dar nu fusese niciodată dus la vreun spectacol al acestuia. Houdini era cap de afiș în topul spectacolelor de varietăți. Publicul său era alcătuit din oameni nevoiași — comisionari, vânzători ambulanți, polițiști, copii. Viața lui se derula absurd. Colinda lumea întreagă acceptând să fie încătușat în fel și chip și apoi eliberându-se. A fost legat cu o frânghie de un scaun. S-a eliberat. A fost legat cu lanțuri de o scară. S-a eliberat. I s-au pus cătușe la mâini, ghiulele la picioare, a fost legat într-o cămașă de forță și încuiat într-un dulap. S-a eliberat. S-a eliberat din seifurile băncilor, din butoaie bătute în cuie, din saci de poștă cusuți la gură, din lada unui pian Knabe căptușită cu tablă de zinc, dintr-o minge de fotbal uriașă, dintr-un boiler galvanizat, dintr-un birou cu capac rulant, dintr-o pieliță de cârnat. Eliberările lui erau năucitoare pentru că niciodată nu deteriora sau nu părea

să deschidă recipientele din care ieșea. Cortina era dată la o parte, și iată-l, cam șifonat dar triumfător, alături de containerul care se presupusese că îl conținuse. Mulțumea publicului. Se eliberase dintr-un bidon uriaș de lapte umplut cu apă. Se eliberase dintr-un vagon de exil în Siberia. Dintr-un crucifix chinezesc destinat torturilor. Dintr-un penitenciar din Hamburg. Dintr-un vapor cu deținuți, englezesc. Dintr-o închisoare din Boston. A fost legat cu lanțuri de cauciucurile unui automobil, de roți de moară, de un tun, și s-a eliberat. Cu cătușe la mâini, a sărit de pe un pod în Mississippi, în Sena, în Mersey, și a apărut la suprafață făcând semne cu mâna. A atârnat cu capul în jos și încorsetat în cămașă de forță, legat de macarale, avioane, acoperișurile clădirilor înalte. A fost aruncat în ocean băgat într-un costum de scafandru, umplut cu greutăți și deconectat de tubul de oxigen, și s-a eliberat. A fost îngropat de viu într-un mormânt și nu a putut să se elibereze — a trebuit să fie salvat. L-au dezgropat în grabă. Pământul e prea greu, a mărturisit cu respirația tăiată. Unghiile îi erau însângerate. Din ochi îi curgeau fărâme de țărână. Culoarea îi pierise din obraji și nu se putea ține pe picioare. Asistentul lui a vomitat. Houdini horcăia și scuipa, tușea cu sânge. L-au curățat și l-au transportat la hotel. Astăzi, la aproape cincizeci de ani de la moartea lui, publicul amator de eliberări e și mai numeros.

Băiețașul stătea la capătul terasei acoperite și fixa o muscă mare, albastră, ce traversa sticla geamului într-un fel care o făcea să pară că urcă dealul, venind dinspre North Avenue. Muscoiul și-a luat zborul. Un automobil

urca dealul, venind într-adevăr dinspre North Avenue. Când s-a apropiat, a văzut că era un Pope-Toledo negru, de 45 cai putere. Băiatul a străbătut terasa în fugă și s-a postat în capul scării. Mașina a trecut de casa lor, a emis un zgomot puternic și s-a ciocnit de stâlpul de telefon. Băiețașul a fugit în casă și și-a strigat părinții aflați sus. Bunicul s-a deșteptat cu o tresărire. Băiatul s-a întors în goană pe terasă. Șoferul și pasagerul coborâseră în stradă și se uitau la automobil: era o mașină cu roți și pneuri mari și spițe de lemn smălțuite în negru. În fața radiatorului avea faruri de alamă, și pe aripi lămpi de alamă, laterale. Tapiseria era moale, cu ciucuri, și câte două portiere se deschideau pe fiecare latură. Automobilul nu părea să se fi avariat. Șoferul purta livrea. A ridicat capota, plimând-o spre spate, și un șuvoi de abur alb a țâșnit afară, șuierând.

Câțiva oameni se zgâiau la mașină din curțile lor. Dar Tata, aranjându-și lanțul ceasului pe vestă, a ieșit pe trotuar, să vadă dacă poate fi cu ceva de ajutor. Proprietarul mașinii era Harry Houdini, faimosul artist în persoană. Își petrecea ziua colindând în mașină prin Westchester. Avea de gând să-și cumpere o casă. A fost invitat înăuntru, să aștepte până se răcește radiatorul. I-a surprins pe toți cu atitudinea sa modestă, aproape incoloră. Arăta deprimat. Succesele lui atrăseseră o sumedenie de rivali în lumea varietăților. În consecință, se vedea nevoit să se gândească la performanțe din ce în ce mai primejdioase. Era un bărbat scund, bine clădit, evident un atlet, cu mâini puternice; mușchii brațelor și ai spatelui se reliefau sub costumul de tweed șifonat, care, deși bine croit, era

nepotrivit pentru o asemenea zi. Termometrele indicau peste patruzeci de grade. Houdini avea un păr dezordonat, aspru, pieptănat cu cărare la mijloc, şi ochi albaştri, limpezi, foarte vioi. Se arăta extrem de deferent faţă de Mama şi de Tata şi vorbea cu neîncredere despre profesiunea lui. Ceea ce li se părea celor doi un lucru de bun-simţ. Băieţaşul se holba la el. Mama a cerut servitoarei să aducă limonadă, pe care Houdini a băut-o recunoscător. În încăpere era răcoare datorită tendelor de la geamuri. Ferestrele erau închise ca să împiedice pătrunderea zăpuşelii. Houdini ar fi dorit să-şi descheie gulerul. Se simţea copleşit de mobila grea, masivă, de draperiile şi covoarele întunecate, de pernele de mătase orientală, de abajururile din sticlă verde. Pe un fotoliu era întinsă o piele de zebră. Urmărind privirea lui Houdini, Tata i-a povestit că împuşcase zebra într-o expediţie de vânătoare în Africa. Tata era un explorator amator, de o considerabilă notorietate. Fusese preşedintele Clubului Exploratorilor din New York, căruia îi făcea anual o donaţie. De fapt, în câteva zile urma să plece din nou pentru a purta emblema clubului în cea de-a treia expediţie Peary[1] în Arctica. Vreţi să spuneţi, a întrebat

[1] Robert Edwin Peary (1856-1920), explorator american, care a susţinut că a fost primul om care a ajuns la Polul Nord (6 aprilie 1909). Faptul a fost infirmat ulterior de National Geographic Society, care în 1989 a stabilit, pe baza fotografiilor şi măsurătorilor lui Peary, că acesta a ajuns la doar cinci mile de Polul Nord. (Toate notele din acest volum aparţin editorului.)

Houdini, că plecați cu Peary la Polul Nord? Cu ajutorul lui Dumnezeu, a răspuns Tata. S-a lăsat pe speteaza fotoliului și și-a aprins un trabuc. Houdini a devenit volubil. A început să se învârtească prin cameră. Vorbea despre călătoriile lui, despre turneele sale prin Europa. Dar Polul Nord! a exclamat el. Asta e ceva! Probabil că sunteți foarte bun dacă v-a ales Peary într-o asemenea expediție. Apoi și-a întors ochii albaștri spre Mama: Și nu-i ușor ca, totodată, să ții aprins și focul căminului. Avea farmec. A zâmbit, și Mama, o femeie blondă, voinică, și-a plecat privirile. Pe urmă Houdini a executat câteva scamatorii ușoare, cu obiecte aflate la îndemână, ca să-l amuze pe băiețaș. Când a plecat, toată familia l-a condus la ușă. Tata și Bunicul i-au strâns mâna. Houdini a străbătut aleea pe sub arțarii maiestuoși, apoi a coborât scările de piatră care duceau în stradă. Șoferul îl aștepta, mașina era parcată corect. S-a urcat pe scaunul de lângă șofer și a făcut familiei semne cu mâna. Oamenii continuau să se zgâiască la el din curțile lor. Băiețașul îl urmase pe magician până în stradă, și acum stătea în fața automobilului Pope-Toledo privindu-și imaginea macrocefalică distorsionată reflectată de alama strălucitoare a farului. Houdini și-a spus că băiețașul era drăgălaș, palid ca Mama lui și cu păr bălăior, dar puțin cam molâu. S-a aplecat peste portieră. La revedere, băiete, i-a spus, întinzându-i mâna. Aruncă mănușa și bate-te! i-a răspuns băiatul și a fugit în casă.

2

Vizita neașteptată a lui Houdini întrerupsese coitul Mamei cu Tata. Mama nu a dat nici un semn că ar dori să-l reia. A intrat în grădină. Pe măsură ce se scurgeau zilele și se apropia plecarea Tatei, acesta aștepta semnalul tăcut că ar putea vizita patul Mamei. Știa că dacă ar face el avansuri ar putea compromite ocazia. Era un bărbat vânjos cu pofte robuste, dar, în același timp, aprecia reticența soției sale de a-și asuma atitudinile lipsite de delicatețe care ar fi răspuns nevoilor lui. Între timp, întreaga casă se pregătea pentru plecarea Tatei. Echipamentul și uneltele trebuiau împachetate, anumite aranjamente urmau să fie făcute pentru perioada absenței lui din afaceri, și o mie de alte amănunte rezolvate. Mama și-a dus mâna la frunte și a îndepărtat o șuviță rebelă. Toți membrii familiei erau conștienți de pericolele la care se expunea Tata. Totuși, nimeni n-ar fi cutezat să-i ceară să rămână acasă. În timpul absențelor prelungite ale Tatei,

mariajul său părea să înflorească. La masa de cină din ajunul plecării, Mama a dat pe jos, din greşeală, cu manşeta mânecii, o lingură de pe masă, şi obrajii i s-au înroşit. Când toţi ai casei adormiseră, Tata a intrat în dormitorul ei, pe întuneric. Era solemn şi plin de consideraţie, aşa cum cerea ocazia respectivă. Mama a închis ochii şi şi-a astupat urechile cu palmele. Picături de sudoare s-au prelins de pe bărbia Tatei pe sânii ei. Mama a tresărit. Şi-a spus: Totuşi, ştiu că ăştia trebuie să fie anii fericiţi. În faţă ne aşteaptă numai mari dezastre.

A doua zi dimineaţa întreaga familie s-a dus la gara New Rochelle să-l conducă pe Tata. Erau acolo şi câţiva membri din birourile întreprinderii, iar asistentul lui a ţinut un mic speech. Urmat de un ropot de aplauze. A sosit trenul de New York, cinci vagoane lăcuite, verde-închis, trase de o locomotivă Baldwin 4–4–0. Băiatul urmărea muncitorul cu bidonul lui de ulei care verifica pistoanele locomotivei. La un moment dat, a simţit o apăsare pe umăr, s-a întors şi Tata zâmbitor i-a luat mâna în mâna lui. Bunicul a trebuit să fie oprit din elanul său de a căra bagajele. Cu ajutorul hamalului, Tata şi Mama şi Fratele mai mic al Mamei au urcat geamantanele în tren. Tata a scuturat mâna tânărului. Îi mărise salariul şi îi oferise o poziţie de o mai mare responsabilitate la firmă. Ţine ochii deschişi şi supraveghează lucrurile, l-a sfătuit Tata. Tânărul a încuviinţat din cap. Mama radia. Şi-a îmbrăţişat soţul cu gingăşie, iar el a sărutat-o pe obraz. În picioare, pe platforma ultimului vagon, Tata şi-a scos pălăria de paie şi a fluturat-o în semn de bun-rămas, în timp ce trenul cotea la curbă.

A doua zi dimineața, după un mic dejun cu șampanie oferit presei, membrii expediției Peary au ridicat ancora și micul lor vapor solid, *Roosevelt*, s-a desprins de la chei și s-a lansat în East River. Vasele de stins incendiile au împroșcat aerul cu jeturi de apă care reflectau curcubeul de culori, pe măsură ce soarele se înălța peste oraș. Navele de pasageri au început să vuiască din sirenele cu tonalități de bas. Abia mai târziu, când *Roosevelt* spinteca apele mării, a înțeles Tata cu adevărat realitatea călătoriei. În timp ce se rezema de balustrada punții, a simțit în oase ritmul înfricoșător, inalterabil al oceanului. Puțin mai târziu, nava *Roosevelt* s-a încrucișat cu un vas înțesat cu imigranți. Tata a urmărit prova vasului sărăcăcios, lat, care despica apele mării. Punțile erau ticsite. Mii de capete bărbătești cu pălării tari. Mii de capete femeiești înfășurate în basmale. Un vapor de zdrențe, cu un milion de ochi negri ațintiți asupra lui. Tata, un om de obicei dârz, s-a scufundat brusc în el însuși. O stranie disperare l-a cuprins. S-a stârnit și vântul, cerul s-a înnegurat și oceanul a început să salte, să se spargă și să se desfacă în straturi de parc-ar fi fost alcătuit din lespezi de granit și din plăci alunecoase de ardezie. Tata a urmărit vaporul legănându-se pe valuri, până când nu l-a mai putut vedea. Și totuși, punțile vasului erau înțesate de mușteriii lui, pentru că imigranții fac mare caz de drapelul american.

3

Cea mai mare parte a imigranților veneau din Italia și din Europa de Est. Erau apoi transportați cu șalupele în Insula Ellis. Acolo, într-o magazie de mărfuri omenești, ciudat împodobită, din cărămidă roșie și piatră cenușie, oamenii căpătau ecusoane de identificare, erau trimiși la duș, apoi rânduiți pe bănci în țarcurile de așteptare. Deveneau imediat conștienți de colosala putere a funcționarilor de la oficiul de imigrare. Aceștia schimbau numele pe care nu le puteau pronunța și smulgeau oamenii de lângă familiile lor, trimițându-i înapoi pe bătrâni, pe cei cu probleme de vedere, pe lepădături, dar și pe cei care păreau insolenți. Funcționarii aveau o autoritate uimitoare. Imigranților le aduceau aminte de ceea ce lăsaseră în urmă, acasă. Ulterior, o porneau pe străzi și erau oarecum absorbiți de camerele cu chirie. Newyorkezii îi priveau cu dispreț. Erau soioși și analfabeți. Duhneau a pește și a usturoi. Aveau răni purulente. Erau lipsiți de

onoare și gata să muncească pentru o nimica toată. Furau. Se îmbătau. Își violau propriile fiice. Uneori se ucideau între ei. Printre cei care-i dispreţuiau cel mai tare erau irlandezii din a doua generaţie, ai căror părinţi se făcuseră pe vremuri vinovaţi de aceleași abuzuri. Puștii irlandezi îi trăgeau de barbă pe evreii bătrâni și-i doborau în stradă. Răsturnau cărucioarele vânzătorilor ambulanţi italieni.

În fiecare anotimp circulau pe străzi camioane care strângeau cadavrele vagabonzilor. Noaptea, bătrâne cu basmale pe cap veneau la morgă să-și caute soţii și fii. Hoiturile zăceau pe mese de tablă galvanizată. La capătul fiecărei mese era fixată o ţeavă care mergea până la podea. De jur împrejurul mesei se afla un jgheab. Și în jgheab se scurgea apa care se revărsa asupra morţilor dintr-un robinet aflat undeva deasupra. Cadavrele stăteau cu faţa în sus sub șuvoaiele de apă care ţâșneau peste ele, de parcă în moarte ar fi funcţionat încă mecanismul propriilor lacrimi.

Dar, într-un fel, au început să se facă auzite și lecţiile de pian. Oamenii se cramponau de drapel. Tăiau pietre de pavaj pentru trotuar. Cântau. Spuneau glume. Întreaga familie locuia într-o singură cameră și cu toţii munceau: Mameh, Tateh și Fetiţa cu șorţuleţ. Mameh și fetiţa coseau pantaloni scurţi și erau plătite cu șaptezeci de cenţi pe duzină. Coseau neîntrerupt de când se sculau și până se culcau. Tateh își câștiga existenţa în stradă. Cu timpul, începură să cunoască oraşul. Într-o duminică, mânaţi de un impuls nebunesc și total nepractic, au cheltuit doisprezece cenţi pe trei bilete de tramvai și au ajuns până în centrul oraşului. Au mers pe jos pe Madison

Avenue și Fifth Avenue și au căscat ochii la reședințe. Proprietarii acestora le numeau palate, și chiar asta erau. Adevărate palate. Toate fuseseră proiectate de Stanford White. Tateh avea vederi socialiste. Se uita la palate și în inima lui se simțea scandalizat. Familia străbătea străzile cu pași repezi. Polițiștii, cu coifurile lor înalte, îi măsurau din priviri. Poliției nu-i plăcea să vadă imigranți hoinărind pe trotuarele acelea spațioase și goale. Tateh le-a explicat fetelor că lucrul acesta se datora faptului că în urmă cu câțiva ani, la Pittsburgh, un imigrant l-a împușcat pe milionarul rege al oțelului, Henry Frick.

Familia a trăit o adevărată criză când a primit o scrisoare prin care era anunțată că fetița e obligată să meargă la școală. Ceea ce însemna că nu mai puteau să o scoată la capăt. Neputincioși, Mameh și Tateh și-au dus copilul la școală. A fost înscrisă și mergea acolo zi de zi. Tateh cutreiera străzile. Nu știa ce să mai facă. Era vânzător ambulant. Dar niciodată nu putea găsi un loc profitabil la marginea trotuarului. Cât era el plecat, Mameh ședea la fereastră cu teancul ei de materiale croite și cosea la mașină. Era o femeie mărunță cu ochi negri și păr castaniu, ondulat, pe care-l purta cu cărare la mijloc și strâns la ceafă într-un coc. Când era singură, cânta încetișor cu o voce dulce, subțire. Cântecele ei nu aveau cuvinte. Într-o după-amiază a dus pantalonii terminați în mansarda de pe Stanton Street. Patronul a invitat-o în biroul lui. S-a uitat atent la piesele lucrate și i-a spus că a făcut o treabă bună. I-a numărat banii și i-a dat un dolar în plus. I-a explicat că i-a dat dolarul pentru că e o femeie atât de frumușică. A zâmbit. Pe urmă i-a atins sânii.

Mameh a șters-o, cu dolarul în plus. Data următoare lucrurile s-au petrecut la fel. I-a spus lui Tateh că muncise suplimentar. Până la urmă s-a obișnuit cu mâinile patronului. Și într-o zi în care rămăseseră în urmă cu chiria pe două săptămâni, l-a lăsat pe patron să-și facă mendrele cu ea, pe masa de croit. Bărbatul i-a sărutat obrajii și a simțit gustul sărat al lacrimilor.

În această perioadă din istorie, Jacob Riis, un neobosit reporter și reformator, a început să scrie despre necesitatea unor locuințe pentru populația săracă. Se înghesuiau prea multe persoane într-o singură cameră. Fără grupuri sanitare. Străzile miroseau a excremente. Copiii mureau dintr-o simplă răceală sau dintr-o urticarie. Mureau pe paturi făcute din două scaune de bucătărie așezate unul lângă altul. Alții mureau pe podea. Mulți credeau că murdăria și foamea și boala constituiau pedeapsa imigrantului pentru degenerarea lui morală. Dar Riis credea în aerul curat. Aerisirea, lumina și aerul curat i-ar însănătoși. A început să colinde printre ei, să urce scări întunecoase, să bată la uși și să fotografieze cu blițul familii de sărăntoci în văgăunile lor. Aprindea blițul, își vâra capul sub pânza aparatului și o fotografie exploda. După ce pleca, familia, neîndrăznind să miște, rămânea în poziția în care fusese fotografiată. Așteptau să li se schimbe viața. Așteptau o transformare. Riis făcea hărți colorate ale națiilor din Manhattan. Cenușiul tern era al evreilor – culoarea lor favorită, afirma Riis. Roșul era al italienilor măslinii. Albastrul, pentru nemții cei strânși la mână. Negrul era pentru africani. Verdele era al irlandezilor. Și galben pentru chinezul curat ca o pisică, cu trăsături de

felină vicleană și crudă, și nebun de furie când îl stârneai. Adăugați pete de culoare pentru finlandezi, arabi, greci și așa mai departe, și veți avea o pătură multicoloră demențială, striga Riis. Un caleidoscop uman.

Într-o bună zi, Riis a hotărât să-i ia un interviu lui Stanford White, eminentul arhitect. Voia să-l întrebe pe White dacă proiectase vreodată locuințe pentru săraci. Dorea să afle părerea lui despre locuințele publice, despre mijloacele de aerisire, despre lumină. L-a găsit pe White la docuri, așteptând descărcarea unor vapoare cu materiale arhitectonice. Riis a rămas înmărmurit în fața a ceea ce ieșea din calele navelor: fațade întregi de palate florentine, atriumuri ateniene transferate piatră cu piatră; picturi, statui, tapiserii, tavane sculptate sau pictate, transportate în lăzi, patiouri pavate cu dale, fântâni de marmură, scări cu trepte și balustrade din marmură, dușumele din parchet, panouri tapetate cu mătase; un tun, flamuri, armuri, arbalete și alte arme antice; paturi, dulapuri, fotolii, mese de sufragerie, bufete, clavecine; sticlărie, argintărie, platouri de aur, porțelanuri; cutii pline cu podoabe bisericești, lăzi cu cărți rare, cutii cu tutun de prizat. White, un bărbat voinic, corpolent, cu păr roșcat, încărunțit, tuns în perie, se învârtea printre cărăușii, împungându-i în spinare cu vârful umbrelei închise. Umblați cu grijă, dobitocilor! le striga. Riis ar fi dorit să-i pună întrebările lui. Locuințe pentru săraci, asta-l rodea pe el. Dar avusese literalmente o viziune a demontării Europei, a fragmentării, a dezagregării vechilor landuri și a nașterii unei noi estetici în arta și arhitectura europeană. El însuși era danez.

În aceea seară, White s-a dus la premiera spectacolului *Mamzelle Champagne*, în grădina de pe acoperișul clădirii din Madison Square. Toate acestea se întâmplau pe la începutul lui iunie, iar spre sfârșitul lunii, un val de arșiță a început să ucidă copiii din mahalale. Casele frigeau ca niște cuptoare încinse și oamenii nu aveau apă de băut. Cișmeaua de la piciorul scării era secată. Tații băteau străzile căutând puțină gheață. Tammany Hall[2] fusese distrusă de Reformiști, dar pungașii din district continuau să stocheze blocurile de gheață și să vândă bucăți mici la prețuri exorbitante. Pe trotuare erau așternute perne. Familii întregi dormeau pe treptele caselor sau pe verande. Caii se prăbușeau și mureau în mijlocul drumului. Departamentul Sănătății trimitea căruțe care adunau stârvurile cailor morți. Dar era un serviciu lipsit de eficiență. Leșurile explodau în zăduf. În mațele expuse mișunau șobolanii. Și pe ulițele mahalalelor, printre rufele cenușii care se bălăbăneau pe frânghiile legate între canalele de aeraj, plutea mirosul de pește prăjit.

---

[2] Puternică organizație politică, presupus democratică, din New York, asociată cu abuzuri și acte de despotism.

4

În arșița ucigătoare a verii, politicienii care se pregăteau să fie realeși își invitau electoratul la tot felul de ieșiri în aer liber. Spre sfârșitul lunii iulie, unul dintre candidați a organizat și condus o paradă pe străzile districtului patru. Purta o gardenie la rever. O fanfară cânta un marș compus de Sousa. Membrii Asociației de Sprijin al candidatului pășeau în sunetele fanfarei, și întreaga procesiune s-a îndreptat spre râu, unde fiecare dintre ei s-a urcat la bordul navei *Grand Republic*, care a pornit-o prin Long Island Sound[3] către Rye, New York, chiar dincolo de New Rochelle. Vaporul, supraîncărcat cu vreo cinci mii de oameni, se înclina periculos la tribord. Soarele ardea necruțător. Pasagerii întesau punțile și se înghesuiau să prindă un loc la balustradă, pentru o gură de aer.

[3] Long Island Sound, estuar din Oceanul Atlantic, situat între coasta statului Connecticut la nord și Long Island, New York, la sud.

Apa era neclintită ca sticla. La Rye, toată lumea a coborât pentru o altă paradă la Pavilion, unde, pe mesele de picnic, tradiționala supă de pește era servită de o armată de chelneri încinși cu șorțuri albe, lungi până la pământ. După gustare, s-au rostit discursuri de pe o estradă în formă de scoică. Estrada era decorată cu steguleţe și inscripții patriotice. Furnizate de firma Tatei. Erau și bannere cu numele candidatului scris cu litere de aur, precum și steguleţe americane prinse pe beţișoare aurii, oferite drept cadouri la fiecare dintre mese. Membrii Asociației și-au petrecut după-amiaza bând căni de bere de la butoi, jucând baseball și întrecându-se în aruncarea potcoavelor. Pajiștile din Rye erau împestrițate de oameni trântiți în iarbă, care moțăiau pe sub meloanele trase peste ochi. Seara, s-a servit încă o masă, și o fanfară militară a oferit un concert, după care a urmat apogeul distracției: un foc de artificii. Fratele mai mic al Mamei a venit să supravegheze personal evenimentul. Îi plăcea să confecționeze artificii. Constituiau singura parte din afacerea Tatei care-l interesa cu adevărat. În aerul dens, electrizant, al serii au izbucnit rachete bubuitoare. Luminile fierbinți țâșneau peste Sound. O roată mare de foc părea să se învârtească deasupra apei. Profilul unei femei, asemenea unei noi constelații, se contura pe cerul nopții. Cascade de lumini roșii, albe, albastre se prăvăleau ca roiuri de stele și cădeau asemenea unor bombe pe vechiul vapor ancorat la mal. Toată lumea aclama. Când s-au încheiat focurile de artificii, oamenii au aprins torțe pentru a lumina drumul până la docuri. În călătoria spre casă, bătrânul vapor se înclina spre babord. Printre pasageri se găsea și Fratele

mai mic al Mamei, care sărise la bord chiar în ultimul moment. Își croise drum călcând peste oamenii adormiți pe punte. S-a rezemat de parapetul de la pupă și și-a înălțat capul în briza care se isca de pe apa neagră. A scrutat noaptea neagră cu ochii lui arzători și s-a gândit la Evelyn.

La vremea aceea, Evelyn Nesbit repeta zi de zi mărturia pe care trebuia să o depună la apropiatul proces al soțului ei, acuzat de uciderea lui Stanford White. Era nevoită să-l înfrunte nu numai pe Thaw, în vizitele zilnice pe care le făcea la Tombs, închisoarea municipală unde fusese întemnițat, dar și pe avocații lui, angajați în număr mare, pe mama lui, văduva unui bogătaș din Pittsburgh, care o disprețuia, și pe propria ei mamă, ale cărei visuri lacome de râvnită bogăție nu fuseseră depășite decât de ale ei. Presa îi urmărea fiecare mișcare. Se străduia să trăiască liniștită într-un mic hotel rezidențial. Încerca să nu se gândească la felul în care arătase Stanford White cu fața spulberată de împușcătură. Își lua mesele în cameră. Repeta depoziția. Se culca devreme în speranța că somnul o să-i facă bine la ten. Se plictisea. Își comanda toalete la croitorul ei. Cheia apărării lui Harry K. Thaw consta în pledoaria pentru un moment de nebunie temporară provocată de ceva ce-i povestise Evelyn, și anume că fusese violată la cincisprezece ani. Ea lucrase ca model al unui artist și aspirase să devină actriță. Stanford White o invitase în apartamentul său din turnul Madison Square Garden și-i oferise șampanie. În șampanie pusese droguri. Când s-a trezit a doua zi dimineața, spuma albă a bărbăției lui White zăcea împroșcată pe pulpele ei ca glazura unui cofetar.

Era însă dificil să convingă juriul că Harry K. Thaw a avut un moment de nebunie temporară la auzul unei asemenea povești cusute cu ață albă. El era cunoscut ca un om violent care toată viața provocase incidente prin restaurante. Conducea mașina pe trotuar. Avea tendințe sinucigașe, și o dată consumase o sticlă întreagă de laudanum. Își ținea siringile într-o cutie de argint. Își injecta tot felul de substanțe. Avea obiceiul să-și încleștеze pumnii și să se izbească cu ei în tâmple. Era autoritar, posesiv și de o gelozie morbidă. Înainte de cununie ticluise o depoziție dată sub jurământ și semnată de Evelyn prin care aceasta îl acuza pe Stanford White că o bătuse. Ea refuzase să o semneze și-i povestise totul lui White. Următoarea mișcare a lui Harry a fost să o ia într-un tur prin Europa, unde putea să o aibă fără să se îngrijoreze că White o să-și ia și el porția în urma lui. Mama ei a însoțit-o. Au navigat pe *Kronprinzessin Cecile*. La Southampton, Harry a expediat-o pe mamă și a plecat cu Evelyn pe continent. Mai târziu, au ajuns la un vechi castel din munți, în Austria, pe care Harry îl închiriase pentru ei doi – *Schloss Katzenstein*. În prima lor noapte petrecută la castel, i-a smuls rochia, a trântit-o pe pat și a biciuit-o cu o cravașă pentru câini peste fese și interiorul pulpelor. Țipetele ei se reverberau prin coridoarele și scările de piatră ale castelului. Servitorii germani ascultau în camerele lor, roșeau, deschideau sticle cu Goldwasser și se copulau între ei. Pete roșii urâte desfigurau carnea lui Evelyn. A plâns și a scâncit toată noaptea. Dimineața, Harry s-a întors în camera ei, de astă dată cu o curea de ascuțit brice. Evelyn a zăcut săptămâni întregi la pat. În

timpul convalescenței, el i-a adus plăci fotografice pentru lanterna magică, ce înfățișau Pădurea Neagră și Alpii austrieci. Când făcea dragoste cu ea, era blând și precaut în atingerea locurilor dureroase. Cu toate acestea, Evelyn a considerat că relația lor a depășit limitele înțelegerii tacite. A cerut să fie trimisă acasă. S-a întors în America cu vasul *Carmania*, singură, întrucât mama ei plecase de mult. Când a ajuns la New York, s-a dus glonț la Stanford White și i-a povestit ce a pățit. I-a arătat urmele de cravașă pe carnea din interiorul pulpe drepte. Vai de mine, vai de mine! s-a văitat Stanford White. I-a sărutat locul rănit. Pe urmă Evelyn i-a arătat o mică vânătaie galbenă și purpurie pe fesa stângă, la curbura dinspre picior. Îngrozitor! a exclamat Stanford White, și a sărutat și acest loc. A doua zi dimineața i-a trimis un avocat care i-a luat o depoziție în legătură cu cele întâmplate la *Schloss Katzenstein*. De astă dată, Evelyn a semnat depoziția. Și acum, draga mea, când se va întoarce Harry acasă, arată-i hârtia asta, a sfătuit-o Stanny White, rânjind cu gura până la urechi. Evelyn i-a urmat instrucțiunile. Harry K. Thaw a citit depoziția, a pălit și i-a propus pe loc să o ia de nevastă. Evelyn nu fusese decât o anonimă fată din balet, dar se descurcase la fel de bine ca una din fetele sextetului *Florodora*.

Și acum, Harry, întemnițat, se găsea expus public. Celula lui se afla în sectorul criminalilor, în partea cea mai de sus a cavernoasei închisori Tombs. În fiecare seară, gardienii îi aduceau ziarele, ca să poată urmări isprăvile echipei lui favorite, *Pittsburgh Nationals*, și ale vedetei ei, Honus Wagner. Numai după ce citea despre

meciuri, catadicsea să citească şi ce se scria despre el. Devora toate ziarele — *The World, The Tribune, The Times, The Evening Post, The Journal, The Herald.* Când termina de citit un ziar, îl împăturea, se ducea la uşa zăbrelită şi-l arunca peste balustrada coridorului deschis care mergea de-a lungul celulelor, astfel încât ziarul se desfăcea şi paginile lui pluteau în jos şase etaje, prin deschiderea centrală în jurul căreia erau rânduite blocurile de celule. Comportamentul lui îi fascina pe gardieni. Li se întâmpla rar să aibă de-a face cu oameni din asemenea clasă. Thaw nu se dădea în vânt după meniurile închisorii, astfel încât i se aducea mâncarea de la Delmonico. Întrucât îi plăcea să se simtă curat, valetul lui îi livra în fiecare dimineaţă, la poarta închisorii, un alt schimb de îmbrăcăminte. Nu-i plăceau negrii, aşa încât administraţia avusese grijă ca nici un deţinut de culoare să nu se afle în preajma celulei lui. Thaw ţinea seama de amabilităţile gardienilor. Îşi manifesta gratitudinea într-un fel lipsit de discreţie, dar cu un stil impecabil, făcând ghemotoc bancnote de douăzeci de dolari, aruncându-le pe jos şi strigându-le gardienilor, când se aplecau să ridice banii, că sunt nişte porci. Dar gardienii se simţeau foarte fericiţi. Reporterii le cereau să-şi spună părerea, urmărindu-i seara, când ieşeau din schimb. Şi în fiecare după-amiază când sosea Evelyn cu o înfăţişare feciorelnică în bluza ei cu guler înalt şi fusta de in plisată, li se îngăduia celor doi soţi să se plimbe înainte şi înapoi pe Puntea Suspinelor, pasarela de fier care lega închisoarea Tombs de clădirea Tribunalului Penal. Thaw mergea cu un pas ţopăit, ca de porumbel, asemenea unui om cu o deficienţă mintală. Avea gura lată şi ochii ficşi,

de păpuşă, ai unui homosexual victorian. Uneori era văzut gesticulând sălbatic, în timp ce Evelyn stătea cu capul plecat şi faţa umbrită de borul pălăriei. Câteodată Thaw cerea să folosească sala de vizită. Gardianul postat în afara sălii de vizite, pe care o supraveghea printr-un mic vizor, afirma că-l văzuse, uneori, pe Thaw plângând, iar alteori ţinând-o pe Evelyn de mână. Uneori măsura cu paşi mari sala şi îşi izbea tâmplele cu pumnii în timp ce ea se uita pe fereastra zăbrelită. O dată i-a cerut lui Evelyn să-şi dovedească devotamentul, şi nici o altă probă nu l-a putut satisface decât o felaţie. Rezemându-se de burta lui Thaw, pălăria cu boruri largi a lui Evelyn, cu calota încărcată de flori din tul, i-a alunecat încet de pe păr. La sfârşit, el i-a scuturat rumeguşul de pe fustă şi i-a dat câteva bancnote din portmoneul lui.

Reporterilor care o pândeau la ieşirea din Tombs, Evelyn le declara că soţul ei, Harry K. Thaw, e nevinovat. Procesul va dovedi că soţul meu, Harry K. Thaw, e nevinovat, a declarat ea într-o zi în timp ce urca în cupeul electric pe care i-l pusese la dispoziţie augusta ei soacră. Şoferul a închis portiera. În intimitatea maşinii, Evelyn a plâns. Ea ştia mai bine decât toţi cât de nevinovat era Harry. Acceptase să depună mărturie în favoarea lui, în schimbul sumei de două sute de mii de dolari. Iar preţul pe care-l solicitase pentru divorţ era şi mai mare. Şi-a plimbat vârfurile degetelor peste pernele capitonate ale maşinii. Lacrimile i s-au uscat. A inundat-o o stranie exaltare amară, un rânjet de victorie pornit din inimă. Crescuse pe străzile unui oraş minier din Pennsylvania. Ea era statuia lui Saint-Gaudens pe care Stanny White o

pusese în vârful turnului din Madison Square Garden, un superb nud de bronz al zeiței Diana, cu arcul încordat, cu fața înălțată spre ceruri.

Întâmplător, această perioadă din povestea noastră a coincis cu zilele în care morocănosul romancier Theodore Dreiser suferea cumplit din pricina criticilor defavorabile și a vânzărilor sărăcăcioase cu care fusese întâmpinat primul său roman, *Sora Carrie*. Dreiser era șomer, falit și prea rușinat ca să se vadă cu cineva. Și-a închiriat o cameră mobilată în Brooklyn și a locuit acolo. Obișnuia să petreacă ceasuri întregi pe un scaun de lemn așezat în mijlocul camerei. Într-o bună zi, a hotărât că scaunul lui era îndreptat într-o direcție greșită. Ridicându-se de pe scaun, l-a apucat cu ambele mâini și l-a întors spre dreapta. O clipă, a avut impresia că scaunul este bine centrat, dar pe urmă și-a spus că nu e așa. L-a împins și mai mult spre dreapta. A încercat să se așeze acum pe el, dar poziția tot nu i se părea potrivită. L-a sucit din nou. Mai târziu, a parcurs cu scaunul un cerc întreg, și tot nu i-a putut găsi poziția nimerită. Lumina se vedea pălind pe geamul murdar al camerei mobilate. Întreaga noapte, Dreiser și-a răsucit scaunul în cerc, căutându-i poziția ideală.

5

Apropiatul proces Thaw nu era singurul eveniment care urma să se producă la închisoarea Tombs. Doi dintre gardieni confecționaseră în timpul lor liber niște legături de fier noi pentru picioare, cu totul speciale, mult mai sigure decât cele din echipamentul standard. Ca să dovedească acest lucru, l-au provocat pe Harry Houdini în persoană să le testeze. Magicianul a sosit într-o dimineață în biroul directorului închisorii, a fost fotografiat de reporteri, întâi dând mâna cu acesta, apoi între doi gardieni zâmbitori, pe care-i ținea de umeri. A schimbat replici zeflemitoare cu reporterii. A împărțit o sumedenie de bilete gratuite pentru reprezentația viitoare. Urma să se elibereze din noile lanțuri în seara următoare, pe Hipodromul Keith. Având toată presa în jur, Houdini a propus acum propria sa provocare: să fie dezbrăcat atunci și acolo, și închis gol-goluț într-o celulă, cu toate hainele așezate în afara celulei; dacă va fi lăsat singur, urma ca în

decurs de cinci minute să apară complet îmbrăcat în biroul directorului. Acesta din urmă s-a arătat reticent. Houdini şi-a mărturisit uimirea. În fond, el, Houdini, acceptase, fără nici o ezitare, provocarea gardienilor; oare directorul nu avea încredere în securitatea propriei sale închisori? Reporterii îi ţinură partea lui Houdini. Ştiind prea bine ce s-ar întâmpla dacă i-ar refuza pe ziarişti, directorul a cedat. De fapt, era convins că celulele lui sunt absolut sigure. Pereţii biroului său erau vopsiţi într-un verzui şters. Pe masa de lucru tronau fotografiile nevestei şi ale mamei lui. În spatele biroului era o măsuţă pe care se găseau trabucuri şi o sticlă de whisky irlandez. Şi-a luat telefonul cel nou şi, ţinând într-o mână receptorul şi în cealaltă baza aparatului, le-a aruncat ziariştilor o privire plină de tâlc.

Puţin mai târziu, Houdini, gol puşcă, a fost condus pe scările celor şase etaje care duceau la sectorul criminalilor, aflat la cel mai de sus nivel al închisorii. La acest etaj erau mai puţini deţinuţi şi celulele erau considerate rezistente la orice încercare de evadare. Gardienii l-au încuiat pe Houdini într-o celulă goală. I-au aşezat hainele, în teanc, pe culoar, la o distanţă la care nu putea ajunge din celulă cu mâna. Pe urmă, conform înţelegerii, gardienii şi reporterii s-au retras în biroul directorului. Houdini ţinea ascunse, în diverse părţi ale trupului său, felurite sârmuliţe şi mici arcuri de oţel. De astă dată şi-a trecut palma peste talpa piciorului şi a extras dintr-o crăpătură a pielii bătătorite de pe călcâiul stâng o bucăţică de metal lată cam de un centimetru şi lungă de aproape patru. Din părul lui des şi încâlcit a scos o sârmă care se

potrivea cu bucata de metal ca o clanță de ușă. A vârât mâna printre zăbrele, a inserat în lacăt cheia improvizată și a învârtit-o încet în direcția acelor de ceasornic. Ușa celulei s-a deschis. În clipa aceea, Houdini și-a dat seama că celula din fața celulei lui era luminată și ocupată. Un deținut stătea și se zgâia la el. Era un bărbat cu o față lată și turtită, un nas porcin, o gură largă și niște ochi nefiresc de strălucitori și de mari. Părul îi era aspru și pieptănat spre spate, dincolo de o frunte ciudată, ca o semilună. Lui Houdini, obișnuit cu spectacolele de varietăți, mutra omului i-a evocat fața marionetei unui ventriloc. Deținutul ședea la o masă încărcată de resturile unui prânz copios. O sticlă goală de șampanie era vârâtă cu gura în jos într-o frapieră. Patul de fier era acoperit cu o cuvertură în carouri și câteva perne. Lângă zidul de piatră se afla un șifonier în stilul Regency. Lampa din tavan era ornamentată cu un abajur Tiffany. Houdini nu se putea împiedica să nu se holbeze. Celula deținutului strălucea ca rampa unei scene în bezna cavernoasă a închisorii. Deținutul s-a ridicat în picioare și i-a făcut semne cu mâna, un gest falnic, și gura lui largă a schițat un surâs. Houdini a început să se îmbrace cu mișcări grăbite. Și-a tras iute indispensabilii, pantalonii, ciorapii și jartierele și pantofii. Dincolo de hăul de beznă dintre ei, deținutul a început să se dezbrace. Houdini și-a pus maioul, cămașa, gulerul. Și-a legat cravata și și-a prins acul de cravată. Și-a aranjat bretelele și și-a tras haina pe el. Deținutul era acum la fel de gol cum fusese Houdini la început. S-a apropiat de ușa zăbrelită a celulei, și-a ridicat brațele într-un gest obscen, și-a împins burta în față și și-a vârât penisul

printre zăbrele. Houdini s-a năpustit pe culoar, a deschis și a închis apoi stângaci, în urma lui, ușa blocului de celule.

Nu a povestit nimănui despre strania confruntare care avusese loc. A trecut prin celebrarea extraordinarei lui isprăvi într-o tăcere și reținere necaracteristice pentru el. Nici măcar cozile de la casele de bilete, formate în urma relatării în ziarele de seară a performanței sale, n-au izbutit să-l mai înveselească. Faptul că se eliberase în două minute din lanțurile de fier nu-i făcuse nici o plăcere. Au trecut zile întregi până să-și dea seama că acel mim grotesc din sectorul criminalilor trebuie să fi fost ucigașul Harry K. Thaw. Oamenii care nu se lăsau impresionați de arta lui îl deprimau profund pe Houdini. Și ajunsese la concluzia că acești oameni nereceptivi făceau parte, invariabil, din clasele de sus. Care îi tulburau propriile amăgiri cu privire la viața lui și-l făceau să se simtă penibil. Houdini avea mari ambiții, încă nebuloase, și orice progres tehnologic îi crea neliniște. În perimetrul meschin al unei scene putea stârni admirație și venerație. Dar, între timp, omenirea începea să ridice în văzduh avioane și să organizeze curse automobilistice cu viteze de șaizeci de mile pe oră. Un om ca Roosevelt îi înfrânsese pe spanioli la San Juan Hill și acum trimitea o flotă de nave albe în jurul lumii, nave de război albe ca dinții lui. Cei bogați erau conștienți de lucrurile care aveau importanță. Pe el îl priveau ca pe un copil năzdrăvan sau ca pe un zănatic. Totuși, disciplina lui autoimpusă și devotamentul cu care urmărea perfecțiunea a ceea ce făcea reflectau un ideal american. Se antrena și se menținea în formă ca un atlet. Nu fuma și nu bea. Particulă cu particulă, era la

fel de puternic ca oricare dintre oamenii cu care se confruntase vreodată. Reușea să-și încordeze mușchii stomacului și să invite, cu un zâmbet, pe orice spectator din public să-i tragă un pumn oricât de zdravăn ar fi dorit. Avea o musculatură extraordinară, era foarte agil și animat de un extraordinar curaj profesional. Totuși, în mentalitatea bogătașilor, toate acestea erau lipsite de însemnătate.

O nouă performanță a lui Houdini consta într-o eliberare dintr-un seif de birou și apoi deschiderea seifului pentru a-l arăta, cu cătușe la mâini, pe asistentul lui, care cu un moment înainte se aflase pe scenă. O performanță care repurta un mare succes. Într-o seară, după spectacol, impresarul lui Houdini l-a anunțat că primise un telefon de la doamna Stuyvesant Fish de pe Strada 78, care dorea să-l angajeze pe Houdini pentru o petrecere particulară. Doamna Fish făcea parte din Cei Patru Sute de mari bogătași. Trecea drept o doamnă foarte spirituală. Odată dăduse un bal la care toți oaspeții trebuiau să vorbească asemenea unor copilași. Acum, doamna Fish organiza un bal comemorativ în onoarea prietenului său, răposatul Stanford White, arhitectul locuinței ei. O concepuse în stilul Palatului Dogilor. Dogele era, pe vremuri, șeful magistraților din Republica Genova sau Veneția. Nu vreau să am de-a face cu acești oameni, i-a răspuns Houdini impresarului său. Acesta i-a transmis conștiincios doamnei Fish că Houdini nu e disponibil. Drept care doamna a dublat onorariul. Balul a avut loc într-o seară de luni. Era primul mare eveniment monden de la începutul unui nou sezon. Pe la orele nouă seara, Houdini a

ajuns acolo într-un automobil Pierce-Arrow, închiriat. Era însoțit de impresarul și de asistentul său. În spatele mașinii, într-o remorcă, se găsea tot echipamentul necesar. Cu toții au fost îndrumați spre intrarea de serviciu.

Fără știrea lui Houdini, doamna Stuyvesant Fish angajase pentru aceeași seară echipa secundară a circului Barnum and Bailey. Doamnei îi făcea plăcere să-i șocheze pe cei cu spirite încuiate. Houdini a fost condus într-un fel de sală de așteptare, unde s-a pomenit înconjurat de o liotă de monștri ciudați care auziseră de el și doreau să-l atingă. Creaturi cu piele solzoasă, iridiscentă și mâini atașate direct de umeri, pitici cu glasuri ca de telefon, surori siameze cu capetele întoarse în direcții opuse, un bărbat care ridica întruna greutăți prin niște inele de oțel prinse de pieptul lui. Houdini și-a scos mantia, jobenul și mănușile albe, pe care le-a înmânat asistentului său. S-a trântit pe un scaun. Mâinile lui iscusite așteptau instrucțiuni. Monștrii flecăreau în jur.

Dar încăperea în sine era foarte frumoasă, cu tavanul din lemn sculptat și tapiserii flamande care-l înfățișau pe Acteon sfâșiat de câini.

La începutul carierei sale, Houdini lucrase într-un circ mic din vestul Pennsylvaniei. Acum, pentru a-și redobândi stăpânirea de sine, încerca să-și amintească de devotamentele lui din trecut. Unul din ceata de pitici, o femeie, s-a separat de grup și le-a cerut tuturor să se retragă cu câțiva pași. Era Lavinia Warren, văduva Generalului Tom Degețel, cel mai renumit dintre pitici. Lavinia Warren Degețel era îmbrăcată într-o rochie superbă oferită de doamna Fish: ceea ce constituia o

răzbunare ironică a doamnei Fish asupra rivalei ei, doamna William Astor, care purtase o rochie identică în primăvara trecută. Lavinia Degeţel fusese coafată în stilul doamnei Astor şi purta imitaţii sclipitoare a bijuteriilor Astor. Pitica avea şaptezeci de ani şi o ţinută demnă. Cu cincizeci de ani în urmă, când se căsătorise cu Tom Degeţel, ea şi soţul ei, pe atunci colonel, fuseseră primiţi la Casa Albă de către soţii Lincoln. Houdini simţea că-i vine să plângă. Lavinia nu mai juca la circ, dar venise special la New York, din locuinţa ei din Bridgeport, o casă cu frontoane, acoperită cu şindrilă şi cu ornamente în formă de scoică, locuinţă care presupunea o întreţinere costisitoare. Acesta era şi unul dintre motivele pentru care acceptase spectacolul din această seară. Locuia la Bridgeport pentru a fi lângă mormântul soţului ei, care murise cu mulţi ani în urmă şi a cărui amintire fusese gravată pe piatra din vârful unei coloane monumentale din cimitirul Mountain Grove. Lavinia avea o înălţime de 66 de centimetri. Îi ajungea lui Houdini până la genunchi. Vocea i se îngroşase cu timpul, aşa încât acum vorbea cu glasul unei fete normale de douăzeci de ani. Avea ochi albaştri scânteietori, păr alb-argintiu şi o piele albă străbătută de o reţea de riduri extrem de fine. Îi amintea lui Houdini de mama lui. Hai, băieţaş, arată-ne şi nouă câteva şmecherii de-ale tale, i-a cerut Lavinia.

Houdini i-a distrat pe circari cu câteva trucuri simple bazate pe iuţeală de mână. Şi-a vârât o bilă de biliard în gură, şi-a strâns fălcile, apoi a deschis gura şi bila dispăruse. După care a închis din nou gura şi când a redeschis-o, bila a reapărut. Şi-a înfipt un ac de cusut în obraz

și l-a scos prin interiorul gurii. Și-a deschis palma și a scos un pui viu. Și-a scos din ureche un șirag de batistuțe de mătase colorate. Monștrii erau încântați. Râdeau și îl aplaudau. Când a considerat că și-a împlinit responsabilitățile, Houdini s-a ridicat în picioare și l-a anunțat pe impresarul lui că nu are de gând să mai dea încă o reprezentație pentru doamna Stuyvesant Fish. Reproșuri indignate. Houdini s-a năpustit pe ușă. Luminile cristalurilor l-au orbit. Intrase în sala de bal din Palatul Dogilor. O orchestră de coarde cânta într-o lojă. Draperii grele de un roșu pal încadrau ferestrele înalte și patru sute de oameni valsau pe o podea de marmură. Houdini și-a dus mâna streașină la ochi și a văzut-o îndreptându-se năvalnic către el pe însăși doamna Fish, cu un mănunchi de pene bătute cu nestemate țâșnind din părul adunat în creștet, cu șiraguri de perle pendulându-i pe piept, și cu niște vorbe înțepătoare care i se adunau pe buze ca bășicile de spumă la gura unui epileptic.

În pofida unor asemenea experiențe, Houdini nu a dat niciodată dovadă de ceea ce numim noi o conștiință politică. Nu putea raționa din pricina sentimentelor sale frustrate. Până la sfârșitul vieții a rămas aproape total inconștient de simbolica performanțelor sale, de marea schemă revoluționară trasată de viața lui. Era evreu. Numele lui adevărat era Erich Weiss. O iubea pătimaș pe bătrâna lui mamă, pe care o instalase în casa lui de piatră cenușie de pe Strada West 113. De fapt, Sigmund Freud de-abia sosise în America pentru a ține o serie de prelegeri la Universitatea Clark din Worcester, Massachusetts, așa încât Houdini a fost destinat să fie, alături de

Al Jolson, unul dintre cei din urmă mari nerușinat de îndrăgostiți de mamele lor, o mișcare apărută în secolul al nouăsprezecelea, care includea oameni ca Poe, John Brown, Lincoln și James McNeil Whistler. Desigur, primirea imediată a lui Freud în America nu a fost favorabilă. Doar câțiva psihiatri profesioniști americani i-au înțeles importanța, dar pentru marele public, Freud nu apărea decât ca un soi de sexolog neamț, un exponent al amorului liber, care folosea cuvinte mari pentru a vorbi despre lucruri obscene. Urma să treacă cel puțin un deceniu până când Freud avea să-și ia revanșa, adică să-și vadă ideile începând să distrugă pentru totdeauna viața sexuală în America.

6

Freud a sosit la New York pe transatlanticul *George Washington*. Era însoțit de discipolii săi Jung și Ferenczi, ambii mai tineri cu câțiva ani decât el. Au fost întâmpinați la debarcare de doi freudieni mai tineri, doctorii Ernest Jones și A. A. Brill. Întregul grup a luat masa la restaurantul-grădină Hammerstein. Împodobit cu palmieri în ciubere. Un duet de pian și vioară cânta *Rapsodia Ungară* de Liszt. Toți vorbeau și se uitau tot timpul la Freud ca să vadă în ce dispoziție se găsea. A mâncat cremă de ouă. Brill și Jones și-au asumat rolul de gazde și ghizi. În zilele următoare l-au plimbat pe Freud în Central Park, la Muzeul Metropolitan și în cartierul chinezesc. Chinezi cu ochi de pisică îi priveau din întunericul prăvăliilor, în care se înșirau cutii de sticlă cu semințe de litchi[4]. Cei patru s-au dus să vadă unul dintre

[4] Fructul roșu, comestibil, al unui copac originar din China și cultivat îndeosebi în Filipine și India.

filmele mute atât de populare prin teatrele de varietăți din oraș. Fum alb ieșea din țevile puștilor și actorii machiați cu ruj de buze și fard de obraz se prăbușeau încleștându-și pieptul. Freud se consola că, cel puțin, filmul era mut. Ce-l oprima în această Lume Nouă era zgomotul ei. Tropotele cailor și uruitul camioanelor, zăngănitul și scârțâitul tramvaielor, claxoanele automobilelor. Brill i-a condus pe oaspeți prin Manhattan, la volanul unui Marmon decapotabil. La un moment dat, pe Fifth Avenue, Freud s-a simțit urmărit și, când a ridicat ochii, a văzut că niște puști se holbau la el de pe platforma superioară a unui autobuz cu etaj.

Brill i-a condus și în cartierul periferic Lower East Side, cu teatrele lui idiș, cu cărucioarele negustorilor ambulanți și trenurile suspendate. Înspăimântătoarele vagoane suspendate zdrăngăneau pe lângă ferestrele caselor în care se presupunea că locuiesc oameni. Ferestrele se zgâlțâiau, clădirile se bâțâiau. Freud a simțit nevoia să se ușureze, dar nimeni nu i-a putut indica unde se găsea un closet public. Au fost obligați să intre cu toții într-un restaurant lacto-vegetarian și să comande legume cu smântână pentru ca Freud să se poată duce la toaletă. Mai târziu, când se găseau din nou în automobil, s-au oprit la un colț de stradă ca să urmărească un artist în plină activitate, un bătrân echipat doar cu o foarfecă și o hârtie care, pentru câțiva cenți, decupa siluete miniaturale. Acum îi poza o femeie frumoasă și bine îmbrăcată. Emotivul Ferenczi, pentru a-și masca admirația stârnită de frumusețea femeii, le-a declarat colegilor din mașină că e bucuros să vadă că vechea artă a siluetelor decupate înflorea pe

străzile Lumii Noi. Freud își strângea trabucul între dinți și nu făcea nici un comentariu. Motorul automobilului lâncezea. Numai Jung a observat fetița cu șorțuleț din spatele femeii tinere care o ținea de mână. Fetița s-a uitat la Jung, iar tânărul cu țeasta rasă, care, în anumite chestiuni cruciale, începuse să nu mai fie de acord cu iubitul său mentor, a fixat-o pe fetiță prin lentilele ochelarilor cu rame groase de metal și a încercat ceea ce se putea numi șocul unei recunoașteri, deși, pe moment, nu ar fi putut să-și explice cauza. Brill a pus mașina în viteză și cei patru și-au continuat ruta. Ultima lor destinație era Coney Island. Au ajuns acolo pe la sfârșitul după-amiezii și imediat s-au îmbarcat într-un tur al celor trei mari parcuri de distracție, începând cu Steeplechase, trecând apoi la Dreamland și, în cele din urmă, la turnurile și domurile cu contururi luminate de beculețe aprinse din Luna Park. Distinșii oaspeți s-au lăsat să alunece pe tobogan, apoi Freud și Jung au străbătut cu barca Tunelul Dragostei. Ziua s-a încheiat numai când Freud a obosit și a avut una din crizele lui de leșin care-l chinuiau în ultima vreme, mai ales când se afla în prezența lui Jung. Câteva zile mai târziu, întregul grup s-a deplasat la Worcester, să audieze conferințele lui Freud. După terminarea ciclului de prelegeri, Freud s-a lăsat convins să întreprindă o expediție la acea mare minune a naturii care e cascada Niagara. Au ajuns acolo într-o zi cu cer înnorat. Mii de perechi proaspăt căsătorite stăteau, doi câte doi, privind cascada. Din puhoaiele tumultoase se ridica o ceață ca o ploaie în sens invers, de jos în sus. De la un mal la celălalt fusese întinsă o sârmă, la mare înălțime, și un nebun, în papuci

de balerin și pantaloni colanți, pășea pe sârmă, ținându-și echilibrul doar cu o umbrelă de soare. Freud a clătinat din cap. Mai târziu, grupul s-a deplasat la Grota Vânturilor. Acolo, la un podeț subteran, un ghid le-a făcut celorlalți semn să aștepte și l-a luat pe Freud de braț. Să treacă întâi domnul în vârstă, le-a spus ghidul. În acel moment, marele doctor, care avea cincizeci și trei de ani, a hotărât că-i ajunge cât a văzut din America. Împreună cu discipolii săi, s-a întors în Germania pe vasul *Kaiser Wilhelm der Grosse*. Nu se putuse obișnui cu mâncarea americană și cu puținătatea utilităților publice. Avea convingerea că voiajul îi ruinase stomacul și bășica udului. Întreaga populație i se părea amețită de putere, nepăsătoare, neobrăzată și grosolană. Îl oripila însușirea vulgară a artei și arhitecturii europene, imitarea și reproducerea lor indiferent de perioadă sau de țară. În amestecul nostru nesăbuit de mari bogății și de mare sărăcie văzuse haosul unei civilizații europene entropice. S-a refugiat în studioul lui tihnit din Viena, bucuros că s-a întors. Și i-a declarat lui Ernest Jones că America e o greșeală, o mare greșeală.

Pe vremea aceea, destui oameni de pe țărmurile americane erau de acord cu el. Existau milioane de șomeri. Cei norocoși care-și găsiseră slujbe erau împiedicați să formeze sindicate. Justiția le punea piedici, poliția îi lovea cu ciomegele în cap, conducătorii lor erau întemnițați și alții le luau slujbele. Un sindicat ar fi însemnat un afront adus divinității. Unul dintre marii bogătași declarase că muncitorul nu poate fi ocrotit și ajutat de niște agitatori politici, ci numai de bunii creștini în mâinile cărora

Dumnezeu, în marea Lui înțelepciune, a încredințat controlul intereselor proprietarilor din această țară. Dacă orice altă metodă de convingere dădea greș, se apela la trupele armate. Depozitele de arme răsăreau în fiecare oraș al țării. În minele de cărbuni, un miner câștiga un dolar șaizeci pe zi pentru trei tone extrase. Locuia în barăcile companiei și își cumpăra hrana de la prăvăliile companiei. Pe plantațiile de tutun, negrii adunau frunzele de tutun timp de treisprezece ore pe zi pentru șase cenți pe oră, femei, bărbați sau copii. În ce privește copiii, nu exista nici o discriminare. Erau valorificați oriunde puteau fi folosiți. Spre deosebire de adulți, nu se plângeau și nu protestau. Patronilor le plăcea să-i considere niște spiriduși fericiți. Singura problemă pe care o ridicau copiii era cea a rezistenței fizice. Erau mai agili decât adulții, dar în orele serii eficiența lor lăsa de dorit. În fabricile de conserve și în uzine orele de seară erau cele în care se pomeneau cu degetele retezate, mâinile sfârtecate, picioarele zdrobite; trebuiau îndemnați, stimulați să rămână treji. În mine, copiii lucrau la sortarea cărbunilor și, uneori, erau înghițiți de puhoiul de cărbuni care se prăvălea pe jgheaburi; erau sfătuiți să fie cât mai prudenți și atenți. În fiecare an erau linșați o sută de negri. O sută de mineri ardeau de vii. O sută de copii erau mutilați. Existau statistici pentru toate aceste lucruri. Existau statistici și pentru cei care mureau de foame. Existau trusturi petroliere și trusturi bancare și trusturi feroviare și trusturi ale oțelului. Apăruse moda onorării săracilor. În palatele din New York și Chicago se organizau baluri ale pauperității. Invitații veneau îmbrăcați în

zdrențe, mâncau din farfurii de tinichea și beau din căni ciobite. Sălile de bal erau ornate în chip de mine, cu bârne, șine de vagonete și lămpașe minerești. Firme de scenografie teatrală erau angajate să facă grădinile somptuoase să arate ca niște ferme înecate în noroi iar sufrageriile elegante ca niște țesătorii. Invitații fumau chiștoace de trabuc, oferite de valeți pe tăvi de argint. Menestrelii cântau cu fețele vopsite în negru. O doamnă a dat un bal gen abator. Musafirii au venit înfășurați în șorțuri lungi, albe, și cu tichii albe pe cap. Au mâncat și au dansat printre carcase de vite însângerate, plimbate de-a lungul pereților pe scripeți. Podelele erau împroșcate cu mărunțaie. Și toate acestea în numele acțiunilor caritabile.

7

Într-o zi, după vizita făcută la închisoarea Tombs, Evelyn Nesbit a observat, pe fereastra din spate a cupeului electric, că, pentru prima dată de săptămâni întregi, nu era hăituită de reporteri. De obicei, reporterii lui Hearst şi ai lui Pulitzer o urmăreau în haite.

Mânată de un impuls, i-a cerut şoferului să întoarcă maşina spre est. Şoferul, un slujitor credincios al mamei lui Harry Thaw, şi-a îngăduit să se încrunte. Dar Evelyn nu l-a luat în seamă. Maşina străbătea oraşul, cu motorul sforăind în după-amiaza caldă. Era un Detroit Electric negru, cu anvelope puternice. După un timp, Evelyn a început să zărească pe fereastră vânzătorii ambulanţi şi telalii cu cărucioarele lor din Lower East Side.

Feţe cu ochi negri se zgâiau la maşină. Bărbaţi cu mustăţi stufoase zâmbeau cu dinţi de aur. Muncitorii care reparau străzile se odihneau pe marginea trotuarelor şi îşi făceau vânt cu pălăriile de paie. Muncitori zilieri în

pantaloni până la genunchi, purtând pe umeri poveri grele, treceau pe lângă automobil. Evelyn a văzut dughene cu anunțuri în limba idiș în vitrină; literele ebraice îi apăreau ca niște aranjamente de oase. A văzut scările de incendiu din fier, asemănătoare cu scările etajate din închisori. Cai înhămați își înălțau grumazurile arcuite și se uitau la ea. Telali, împingându-și cu greu cărucioarele pe două roți, încărcate cu boarfe, femei care vindeau pâini din coșuri purtate în brațe, toți se holbau la ea. Șoferul era nervos. Purta o livrea cenușie și pantaloni trei sferturi bufanți, din piele neagră. Conducea mașina lucioasă prin străduțele înguste și murdare. O fetiță cu un șorțuleț și ghete înalte, cu șireturi, se juca în gunoiul din rigolă. O fetiță cu fața murdară. Oprește mașina, i-a cerut Evelyn șoferului. Șoferul a coborât, a înconjurat mașina și i-a deschis portiera. Evelyn a coborât în stradă. S-a lăsat pe vine. Fetița avea un păr negru, drept, care-i încadra fața ca o bonetă. Pielea era măslinie, iar ochi de o culoare atât de închisă încât erau aproape negri. O privea pe Evelyn fără nici un pic de curiozitate. Era cel mai frumos copil pe care-l văzuse ea vreodată. În jurul încheieturii mâinii avea legată o sfoară. Evelyn s-a ridicat, a urmărit sfoara prinsă de mâna fetiței și s-a pomenit privind în fața unui bătrân nebun, cu o barbă cărunță, tunsă scurt. Capătul sforii de la mâna fetiței era legat de mijlocul bătrânului. Purta o haină zdrențuită. Una dintre mâneci era ruptă. Mai avea o șapcă moale și un guler cu o cravată. Stătea în picioare pe trotuar, în fața unui cărucior pe care erau etalate portrete și siluete decupate din hârtie, înrămate și prinse cu un ac pe o fâșie de catifea

neagră. Era un artist decupator. Doar cu o foarfecă și puțin clei îți putea contura imaginea dintr-o foaie de hârtie albă, după care o prindea pe fundalul negru. Întreaga operă, cu tot cu ramă, costa cincisprezece cenți. Numai cinșpe cenți, doamnă, a spus bătrânul. De ce ții copilul acesta legat cu sfoară? l-a întrebat ea. Bătrânul s-a uitat la bijuteriile ei. A râs, a clătinat din cap, și a început să vorbească singur în idiș. S-a întors cu spatele spre Evelyn. Când mașina se oprise, se adunase o mică gloată. Un muncitor înalt a făcut un pas înainte, și-a scos pălăria cu respect în fața lui Evelyn și a început să-i traducă ce spunea bătrânul. Cucoană, vă rog, a spus el, o ține legată ca să nu-i fie furată. Evelyn avea senzația că traducătorul avea ceva de diplomat în el. Bătrânul artist râdea cu amărăciune și își împingea bărbia în direcția ei; era evident că făcea comentarii care o priveau. Zice, a continuat traducătorul, că doamna cea bogată nu știe că, zilnic, la mahala, sunt furate fetele de la părinții lor și apoi vândute ca prostituate. Evelyn era șocată. Copila asta nu poate avea mai mult de zece ani, a răspuns ea. Bătrânul a început să țipe și să arate spre clădirea cu apartamente de peste drum, apoi s-a întors și a arătat spre colțul străzii, după care iar s-a răsucit și a arătat spre colțul opus. Da, cucoană, vă rog, a continuat tânărul muncitor, femei măritate, copii, bandiții pun mâna pe tot ce pot apuca. Le spurcă, și pe urmă femeile, de rușine, își dau poalele peste cap. Unele case, chiar de pe strada asta, sunt folosite pentru asemenea scopuri. Unde sunt părinții copilului? a întrebat Evelyn. Bătrânul se adresa acum mulțimii, bătându-se cu pumnii în piept și arătând cu degetul în

aer. O femeie înfășurată într-un șal negru a clătinat din cap și a scos un geamăt de compasiune. Bătrânul și-a scos pălăria și a început să se tragă de păr. Până și muncitorul cel înalt a uitat să mai traducă, atât de mișcat era de povestirea bătrânului. Cucoană, vă rog, a spus el în cele din urmă, chiar omul ăsta e tatăl copilului. Apoi, arătând spre mâneca ruptă a artistului: Chiar soția lui, pentru a le putea da de mâncare, și-a vândut trupul, iar el a izgonit-o din casă și acum o jelește cum jelești un mort. Într-o singură lună i-a albit părul. Nu are decât treizeci și doi de ani.

Bătrânul, plângând și mușcându-și buzele, s-a întors spre Evelyn și a văzut că și ea era mișcată. Preț de un moment, toată lumea adunată acolo i-a împărtășit durerea — Evelyn, șoferul, muncitorul cel înalt, femeia cu șalul negru, toți gură-cască. Pe urmă, o persoană s-a desprins din grup și s-a îndepărtat. Apoi o a doua persoană. În curând, gloata s-a risipit. Evelyn s-a apropiat de fetița care stătea tot la marginea trotuarului. S-a lăsat în jos, cu ochii umezi, și s-a uitat în ochii uscați ai copilei. Hei, puișor, i-a spus.

Așa a început obsesia lui Evelyn Nesbit pentru artistul bătrân de treizeci și doi de ani și pentru fiica acestuia. Omul avea un nume lung, evreiesc, pe care nu reușea să-l pronunțe, așa încât a început să-i spună Tateh, cum îl chema fetița. Tateh era președintele Alianței Artiștilor Socialiști din Lower East Side. Era un om foarte mândru. Evelyn a constatat că nu era chip să-l ajute decât dacă-i cerea să-i facă silueta din hârtie. În două săptămâni, bătrânul a executat o sută patruzeci de portrete decupate

ale lui Evelyn. Pentru fiecare dintre ele îi dădea câte cincisprezece cenți. Uneori îi cerea și câte un portret al fetiței. Tateh a executat peste nouăzeci de portrete ale copilei și, când era vorba de acestea, își dădea mai multă osteneală. Ulterior, Evelyn i-a solicitat portrete duble, ale ei cu fetița. Cererea i-a fost întâmpinată de artist cu o privire directă în care a fulgerat o cumplită judecată iudaică. Totuși a executat ce i s-a cerut. Evelyn își dăduse seama că, deși oamenii se opreau uneori să-l privească pe bătrân lucrând, foarte puțini îi comandau câte un portret. Cu timpul, a început să creeze siluete mai complexe, cu trupul întreg, și cu fundaluri, portrete întregi ale lui Evelyn, ale fetiței, ale calului unui camionagiu care trecea pe acolo, a cinci bărbați țepeni, într-o mașină deschisă. Reușea să sugereze, cu foarfeca lui, nu numai contururi, ci și structuri, stări de spirit, caractere, disperare. Multe dintre operele sale se găsesc azi în colecții particulare. Evelyn venea aproape în fiecare după-masă și stătea cât de mult putea. Se îmbrăca în veșminte care să atragă cât mai puțin atenția. Conform practicilor familiei Thaw, îi plătea sume mari șoferului ca să-i închidă gura. Ziariștii rubricilor de scandal trăgeau concluzia, din disparițiile lui Evelyn, că are cine știe ce legături vinovate, și numele ei era asociat cu vreo duzină de bărbați din preajmă. Cu cât se făcea mai puțin văzută, cu atât mai scandaloase erau comentariile. Dar nici că se sinchisea. Zi de zi se furișa la noua ei dragoste din Lower Side. Purta o broboadă pe cap și un pulover ponosit, mâncat de molii, peste bluză; șoferul îi ținea această costumație sub covorașul mașinii. Se instala în colțul unde lucra Tateh, îi poza pentru

portret, și își desfăta ochii cu frumusețea fetiței de la capătul sforii. Era îndrăgostită. Și în tot acest timp nu a existat alt bărbat în viața ei, în afară de soțul nebun, Harry K. Thaw. Doar dacă îl lua în considerație pe admiratorul ei secret, un tânăr cu pomeți înalți și mustăți blonde, care o urmărea oriunde se afla. Prima dată îl văzuse în colțul lui Tateh, stând peste drum și ferindu-și privirea ori de câte ori li se întâlneau ochii. Evelyn știa că soacra ei angajase detectivi particulari care s-o urmărească, dar își spuse că tânărul acela era prea timid ca să fie detectiv. Știa unde locuiește și în ce consta rutina ei zilnică, dar niciodată nu se apropiase de ea. Evelyn nu se simțea intimidată de atenția lui constantă, ci, dimpotrivă, oarecum ocrotită. Intuitiv, știa că admirația lui îi stimulează propria existență. Noaptea o visa pe fetiță, se trezea și se gândea la ea. Planuri îndrăznețe îi săgetau mintea ca niște focuri de artificii, apoi se stingeau pe loc. Era îngrijorată, surescitată, atât și nesăbuit de fericită. Avea să depună mărturie în favoarea soțului ei și era sigură că se va descurca bine. Dar nădăjduia că va fi găsit vinovat și întemnițat pe viață.

Fetița cu șorțuleț o ținea de mână dar nu-i adresa nici un cuvânt. Chiar și Tateh îi vorbea foarte puțin. Tateh o lămurise că nimeni, nici măcar un îndrăgostit, nu suferă mai mult decât un copil atunci când pierde pe cineva drag. Evelyn era conștientă că bătrânul, din mândrie, s-ar fi descotorosit de mult de ea, dacă nu și-ar fi dat seama că atențiile ei o ajutau mult pe fetiță. Într-o bună zi, Evelyn a venit să pozeze pentru portret și nu i-a găsit nici pe bătrân, nici pe copil. Din fericire știa unde locuiesc,

pe Hester Street, deasupra unei băi publice. S-a dus la ei, cât de repede a putut, neîndrăznind să se gândească la ce s-o fi întâmplat. Hester Street era un furnicar de vânzători ambulanți care ofereau legume și fructe și pui și pâini, din cărucioare aliniate la marginea trotuarului. Strada era ticsită de tarabe și de pubele supraîncărcate din care se revărsau gunoaiele, rânduite în fața intrărilor fiecărei case. Pe scările de incendiu atârnau așternuturi puse la aerisit. Evelyn a urcat în grabă niște trepte de metal și a intrat într-un hol întunecos și urât mirositor. Tateh și fetița locuiau la ultimul etaj, în două cămăruțe dosnice. Evelyn a bătut la ușă. A mai bătut încă o dată. Un moment mai târziu, ușa s-a deschis scârțâind: era fixată în interior cu un lanț. Ce s-a întâmplat? a întrebat Evelyn. Lasă-mă să intru.

Tateh era scandalizat de vizita ei. Era îmbrăcat doar în cămașă și pantaloni cu bretele, iar în picioare avea papuci. A stăruit ca ușa de la intrare să rămână deschisă, în ciuda duhorilor care veneau de jos, și și-a pus în grabă haina și pantofii. Tot în grabă a strâns și patul, aruncând o cuvertură viu colorată peste el. Fetița zăcea pe un pat de alamă în cămăruța alăturată. Avea febră. Cele două încăperi erau luminate cu lumânări. Dormitorul, cu toate că avea o fereastră, era la fel de întunecos ca și camera de la intrare. Fereastra dădea spre un puț de aerisire. Întregul loc nu era mai mare decât o debara. Totuși, când ochii i s-au adaptat la întuneric, Evelyn a observat că mica locuință era extrem de curată. Sosirea ei îi provocase o furtună de consternări artistului, care se învârtea încolo și încoace la lumina lumânărilor și nu știa ce să

fără. Agitat, fuma o țigară pe care o ținea în stilul european, între degetul mare și arătător. Rămân eu cu copilul, stăruia Evelyn, și dumneata du-te să lucrezi. În cele din urmă, bătrânul a acceptat, mai mult ca să evite stresul teribil pe care i-l provoca prezența ei în casă. S-a năpustit în stradă, cărându-și tot echipamentul, adică perdeaua de catifea neagră, împăturită pe braț, și cutia de lemn, ca o valiză, care conținea materialele. Evelyn a închis ușa după el. S-a uitat în micul dulăpior de sticlă, la cele câteva căni și farfurii ciobite. A examinat așternuturile din sertare, masa de lemn de stejar bine frecată, scaunele pe care ședea familia la masă. Lângă fereastra din dormitor erau o mașină de cusut și un teanc de pantaloni scurți până la genunchi, croiți dar nefinisați. Mașina de cusut avea un ac de oțel filigranat. Lumina lumânărilor se reflecta în geamul din dormitor. Evelyn a simțit un fior de caldă comuniune cu mama cea izgonită. Fetița, culcată pe perne, se uita la ea, dar nici una, nici cealaltă nu a rostit vreun cuvânt și nici n-a schițat vreun zâmbet. Evelyn și-a scos broboada și puloverul vechi, și le-a lăsat pe un scaun. Într-o cutie de ambalaj așezată în picioare lângă pat erau stivuite o serie de cărți scrise în idiș. Printre ele erau și câteva cărți în engleză, cărți despre socialism, și unele broșuri pe coperțile cărora muncitori robuști, ținându-se de braț, mărșăluiau înainte. Nici unul dintre ei nu semăna cu firavul Tateh, cel cu părul alb. Pe pereți nu existau oglinzi și nici fotografii de familie sau ale soției și mamei absente. În camera de la intrare a găsit o cadă de tablă galvanizată. A mai găsit și o găleată și a coborât scările ca să umple găleata cu apă de la pompă. Pe urmă

a încălzit apa pe soba cu cărbuni din prima încăpere și a cărat în dormitor cada, găleata cu apă și un prosop subțire, scrobit. Fetița și-a încleștat așternutul în jurul trupului. Dar Evelyn i-a îndepărtat cu blândețe pătura, s-a așezat pe marginea patului, i-a ridicat și i-a scos peste cap cămașa de noapte, simțind calda exalare a trupului tânăr ca pe o rază de soare. Așază-te o clipă în cadă, i-a cerut. Apoi s-a lăsat în genunchi și a îmbăiat-o pe fetiță adunând apa caldă în căușul palmelor, mângâind-o cu apă, iar și iar, pe umerii bronzați, pe sânișorii îmbobociți, de culoarea nucii, pe spatele catifelat, pe coapsele subțiri, pe stomacul neted, pe fetia ei; și apa stăvilită în palme se scurgea ca o ploaie în cadă, dezmierdând trupușorul înfierbântat pe care Evelyn îl scălda cu mâinile ei. Pe urmă a șters-o pe fetiță cu prosopul împăturit în patru. După aceea a îmbrăcat-o într-o cămașă curată pe care a găsit-o în sertar — de astă dată o cămașă mare, din pânză subțire, mult prea largă, caraghioasă, astfel încât copilul a izbucnit în râs. Evelyn a netezit cearșafurile, a bătut pernele, a culcat-o din nou pe fetiță în pat, și când i-a pipăit fruntea, a constatat că febra îi trecuse. Ochii negri ai fetiței scânteiau în întuneric. Evelyn i-a pieptănat părul negru, i-a mângâiat fața și, când s-a aplecat deasupra ei, fetița și-a încolăcit brațele în jurul gâtului ei și a sărutat-o pe gură.

Aceasta a fost ziua când lui Evelyn Nesbit i-a încolțit gândul să răpească fetița și să-l lase pe Tateh în voia sorții. Bătrânul artist nu o întrebase niciodată cum o cheamă și nu cunoștea nimic în legătură cu ea. Așadar, fapta ar fi putut să fie comisă. În schimb, Evelyn s-a implicat și mai adânc în viața familiei și a încercat să le aducă alimente,

rufărie, orice putea strecura în casă fără să rănească mândria bătrânului. O copleşise o dorinţă bolnăvicioasă de a fi una de-a lor, îl provoca pe Tateh la destăinuiri, şi a învăţat de la fetiţă să coasă pantaloni la maşină. Seară de seară, devenea pentru mai multe ore o femeie din cartierul evreiesc, după care era condusă acasă de şoferul lui Thaw, care parca de fiecare dată maşina la câteva străzi distanţă, într-un loc fixat dinainte. Evelyn era atât de disperat îndrăgostită, încât nici nu mai putea vedea clar, se întâmpla ceva cu ochii ei şi clipea întruna, ca să şi-i limpezească. Vedea totul ca printr-o peliculă de lacrimi sărate, iar glasul îi devenise răguşit pentru că gâtlejul îi era întruna inundat de un plâns continuu, de nestăvilit, plânsul fericirii.

8

Într-o zi, Tateh a invitat-o la un miting organizat de Alianța Artiștilor Socialiști din Lower East, alături de alte șapte organizații. Un eveniment important. Vorbitorul urma să fie nimeni altul decât Emma Goldman. Tateh i-a explicat cu grijă lui Evelyn că, deși ideile lui erau categoric opuse ideilor lui Goldman, ea fiind o anarhistă și el socialist, nutrea totuși un mare respect pentru curajul și integritatea ei; și, în consecință, acceptase încheierea unui acord temporar între socialiști și anarhiști, care ar fi fost oportun fie și numai pentru seara respectivă, întrucât urmau să fie adunate fonduri destinate sprijinirii breslei croitorilor de damă aflați în grevă, și oțelarilor de la McKeesport, Pennsylvania, și ei în grevă, precum și a anarhistului Francisco Ferrer, care urma să fie condamnat și executat de guvernul spaniol pentru că instigase organizarea unei greve generale în Spania. În cinci minute, Evelyn s-a pomenit cufundată în limbajul militant al

idealismului radical. Nu îndrăznea să-i mărturisească lui Tateh că ea habar n-are că anarhismul și socialismul nu erau unul și același lucru sau că ideea de a o vedea pe vestita Emma Goldman o speria. Și-a tras broboada pe cap și, luând-o pe fetiță de mână, a pornit în urma lui Tateh care se îndrepta spre Workingmen Hall de pe Strada East 14. La un moment dat, Evelyn a întors capul să vadă dacă ciudatul ei admirator sfios îi urmărea și, într-adevăr, la o mică distanță în spate venea și el, cu fața îngustă umbrită de pălăria de paie.

Subiectul discursului ținut de Emma Goldman era marele dramaturg Ibsen, în a cărui operă, susținea ea, puteau fi găsite instrumentele necesare pentru disecția radicală a societății. Nu era o femeie impresionantă din punct de vedere fizic: scundă și îndesată, cu o față fălcoasă, masculină. Purta ochelari cu rame de baga care-i măreau ochii și sugerau constanta ei indignare lăuntrică în fața a ceea ce vedea. Avea o vitalitate imensă și o voce răsunătoare, iar Evelyn, după ușurarea resimțită când a constatat că Goldman nu era decât o simplă femeie, ba chiar o femeie mărunțică, s-a lăsat transportată de oratoria și de ideile îndrăznețe care-i înălțau spiritul asemenea unui val. În înfierbântarea și puternica emoție care copleșise întregul public, a lăsat ca broboada să-i alunece pe umeri. Erau de față cel puțin o sută de oameni, așezați pe bănci sau înșirați de-a lungul pereților, în timp ce Goldman vorbea îndărătul unei mese de la capătul încăperii. Departamentul de poliție postase oameni vizibili la uși și, la un moment dat, un sergent a încercat să oprească discursul Emmei, susținând că se angajase să vorbească

despre dramă și, de fapt, vorbea despre Ibsen. Huiduielile și miorlăiturile asistenței l-au determinat să părăsească încăperea. Goldman, însă, nu s-a asociat la râsete, știind din experiență de ce e în stare, inevitabil, un polițist frustrat. Acum vorbea cu mare rapiditate și, în timp ce perora, privirile i se plimbau, cu neastâmpăr, asupra ascultătorilor și poposeau, iar și iar, pe chipul de alabastru al lui Evelyn Nesbit, așezată între fetiță și Tateh în primul rând, la dreapta, un loc de onoare care i se cuvenea lui Tateh în calitate de președinte al Alianței Artiștilor Socialiști. Amorul liber! pleda Goldman. Cei care, asemenea doamnei Alving, au plătit cu sânge și cu lacrimi pentru deșteptarea lor spirituală, repudiază căsătoria ca pe o convenție impusă, o ipocrizie găunoasă, lipsită de sens. Câțiva ascultători, printre care și Tateh, au strigat: Nu! Nu! Tovarăși și frați! pleda Goldman. Voi, socialiștii, puteți ignora robia la care este supusă jumătate din rasa umană? Credeți că societatea care fură și își însușește munca voastră nu e interesată de felul în care trăiți cu femeile voastre? Nu în libertate, ci în robie? Toți reformatorii vorbesc astăzi despre problema sclaviei albe. Dar dacă sclavia albă e o problemă, de ce n-ar fi și căsătoria o problemă? Găsiți că nu există nici o legătură între instituția căsătoriei și instituția bordelului? Când a pomenit cuvântul bordel, s-au iscat în sală strigăte de Rușine! Rușine! Tateh a astupat urechea fetiței cu palma lui și i-a apăsat căpșorul de trupul său. Un bărbat s-a ridicat în picioare și a început să strige. Goldman și-a înălțat o mână cerând liniște. Tovarăși, e normal să nu fim cu toții de acord, dar să nu ne pierdem controlul oferind

astfel poliției un pretext pentru a ne întrerupe. Într-adevăr, oamenii care-și reluau locurile au văzut acum vreo duzină de polițiști amestecați prin mulțimea care se înghesuia la uși. Adevărul este, a continuat repede Goldman, că femeile nu au drept de vot, nu au dreptul să iubească pe cine doresc, nu au dreptul să-și dezvolte mintea și spiritul, nu au dreptul de a se angaja în aventurile spirituale ale vieții, nu, tovarăși, nu au nici un drept. Și de ce? Oare geniul nostru, al femeilor, rezidă doar în pântecul noastre? Oare nu putem și noi să scriem cărți, să ținem prelegeri cultivate, să executăm muzică, să oferim modele filosofice pentru făurirea unei lumi mai bune? E necesar ca soarta noastră să se reducă la contribuția trupească? Iată, în seara aceasta se află aici, printre noi, una dintre cele mai strălucitoare femei din America, o femeie obligată de societatea capitalistă să-și reducă talentele la exercitarea atracțiilor sexuale — și a făcut acest lucru, tovarăși, până la un nivel pe care i l-ar invidia chiar și un Pierpont Morgan sau un John D. Rockefeller. Cu toate acestea, numele ei stârnește scandal, în timp ce numele lor sunt rostite cu reverență și respect de către servilii legislatori ai acestei societăți. Evelyn s-a simțit străbătută de un fior care a înghețat-o. Ar fi vrut să-și tragă broboada pe cap, dar se temea că ar fi atras atenția asupra ei. A rămas nemișcată, contemplându-și mâinile încrucișate în poală. Goldman avusese măcar bunăvoința de a nu privi în direcția ei în timp ce vorbea. Bărbații din public, care își întindeau acum gâturile încercând să depisteze obiectul remarcilor lui Goldman, au fost derutați de niște strigăte care veneau din capătul sălii. O falangă

de uniforme albastre se înghesuia acum pe ușă. Brusc, locul s-a prefăcut într-un balamuc. Era încheierea tipică a manifestațiilor organizate de Emma Goldman. Poliția a pătruns pe coridorul central. Anarhista a rămas calmă în spatele mesei și a început să-și strângă hârtiile în servietă. Evelyn Nesbit a simțit ochii lui Tateh fixați asupra ei, cu o privire care o judeca aspru. Se uita la ea așa cum îl văzuse uitându-se la un gândac înainte de a-l strivi sub talpă. Pe urmă fața lui și-a schimbat expresia, pe chipul bătrân i-a apărut o rețea mai complexă de cute și de zbârcituri, întreaga lui făptură părea să fi intrat în ultimul stadiu de dinaintea morții, iar ochii, din orbitele adânci ale anticei sale țeste, i-au tradus mesajul șoptit în idiș de buzele lui uscate și crăpate: Toată viața mea e pângărită de curve. Asta i-a spus. Și, înșfăcând mâna fetiței cu șorțuleț, a dispărut în mulțime.

Evelyn a rămas locului, privind după ei. Avea impresia că i se întunecă lumina ochilor. A întins mâna ca să se rezeme de ceva. O voce care îi devenise de acum familiară i-a murmurat în ureche: Vino cu mine, pe aici! Și mâna lui Goldman a prins-o de braț. Era o strânsoare de fier. Pe urmă Goldman a condus-o pe o ușiță din spatele mesei vorbitorului, și chiar înainte de a se închide ușa în urma lor, Evelyn, lăsând să-i scape un oftat adânc, a întors capul și și-a văzut tânăra umbră blondă și timidă zbătându-se să-și croiască drum în direcția ei. Eu sunt obișnuită cu de-alde astea, i-a spus Emma Goldman, conducând-o pe o scară întunecoasă. Așa se întâmplă de fiecare dată. Scara ducea în stradă, după colțul de lângă intrarea în sala de conferințe. O mașină de poliție a trecut prin fața lor,

sunându-şi sirena, şi s-a îndreptat după colţ. Vino, i-a spus Emma Goldman, ţinând-o de braţ, şi a împins-o repede în direcţia opusă.

Când Fratele mai mic al Mamei a ieşit în stradă, a zărit cele două siluete feminine trecând pe sub un felinar. A pornit iute în urma lor. Era o seară friguroasă. Transpiraţia rece i se prelingea pe gât. Vântul îi biciuia pantalonii de doc. Le-a ajuns pe femei la o distanţă de o intersecţie şi timp de câteva minute s-a menţinut la această depărtare. Pe urmă cele două s-au întors brusc şi au urcat treptele de la intrarea unei clădiri de piatră cenuşie. S-a repezit după ele şi, când a ajuns acolo, a văzut că era o casă cu camere de închiriat. A intrat, a urcat tiptil scara, fără să ştie ce cameră caută, dar convins că o s-o găsească. La etajul doi, s-a pitit în cadrul întunecos al unei uşi, pentru că Goldman, ţinând în mână un lighean, se îndrepta către baie. Tânărul a auzit apa curgând şi a văzut uşa deschisă la camera lui Goldman. Era o cămăruţă mică, şi, când a tras cu ochiul în spatele uşii, a văzut-o pe Evelyn Nesbit aşezată pe pat, cu faţa în mâini. Trupul îi era scuturat de sughiţuri de plâns. Pereţii erau zugrăviţi într-un liliachiu pal. O lampă de lângă pat era singura sursă de lumină. Auzind-o pe Goldman care se întorcea, Fratele mai mic s-a strecurat fără zgomot în cameră şi s-a vârât în debara, a cărei uşă a lăsat-o întredeschisă.

Goldman a aşezat ligheanul cu apă pe masa de lângă pat şi a scos un prosop de faţă subţire şi bine scrobit. Biata fată, biata fată, a spus. Dă-mi voie să te înviorez puţin. Eu sunt infirmieră, ştii. Aşa îmi câştig existenţa. Am urmărit cazul tău în ziare. De la bun început te-am admirat. Nici

eu nu înțeleg de ce. Goldman a desfăcut șireturile ghetelor înalte ale lui Evelyn și i le-a scos din picioare. Nu vrei să-ți ridici picioarele pe pat? Așa! Evelyn s-a culcat pe perne și și-a frecat ochii cu dosul palmei. A luat prosopul oferit de Goldman. Oh, detest să plâng! a mărturisit. Plânsul mă urâțește. Plângea în prosop. De fapt, a continuat Goldman, nu ești altceva decât o prostituată inteligentă. Ai acceptat condițiile în care ai fost pusă și ai triumfat. Dar ce fel de victorie a fost? Victoria prostituatei. Și care ți-a fost consolarea? Consolarea cinismului și a disprețului față de bărbați. De ce, oare, mă întrebam, femeia asta îmi inspiră un sentiment de fraternitate? În fond, eu, una, nu am acceptat niciodată servitutea. Am fost liberă. Toată viața am luptat ca să fiu liberă. Și nu m-am culcat niciodată cu un bărbat pe care să nu-l iubesc. Pe care să nu-l accept în dragoste ca o ființă umană liberă, simțindu-mă egala lui, dăruind și primind în proporții egale, în iubire și în libertate. Și m-am culcat, probabil, cu mai mulți bărbați decât te-ai culcat tu. Am iubit mai mulți bărbați decât ai iubit tu. Sunt convinsă că te-ar șoca să afli cât de liberă am fost, în ce libertate mi-am trăit viața. Pentru că tu, asemenea tuturor curvelor, pui preț pe proprietate. Tu ești o creatură a capitalismului, și etica acestuia este atât de total coruptă și ipocrită, încât frumusețea ta nu înseamnă mai mult decât frumusețea aurului, care e falsă și rece și inutilă.

Nici un alt cuvânt nu ar fi izbutit să-i stăvilească atât de repede lacrimile lui Evelyn. A dat la o parte prosopul de pe față și s-a uitat la mărunta și apriga anarhistă care acum, în timp ce vorbea, se învârtea de colo-colo prin

fața patului. Așadar, de ce am simțit o legătură atât de puternică cu o femeie ca tine? Tu ești întruparea feminină a tot ce compătimesc și detest eu. Când te-am văzut în sală, am fost gata să accept latura mistică a oricărei experiențe. Ai venit acolo pentru că, pe căile pe care acționează universul, viața ta era sortită să se interfereze cu a mea. Pe calea adâncurilor urâte ale existenței tale, inima te-a impulsionat să te orientezi spre mișcarea anarhistă.

Nesbit a clătinat din cap. Nu înțelegi, i-a răspuns. Lacrimile i-au umplut din nou ochii. I-a povestit lui Goldman despre fetița cu șorțuleț. I-a povestit despre Tateh și despre viața ei secretă din periferie. Și acum i-am pierdut, a spus. Mi-am pierdut spiridușul. Plângea amarnic. Goldman s-a așezat în scaunul balansoar de lângă pat și și-a lăsat mâinile pe genunchi. S-a înclinat spre Evelyn: Foarte bine, dacă nu ți-aș fi depistat eu prezența, Tateh n-ar fi fugit de tine. Și ce-i cu asta? Nu te necăji. Adevărul e mai bun decât minciuna. Când ai să-i regăsești, ai să fii în stare să te porți cu ei onest, deschis, ca persoana care ești în realitate. Și dacă n-ai să-i regăsești, poate că ăsta ar fi lucrul cel mai bun. Cine poate spune care sunt mijloacele, instrumentele, și care utilizatorii lor? Care dintre noi sunt cauzatorii, și trăiesc constituind cauzele altora, și care dintre noi trăiesc ca efecte ale acestor cauze. Ăsta e punctul meu de vedere. Știi că la un moment dat din viața mea am bătut străzile ca să-mi vând corpul? Ești prima persoană căreia îi spun acest lucru. Din fericire, am fost descoperită drept novicea care eram, și trimisă acasă. Locuiam pe Strada 14. Am încercat să

arăt ca o femeie de stradă, dar n-am păcălit pe nimeni. Nu cred că numele Alexander Berkman îți spune ceva. Evelyn a clătinat din cap. Când Berkman și cu mine aveam douăzeci de ani eram amanți și revoluționari. A avut loc o grevă la Pittsburgh, la oțelăria domnului Carnegie. Și domnul Carnegie a luat hotărârea să spargă uniunea. Drept care el a șters-o într-o vacanță în Europa, și l-a lăsat pe directorul lui slugarnic, gunoiul acela infam de Henry Clay Frick, să facă treaba murdară în locul lui. Frick a importat o armată de detectivi militari în civil. Muncitorii au intrat în grevă pentru a protesta împotriva reducerii salariilor. Uzina se găsește pe râul Monongahela, și Frick și-a dus detectivii de-a lungul râului, ca să poată ateriza de acolo în uzină. A fost o bătălie cruntă. Un adevărat război. S-a încheiat cu zece morți și zeci și zeci de răniți. Detectivii au fost alungați. Drept care, Frick a apelat la sprijinul guvernului și muncitorii au fost înconjurați de miliția de stat. La acest punct eu și Berkman am pus la cale un atentat. Aveam să-i încurajăm pe muncitorii asediați. Aveam să le revoluționăm lupta. Voiam să-l ucidem pe Frick. Dar ne găseam la New York și nu aveam bani. Aveam nevoie de bani pentru un bilet de tren și o armă. Atunci mi-am pus un furou brodat și am început să bat Strada 14. Un bătrân mi-a dat zece dolari și mi-a spus să mă duc acasă. Restul de bani i-am împrumutat. Dar dacă ar fi trebuit, n-aș fi ezitat să mă vând. Doar o făceam pentru atentat. Pentru Berkman și pentru revoluție. L-am îmbrățișat pe peronul gării. Plănuise să-l împuște pe Frick, apoi, la proces, să se sinucidă. Am alergat după trenul care pleca. Nu avusesem bani

decât pentru un singur bilet. Şi Berkman îmi spusese că o singură persoană e suficientă pentru treaba respectivă. A dat buzna în biroul lui Frick, la Pittsburgh, şi a tras de trei ori în ticălos. L-a nimerit în gât şi în umăr. A curs mult sânge. Frick s-a prăbuşit. Funcţionarii au năvălit în birou. I-au luat arma. Berkman avea şi un pumnal. L-a înjunghiat pe Frick în picior. I s-a luat şi pumnalul. Şi-a băgat o pastilă în gură. A fost imobilizat la podea. I-au deschis fălcile cu forţa. Avea în gură o capsulă de fulminat de mercur. Nu trebuia decât să mestece capsula şi încăperea ar fi sărit în aer cu toţi cei care se găseau în ea. I-au împins capul pe spate şi i-au scos capsula din gură. L-au bătut până a căzut în nesimţire.

Evelyn se ridicase în capul oaselor şi îşi înălţase genunchii la piept. Goldman îşi ţinea privirile în podea. Berkman a rămas în închisoare timp de optsprezece ani, a continuat ea, şi mulţi dintre aceştia i-a petrecut în deplină singurătate, închis într-un turn. L-am vizitat o singură dată. Nu am putut să mă mai duc acolo. Şi ticălosul de Frick a supravieţuit, a devenit un erou în presă, opinia publică s-a întors împotriva muncitorilor şi greva a fost spartă. Se spunea că noi am dat înapoi cu patruzeci de ani mişcarea muncitorească americană. Pe urmă, un alt anarhist, Most, un om mai în vârstă pe care eu îl veneram, ne-a înfierat în ziarul lui pe mine şi pe Berkman. Data următoare când l-am mai întâlnit pe Most la un miting, am venit pregătită cu o cravaşă şi l-am plesnit cu ea în faţa întregii adunări. Pe urmă am rupt cravaşa şi i-am aruncat-o în faţă. Berkman a fost eliberat abia anul trecut. Şi-a pierdut tot părul, faţa lui are

culoarea pergamentului. Fostul meu tânăr iubit merge acum cocoşat. Ochii îi arată ca două puţuri de mină. Am rămas prieteni doar în principiu. Inimile noastre nu mai bat la unison. Nu pot decât să-mi imaginez ce a suferit în închisoare. Să trăieşti în beznă, în umezeală, legat în lanţuri şi zăcând în propriile excremente. Evelyn şi-a întins braţul spre femeia mai vârstnică şi aceasta i-a luat mâna şi i-a strâns-o puternic. Ştim amândouă — nu-i aşa? — ce înseamnă să ai un bărbat în închisoare. Cele două femei s-au uitat una la cealaltă. Câteva clipe s-a înstăpânit tăcerea. Desigur, bărbatul tău e un pervers, un parazit, o lipitoare, un sibarit împuţit, a declarat Goldman. Evelyn a râs. Un porc bolnav la cap, a spus Goldman, cu o mentalitate de porc subdezvoltat. Acum râdeau amândouă. Da, îl urăsc, a strigat Evelyn. Goldman a devenit gânditoare. Da, a reluat ea, există unele corespondenţe între noi două, vieţile noastre corespund, spiritele ni se ating ca notele în armonie, şi, în ansamblul destinelor umane, suntem surori. Înţelegi lucrul ăsta, Evelyn Nesbit? Înţelegi asta, frumoasa mea?

S-a ridicat în picioare şi a atins faţa lui Nesbit. În timp ce vorbea, ochii lui Goldman au reacţionat la ceva ce observase la Evelyn. Porţi corset? a întrebat-o. Evelyn a confirmat cu o mişcare a capului. Ar trebui să te ruşinezi de tine însăţi. Uită-te la mine, deşi corpul meu arată cum arată, nu port nimic care să mă strângă, îmbrac numai lucruri lejere şi uşoare, îi ofer trupului meu libertatea de a respira şi de a exista. Ţi-am spus că tu eşti o creatură confecţionată de ei. N-ai nevoie de întăriturí şi de corsete, nu mai mult decât o nimfă a pădurii. A luat

mâinile lui Evelyn în mâinile ei și s-a așezat pe marginea patului. I-a pipăit talia. Doamne sfinte! Un corset ca de oțel. Talia ta e mai strânsă decât băierile unei pungi. Ridică-te în picioare! Evelyn s-a ridicat, supusă, și Goldman, cu dexteritatea unei infirmiere, i-a descheiat bluza și i-a scos-o. I-a desfăcut și clamele fustei și Evelyn a pășit afară din ea. I-a dezlegat panglicile juponului și i l-a scos. Talia îi era prinsă într-un corset. Partea de sus a corsetului îi înălța sânii. De partea de jos erau atașate panglici legate de pulpe. Corsetul era strâns în spate cu șireturi. E o ironie că toată America te consideră cea mai libertină și mai licențioasă desfrânată, a comentat Goldman, trăgând șireturile afară din cheutorile lor și lăsând corsetul să-i cadă la glezne. Ieși afară din el! i-a spus și Evelyn s-a supus. Cămășuța îi rămăsese lipită de trup, în forma pe care i-o dăduse corsetul. Respiră adânc! i-a ordonat Goldman. Înalță-ți brațele, ține picioarele drepte și respiră adânc. Evelyn s-a conformat. Goldman i-a scos cămășuța peste cap. Pe urmă s-a lăsat în genunchi și i-a tras în jos chiloții tiviți cu dantelă. Scoate-i! i-a cerut. Evelyn din nou s-a supus. Stătea acum în lumina lămpii, complet goală cu excepția ciorapilor negri brodați, prinși pe pulpe cu jartiere elastice. Goldman i-a rulat și ciorapii până la glezne și Evelyn i-a scos și pe ei. Își ținea brațele încrucișate pe sâni. Goldman s-a ridicat în picioare și a rotit-o ușor, pentru a o inspecta, dar cu o privire încruntată. Uită-te aici, mă mir că îți mai circulă sângele, a comentat Goldman. Urmele balenelor corsetului îi brăzdau vertical talia, ca niște urme de bici. În jurul pulpelor, jartierele îi lăsaseră două cercuri roșii. Femeile

pur și simplu se omoară singure, și-a continuat Goldman comentariul. A dat deoparte așternuturile și a luat de pe birou o trusă mică, neagră, de felul celor purtate de medici. Un corp superb, și uite ce-i faci. Culcă-te pe burtă, i-a ordonat. Evelyn s-a întins pe pat și s-a uitat să vadă ce iese din trusa neagră. Goldman a scos o sticluță și și-a turnat puțin din conținutul ei în căușul palmelor. Evelyn stătea culcată pe burtă și Goldman a început s-o maseze în locurile înroșite de urmele corsetului. Au! a țipat Evelyn. Ustură! E un astringent, în primul rând trebuie să-ți restabilesc circulația, a lămurit-o Goldman în timp ce-i freca spatele, fesele și pulpele. Evelyn scâncea și carnea i se încrâncena la fiecare contact cu lichidul. Și-a îngropat fața în pernă ca să-și înăbușe țipetele. Știu, știu că ustură, o asigura Goldman. Dar ai să-mi fii recunoscătoare. Sub palma viguroasă a lui Goldman, carnea lui Evelyn părea să-și recapete întreaga conformație. Acum tremura și fesele îi erau încordate sub răceala înviorătoare a astringentului. Picioarele îi erau lipite. După aceea, Goldman a scos din trusă o sticluță cu ulei de masaj și a început să frământe ceafa lui Evelyn, umerii și spatele, dosul pulpelor, gambele și tălpile picioarelor. Treptat, Evelyn se relaxa și carnea îi vibra sub mâna dibace a celeilalte femei. Goldman i-a frecat pielea cu ulei până când corpul lui Evelyn și-a recăpătat culoarea naturală alb-trandafirie și a început să zvâcnească, recunoscându-se. Întoarce-te! i-a comandat Goldman. Părul lui Evelyn se despletise și se împrăștiase pe pernă și pe față. Ochii îi erau închiși, și când Goldman a început să-i maseze sânii, stomacul și gambele, buzele i s-au întredeschis într-un

zâmbet involuntar. Da, chiar și aici, a spus Goldman, trecându-și repede mâna peste muntele pubian. Trebuie să ai curajul să trăiești. Lumina lămpii de lângă pat a pârut, un moment, să se voaleze. Evelyn și-a dus mâinile la sâni și a început să-și mângâie sfârcurile. Apoi mâinile i-au alunecat spre șolduri, și a început să le pipăie. Vârfurile picioarelor i s-au încordat ca la o balerină, iar degetele mari i s-au curbat. Pelvisul a început să i se înalțe din pat, de parcă-ar fi căutat ceva în aer. Goldman se dusese din nou la birou, unde punea dopurile la emolientele ei, și stătea cu spatele la Evelyn, când aceasta a început să se unduiască în așternut, ca un val în mare. În clipa aceea, un răcnet răgușit, nepământean, a izbucnit din pereți, ușa debaralei s-a trântit de perete, și Fratele mai mic al Mamei a dat buzna în cameră, cu fața schimonosită într-un paroxism de mortificare. Încleșta în mâini, de parcă ar fi încercat să-l sugrume, un penis falnic, năvalnic, care, ignorându-i intențiile, îl mâna ca un bici prin cameră, făcându-l să lanseze, odată cu strigătele de extaz sau de disperare, jeturi mari, filamentate, de spermă, care străbăteau aerul ca niște gloanțe, apoi se depuneau, încet, pe Evelyn ca niște panglici de telegraf.

9

La New Rochelle, Mama a fost zile întregi posomorâtă din cauza fratelui ei. El a telefonat o dată sau de două ori din New York, dar a refuzat să-i spună ce anume l-a determinat să plece acolo, unde locuia sau când avea de gând să se întoarcă. Se bâlbâise la telefon. Avea gura legată. Mama era furioasă pe el, dar tânărul nu reacționa la mânia ei. În urma telefoanelor lui, Mama făcuse pasul extrem de a intra în camera fratelui și de a încerca să se dumirească. Ca de obicei, camera era îngrijită. Masa cu aparatul de racordat rachetele de tenis. Vâslele așezate pe suporturi fixate pe pereți. Își ținea camera foarte curată și nici acum, în absența lui, nu se zărea un fir de praf. Periile de cap pe capacul biroului. Încălțătorul din sidef. O scoică mică în formă de degetar cu câteva fire de nisip încă lipite de ea. N-o mai văzuse până atunci. O poză dintr-o revistă, prinsă pe perete, desenul lui Charles Dana Gibson înfățișând-o pe creatura

aceea, Evelyn Nesbit. Nu-şi luase nimic cu el, cămăşile şi gulerele erau toate în sertar. Mama a închis uşa după ea, cu un sentiment de vinovăţie. Ce tânăr ciudat era fratele ăsta al ei! Nu avea nici un prieten. Era singuratic şi impasibil, cu excepţia unei înclinaţii spre indolenţă, pe care sau nu putea să o ascundă, sau nu se sinchisea s-o facă. Pe Tata îl supăra această indolenţă. Totuşi, îl promovase într-o slujbă de mai mare răspundere.

Mama nu-i putea împărtăşi îngrijorarea sa Bunicului, care-l concepuse pe fiul mai mic la o vârstă înaintată şi care acum era departe de orice percepţie a vieţii practice. Bunicul avea peste nouăzeci de ani. Fusese profesor de greacă şi latină şi predase unor generaţii întregi de seminarişti episcopali la Shady Grove College din Ohio. Era un clasicist de provincie. Pe când fusese adolescent în Hudson Country în Western Reserve îl cunoscuse pe John Brown, şi-ţi povestea lucrul acesta de douăzeci de ori pe zi dacă stăteai să-l asculţi. De când plecase Tata, Mama se gândea tot mai mult la vechiul ei cămin din Ohio. Verile petrecute acolo erau încărcate de făgăduinţe; mierle cu aripi roşii zburau peste stogurile de fân din câmpie. Mobila din casă era sărăcăcioasă şi făcută la ţară. Scaune cu spetează din bârne orizontale, din lemn de pin. Podele din scânduri bine lustruite. Îndrăgise casa asta. Ea şi Fratele mai mic se jucau pe podea, la lumina focului din vatră. În jocurile lor, ea era întotdeauna cea care-l instruia. Iarna, calul lor, Bessie, era înhămat la sanie, cu zurgălăi la ham, şi alunecau pe zăpezile înalte din Ohio. Şi-l amintea pe Frate când era mai mic decât propriul ei copil. Avea grijă de el. În zilele ploioase jucau

jocuri așa-zis secrete în căldura dulce a fânului din podul grajdului, cu caii care nechezau și sforăiau sub ei. În dimineţile de duminică își îmbrăca rochița roz și cei mai albi pantalonași, și se ducea la biserică, înfiorată toată de emoție. Era o fetiță voinică, cu pomeți înalți și ochi cenușii ușor oblici. Trăise întreaga ei viață la Shady Grove, cu excepția a patru ani petrecuți la o școală-internat din Cleveland. Fusese întotdeauna convinsă că o să se mărite cu unul dintre seminariști. Dar în ultimul ei an de școală l-a cunoscut pe Tata. El călătorea prin Midwest ca să-și facă relații de afaceri pentru treburile lui cu steaguri și materiale festive. Cu prilejul a două călătorii succesive, a vizitat-o la Shady Grove. Când s-au căsătorit și s-au mutat în Est, ea și-a adus și tatăl. Mai târziu, pentru că Fratele nu izbutea să-și facă vreun rost, a venit și el la New Rochelle. Și acum, în acest stadiu al vieții ei, singură în locuința modernă, cu verandă, cocoțată pe un deal din eleganta Broadview Avenue, întovărășită doar de micul ei fiu și de bătrânul ei tată, se simțea părăsită de rasa masculină și furioasă pe ea însăși pentru fluxurile de nostalgie care o invadau mereu, zi și noapte, pe neașteptate. Sosise o scrisoare de la Comitetul Inaugural Republican în care erau întrebați dacă firma lor era dispusă să se ocupe de decorațiuni și de focurile de artificii pentru parada și balul de inaugurare care urmau să aibă loc în luna ianuarie, când se aștepta ca domnul Taft să-i succeadă domnului Roosevelt. Era un moment istoric pentru afacerea lor și nici Tata, nici Fratele mai mic nu erau disponibili. Mama a ieșit în grădină ca să se mai calmeze. Era sfârșit de septembrie și toate florile își etalau

corolele: salvia, crizantemele, gălbenelele. Mama înainta de-a lungul gardului grădinii, cu mâinile încleştate. De la o fereastră de sus, băieţaşul o urmărea. A observat că mişcarea ei de înaintare era transmisă părţilor laterale ale veşmintelor. Marginea fustei ei se legăna dintr-o parte în alta, măturând firele de iarbă. Băiatul ţinea în mână o scrisoare sosită de la tatăl lui, expediată din Cape York, în nord-vestul Groenlandei. Fusese adusă în Statele Unite de nava *Erik*, care transportase în Groenlanda treizeci şi cinci de tone de carne de balenă pentru câinii comandantului Peary. Mama copiase scrisoarea şi aruncase originalul la gunoi, pentru că mirosea a carne de balenă moartă. Băiatul recuperase însă scrisoarea, şi acum, pe măsură ce trecea timpul, petele de grăsime de pe plic se transferau, prin intermediul mâinilor lui mici, în toate fibrele hârtiei. Scrisoarea devenise translucidă.

În timp ce băiatul o urmărea, Mama a ieşit din lumina umbrită, filtrată printre frunzele arţarilor, şi părul ei auriu, pe care-l purta adunat în creştet, după moda zilei, a scânteiat ca un soare. O clipă s-a oprit locului, de parcă asculta ceva. Şi-a dus mâinile la urechi, ca să audă mai bine, şi, încet, s-a lăsat în genunchi lângă răzorul de flori. După care a început să răcâie pământul. Băieţaşul şi-a părăsit postul de observaţie de la fereastră şi a pornit-o în goană în jos pe scări. A trecut prin bucătărie şi a ieşit pe uşa din spate. Dar s-a pomenit că alerga în urma servitoarei irlandeze, care fugea prin grădină ştergându-şi mâinile în şorţ.

Mama dezgropase ceva. Scutura pământul de pe un ghemotoc pe care-l ţinea în poală. Servitoarea a scos un

țipăt și și-a făcut cruce. Băiețașul încerca să vadă ce anume era, dar Mama și servitoarea se lăsaseră pe jos, curățând pământul de pe obiectul respectiv, și un timp băiatul nu a izbutit să treacă de ele. Fața Mamei era extraordinar de palidă și avea o expresie de suferință atât de intensă, încât toate oasele capului păreau să i se fi lățit, și femeia de o frumusețe opulentă, pe care copilul o venera, părea acum rătăcită, dezorientată ca o persoană foarte bătrână. În cele din urmă, a putut vedea că femeile curățau pământul de pe un prunc nou-născut. Pământul îi intrase în urechi și în gură. Era mic și zbârcit și ținea ochii închiși. Un prunc negru, înfășat strâns într-o bucată de pânză. Mama i-a eliberat brațele. Pruncul a scos un țipăt scurt și cele două femei au devenit isterice. Servitoarea a alergat în casă. Băiețașul și-a urmat Mama, alergând pe lângă ea, în timp ce pruncul negru își flutura brațele mici în aer.

Femeile au spălat pruncul într-un lighean, pe masa din bucătărie. Era un băiețel nou-născut nespălat, murdar de sânge. Servitoarea a examinat cordonul ombilical și a declarat că a fost mușcat. Au înfășurat pruncul în prosoape și Mama a alergat în hol ca să-i telefoneze medicului. Băiețașul studia cu atenție pruncul, să vadă dacă respiră. Abia de mișca. Pe urmă degețelele minuscule au prins marginea prosopului. Căpșorul i s-a întors încet, ca și cum, prin ochii închiși, descoperise ceva la care să se uite.

Când a venit medicul în Mașina Ford a Doctorului, a fost poftit în bucătărie. Și-a lipit stetoscopul de miniaturalul coș al pieptului. I-a deschis gura și și-a vârât degetul pe gâtul pruncului. Oamenii ăștia, a spus el și a clătinat

din cap. Muşchii feţei îi zvâcneau, ridicându-i colţurile gurii. Mama i-a descris împrejurările teribilei ei descoperiri. Cum a auzit un strigăt venind dinspre picioarele ei, un strigăt venind din pământ, şi o clipă i s-a părut că l-a auzit, pentru ca în clipa următoare să creadă că nu auzise nimic. Şi dacă aş fi trecut mai departe? se întreba ea. Doctorul a cerut nişte apă caldă. Şi-a scos un instrument din trusă. Servitoarea strângea în mână crucea care-i atârna de un lanţ la gât. Soneria de la uşă a tărâit şi băieţaşul a urmat-o pe servitoare în hol. Sosise poliţia. Mama le-a povestit din nou circumstanţele descoperirii ei. Poliţistul a întrebat dacă poate folosi telefonul. Aparatul se găsea pe o măsuţă din hol, lângă uşa de la intrare. Şi-a scos coiful, şi-a pus receptorul la ureche şi a aşteptat să audă glasul centralistei. I-a făcut băiatului cu ochiul.

În mai puţin de o oră, a fost descoperită o tânără negresă în pivniţa unei locuinţe de pe strada de alături. Era o spălătoreasă care lucra cu ziua prin vecini. A fost urcată în ambulanţa poliţiei şi Mama i-a adus bebeluşul. Când femeia a luat pruncul în braţe, a început să plângă. Mama era şocată de tinereţea ei. Avea o faţă de copil, o faţă sinceră, deschisă, frumoasă. Un ten de culoarea ciocolatei şi un păr foarte scurt şi neîngrijit. O infirmieră se ocupa de ea. Mama a coborât din ambulanţă pe trotuar. Unde o duceţi? l-a întrebat pe medic. La spitalul de caritate, a spus el. Şi mai târziu va fi judecată. Sub ce acuzaţie? a spus Mama. Tentativă de omor, aşa cred. Are familie? a întrebat Mama. Nu, doamnă, a răspuns poliţistul. Din câte ştim noi, nu. Doctorul şi-a coborât

pălăria pe ochi, s-a urcat în mașină și și-a așezat trusa pe banchetă. Mama a tras adânc aer în piept. Îmi iau eu răspunderea, a spus. Vă rog aduceți-o în casă. Și, în pofida sfaturilor doctorului și a protestelor polițistului, și-a menținut hotărârea.

Și așa, tânăra negresă și copilul ei au fost instalați în mansardă. Mama a dat o sumedenie de telefoane. A contramandat întâlnirea ligii ei. S-a învârtit ca un titirez prin salon. Era extrem de agitată. Resimțea acut absența soțului ei și se învinovățea singură pentru că acceptase cu atâta îngăduință călătoriile lui. Nu exista nici o posibilitate să comunice cu el în legătură cu problemele și preocupările majore ale vieții ei. Până în vara următoare nu avea să mai audă de soț. Mama privea fix la tavan de parcă ar fi putut vedea prin el. Fata neagră și bebelușul ei aduseseră în casă un soi de sentiment al nenorocului, al haosului, și acum acest sentiment părea să fi contaminat întreaga atmosferă. Mama era speriată. S-a dus la fereastră. În fiecare dimineață spălătoresele astea urcau dealul, după ce coborâseră din tramvai la North Avenue, și se răspândeau prin case. Grădinarii italieni îngrijeau pajiștile grădinilor. Vânzătorii de gheață mergeau pe lângă camioanele lor cu cai care se opinteau la deal, trăgând după ei vagoanele scârțâitoare pline cu blocuri de gheață.

În seara aceea, soarele, când a asfințit, a rămas înțepenit la poalele dealului, de parcă s-ar fi rostogolit acolo. Era roșu ca sângele. Târziu în noapte, băiețașul s-a deșteptat și a văzut-o pe mama lui lângă pat, privindu-l; părul auriu îi era împletit și, când s-a aplecat să-l sărute, a simțit pe braț atingerea sânilor ei mari și catifelați.

10

În timpul lungilor luni de iarnă, Tata scria, de fapt, în fiecare zi, scrisori cu transmitere foarte întârziată, și care, până la urmă, luau forma unor însemnări în jurnalul lui. În felul acesta, diviza fluxul neîntrerupt de întuneric, de lumină noptatică. Membrii expediției trăiau într-un confort surprinzător la bordul navei *Roosevelt*, care fusese împinsă în sus de sloiurile de gheață, până s-a fixat ca o nucă într-o glazură. Peary ducea viața cea mai confortabilă dintre toți. În cabina lui avea o pianină mecanică. Era un bărbat vânjos, cu pieptul lat și cu un păr des, roșcat, care începuse să încărunțească. Purta o mustață lungă. Într-o expediție anterioară își pierduse degetele de la picioare. Drept care avea un mers ciudat, târșâit, împingându-și picioarele fără să le ridice de pe podea. Apăsa pedalele pianinei cu picioarele lui fără degete. Avea role muzicale dintre cele mai bune, Victor Herbert și Rudolf Friml, precum și un potpuriu de cântece de la Colegiul

Bowdoin și o versiune a unui vals de Chopin pe care o pedala în patruzeci și opt de secunde. Dar lunile de iarnă nu erau destinate trândăvelii. Se organizau vânători de boi moscați, se construiau sănii, iar tabăra de bază trebuia stabilită la o distanță de nouăzeci de mile, la Cape Columbia, punctul de la care avea să pornească de fapt cursa polară pe marea înghețată. Între timp, toți participanții la expediție trebuiau să se deprindă cu conducerea echipajelor de câini și cu construirea igluurilor. Mathew Henson, asistentul negru al lui Peary, supraveghea exercițiile de antrenament. După ce întreprinsese un număr de expediții, Peary își concepuse un sistem. Fiecare detaliu din viața lor în Arctica fusese stabilit de el și se integra ca parte în sistemul său. Materialele de construcție a săniilor și forma lor, hrana echipajului, recipientele de metal în care urma să fie transportată hrana, felul în care aceste recipiente trebuiau legate de sănii, veșmintele ce aveau să fie purtate dedesubt și pe deasupra, felul în care câinii erau înhămați la sănii, tipul de cuțite și de arme care trebuiau folosite, felul de chibrituri și metodele de a le ține uscate, forma apărătorilor de ochi împotriva orbirii cauzate de albul zăpezii, și așa mai departe. Lui Peary îi plăcea să discute despre sistemul lui. În punctele sale esențiale — adică în ce privește mijloacele de folosire a câinilor și a săniilor, a îmbrăcămintii de blană și a alimentației din fauna locală — sistemul lui Peary nu făcea decât să adopte modul de viață al eschimoșilor. Într-o bună zi, Tata a avut această revelație. Asta s-a întâmplat în timp ce stătea pe puntea de comandă și îl asculta pe Peary care îi reproșa unui eschimos că nu-și îndeplinise bine sarcina respectivă. După

aceea Peary şi-a târşâit picioarele pe punte, trecând pe lângă Tata şi spunându-i: Sunt nişte copii şi trebuie trataţi asemenea copiilor. Tata înclina să fie de acord cu acest punct de vedere, pentru că sugera un consens. Şi-a adus aminte de o observaţie pe care o făcuse cu zece ani în urmă în Filipine, unde luptase sub comanda generalului Leonard F. Wood împotriva guerilei Moro. Frăţiorii ăştia negri ai noştri merită să primească o lecţie zdravănă, declarase unul dintre ofiţerii superiori, înfigând un ac în harta campaniilor. Fără îndoială, eschimoşii erau primitivi. Dar, în acelaşi timp, afectuoşi, blânzi, emotivi, demni de încredere şi glumeţi. Le plăcea să râdă şi să cânte. În partea cea mai aspră a iernii, în timpul nopţii continue, când vijeliile sălbatice smulgeau bucăţi de roc din stânci şi crivăţul vuia, în momentul în care frigul era atât de aprig încât Tata avea halucinaţii că pielea i-a luat foc, Peary şi cea mai mare parte din echipaj se retrăgeau în consideraţiile teoretice ale sistemului şi astfel se protejau de propria lor spaimă. Eschimoşii, care nu aveau un sistem ci, pur şi simplu, trăiau acolo, sufereau terorile şi rigorile universului lor. Uneori, femeile eschimose îşi sfâşiau, în mod inexplicabil, veşmintele de pe ele şi se năpusteau în furtuna neagră, urlând şi rostogolindu-se pe gheaţă. Soţii lor erau nevoiţi să le smulgă cu forţa din această formă de sinucidere. Tata îşi menţinea controlul de sine scriindu-şi jurnalul. Şi acesta constituia un sistem, sistemul limbajului şi al conceptualizării. Sugera că fiinţele umane, prin simplu fapt de a-şi asigura mărturii, atestau existenţa lor în unele timpuri şi locuri total diferite de timpul şi de locul în care vieţuiau în realitate.

Dar în această continuă noapte de iarnă ferecată în gheață părea să existe o forță care te înșfăca de beregată și te silea s-o privești în față. Familiile de eschimoși erau răspândite pretutindeni pe navă și se adăposteau pe punți și în cală. Nu afișau nici urmă de discreție în ce privește contactele lor sexuale. Se copulau fără să se dezbrace, prin anumite deschizături din blănuri, și își acompaniau prestația cu gemete și țipete de plăcere pură. Într-o zi Tata a dat peste o pereche care se împreuna și a fost șocat s-o vadă pe femeie ridicându-și picioarele și înălțându-și șoldurile, răspunzând ritmului bărbatului. Din gâtlej îi ieșea un ciudat cântec animalic. Era un lucru pe care nu-l putea înregistra în jurnal, decât sub forma unui anumit cod. Femeia pur și simplu se împingea în sus, deschizându-se bărbatului. Tata era mirat să o vadă reacționând în felul acesta. Femeia asta eschimoșă, murdară și fără dinți, cu fața turtită și ochii piezișii, împinși de pomeți înalți, cântându-și melopeea animalică și răspunzând mișcărilor bărbatului. Tata s-a gândit la aerul plictisit al soției sale, la educația și inteligența ei, și s-a pomenit că-l irita felul în care femeia aceea primitivă își revendica dreptul speciei.

În cele din urmă a venit și primăvara, și asistentul lui Peary, negrul Mathew Henson, a fost cel care l-a chemat într-o dimineață pe Tata și i-a arătat ceva în dreptul pupei. Spre sud, o rază firavă de lumină spinteca cerul. În zilele următoare, s-a putut distinge în masa de întuneric apariția unor nuanțe și gradări care, pe zi ce trecea, deveneau tot mai pronunțate. Până la urmă, într-o dimineață, a răsărit la orizont un soare încețoșat, roșu ca sângele, un soare eliptic și nu rotund, asemenea a ceva nou-născut.

Toată lumea părea fericită. Piscurile înzăpezite erau scăldate în culori glorioase, trandafiriu, verde și auriu, și întreaga fostă lume dezolantă se oferea magnifică oricui voia să o privească. Treptat, cerul se albăstrea, iar Peary a declarat că venise timpul cuceririi Polului Nord.

În ziua dinaintea lansării expediției, Tata s-a dus împreună cu Mathew Henson și cu trei eschimoși pe stâncile păsărilor, la o depărtare de jumătate de zi de coastă. S-au cățărat pe stânci, cu tolbele lor din blană de focă atârnate pe umăr, și au adunat zeci de ouă, o mare delicatesă în Arctica. Când păsările și-au luat zborul, cârâind și rotindu-se, s-ar fi zis că se desprinsese o porțiune mare din stâncă. Tata nu mai văzuse în viața lui atâtea păsări. Erau o specie de pinguini pitici și alte soiuri de palmipede. Eschimoșii au întins niște plase mari, păsările cădeau în plase și se încurcau în firele rețelei. Pe urmă plasele au fost strânse și înnodate la capete, astfel încât au devenit saci întregi de pene imobilizate care țipau și croncăneau jalnic. Când oamenii au adunat tot cât puteau căra, au coborât și apoi au măcelărit păsările pe loc. Fulmarilor, niște păsări de mărimea pescărușilor, li se sucea gâtul. Dar ce l-a uimit pe Tata era felul în care erau uciși micuții și inofensivii pinguini pitici. Cu o simplă apăsare pe piept, în dreptul inimii. Tata a urmărit operația și pe urmă a încercat-o și el. A luat într-o mână un pinguin pitic și apoi, cu degetul mare, a oprit bătaia inimii minuscule. Căpșorul s-a îndoit, pasărea a murit. Eschimoșilor le plăcea carnea de pinguin pitic și, de obicei, o consumau murată în blană de focă.

Pe drumul de întoarcere la navă, Tata și cu Mathew Henson au discutat ceea ce discutau tot timpul oamenii

din echipa lui Peary — anume cui i se va acorda onoarea de a-l însoți pe comandant la Pol. Înainte de a se îmbarca la New York, comandantul declarase clar că el și numai el singur urma să descopere Polul, iar gloria celorlalți va consta în faptul că l-au sprijinit. Întreaga mea viață n-am făcut decât să plănuiesc și să aștept acest moment, și nu-l voi împărți cu nimeni, le-a spus Peary. Tata a găsit că e un punct de vedere rezonabil. El avea sfiala amatorului față de profesionist. Dar părerea lui Mathew Henson era că și altcineva, în afară de eschimoși, trebuia să-l însoțească pe comandant până la capăt și, cu tot respectul cuvenit comandantului, considera că acest om trebuie să fie el însuși. Tata gândea că Henson are dreptate. Îl însoțise pe Peary în expedițiile anterioare și era un explorator arctic foarte iscusit, formidabil. Se pricepea să mâne câinii aproape ca un eschimos, era expert în repararea săniilor, clădea adăposturi, se bucura de o considerabilă forță fizică și se lăuda cu multe alte talente. Dar pe Tata îl enerva în mod inexplicabil convingerea infatuată a lui Henson și l-a întrebat pe negru ce-l face să creadă că el va fi cel ales. Urcaseră pe o creastă de zăpadă și acum se opriseră ca să-și mai odihnească puțin câinii; stăteau privind peste nesfârșitul cuprins alb. În acel moment, soarele a ieșit printre nori și a fulgerat cu lumină pământul, asemeni unei oglinzi. Ei bine, domnule, a răspuns cu un zâmbet Mathew Henson, pur și simplu știu.

A doua zi, expediția a pornit-o spre nord, traversând gheața polară. Se împărțiseră în grupuri separate, constituite din unul sau doi albi, câțiva eschimoși, o ceată de câini și patru sau cinci sănii. Fiecare grup, cu excepția

celui al lui Peary, urma să servească, timp de câte o săptămână, ca pionier cu misiunea de a deschide drum pentru restul expediției. Mai târziu, pe măsură ce înaintau, fiecare grup avea să se desprindă pe rând de formație, făcând cale întoarsă și îndreptându-se spre uscat, lăsându-l pe Peary cu oamenii lui să străbată ultima sută de mile într-o stare relativ relaxată. Acesta era sistemul. Munca cea mai trudnică o constituia tăiatul pârtiei. Un efort riscant și epuizant. Poduri întregi de gheață trebuiau sparte cu târnăcoapele, sănii grele trebuiau trase și împinse în sus pe pante de gheață povârnite, și apoi frânate la coborâșurile precipitate. Fiecare sanie era încărcată cu câte trei sute de kilograme de unelte și provizii. Când o sanie se rupea, trebuia descărcată și reparată prin legarea părților rupte — treabă care nu putea fi executată decât cu mâinile goale, fără mănuși. Din loc în loc existau filoane de apă care trebuiau traversate sau ocolite. Banchizele se prăvăleau cu pârâituri zgomotoase, ca niște bubuituri de tun, și îți vuiau sub picioare ca însuși glasul oceanului. Cețuri inexplicabile acopereau soarele. Uneori nu se putea face nimic altceva decât să te târăști pe fâșiile subțiri de gheață în formare; cu toții se fereau să nu fie cumva prinși pe un sloi de gheață plutitor. Vremea era un necontenit supliciu, vântul sufla atât de cumplit și de șfichiuitor, la o temperatură de treizeci sau patruzeci de grade sub zero, încât aerul însuși părea să-și fi schimbat structura, să se fi prefăcut în cristale pe care plămânii nu le puteau asimila. Fiecare respirație lăsa reziduuri solide în bărbile oamenilor și în marginile înghețate ale glugilor de blană. Cu toții purtau, cum fusese stabilit, încălțăminte moale din piele de focă, pantaloni

din blană de urs, și jachete cu glugă din piele de cerb caribu, dar chiar și aceste materiale indigene se întâreau și se scorțoșau din pricina gerului. Soarele atârna acum deasupra orizontului câte douăzeci și patru de ore zilnic. La sfârșitul unei zile de lucru, adică după parcurgerea poate a cincisprezece mile de efort supraomenesc, cei din grupul-pionier se opreau, clădeau igluuri pentru cei din expediție care urmau să vină, hrăneau câinii, le descâlceau hamurile înghețate de zăpadă, aprindeau primusurile cu alcool ca să-și fiarbă ceai și se ospătau cu o masă alcătuită din carne conservată în untură și pesmeți. Treptat, pe parcursul lunii martie, expediția lui Peary și-a croit drum spre nord. Unul câte unul, grupurile se întorceau, obligația fiecăruia dintre ele fiind să bătătorească zdravăn drumul de întoarcere, pentru cei care le vor urma. În fiecare zi Peary își conducea grupul pe drumul gata deschis, și ocupa câte unul din igluurile construite de Henson. Între timp, Henson avea grijă de câinii lui Peary, repara săniile rupte, pregătea cina și se ocupa de eschimoși, dintre care unii începuseră să devină foarte dificili. Peary definea virtuțile eschimoșilor prin noțiunile de loialitate și obedientă, aceleași calități cerute și câinilor. Când a sosit momentul etapei finale în expediția de cucerire a Polului, Peary l-a ales într-adevăr pe Henson să-l însoțească; iar Henson a ales eschimoșii care, după părerea lui, erau cei mai buni, mai loiali și mai devotați comandantului. Restul au fost expediați acasă.

Tata plecase de mult. Făcuse parte din grupul-pionier din prima săptămână. Nu se dovedise a fi cel mai ferm, cel mai îndârjit dintre membrii expediției. Nu pentru că

ar fi participat fără tragere de inimă, i-a explicat Peary înainte de a-l expedia acasă, ci dintr-un motiv fizic: extremitățile mâinilor și picioarelor lui aveau tendința de a degera foarte ușor. Călcâiul stâng, de pildă, îi îngheța în fiecare zi, oricât l-ar fi protejat. Seară de seară și-l dezgheța, dureros, și îl doftoricea pe cât se pricepea el, pentru ca a doua zi să-i degere din nou. La fel se întâmpla cu unul dintre genunchi, și cu o porțiune din partea de sus a mâinii. Părți din Tata înghețau foarte ușor și Peary i-a spus că unii dintre oamenii din Nord au aceeași soartă și nu e nimic de făcut. Peary nu era un comandant lipsit de inimă și ținea la Tata. În lungile luni de iarnă petrecute la bordul navei *Roosevelt* descoperiseră că aparțineau amândoi aceleiași frății de colegiu, ceea ce constituia o legătură serioasă între ei. Dar după o viață întreagă de eforturi, Peary era nerăbdător să-și îndeplinească misiunea. Clubul Tatei contribuise cu o sumă frumoasă la organizarea expediției, drept care își avea omul lui acolo. Înainte de a se întoarce, Tata i-a dăruit comandantului un steag american pe care-l confecționase special pentru marea ocazie. Era din mătase naturală și de dimensiuni apreciabile, dar când îl împătureai, se făcea cât o batistă mare. Peary i-a mulțumit, și-a vârât steagul în haina de blană și, după ce l-a avertizat pe Tata să urmărească traseele bătătorite de cei care plecaseră înainte, l-a trimis înapoi la nava *Roosevelt*, însoțit de trei eschimoși ursuzi.

Acum, doar o zi de călătorie îl mai despărțea pe Peary de ținta vieții lui. Îi mâna pe Henson și pe eschimoși fără cruțare, refuzase să-i lase să doarmă mai mult de un ceas sau două la sfârșitul fiecărei zile de grele strădanii. Soarele

strălucea luminos, cerul era cristalin; şi, alături de soare, era plantată pe firmamentul albastru o lună plină, iar uriaşele coapse de gheaţă ale pământului se înălţau, fremătau şi se ofereau lunii. În dimineaţa zilei de 9 aprilie, Peary a comandat o oprire. I-a cerut lui Henson să-i construiască un adăpost de zăpadă, care să-l acopere în timp ce-şi făcea măsurătorile. Peary s-a culcat pe burtă şi, cu un recipient cu mercur şi un sextant, o foaie de hârtie şi un creion, a calculat poziţia unde se găseau. Nu l-a satisfăcut. A mai înaintat o distanţă şi a făcut un nou calcul. Nici acesta nu l-a satisfăcut. Întreaga zi Peary şi-a târşâit picioarele înainte şi înapoi pe câmpul de gheaţă, o milă într-o direcţie, două mile în alta, fără să-şi întrerupă măsurătorile. Dar nici un calcul nu-l satisfăcea. Făcea câţiva paşi spre nord şi se întorcea în direcţia sud. Pe planeta aceasta a apelor, marea de gheaţă alunecoasă refuza să se lase fixată. Nu putea găsi locul exact în care să spună: Aici, în punctul acesta este Polul Nord. Cu toate acestea, nu exista nici o îndoială că-l atinseseră. Era un lucru pe care-l indicau observaţiile lui în ansamblu. Băiete, strigă de trei ori ura, i-a spus lui Henson. Şi hai să înfigem drapelul. Henson şi eschimoşii au chiuit din fundul rărunchilor, dar nu s-au putut face auziţi din pricina vuietului vântului. Steagul se zbătea şi păcănea. Peary i-a fotografiat pe Henson şi pe eschimoşi în faţa drapelului. Fotografia înfăţişează cinci siluete corpolente înfăşurate în blănuri, cu un drapel înfipt într-o formaţiune glaciară în spatele lor, un pisc care ar putea sugera un adevărat Pol fizic. Din pricina luminii, feţele sunt de nedesluşit, cinci goluri negre încadrate de blană de caribu.

11

Acasă, în Statele Unite, avea loc o schimbare extraordinară. Fusese ales un nou președinte, William Howard Taft, care, când a fost instalat, cântărea 166 de kilograme. Pretutindeni în țară oamenii au început să se privească mai atent în oglindă. Erau obișnuiți să bea mari cantități de bere. În general, devorau pâini întregi, mâncau enorm de mulți cârnați și dădeau gata resturile de băutură rămase pe tejghelele barurilor. Marele Pierpont Morgan consuma de obicei câte șapte, opt feluri la fiecare masă. Micul dejun era alcătuit din cotlete și fleici, ouă, clătite, pește prăjit, chifle cu unt, fructe proaspete și frișcă. Consumul exagerat de mâncare era marca succesului. Un bărbat care își împingea în față o burtă voluminoasă era considerat a fi într-o excelentă condiție financiară. Femeile se internau în spitale unde mureau de vezici biliare plesnite, plămâni căzuți, inimi suprasolicitate, deformări ale coloanei vertebrale. Exista un trafic bogat spre

stațiunile cu ape sulfuroase, cu proprietăți purgative socotite drept stimulente ale poftei de mâncare. America era o imensă țară băşinoasă. Dar când Taft s-a instalat la Casa Albă, toate acestea au început să ia un alt aspect. Ascensiunea lui la unicul rang mitic pentru imaginația americană era deprimantă. Colosala lui obezitate exprima apoteoza stilului existent. Drept care, moda a adoptat tendința opusă, și numai oamenii săraci își îngăduiau să fie graşi.

Din acest punct de vedere, ca și din multe altele, Evelyn Nesbit se plasa în avangarda vremii ei. Fostul ei amant, Stanford White, fusese un bărbat corpolent, dar elegant, iar soțul ei, Harry K. Thaw, deși mai puțin solid decât White, era lătăreț și fleșcăit, dar noul ei amant, Fratele mai mic al Mamei, era mlădios și tare ca un copac tânăr. Făceau amor lent și sinuos, inducându-și unul celuilalt stări de orgasm atât de subtile și de adânci, încât în restul timpului cât erau împreună nu simțeau nevoia să-și vorbească. Pentru Evelyn era caracteristic faptul că nu putea rezista cuiva atât de puternic atras de ea. L-a târât pe Fratele mai mic al Mamei în Lower East Side într-o zadarnică investigație a urmelor lui Tateh și a fetiței. Micul apartament din Hester Street fusese abandonat. Evelyn a preluat contractul de închiriere și i-a plătit proprietarului și pentru mobila jerpelită. Petrecea ore întregi la fereastra care dădea spre puțul de aerisire. Atingea obiectele, un cearșaf, o farfurie, ca un orb care se chinuiește să citească cu degetele. Pe urmă se lăsa cuprinsă de jale și Fratele mai mic al Mamei o consola pe patul îngust de alamă.

Când a început procesul lui Harry K. Thaw, Evelyn a fost fotografiată intrând în tribunal. În sala de judecată, unde accesul fotografilor era interzis, era desenată de graficieni care-și publicau desenele în revistele ilustrate. Auzea zgâriatul peniţelor de metal pe hârtie. A fost chemată în boxa martorilor, unde s-a descris la cincisprezece ani, făcându-și vânt într-un leagăn de catifea roșie, în timp ce un arhitect nabab își pierdea suflul la vederea gambelor ei goale. Evelyn era fermă și își ținea capul sus. Era îmbrăcată cu un gust impecabil. Mărturiile ei au creat prima zeiță a sexului din istoria americană. Două segmente ale societății au înțeles acest lucru. Primul era constituit de comunitatea oamenilor de afaceri, mai cu seamă de un grup de economiști și de fabricanți de îmbrăcăminte care aveau interese și în industria cinematografică, în expozițiile de fotografii sau chiar de filme. Unii dintre aceștia și-au dat seama că fața lui Evelyn, publicată pe prima pagină a unui ziar, ar vinde imediat întreg tirajul. Și-au dat seama că există un proces de amplificare prin care evenimentele și noutățile zilei imprimă în conștiința publică anumite personalități la dimensiuni mai mari decât sunt în realitate. Aceștia sunt indivizi care prezintă o caracteristică umană atât de dezirabilă, încât le exclude pe toate celelalte. Oamenii de afaceri se întrebau dacă ar putea crea asemenea indivizi simbol care să capteze imaginația publicului, extrași nu numai din știrile curente accidentale, ci confecționați deliberat, din propriul lor mediu. Dacă ar reuși, mult mai mulți oameni și-ar da banii pe fotografii și filme. În acest fel, Evelyn a constituit sursa de inspirație a conceptului de star

cinematografic și modelul tuturor sex-simbolurilor de la Theda Bara până la Marilyn Monroe. Cel de-al doilea segment social care a sesizat importanța lui Evelyn era alcătuit din diferiți lideri sindicali, anarhiști și socialiști, care au prevăzut, în mod corect, că, în timp, ea ar putea deveni o amenințare pentru interesele muncitorești, mai serioasă decât patronii minelor și proprietarii oțelăriilor. În Seattle, de pildă, Emma Goldman a vorbit la o întrunire a Ligii Internaționale a Muncitorilor Industriali din localitate, și a menționat-o pe Evelyn Nesbit ca pe o fiică a clasei muncitoare a cărei viață demonstrează felul în care toate fiicele și surorile celor săraci sunt exploatate pentru plăcerile bogaților. Bărbații din public au chicotit, au strigat remarci obscene și au izbucnit în hohote de râs. Audiența era formată din muncitori militanți și unioniști cu o conștiință radicală a situației lor. Goldman i-a trimis o scrisoare lui Evelyn: Mi se pune adeseori întrebarea cum e posibil ca masele mari să îngăduie să fie exploatate de cei puțini. Răspunsul este: pentru că se lasă convinse să se identifice cu cei puțini. Muncitorul, cu poza ta din ziar în buzunar, se duce acasă la nevasta lui muncită ca un cal de corvoadă, cu picioare varicoase, și nu visează la dreptate, ci să ajungă și el om bogat.

Evelyn nu știa ce să răspundă la asemenea observații, și continua să depună mărturie, așa cum se angajase în contract. Își făcea apariția împreună cu familia Thaw și prin priviri și mici gesturi de devotament își crea imaginea de soție fidelă. Îl descria pe Harry drept victima unui impuls de nestăpânit de a-și apăra onoarea lui și a tinerei sale soții. Își juca rolul la perfecțiune. Și tot timpul auzea

zgâriatul pe hârtie al peniţelor desenatorilor. Reprezentanţii legii, cu ochelari şi gulere de celuloid, îşi mângâiau mustăţile. Toţi cei din tribunal erau îmbrăcaţi în negru. Se minuna de această instituţie uriaşă de oameni ai legii ale căror vieţi constau în participarea la convenţionalisme de tipul celui de faţă. Judecători şi avocaţi şi aprozi şi poliţişti şi gardieni şi membri ai juriului: toţi ştiuseră că va fi un proces pe gustul lor. Asculta zgâriatul peniţelor. Pe coridoare aşteptau psihiatrii pregătiţi să confirme că Harry era alienat mintal. El se împotrivea categoric acestei linii de apărare. Nu putea accepta aşa ceva. Însă augusta sa mamă se agăţa de cauza alienării. Se temea că, în caz contrar, va ajunge la scaunul electric. Evelyn îl urmărea la masa apărării. Se întreba ce anume ar putea domoli inima aceea turbată. Harry îşi adapta expresiile faciale după coloratura mărturiilor. Când se spunea ceva amuzant, zâmbea. Când se declara ceva trist, îşi pleca ochii. De câte ori se menţiona numele lui Stanford White, se încrunta. Atitudinile de pocăinţă alternau cu cele de încredere, cu capul sus, şi chiar cu cele de justiţiarism ardent. Această activitate îi solicita întreaga putere de concentrare. Când era adus şi scos din sala de judecată, afişa calm şi curtoazie, părea întruchiparea raţionalităţii.

Într-una din zile, lui Evelyn i s-a năzărit ideea că s-ar putea ca Harry să o iubească într-adevăr. A fost uimită. A încercat să chibzuiască asupra adevărului real al relaţiei lor. Al relaţiei dintre ei trei. Pentru prima oară resimţea acut moartea lui Stanford White, absenţa lui Stanny. El ar fi putut să-i arate care era adevărul. Şi i-ar fi răspuns cu o glumă. În maniera lui. Era un libidinos bătrân şi-i

plăcea să râdă și să se amuze. Ea, Evelyn, era în stare să-l scoată din minți, așa cum îl putea scoate din minți și pe Harry. Dar alături de Stanny White se simțea mai bine. El se ducea să construiască ceva și o lăsa pe ea să facă ce voia, în timp ce Harry nu o lăsa nici un moment singură, pentru că el nu avea nimic de făcut. Harry era doar bogat, și atâta tot. Evelyn simțea o nevoie teribilă să discute aceste lucruri, dar singurul om cu care fusese vreodată în stare să stea de vorbă era bărbatul a cărui moarte cădea direct în responsabilitatea ei. Pe blocul ei de corespondență din hârtie velină albastră, cu antetul Dna Harry K. Thaw imprimat cu litere în relief, Evelyn i-a scris Emmei Goldman. Ce-am făcut eu? a întrebat-o pe Goldman în scrisoare. Răspunsul i-a venit din California, unde Goldman organizase o campanie de strângere de fonduri pentru apărarea fraților militanți McNamara, acuzați că ar fi făcut să sară în aer sediul ziarului *Times* din Los Angeles. Nu-ți supraevalua rolul în relația dintre cei doi bărbați, suna răspunsul.

Între timp, procesul lui Harry aștepta verdictul juraților. Aceștia nu au putut ajunge la un consens. A avut loc un nou proces. Evelyn a depus din nou mărturie, exact cu aceleași cuvinte și cu aceleași gesturi. Până la urmă, Harry K. Thaw a fost internat, pentru o perioadă nedefinită, la Spitalul Matteawan pentru Criminalii Alienați. Aproape imediat avocații lui Harry i-au negociat divorțul. Evelyn era pregătită. Prețul solicitat de ea era un milion de dolari. Dar detectivii particulari au prezentat înregistrările infidelităților ei cu Fratele mai mic al Mamei și cu alți amanți inventați de ei, așa încât divorțul

s-a încheiat cu suma de douăzeci și cinci de mii de dolari plătită lui Evelyn. Evelyn ședea pe patul din apartamentul ei de la hotel, pe care acum trebuia să-l părăsească, și își contempla papucii de casă pe care-i ținea în mână. În această împrejurare specială, mângâierile Fratelui mai mic al Mamei o lăsau rece. Își amintea ce-i spusese Goldman cu prilejul ultimei sale vizite la New York: Oricâți bani ai obținut de la Thaw, a fost exact cât a vrut el să-ți dea. E o lege a averii ca acești oameni să profite de pe urma banilor care li se iau. Așa merg lucrurile. Fiecare dolar care ți s-a plătit ție i-a adus lui un profit. Și până la urmă tu ai să rămâi cu o anumită sumă de bani pe care ai s-o toci și ai s-o irosești până ai să ajungi din nou săracă, la fel ca la început. Evelyn știa că e adevărat. Chiar banii pe care-i avea, chiar grosul averii ei îi inspira sentimente ciudate și amestecate. Se gândea că o să apară un bărbat care o să se prefacă a fi îndrăgostit de ea, o să-i toace banii și o să-i zdrobească inima. Pentru această imagine dureroasă trebuia să-i mulțumească lui Goldman, care-i trasase două viziuni de viitor: una de lăcomie și barbarie, de foamete, nedreptate și moarte, așa cum stăteau lucrurile în actuala organizare națională a capitalului privat, iar cealaltă, de utopică seninătate, în acele combinații neguvernate ale unei egalități în care fiecare își împarte rațional munca și averea cu ceilalți. Evelyn a făcut donații la revista anarhistă *Pământul-mamă* condusă de Goldman, ajutând-o astfel să continue să apară. Răspundea apelurilor radicalilor care-i veneau din toate colțurile țării, acum când se răspândise zvonul subteran că fusese „politizată". Dădea bani pentru a sprijini apărarea juridică a

liderilor sindicali zvârliți în închisori. Dădea bani părinților copiilor mutilați în fabrici și uzine. Încetul cu încetul, își fărâmița averea cu greu dobândită. Și nimeni nu știa acest lucru, pentru că insista asupra păstrării anonimatului. Nu avea nici o bucurie. Se uita în oglindă și vedea inconfundabilele trăsături ale femeii mature care luau locul înfățișării feciorelnice. Gâtul ei lung și frumos i se părea o tulpină dezagreabilă pe care se cocoțase capul ridicol, cu ochi triști, al unei târfe trecute de prima tinerețe. Regreta confortul psihic pe care i-l oferise un om ca Stanford White. Și în tot acest timp, Fratele mai mic al Mamei veghea asupra ei solemn, cu un devotament de câine. El nu cunoștea noțiunea de consolare și de confort. Nu se pricepea s-o tachineze în glumă ori să i se adreseze ca unui copil. Nu o putea sfătui cum să evalueze un diamant, nu o putea invita la restaurante unde un *maître d'hôtel* să-i facă temenele. Tot ce putea face era să-i dedice viața lui și să muncească pentru a-i satisface și cel mai mic capriciu. Ea îl iubea, dar tânjea după cineva care s-o trateze rău și pe care să-l trateze și ea rău. Tânjea după o provocare aruncată spiritului ei, tânjea să-și simtă ambițiile din nou stârnite.

12

Şi ce s-a întâmplat cu Tateh şi cu fetiţa lui? După acel miting de pomină, bătrânul artist a mai rămas o noapte şi o zi în apartamentul lui sordid, fără să pună ceva în gură, fără să scoată un cuvânt, fumându-şi la nesfârşit ţigările Sobrany şi meditând asupra nenorocului vieţii lui. Din când în când se uita la copilă şi, dându-şi seama că victimizarea continuă la care o supunea avea să-i distrugă incredibila frumuseţe, o strângea în braţe şi ochii i se umpleau de lacrimi. Micuţa pregătea mesele lor simple cu gesturi atât de asemănătoare cu cele ale soţiei lui, încât, până la urmă, omul nu mai putea îndura situaţia. A aruncat cele câteva haine ale lor într-o valiză mucegăită, a cărei curea putrezise de mult, aşa încât a legat-o cu o frânghie de rufe, a luat fetiţa de mână şi a părăsit pentru totdeauna micul apartament de două camere din Hester Street. S-au dus până la colţ şi s-au urcat în tramvaiul numărul 12, spre Union Square. La Union Square s-au

transferat în tramvaiul numărul 8 și au pornit-o în sus pe Broadway. Seara era caldă și toate ferestrele tramvaiului fuseseră deschise. Pe străzi, un furnicar de trăsuri și de mașini, iar claxoanele țipau nervoase unele la altele. Ciorchini de troleibuze alunecau pe lângă ei, cu clopotele lor dângănind, și scântei electrice pârâiau din firele pe care glisau troleele, intensificând fulgerele de căldură care brăzdau cerul, deasupra orașului noptatic, zăpușitor. Tateh habar n-avea încotro merg. Fetița îl ținea strâns de mână. Ochii ei negri priveau solemn la viermuiala de pe Broadway, la bărbații cu canotiere, jachete albastre și pantaloni albi, la femeile în rochii albe de vară. Becurile electrice de pe fațadele teatrelor de varietăți clipeau, se aprindeau și se stingeau după un anumit tipar. În jurul pupilelor ei juca un cerc de lumină. Trei ore mai târziu se găseau într-un tramvai care se îndrepta spre nord, pe Webster Avenue, în Bronx. Răsărise luna, arșița se mai domolise și tramvaiul aluneca pe întinderea largă a bulevardului, oprindu-se la intervale rare. Treceau pe lângă terenuri virane acoperite cu iarbă, care alternau cu șiruri de case lipite una de alta, aflate încă în construcție. În cele din urmă, luminile au dispărut și fetița a văzut că mergeau de-a lungul gardului unui cimitir care se întindea pe o coastă de deal. Pietrele și bolțile cavourilor profilate pe cerul noptatic rece îi aminteau de soarta mamei ei. Pentru prima oară l-a întrebat pe Tateh încotro mergeau. El a împins în sus fereastra ca să se apere de vântul rece care șfichiuia acum prin tramvaiul gol. Vagonul se hurduca și se legăna. Ei doi erau singurii pasageri. Șșș, i-a răspuns Tateh. Închide ochii. În buzunarele și în pantofii

lui erau distribuite economiile din întreaga sa viață, adică vreo treizeci de dolari. Hotărâse să părăsească definitiv New Yorkul, orașul care-i ruinase existența. În acele zile din istoria noastră exista o rețea bine organizată de tramvaie interurbane. Puteai străbate mari distanțe așezat pe scaune tari de lemn, coborând la stația terminus a fiecărei linii și urcându-te apoi în următorul tramvai. Tateh habar n-avea despre rutele tramvaielor. Nu știa decât că trebuie să meargă întruna, tot mai departe, până unde avea să-l ducă fiecare tramvai.

În zorii primei zile din călătoria lor, au traversat linia de demarcație, trecând în orașul Mount Vernon din statul New York, unde au aflat că următorul tramvai nu pleacă decât peste câteva ore. Cei doi au găsit un părculeț și au dormit în chioșcul fanfarei. Când a răsărit soarele, s-au spălat și s-au împrospătat într-o toaletă publică. După care s-au urcat într-un tramvai strălucitor, roșu cu galben, și conductorul i-a salutat vesel. Tateh a plătit o monedă de cinci cenți pentru el și doi cenți pentru copil. În spate, pe podeaua de lemn a vagonului, erau stivuite niște lăzi cu sticle de lapte, umede și scânteietoare. Tateh l-a întrebat pe conductor dacă putea cumpăra una. Conductorul s-a uitat la el, pe urmă la fetiță, și i-a spus să-și ia o sticlă dar a refuzat orice plată. A tras de un cordon, clopotul a sunat și tramvaiul s-a pus în mișcare. Conductorul cânta. Era un om robust, cu o burtă mare și o voce de tenor. La brâu avea prinsă o mică mașină de schimbat monede. Ceva mai târziu au intrat în New Rochelle, statul New York, și tramvaiul a pornit să urce lent pe strada mare. Traficul se aglomerase, soarele se înălțase

pe cer, şi orăşelul intrase în mare zor. Conductorul i-a explicat lui Tateh că, dacă vrea să iasă din oraş, trebuie să treacă pe linia Post Road Share, colţ cu North Avenue. Fiecare transfer îl costa câte un penny. Tateh şi fetiţa au coborât la colţul cu North Avenue. Şi au aşteptat tramvaiul de legătură. Un băiat, de mână cu mama lui, a trecut pe lângă ei. Fetiţa s-a uitat la băieţaş. Avea un păr blond foarte deschis. Purta o bluză de marinar, pantaloni bleumarin, ciorapi albi şi pantofi albi strălucitori. Mergea de mână cu mama lui şi, când a trecut pe lângă fetiţa care stătea alături de bătrânul ei tată, ochii băiatului au privit drept în ochii ei. În clipa aceea s-a ivit tramvaiul pentru Post Road şi Tateh, ţinând-o ferm pe fetiţă de încheietura mâinii, s-a urcat în el. Când tramvaiul s-a pus în mişcare, fetiţa s-a uitat după băieţaşul care rămânea în urmă. Stătea pe platforma din spatele tramvaiului şi s-a uitat la băiat până când nu a putut să-l mai vadă. Ochii lui erau albaştri şi galbeni şi verde-închis, ca un glob de la şcoală. Tramvaiul a urcat pe Post Road, pe lângă ţărmul lui Long Island Sound, către graniţa cu Connecticut. În Greenwich, Connecticut, s-au transferat iar în alt tramvai, care i-a purtat prin oraşele Stamford, Norwalk, şi apoi în Bridgeport, oraşul în care era îngropat Tom Degeţel. De-acum ştiau când se apropie capul liniei. Conductorul străbătea vagonul, ridica scaunele goale şi, în acelaşi timp, smucea mânerele de metal ataşate de spetezele scaunelor. La Bridgeport s-au transferat în alt tramvai. Rutele lor se orientau spre interiorul ţării. Au înnoptat în New Haven, Connecticut. Au dormit într-o casă cu camere de închiriat şi au luat micul dejun în

sufrageria proprietăresei. Înainte de a coborî, Tateh și-a periat zdravăn pantalonii, și haina și șapca moale. Și-a legat un papion în jurul gulerului. S-a asigurat, totodată, ca fetița să poarte un șorț curat. Era o casă cu camere și pensiune pentru studenți, și unii dintre ei se găseau la masă. Purtau ochelari cu rame aurite și pulovere cu gulere pe gât. După micul dejun, bătrânul artist și fiica sa s-au îndreptat iar spre șinele de tramvai și și-au reluat călătoria. Un tramvai al Companiei Springfield Traction i-a dus la New Britain și apoi în orașul Hartford. Tramvaiul șerpuia încet pe străduțele înguste din Hartford; casele acoperite cu șindrilă păreau atât de aproape, încât aveai senzația că dacă întinzi mâna le poți atinge. Curând au ajuns la periferiile orașului și au început să se îndrepte spre nord, către Springfield, Massachusetts. Vagoanele mari de lemn se hurducau dintr-o parte în alta. Vântul le sufla în față. Treceau pe lângă marginea câmpurilor deschise de pe care păsările își luau zborul sau se lăsau în jos, speriate de uruitul tramvaiului. Fetița se uita la cirezile de vaci care pășteau pe pajiște. Vedea mânji cafenii zbenguindu-se în soare. Un strat subțire de praf de var s-a așternut pe fața ei, ca o mască, albindu-i obrajii și făcând ca ochii umezi să pară și mai mari, gura și mai roșie, iar Tateh a fost șocat o clipă, având viziunea chipului ei la maturitate. Vagonul se hurduca pe șine, pe lângă marginea drumului și, ori de câte ori se apropia de o intersecție, suna din claxon. La un moment dat s-a oprit și a luat o încărcătură de produse. Călătorii umpleau culoarele. La fiecare oprire, fetița aștepta cu nerăbdare ca tramvaiul să-și reia viteza. Tateh și-a dat seama că e fericită. Îi

plăcea călătoria. Sprijinind cu un braț valiza din poală, Tateh a înconjurat cu celălalt braț umerii copilului. S-a mirat singur când s-a pomenit că zâmbește. Vântul îi răcorea fața și-i umplea gura. Vagonul amenința să sară de pe șine. Se hâțâna dintr-o parte în alta și toată lumea râdea. Râdea și Tateh. Vedea acum, trecându-i prin fața ochilor, satul tinereții lui, la câteva verste dincolo de câmpie. O turlă de biserică se sumețea de pe un deal. În copilărie, lui Tateh îi plăcuseră căruțele, îi plăcuseră drumurile făcute cu carul vara, la lumina lunii; se amuzase de copiii care cădeau unul peste celălalt când carul sălta peste hârtoape. S-a uitat în jur, la pasagerii din tramvai, și, pentru prima oară de când sosise în America, și-a spus că s-ar putea trăi și acolo. La Springfield au cumpărat pâine și brânză și s-au urcat într-un tramvai modern, verde-închis, care aparținea companiei Worcester Electric Street Railway. Atunci și-a dat seama Tateh că nu va putea ajunge mai departe de Boston. A calculat toate costurile tarifelor. Se ridicau la doi dolari și patruzeci de cenți pentru el și puțin peste un dolar pentru copil. Tramvaiul zdrăngăne pe drumurile nepietruite, iar soarele, aflat acum îndărăt, se pregătea să apună în Berkshires. Brazii aruncau umbre lungi. Au trecut pe lângă un vâslaș, singur într-o bărcuță, pe un râu lat și liniștit. Au văzut și o roată de moară care se învârtea încet, peste un pârâu. Umbrele se adânceau. Fetița a adormit. Tateh și-a încleștat valiza din poală și și-a fixat privirea pe șinele care i se așterneau înainte, strălucind în raza de lumină a lămpii puternice din fața tramvaiului.

13

Linii ferate! Linii ferate! Vizionarii care scriau pentru revistele de popularitate creau impresia că viitorul zace la capătul șinelor paralele. Existau căi ferate pentru trenurile de distanță lungă și linii ferate interurbane electrice și șine de tramvaie și trenuri suspendate, toate lăsându-și pe pământ dârele metalice care se intersectau și se încrucișau asemenea țesăturii unei civilizații superactive. Iar la Boston și New York existau căi ferate chiar și sub străzi, un sistem nou de tranzit rapid subteran, care transporta zilnic mii de oameni. Ba chiar, la New York, succesul metroului din Manhattan a creat cerințe pentru construirea unei noi linii spre Brooklyn. Drept care avea loc un miracol ingineresc, construirea unui tunel pe sub East River, de la Brooklyn la Parcul Battery. Muncitori terasieri, lucrând sub un scut hidraulic, excavau albia râului, centimetru cu centimetru, și instalau, pe măsură ce înaintau, relee și tuburi de oțel. Spațiul în care se săpa era umplut cu aer pompat de la suprafață. Munca era foarte periculoasă. Lucrătorii care o

efectuau erau considerați eroi. Munca dedesubtul râului îi supunea câteodată unor destine cumplite. Exploziile constituiau unul dintre dezastrele tipice; ori de câte ori aerul comprimat găsea câte o fisură în tavanul tunelului, izbucnea cu o violență tumultuoasă. Într-o zi a avut loc o explozie atât de devastatoare, încât patru oameni au fost pur și simplu absorbiți afară din tunel prin șapte metri de nămol de râu și azvârliți chiar prin apa râului la peste zece metri înălțime în aer, pe creasta unui gheizer. Numai unul dintre cei patru muncitori a supraviețuit. Monstruosul accident a ocupat prima pagină a tuturor ziarelor, și când Harry Houdini a citit la cafeaua de dimineață relatarea întâmplării, s-a îmbrăcat în grabă și s-a dus valvârtej la spitalul Bellevue, unde fusese internat supraviețuitorul. Sunt Harry Houdini, i-a spus femeii de la recepție, și trebuie să-l văd pe muncitorul accidentat. Două infirmiere se sfătuiau în spatele biroului și, în timp ce se căzneau să ia o decizie, Houdini a tras cu ochiul la fișe și a tulit-o în sus pe scări. Nu aveți voie să intrați aici, i-a spus o soră cu atitudine neînduplecată în timp ce Houdini se strecura într-un salon cu oameni foarte bolnavi și muribunzi. Fuioare de soare vesel, matinal, cădeau pieziș, ca niște contraforturi, prin ferestrele înalte și murdare ale salonului. Familia eroicului muncitor se îngrămădea în jurul patului: o soție, o mamă bătrână cu o basma pe cap, și doi fii voinici. Un medic se ocupa de pacient. Omul din pat era înfășurat în bandaje din creștet până-n tălpi. Brațele, în ghips, ca și unul dintre picioare, erau sprijinite într-un aparat de tracțiune; la fiecare câteva minute, din capul bandajat scăpa câte un geamăt slab, sau poate numai de conveniență. Houdini

și-a dres glasul. Eu sunt Harry Houdini, a spus el familiei, și îmi câștig existența eliberându-mă din orice fel de încarcerare, asta este profesiunea mea, sunt un escapolog. Dar trebuie să recunosc că niciodată nu am scăpat dintr-o situație ca aceasta. A arătat spre pat. Membrii familiei s-au uitat la el cu fețele lor slave, inexpresive. Bunica, fără să-și ia ochii de la Houdini, a mormăit ceva într-o limbă străină — era o întrebare pentru că unul dintre fii i-a răspuns în aceeași limbă și a rostit numele lui Houdini. Cu toții au continuat să se uite la el. Am venit aici ca să-mi aduc omagiile, a continuat Houdini. Toți aveau fețe turtite, frunți late, ochi foarte distanțați. Nu i-au răspuns la zâmbet. Cum ai pătruns până aici? l-a întrebat doctorul. Nu-l reține mai mult de un minut, a stăruit Houdini, vreau numai să-l întreb ceva. Cred c-ar fi mai bine să pleci, l-a sfătuit medicul. Houdini s-a întors din nou spre familie. Vreau doar să știu ce a simțit. Vreau să știu cum a reușit să iasă la suprafață. E singurul care a reușit. Trebuie să fi făcut el ceva. Aș vrea să știu ce anume. Lucrul acesta înseamnă enorm pentru mine. Și-a scos portofelul și a desprins din el câteva bancnote. Cred că vă prinde bine așa ceva. Haide, luați-le, vreau să vă ajut. Familia continua să se holbeze la el. Un sunet a răzbit de la mămăia din pat. Unul dintre fii s-a aplecat și și-a lipit urechea de buzele lui. A ascultat o clipă și a aprobat din cap. Apoi s-a îndreptat spre fratele lui și i-a șoptit ceva. Erau două matahale, fiecare înalt de doi metri și cu piepturi bombate, ca niște butoaie. Fără brutalitate, i-a povățuit medicul. Houdini s-a pomenit ridicat de subsuori și condus pe coridorul salonului pe sus, fără ca tălpile să-i atingă podeaua. A luat hotărârea

să nu opună rezistență. Cunoștea diverse trucuri de autoapărare, avea el modalități de a scăpa de cele două namile, dar, la urma urmei, se găsea într-un spital.

Houdini a hoinărit pe străzi. Îi ardeau urechile din pricina umilinței suferite. Purta o pălărie cu borul pleoștit, o haină de in, la două rânduri, mulată pe corp, și își ținea mâinile în buzunare. Avea pantaloni gălbui și pantofi maro cu alb, cu vârfuri ascuțite. Era o după-amiază răcoroasă de toamnă, și majoritatea oamenilor îmbrăcaseră pardesie. Houdini se mișca iute pe străzile aglomerate ale New Yorkului. Era incredibil de sprinten. Arta lui folosea lumea reală drept scenă. Dar el nu izbutea să creeze un impact. În pofida realizărilor sale, rămânea un scamator, un iluzionist, un simplu magician. Care era sensul vieții lui dacă spectatorii plecau de la teatru și uitau pe dată de el? Titlurile ziarelor de pe tarabe anunțau că Peary cucerise Polul Nord. Activitatea reală, autentică, era cea care pătrunde în manualele de istorie.

Houdini a hotărât să se concentreze pe performanțele în aer liber. A întreprins un tur în care s-a eliberat dintr-o ladă de ambalaj bătută în cuie și legată cu frânghii, care a fost scufundată în râul înghețat Detroit. Se mai scufundase în râuri în Boston și în Philadelphia. Râuri în care pluteau sloiuri de gheață. Se antrenase pentru evadările din râuri înghețate acasă la el, în cada umplută cu blocuri de gheață puse acolo de omul care vindea gheață. Dar nimic nu s-a schimbat. A hotărât să întreprindă un tur în Europa. Își făcuse debutul în Europa când nu putuse face față înfloririi teatrelor de revistă în Statele Unite. Într-un fel ciudat, continua să simtă că europenii îl înțelegeau mai bine decât compatrioții săi. Cu câteva zile înainte de

plecare, a fost de acord să dea un spectacol filantropic în favoarea bătrânilor magicieni și a artiștilor pensionați. Voia să-i surprindă cu un nou gen de evadare. A angajat o echipă de sanitari de la spitalul Bellevue care să vină pe scenă și să-l înfășoare în bandaje din creștet până-n tălpi. Zis și făcut. Pe urmă l-au înfășat într-o sumedenie de cearșafuri și l-au legat de un pat de spital. Au turnat apă peste el, pentru ca cearșafurile să atârne cât mai greu. Houdini s-a eliberat. Bătrânii pensionari au înnebunit de uimire. Dar Houdini era nemulțumit.

Houdini urma să plece în Europa cu vaporul *Imperator*, o imensă navă germană cu o figură sculptată la proră. Un lucru ciudat pentru un transatlantic modern. Figura de la proră reprezenta un vultur încoronat, cu ghearele înfipte în globul pământesc. Bătrâna mamă a lui Houdini, doamna Weiss, a venit la chei să-l conducă. Era o femeie micuță, îngrijită, îmbrăcată în negru. Houdini a sărutat-o, a strâns-o la piept, i-a sărutat mâinile și s-a îndreptat spre pasarelă. Dar s-a întors de la pasarelă, i-a luat fața în mâini și i-a sărutat ochii. Ea dădea din cap și îl mângâia. După aceea, Houdini a urcat pasarela în fugă și, ajuns sus, i-a făcut semn cu mâna. Nu era sigur că îl vede. Când marele transatlantic a început să se îndepărteze de chei, s-a lipit de parapet și-i tot făcea semne. Pe urmă a început să-și fluture șapca, sperând să-i atragă atenția. Era clar că bătrâna nu-l putea vedea. Houdini a strigat, în mod ridicol, pentru că motoarele vaporului începuseră să smântânească apa. Putea să deslușească încă micuța siluetă neagră, și când remorcherele au îndreptat vaporul în josul râului a alergat pe puntea de la pupă. Bătrâna continua să stea pe chei, o micuță doamnă firavă urmărind vaporul care, treptat,

dispărea din sfera ei vizuală. O bucura devoțiunea fiului ei. Odată venise la ea și-i ceruse să-și țină șorțul cu mâinile. După care a lăsat să-i cadă în șorț cincizeci de dolari de aur, strălucitori. Era un fiu bun. Bătrâna s-a întors cu un taxi la casa lor din Strada 113, ca să-l aștepte.

Houdini și-a inaugurat turul european la Hansa Theater din Hamburg. Publicul era entuziasmat. Ziarele îi acordau spații generoase. Dar el, personal, nu cunoscuse niciodată o insatisfacție atât de intensă. Se întreba de ce își dedicase viața unui gen de divertisment atât de nesăbuit. Publicul îl ovaționa. După fiecare spectacol, la ieșirea din teatru îl aștepta întotdeauna o mică gloată de admiratori. Pe care el îi cam repezea. Pe urmă, într-o zi, a asistat la o demonstrație publică a unei mașini zburătoare construită în Franța, un Voisin, un biplan frumos, cu două perechi de aripi, o cârmă de direcție încastrată și trei roți de bicicletă delicat montate pe lonjeroane. Aviatorul a zburat deasupra unei piste de curse și a aterizat pe un câmp, iar a doua zi performanța a fost larg comentată de ziare. Houdini s-a mișcat repede, cu hotărâre. În mai puțin de o săptămână a devenit proprietarul unui nou biplan Voisin. L-a costat cinci mii de dolari. Aparatul i-a sosit împreună cu un mecanic francez care urma să-l instruiască în arta zborului. A obținut permisiunea de a folosi un teren pentru parade militare, în afara orașului Hamburg. În toate țările în care dăduse spectacole stabilise relații foarte bune cu armata. Soldații de pretutindeni erau fanii lui. În fiecare dimineață, în zori, se ducea cu mașina la terenul de paradă și se așeza în fața dispozitivelor de control ale aparatului Voisin, în timp ce mecanicul francez îi arăta cum funcționează și ce

rol au pârghiile și pedalele de sub comanda pilotului. Avionul era direcționat prin mijlocirea unui volan mare, montat în poziție verticală, și atașat printr-un ax de cârma de direcție din față. Pilotul ședea îndărătul cârmei, pe un scaun, între cele două aripi. În spatele lui era motorul, în spatele motorului era plasată elicea propulsivă. Aparatul Voisin era confecționat din lemn. Aripile erau acoperite cu o pânză foarte bine întinsă și apretată cu lac. Lonjeroanele care legau între ele aripile duble erau acoperite cu același material. Biplanul Voisin arăta ca un zmeu în formă de cutie. Houdini a pus să i se picteze numele, cu litere de tipar, pe aripi și pe spatele carcasei. Aștepta cu ardoare primul zbor. Răbdătorul mecanic îi explica diferitele manevre menite să ridice aparatul la înălțime, să-l mențină în zbor sau să aterizeze. Seară de seară, Houdini își prezenta spectacolele, și dimineața, în zori, se ducea la lecții. În cele din urmă, într-o dimineață când cerul rubiniu al răsăritului strălucea fără nici un nor, și mecanicul a considerat condițiile de vânt a fi favorabile, au scos aparatul din hangar și l-au orientat în direcția vântului. Houdini s-a cățărat pe scaunul pilotului și și-a fixat cascheta bine pe cap. A înșfăcat volanul. Și-a mijit ochii de concentrare, și-a încleștat fălcile, a întors capul și i-a făcut semn mecanicului, care a învârtit propulsorul de lemn. Motorul a pornit. Era un Enfield de 80 de cai putere, probabil mai bun decât cel folosit de înșiși frații Wright. Abia îndrăznind să respire, Houdini ba frâna motorul, ba îl lăsa să meargă încet, apoi iar îl frâna. În cele din urmă, și-a înălțat degetul mare. Mecanicul s-a vârât sub aripi și a tras afară suporturile roților. Aparatul s-a mișcat ușor înainte. Houdini a început să respire din

ce în ce mai agitat, pe măsură ce maşinăria prindea viteză. În scurt timp aparatul sălta pe teren şi Houdini simţea aripile sensibile desfăşurând o inteligenţă a lor proprie, de parcă li se alăturase o prezenţă invizibilă. Aparatul s-a desprins de pământ. Avea impresia că visează. Dar trebuia să-şi controleze emoţiile, să-şi impună să menţină nivelul aripilor, să menţină permanent frâna în contact cu viteza zborului. Zbura! Picioarele lui apăsau pedalele, mâinile încleştau volanul de control, cârma din faţa lui se înclina uşor şi aparatul se înălţa spre ceruri. Şi-a luat inima în dinţi şi a privit în jos: pământul era la vreo cincisprezece metri sub el. Nu mai auzea în spate huruitul motorului. Vântul îi plesnea faţa şi s-a pomenit strigând de emoţie. Firele de manevră cântau, aripile de deasupra şi de dedesubt se mişcau, se lăsau în jos, se jucau în văzduh cu incredibila lor inteligenţă. Roţile de bicicletă se învârteau în vânt, uşor, lenevos. Zbura deasupra unui pâlc de copaci. Devenind mai încrezător, a executat o manevră dificilă, un viraj. Aparatul Voisin a descris un cerc larg pe deasupra terenului de paradă. L-a zărit pe mecanic, stând în picioare departe, lângă hangar, şi ridicând braţele în chip de salut. Stăpân pe sine, Houdini a adus aripile la acelaşi nivel şi a început coborârea. În clipa în care roţile au atins pământul, duritatea impactului aproape că l-a ofensat. Şi când aparatul, după ce a rulat un timp, s-a oprit, nu dorea altceva decât să se simtă din nou în aer.

La zborurile următoare Houdini a rămas în aer câte zece, douăsprezece minute. Ceea ce constituia practic o provocare la adresa capacităţii de combustibil a avionului. Uneori părea să plutească suspendat de norii de deasupra capului. Izbutea să vadă sate întregi cuibărite prin landurile

germane, ba chiar să-şi urmărească umbra de-a lungul şoselelor incredibil de drepte, mărginite de garduri vii. Odată a zburat destul de sus pentru a putea desluşi în depărtare profilul medieval al oraşului Hamburg şi străfulgerări ale fluviului Elba. Houdini era grozav de mândru de avionul lui. Voia să înscrie zborul în istorie. Tinerii ofiţeri din cazarma locală veneau la terenul de paradă ca să urmărească zborurile lui Houdini. Se împrieteniseră şi unora dintre ei le spunea pe nume. Şi, la un moment dat, comandantul, a cărui aprobare fusese cerută pentru folosirea terenului de paradă, l-a întrebat pe Houdini dacă ar accepta să le ţină tinerilor ofiţeri câteva cursuri teoretice în legătură cu tainele zborului. Magicianul a acceptat cu plăcere. Şi-a aranjat programul în conformitate şi a început o serie de lecţii neoficiale. Îi plăceau tinerii ofiţeri. Erau foarte inteligenţi şi foarte respectuoşi. Râdeau la glumele lui. El vorbea o germană stricată, pigmentată cu idiş, dar ceilalţi se făceau că nu observă.

Într-o dimineaţă, după un zbor, Houdini rula spre hangar, când a văzut parcată în apropiere o maşină militară Mercedes, în care se găseau înalţi ofiţeri din Armata Imperială Germană. Înainte de a coborî din avion, prietenul lui, comandantul, s-a ridicat în picioare de pe strapontină, l-a salutat şi l-a întrebat pe un ton foarte ceremonios dacă e de acord să facă un zbor demonstrativ cu aparatul său Voisin. Houdini s-a uitat la ceilalţi doi ofiţeri mai în vârstă încărcaţi de medalii, aflaţi pe bancheta din spate. Aceştia l-au salutat din cap. Lângă şofer, stătea în poziţia de gardă un militar cu un coif cu ţepuşă şi cu o carabină în poală. În clipa aceea s-a apropiat încet în spatele maşinii militare un landou Daimler alb, cu capotă

deasupra locurilor pentru pasageri. Toate ornamentele de alamă erau lustruite de-ți luau ochii, și până și spițele albe de lemn ale roților erau curate. Un steguleț cu stemă, tivit cu franjuri aurii, flutura în fața aripei din dreapta. Houdini nu putea vedea pasagerii din automobil. Bineînțeles, a spus el. I-a cerut mecanicului să-i reîncarce avionul cu combustibil și în câteva minute era din nou în zbor, făcând viraje spectaculoase deasupra terenului. Încerca să-și imagineze cum arăta văzut de jos. Era străbătut de fiorul performanței. S-a rotit deasupra mașinilor la o înălțime de treizeci de metri, apoi a coborât din nou la șaptesprezece metri, balansându-și aripile și fluturându-și mâna. Zbura pentru cine se afla în automobilul alb.

Când a aterizat, a fost escortat la marele Daimler. Șoferul a deschis portiera și a rămas în poziție de drepți. În mașină se găsea arhiducele Franz Ferdinand, moștenitorul tronului austro-ungar. Arhiducele era îmbrăcat în uniforma de feldmareșal al armatei austriece. Sub braț ținea un coif cu panaș. Părul îi era tuns foarte scurt, turtit în creștet, ca o perie. Avea mustăți mari, date cu ceară, cu vârfurile întoarse în sus, și se uita la Houdini cu niște ochi tâmpi pe sub pleoapele grele. Alături de el ședea soția sa, contesa Sophie, o matroană trupeșă care căsca delicat îndărătul unei mâini înmănușate. Arhiducele Franz Ferdinand nu știa cine e Houdini. L-a felicitat pentru că a inventat aeroplanul.

II

14

Când Tata s-a întors la New Rochelle, a urcat treptele care duceau la locuința sa, a trecut pe sub uriașii arțari norvegieni și și-a găsit soția cu un bebeluș negru în brațe. Sus, fața de culoare era dărâmată. Tristețea îi supsese vlaga din mușchi. Nu mai avea puterea să-și țină pruncul. Stătea toată ziua în mansarda ei și privea la geamul cu ochiuri romboidale, urmărind cum culegeau lumina, cum radiau în lumină, cum apoi o pierdeau. Tata a deschis ușa și a privit-o. Ea l-a ignorat. Pe urmă a rătăcit prin casă, descoperind pretutindeni semnele excluderii lui. Fiul său avea acum un birouaș, așa cum se cuvine să aibă un elev. Tata a avut impresia că aude vuietul vântului arctic, dar nu era decât servitoarea, Brigit, care împingea un aspirator pe covorul din salon. Lucrul cel mai straniu dintre toate era oglinda din baie; reflecta fața scheletică, bărboasă, a unui om-epavă, un om lipsit de un cămin. Oglinjoara la care se bărbierise pe *Roosevelt* nu-i

revelase un asemenea chip. S-a dezbrăcat. Era şocat de contururile propriului său corp, de coastele şi de clavicula învelite într-o piele albă, vulnerabilă, de pelvisul osos, de membrul care-i atârna, mai roşu decât orice alt organ. Noaptea, în pat, Mama l-a strâns în braţe şi a încercat să-i încălzească scobitura spatelui, l-a cuibărit în ea aşa cum stătea lipită de spatele lui, învăluindu-i bizara răceală. Amândoi erau conştienţi că de data asta lipsise prea mult. Jos, la parter, Brigit a pus un disc pe patefon, a învârtit manivela şi s-a aşezat să fumeze o ţigară în salon şi să-l asculte pe John McCormack cântând: *I Hear You Calling Me*. Făcea tot ce putea ca să-şi piardă postul. Nu mai era eficientă şi devenise impertinentă. Mama lega începutul acestei schimbări de sosirea fetei negre. Tata o atribuia gradului de prefaceri din planeta morală. Vedea prefacerea la tot pasul, se iviseră noi timpuri, şi era descumpănit. I se spusese că la întreprinderea lui custoresele din atelierul de steaguri intraseră într-un sindicat din New York. Încerca să-şi îmbrace hainele din dulap şi constata că aproape cădeau de pe el, la fel de lăbărţate şi diforme ca şi blănurile în care se înfofolise timp de un an. Venise acasă cu daruri. Fiului său îi adusese doi colţi de morsă şi un dinte de balenă gravat de eschimoşi. Soţiei îi dăruise blana unui urs polar alb. Scotea din cufărul lui tot felul de comori arctice — caiete din jurnalul său cu coperte îndoite la colţuri şi pagini scorojite de umezeală care se uscase; o fotografie semnată a comandantului Peary; un vârf de harpon din os; trei sau patru cutii cu ceai nefolosite — comori incredibile în Arctica, însă aici, în salon, apăreau ca posesiunile stingheritoare ale unui

sălbatic. Familia se strânsese în jurul lui şi-l privea cum stă în genunchi, înşirând comorile. Nu avea nimic de povestit. În arcul nordic al lumii erau o întunecime şi un frig care-l pătrunseseră până la ultima fibră şi îi încovoiaseră umerii. Aşteptându-l pe Peary să se întoarcă la *Roosevelt*, auzise, noaptea, urletele vântului şi îmbrăţişase, cu dragoste şi gratitudine, corpul duhnitor, ca un peşte împuţit, al unei eschimose. Îşi vârâse trupul lui într-un peşte împuţit. Asta făcuse. Acum, în New Rochelle, simţea pe el mirosul de untură de peşte, simţea iz de peşte în respiraţia lui, în nări. Se freca până i se înroşea pielea. Se uita în ochii Mamei să citească în ei dacă are dreptate. Dar găsea o femeie curioasă şi atentă la noua lui făptură. Şi-a dat seama că, de când se întorsese, dormiseră în fiecare noapte în acelaşi pat. Într-un anumit fel, ea nu mai era atât de rigid reţinută cum fusese înainte. Acum îi susţinea privirea. Dormea cu părul despletit. Ba chiar, într-o noapte, mâna ei i-a mângâiat pieptul, apoi s-a oprit jos, sub cămaşa de noapte. Drept care el s-a convins că Dumnezeu are în rezervă pedepse atât de întortocheate, încât n-are nici un sens să încerci să le deslueşti. Cu un geamăt s-a întors spre ea şi a găsit-o pregătită. Mâinile ei, care i-au tras faţa către a ei, nu i-au simţit lacrimile.

Dar casa cu bovindourile ei, cu colţurile rotunjite, cu cele trei lucarne, se înălţa în curte ca un vapor. Tendele rulate ciocăneau în geamuri. Stătea pe trotuar, în dimineaţa unei strălucitoare zile de noiembrie. Frunzele căzute, acoperite de o pojghiţă de brumă, păreau valuri care clipoceau în jurul casei. Bătea vântul. Se întorsese cu un uşor şchiopătat în mers. S-a gândit să-şi pregătească

prelegerea-raport pentru Clubul Exploratorilor din New York. Dar a constatat că prefera să zacă în salon, cu un radiator electric la picioare. Întreaga familie îl trata ca pe un convalescent. Fiul lui îi aducea supă de vită. Băiatul se înălțase. Se subțiase. Devenea competent și util. Discuta despre cometa Hailey într-un fel inteligent. Alături de el, Tata se simțea pueril.

Ziarele scriau despre safariul african al lui Teddy Roosevelt. Marele susținător al conservării naturii doborâse șaptesprezece lei, unsprezece elefanți, douăzeci și unu de rinoceri, opt hipopotami, nouă girafe, patruzeci și șapte de gazele, douăzeci și nouă de zebre, și nenumărate antilope roșcate sau cafenii, gnu, antilope africane, și porci alergători.

Cât despre afacerea Tatei, pe parcursul absenței lui se pare că înflorise. Mama era acum în stare să vorbească în cunoștință de cauză despre costul pe unitate, inventare, reclame. Își asumase responsabilități executive. Operase unele schimbări în procedurile de facturare și încheiase contracte cu patru noi agenții de vânzări din California și Oregon. Tot ce făcuse Mama rezistă cu brio la examinările lui. Era uluit. Pe noptiera Mamei se găsea un volum intitulat *Bătălia femeilor* de Molly Elliot Seawell. A găsit și o broșură pe tema limitării natalității, semnată de Emma Goldman, revoluționara anarhistă. La fabrică, sub o fereastră translucidă, l-a descoperit pe cumnatul lui, cocoșat deasupra unei mese de proiectare. Fratele mai mic al Mamei începuse să-și piardă părul blond. Era palid, slab, și mai tăcut ca oricând. Remarcabil era însă timpul pe care-l petrecea acum la lucru, câte

douăsprezece până la cincisprezece ore pe zi. Își însușise departamentul de artificii al întreprinderii și proiectase zeci de tipuri de rachete, roți de foc, și o pocnitoare neobișnuită, ambalată nu într-un tub cilindric ci într-un mic container sferic. Și cum focosul semăna cu o codiță, a fost numită „cireașa-bombă". Cei doi cumnați s-au dus într-o dimineață pe terenul de testare al Fratelui mai mic al Mamei, la capătul liniei de tramvai, unde începeau mlaștinile. Purtau paltoane negre groase și meloane. Tata s-a postat pe o mică ridicătură la marginea ierburilor înalte. La cincizeci de metri mai încolo, pe o fâșie plată de noroi uscat, Fratele mai mic al Mamei stătea aplecat, pregătindu-și demonstrația. Aranjase cu Tata ca prima explozie să fie cea a unei pocnitori obișnuite, iar cea de-a doua să fie experimentul cireșii-bombă. La un moment dat, s-a ridicat brusc, a înălțat un braț și s-a dat câțiva pași îndărăt. Tata a auzit pocnetul slab al unei petarde obișnuite, după ce a văzut o șuviță de fum albă, risipită de vânt. Fratele mai mic a înaintat iar un pas, s-a aplecat, apoi s-a tras îndărăt, de astă dată mai repede. A ridicat în sus ambele brațe. După care a urmat o explozie ca o bombă. Pescărușii și-au luat imediat zborul, iar Tata a simțit o zguduire puternică și o vâjâială în urechi. Era speriat. Fratele mai mic s-a apropiat de el — obrajii îi ardeau, ochii îi străluceau. Tata a remarcat că poate explozia era prea puternică și ar putea răni pe cineva. Nu vreau să produc ceva care ar putea scoate ochii unui copil, a comentat Tata. Fratele mai mic nu a ripostat, dar s-a întors la locul lui de testare și a aprins o a doua cireașă-bombă, de astă dată rămânând la doar un pas sau

doi distanță de focos. Stătea drept, ca sub un duș, cu fața ridicată spre apă. Și-a întins înainte brațele. Bomba a explodat. S-a aplecat din nou și și-a întins iar brațele. Bomba a explodat. Păsările se agitau, zburau în cercuri tot mai largi, planau peste Sound, se roteau peste valurile înspumate, fremătau în vânt.

Tânărul era în doliu. Evelyn Nesbit se răcise treptat de el, și când Fratele mai mic stăruise în dragostea lui, ea devenise de-a dreptul ostilă. Până la urmă, plecase, într-o bună zi, cu un dansator profesionist de ragtime. Lăsase un bilet. Aveau de gând să facă un spectacol împreună. Fratele mai mic a adus acasă, în camera lui din New Rochelle, o ladă de lemn plină cu siluete decupate din hârtie, și o pereche de pantofi din satin bej, pe care Evelyn îi aruncase. Odată, goală, purtând doar acești pantofi de mătase și ciorapi albi brodați, își rezemase mâinile pe pulpe și se uitase la el peste umăr. După ce se întorsese acasă, tânărul zăcuse zile întregi la pat. Uneori se smucea de parcă ar fi vrut să-și smulgă penisul din rădăcină. Se învârtea prin cameră și își astupa urechile cu palmele și icnea când îi auzea vocea în urechi. Nu avea inimă să se uite la siluetele de hârtie. Ar fi vrut să-și umple inima cu praf de pușcă și să o facă să explodeze. Fără să-și dea seama, s-a trezit într-o dimineață cu mirosul ei în nări. Dintre toate amintirile, aceasta era cea mai dureroasă. A coborât în fugă scările și a aruncat toate siluetele de hârtie și pantofii din satin la lada de gunoi. Pe urmă s-a bărbierit și s-a dus la fabrica de steaguri și de artificii.

Siluetele de hârtie au fost recuperate de nepotul lui.

15

Băiatul tezauriza toate lucrurile aruncate de alții. Acumula cunoașteri într-un mod ciudat și trăia o viață intelectuală absolut secretă. Era interesat de jurnalele arctice ale Tatei, dar nu avea să încerce să le citească până când Tata nu va da semne că nu se mai sinchisește de ele. În mentalitatea lui, un lucru devenea important prin faptul că era neglijat de ceilalți. Se uita la siluetele de hârtie, le examina cu atenție, și a ales una dintre ele pe care a atârnat-o pe partea interioară a ușii dulapului său. Era un studiu asupra modelului cel mai frecvent utilizat de artist: o fetiță cu părul ca o cască, și cu atitudinea cuiva gata în orice moment să o ia la fugă. Purta niște ghete scâlciate cu șireturi, și ciorapii căzuți ai copiilor săraci. A ascuns restul siluetelor în pod. Era receptiv nu numai în fața materialelor aruncate, ci și față de unele evenimente și coincidențe neașteptate. La școală nu învăța nimic, dar se descurca bine pentru că nimeni nu cerea nimic de la el.

Profesoara era o femeie cu părul de culoarea oțelului, care-și instruia elevii în arta declamației și-i aplauda dacă desenau în caiete liniile curbe menite să ducă la formarea unui scris frumos. Acasă, băiatul manifesta o slăbiciune pentru cărțile despre motoare și rareori scăpa vreun număr din *Wild West Weekly*, și, dintr-un motiv sau altul, aceste gusturi, pe care cei din familie le considerau foarte normale pentru vârsta lui, le aduceau mare ușurare. Totuși, Mama bănuia că ar fi un copil ciudat, deși nu împărtășea nimănui această suspiciune, nici măcar soțului ei. Orice indiciu că fiul ei ar fi un copil obișnuit o bucura. Ar fi vrut să știe că are prieteni. Fratele mai mic era prea frământat de propriile sale probleme ca să poată fi de folos în asemenea privință, așa încât lăsase în seama Bunicului misiunea de a cultiva ceea ce s-ar putea numi ciudățenia băiatului sau, mai curând, independența lui de spirit.

Bătrânul era foarte slab și gârbovit și emana un miros de mucegai, poate pentru că avea foarte puține haine și refuza să cumpere sau să accepte unele noi. Ochii îi lăcrimau întruna. Dar ședea în salon și-i spunea băiatului povești din Ovidiu. Erau povești despre oameni care se prefăceau în animale, în copaci sau în statui. Povești despre metamorfozare. Femeile deveneau floarea-soarelui, păianjeni, lilieci, păsări; bărbații se transformau în șerpi, porci, pietre sau pur și simplu în aer. Băiatul nu știa că îl ascultă pe Ovidiu și, chiar dacă ar fi știut, n-ar fi avut nici o importanță pentru el. Poveștile Bunicului îi demonstrau că formele de viață sunt volatile, labile, și că orice lucru de pe lume poate la fel de bine să fie altceva.

Şi naraţiunile bătrânului alunecau adeseori, fără ca el să-şi dea seama, din engleză în latină, aşa cum obişnuise să predea la unul dintre cursurile lui, cu patruzeci de ani în urmă, aşa încât părea că nimic nu e imun la principiul volatilităţii — nici măcar limbajul.

Băiatul vedea în bunic o comoară părăsită. Pentru el poveştile erau imagini ale adevărului, aşadar propuneri care pot fi testate. Şi în propria lui experienţă descoperea dovezi ale instabilităţii, atât a obiectelor cât şi a oamenilor. Uneori se uita fix la peria de cap de pe birou şi peria aluneca peste marginea tăbliei şi cădea pe jos. Şi dacă ridica fereastra-ghilotină din camera lui, aceasta cădea de la sine când băiatul gândea că se făcuse prea rece în casă. Îi plăcea să se ducă la filme, în centru, la cinematograful din New Rochelle, de pe Strada Mare. Cunoştea principiul fotografiei, dar îşi dădea seama că cinematografia depinde şi de capacitatea fiinţelor umane, a animalelor şi a obiectelor de a renunţa la unele părţi din ele, reziduuri de umbră şi de lumină pe care le lasă în urma lor. Asculta fascinat patefonul, şi punea acelaşi disc, iar şi iar, indiferent ce era, de parcă ar fi dorit să încerce rezistenţa unui eveniment multiplicat.

La un moment dat a început să se studieze în oglindă, aşteptându-se, poate, să vadă cum are loc o schimbare sub ochii lui. Dar nu-şi putea da seama dacă era mai înalt decât fusese cu câteva luni înainte, sau dacă părul i se închidea la culoare. Mama observase noua atenţie pe care el o acorda propriei persoane şi o pusese pe seama vanităţii inerente unui băiat care începe să se socotească bărbat. Categoric, depăşise vârsta costumelor de marinar.

Discretă ca întotdeauna, Mama nu a suflat o vorbă. Dar era mulțumită. În realitate, băiatul continua să se studieze nu din vanitate, ci pentru că oglinda era pentru el un mijloc de a se duplica. Se privea până când două euri se confruntau, dar nici unul dintre ele nu putea pretinde a fi cel adevărat. Avea senzația unei dematerializări. Nu mai era ceva ce putea fi numit o persoană. Încerca sentimentul năucitor că se separă necontenit de sine. Se cufunda atât de adânc în acest proces, încât nu reușea să se reintegreze, deși spiritul îi era lucid. Trebuia să intervină un stimul exterior, un zgomot puternic sau o schimbare în lumina care pătrundea pe fereastră, pentru a-i recapta atenția și a-l face să se simtă din nou întreg.

Și ce se întâmpla cu tatăl lui, bărbatul solid, plin de încredere în sine, care a plecat departe și s-a întors scheletic, încovoiat și bărbos? Sau cu unchiul lui, care-și lepăda părul și lâncezeala? Jos, la poalele dealului Broadview Avenue, epitropii orașului au dezvelit într-o zi o statuie de bronz care înfățișa un bătrân guvernator olandez, cu o figură aprigă, o pălărie cu calotă pătrată, o mantie, pantaloni strânși sub genunchi și pantofi cu catarame. Familia a fost de față la eveniment. În parcurile din oraș mai existau și alte statui și băiatul le cunoștea pe toate. Era convins că statuile erau un mijloc de metamorfozare a oamenilor și, în unele cazuri, și a cailor. Dar nici statuile nu rămâneau neschimbate, li se spălăcea culoarea, sau pierdeau bucăți și părți din ele.

Pentru băiat era evident că lumea se descompunea și se recompunea în mod constant, pe parcursul unui nesfârșit proces de insatisfacție.

Iarna s-a dovedit a fi extrem de friguroasă și de uscată, și lacurile din New Rochelle au devenit patinoare ideale. În zilele de sâmbătă și de duminică, Mama, Fratele mai mic și băiatul patinau pe iazul din pădurícea de lângă Paine Avenue, străduța paralelă cu Broadview. Fratele mai mic patina de unul singur, cu mâinile la spate și capul înclinat, desenând pe gheață curbe solemne și grațioase. Mama purta o căciuliță de blană și un palton lung, negru, își ținea mâinile într-un manșon, și patina alături de fiu, agățat de brațul ei. Spera să-l îndepărteze de atitudinile lui singuratice, meditative. Era o priveliște veselă, cu copii și adulți din vecinătate, patinând pe gheața albă, cu eșarfe lungi, colorate, care fluturau în jurul gâtului, cu obrajii îmbujorați și nasurile roșii. Oamenii cădeau în fund, râdeau, erau ajutați să se ridice. Câinii care alergau după copii se căzneau să-și mențină echilibrul. Și în permanență se auzea hârșâitul patinelor pe gheață. Unele familii foloseau scaune de răchită puse pe tălpi de sanie pentru persoanele în vârstă sau pentru cei fricoși, scaune împinse din spate cu multă grijă. Dar ochii băiatului nu vedeau decât urmele patinelor pe gheață, urme evanescente ale momentelor trecute, ale călătoriilor făcute.

16

Aceeași iarnă grea i-a găsit pe Tateh și pe fiica lui în orașul industrial Lawrence, din Massachusetts. Se mutaseră aici toamna trecută pentru că aflaseră că se găseau slujbe. Tata stătea câte cincizeci și șase de ore pe săptămână în fața unei mașini de țesut. Era plătit cu ceva mai puțin de șase dolari. Familia locuia într-o casă de lemn pe un deal. Nu aveau căldură. Stăteau într-o cameră a cărei fereastră dădea spre o curticică în care ceilalți locatari își aruncau gunoaiele. Tateh se temea că fetița o să cadă victimă elementelor decăzute din vecinătate. A refuzat să o înscrie la școală — aici îi era mai ușor decât în New York să evite autoritățile — și, în lipsa lui, o silea să nu iasă din casă. După ce-și termina munca, se plimba cu ea timp de o oră pe străzile întunecate. Fetița devenise foarte îngândurată. Își ținea umerii drepți și mergea ca o femeie matură. Tateh se frământa dureros, anticipându-i maturitatea. În această perioadă de trecere de la copilărie la feminitate, o fată are nevoie de o mamă care s-o instruiască. Oare fata

lui va trebui să treacă singură prin asemenea schimbări dificile? Iar dacă el ar găsi o femeie cu care să se căsătorească, în ce fel ar privi fetița noua persoană? S-ar putea să fie pentru ea lucrul cel mai cumplit din lume.

Dezolantele case de lemn se înșirau rânduri-rânduri. Găseai în ele reprezentanți ai întregii Europe: italieni, polonezi, belgieni, evrei, ruși. Diferitele etnii nu se prea agreau între ele. Într-o bună zi, cea mai mare dintre țesătorii, American Woolen Company, a redus salariile din plicurile înmânate oamenilor, și un fior de teamă s-a propagat printre muncitorii din fabrică. Câțiva italieni și-au părăsit mașinile. Au început să circule prin fabrică, instigând la grevă. Au smuls firele electrice, au aruncat cărbuni pe fereastră. I-au urmat și alții. Furia s-a răspândit. În întregul oraș oamenii au început să-și părăsească mașinile de lucru. Cei care nu se puteau hotărî să o facă erau duși de val. În trei zile, toate fabricile textile din Lawrence au fost practic închise.

Tateh era încântat. Am fi murit de foame sau de frig, i-a spus fetiței. Acum vom muri de gloanțe. Dar oamenii din I.W.W.[5] care știau cum să pună o grevă la cale au venit repede din New York și au organizat totul. S-a constituit un comitet de grevă, alcătuit din reprezentanți ai tuturor raselor implicate, și muncitorilor li s-a transmis mesajul: Fără violență. Luând-o pe fetiță cu el, Tateh s-a alăturat miilor de greviști care pichetau în jurul fabricii, o clădire masivă, din cărămidă, întinsă pe o bună

[5] Organizația sindicală *Industrial Workers of the World* (sau *Wobblies*).

parte din stradă. Mărşăluiau sub cerul rece, cenuşiu. Tramvaiele treceau pe lângă ei şi conductorii se zgâiau la miile de oameni care se roteau, în tăcere, prin zăpadă. Deasupra lor, din firele de telefon şi de telegraf atârnau ţurţuri de gheaţă. Miliţieni înarmaţi cu puşti păzeau, nervoşi, porţile fabricii. Miliţienii erau îmbrăcaţi în paltoane groase.

Au avut loc numeroase incidente. O muncitoare a fost împuşcată în stradă. Singurii oameni înarmaţi erau poliţiştii şi miliţia, totuşi cei doi conducători ai grevei, Ettor şi Giovanetti, au fost arestaţi pentru complicitate la împuşcare. Au fost băgaţi la puşcărie, în aşteptarea procesului. Prevăzuseră asemenea represalii. Tateh s-a dus la gară să-i întâmpine pe cei care veneau în Lawrence să-i înlocuiască pe Ettor şi Giovanetti. Se strânsese o mulţime imensă. Din tren a coborât Big Bill Haywood, cel mai faimos dintre Wobblies. Era din Vest şi purta o pălărie de cowboy, pe care a scos-o de pe cap şi a fluturat-o spre mulţime. Un chiot s-a ridicat din piepturile oamenilor. Haywood şi-a înălţat mâinile cerând tăcere. Pe urmă a vorbit. Avea o voce magnifică. Aici nu există străini, a spus. Singurii străini sunt capitaliştii. Mulţimea a înnebunit. După aceea, toţi au pornit pe străzi cântând *Internaţionala*. Fetiţa nu-l văzuse niciodată pe Tateh atât de înflăcărat. Îi plăcea greva, pentru că o ajuta să mai iasă din casă. Şi îşi ţinea tatăl de mână.

Bătălia s-a prelungit pe săptămâni întregi. Comitetele de ajutorare au instalat bucătării mobile în toate cartierele. Asta nu-i pomană, i-a spus o femeie lui Tateh când acesta, după ce fetiţa şi-a primit raţia, a refuzat-o pe a lui. Patronii

vor să fiți neputincioși și pricăjiți, de aceea voi trebuie să fiți puternici. Oamenii care ne ajută azi vor avea nevoie mâine de ajutorul nostru. Muncitorii care pichetau în zilele acelea friguroase își strângeau fularele în jurul gâtului și bocăneau cu picioarele în zăpadă, ca să și le mai dezmorțească. Paltonașul fetiței era zdrențuit. Tateh s-a oferit să lucreze pentru comitetul de susținere a grevei și a reușit să o mai scutească pe fetiță de ieșirile pe străzile înghețate, desenând afișe de propagandă. Afișele erau foarte frumoase. Dar omul responsabil cu propaganda i-a spus că nu sunt ceea ce trebuie. Noi n-avem nevoie de artă, i-a spus omul. Avem nevoie de ceva care să stârnească furia. Vrem să ținem focurile aprinse. Tateh desenase pichete, figuri pline de îndârjire, cu picioarele în zăpadă. Desenase familii înghesuite în locuințele lor mizere. Acum însă a trecut la lozinci scrise: Toți pentru unul și unul pentru toți. Se simțea mai bine. Seara își lua cu el acasă bucăți de hârtie, plăcuțe de stejar, condeie și tuș și, ca s-o facă pe fetiță să nu se mai gândească la necazurile lor, a început s-o amuze decupându-i siluete. A creat o scenă într-o stație de tramvai, cu oameni care urcau și coborau. Fetiței i-a plăcut. A pus-o pe pernă și a început să o privească din diferite unghiuri. Ceea ce i-a oferit artistului o inspirație. A făcut câteva schițe ale tramvaiului și, când le-a pus una peste alta și le-a răsfoit repede, a creat iluzia că tramvaiul se mișcă pe șine și vine de la distanță, apoi se oprește ca lumea să poată urca și coborî. Încântarea lui în fața acestei opere era la fel de mare ca și a copilului. Fetița se uita la el cu o aprobare atât de senină, încât i-a stârnit febra creației. A adus acasă

mai multă hârtie. A imaginat-o pe fetiță pe patine. În două nopți a decupat o sută douăzeci de siluete din foi de hârtie nu mai mari ca palma. Le-a legat cu ață. Pe urmă fetița a răsfoit cărticica dând repede paginile cu degetul mare și s-a văzut patinând înainte și înapoi, înscriind pe gheață un opt, întorcându-se, făcând piruete și o reverență grațioasă publicului. Tateh a strâns-o în brațe și a plâns când i-a simțit trupul plăpând, și buzele moi pe fața lui. Dar dacă nu putea face altceva pentru ea decât să-i deseneze imagini? Dar dacă se afundau pe drumul speranțelor nerealizate? Avea să crească mare și să-l blesteme.

Între timp, greva dobândise faimă. Zilnic soseau reporteri din toate colțurile țării. Soseau și ajutoare din alte orașe. Dar apăruseră slăbiciuni din ce în ce mai supărătoare în unitatea frontului de grevă. Oamenii cu copii găseau că e foarte greu să-și păstreze curajul și hotărârea. S-a instituit un plan conform căruia copiii greviștilor urmau să fie trimiși în alte orașe, găzduiți și luați în pensiune de familii de simpatizanți. Sute de familii din Boston, New York și Philadelphia se oferiseră să-i preia. Alte familii trimiteau bani. Fiecare familie era strict verificată de comitetul de grevă. Părinții copiilor respectivi urmau să semneze formulare de acceptare. Experiența a început. Femei înstărite din New York au venit ca să însoțească pe tren prima sută de copii. Fiecare copil fusese supus unui examen medical și primise un rând de haine noi. Copiii au sosit la gara Grand Central din New York ca o armată religioasă. Au fost întâmpinați de o mare mulțime și, pentru o clipă, toți au avut în fața ochilor imaginea copiilor care se țineau de mână și priveau cu hotărâre înainte,

parcă spre soarta groaznică pe care le-o pregătise America industrială. Ziarele nu vorbeau decât despre acest eveniment. Patronii țesătoriilor din Lawrence și-au dat seama că dintre toate strategiile puse la cale de muncitori, această cruciadă a copiilor se dovedea a fi cea mai dăunătoare. Dacă nu era oprită, atunci sentimentele opiniei publice aveau să se orienteze spre muncitori și patronii vor fi nevoiți să cedeze. Asta ar însemna o creștere a salariilor care, în cazul unora dintre muncitori, ar putea ajunge până la opt dolari pe săptămână. Ar putea cere și plata orelor suplimentare sau prime pentru spor de producție. Și ar putea scăpa nepedepsiți pentru greva pe care o organizaseră. Ceea ce era de neconceput. Patronii țesătoriilor știau foarte bine cine erau administratorii civilizației și sursele progresului și prosperității din orașul Lawrence. Pentru binele țării și al sistemului democratic american, au luat hotărârea să pună capăt cruciadelor de copii.

În acest timp, Tateh se lupta cu el însuși. Evident, cel mai bun lucru pentru fiica lui ar fi fost găzduirea pentru câteva săptămâni într-o familie de încredere. Ar fi fost bine hrănită, ar fi avut căldură, ar fi trăit o viață normală de familie. Dar Tateh nu suporta gândul despărțirii de ea. Presimțiri negre îl măcinau. S-a dus la comitetul de ajutorare, aflat la mică distanță de fabrică, și a stat de vorbă cu una dintre femeile de acolo. Aceasta l-a asigurat că aveau oferte de găzduire a copiilor de la mai multe familii stabile din clasa muncitoare decât ar fi fost nevoie. Și de la familii evreiești? s-a interesat Tateh. Spune exact ce vrei și aranjăm pe dată, a replicat femeia. Totuși, nu se putea hotărî să semneze formularul. Fiecare familie e verificată,

a continuat femeia. Crezi c-ar fi posibil să nu ne luăm toate măsurile de prevedere într-o asemenea problemă? Eu am fost socialist toată viața mea, o asigură Tateh. Firește, a răspuns femeia. Un medic o să-i examineze plămânii. Dacă ar fi numai asta și tot merită. O să mănânce hrană caldă și o să știe că tatăl ei are prieteni în lume. Dar nimeni nu te sileşte. Ia uită-te ce coadă de oameni se întinde după tine, avem o sumedenie de clienți.

Tateh și-a spus în sinea lui: Mă aflu în mijlocul unei frății în plină acțiune și eu gândesc ca un burghez dintr-un *shtetl*[6]. A semnat formularul de aprobare.

O săptămână mai târziu a condus fetița la gară. Făcea parte dintr-un contingent de două sute de copii care plecau în Philadelphia. Purta un palton nou și o căciuliță care-i ținea cald la urechi. Tateh o privea pe furiș. Era frumoasă. Avea o ținută de regină. Dar se purta normal față de ea și se străduia să nu sufere. Fata acceptase ideea despărțirii de el fără vreun cuvânt de protest. Desigur, aranjamentul era favorabil pentru amândoi. Dar dacă ei îi venea atât de ușor să se despartă de el, ce-i mai rezerva lui viitorul? Copila avea ascunzișuri de caracter pe care el nu i le putea desluși. Atrăgea oamenii. Multe dintre mame se uitau la ea. Tateh era mândru, dar și speriat. Stăteau în sala de așteptare, un infern de mame și de copii. Cineva a strigat: Vine! Și gloata s-a revărsat pe uși, iar trenul s-a apropiat șuierând și scuipând nori de aburi.

Un vagon destinat copiilor fusese atașat la capătul trenului. Era cursa Boston-Maine. Locomotiva era marca

---

[6] Târgușor (idiș).

Baldwin 4-6-0. Toată lumea s-a repezit pe peron, în frunte cu infirmierele de la Comitetul de Femei din Philadelphia. Să te porți frumos, i-a spus Tateh fetiței. Când cineva îți pune o întrebare, răspunde-i. Și vorbește tare, ca lumea să te poată auzi. Când ajunseseră la gară, Tateh zărise pe stradă un cordon de milițieni, cu capelele lor pătrate. Își țineau pușcile de-a curmezișul pieptului. Stăteau la depărtare de peron. Procesiunea de mame și copii s-a oprit și s-a strâns în ea însăși. Se petrecea ceva în față. Pe urmă s-a auzit un țipăt, polițiștii au răsărit ca din pământ și s-au împrăștiat peste tot; brusc s-a produs un teribil vacarm. Pasagerii din tren priveau mirați pe ferestre, iar polițiștii începură să despartă mamele de copii. Târau mamele, îmbrâncindu-le și lovindu-le cu picioarele, spre camioanele aflate la capătul peronului. Erau camioane militare Reo, cu capote în formă de pagode și cu roți șenilate. Copiii erau călcați în picioare. S-au risipit în toate direcțiile. O femeie cu sânge curgându-i din gură trecu în fugă pe lângă Tateh. Aburii țâșneau din locomotivă ca niște fuioare de ceață. Clopotul suna molcom. O altă femeie s-a ivit în fața lui Tateh. Încerca să-i spună ceva. Se ținea cu mâinile de stomac. Apoi s-a prăbușit. Tateh și-a ridicat fiica în brațe și a aruncat-o pe platforma celui mai apropiat vagon, în siguranță. Pe urmă s-a întors spre femeia prăbușită. A ridicat-o de subsuori și a târât-o prin mulțime până la o bancă. În timp ce o așeza, a fost zărit de un polițist. Polițistul l-a pocnit cu bastonul peste umeri și în cap. Ce faci? a strigat Tateh. Nu înțelegea ce vrea nebunul acela de la el. S-a întors în mijlocul mulțimii. Polițistul l-a urmărit și

l-a bătut. S-a îndepărtat de mulțime și a continuat să fie bătut. În cele din urmă, a căzut.

Acțiunea polițienească fusese autorizată printr-un ordin emis de șeful poliției locale, ordin prin care se interzicea tuturor copiilor să iasă din orașul Lawrence, Massachusetts. Spre binele lor. Copiii stăteau în genunchi, agățați de părinții lor plini de sânge. Unii țipau isteric. În câteva minute poliția a curățat peronul, camioanele au plecat, miliția s-a retras, și n-au mai rămas decât câțiva adulți amărâți și câțiva copii care plângeau. Unul dintre adulți era Tateh. Se rezema de un stâlp ca să-și revină. Avea mintea încețoșată. Auzea sunete care se produseseră cu câteva minute înainte. Auzea și vocea fetiței: Tateh, Tateh! În clipa aceea își dădu seama că peronul gării era nefiresc de luminat. Trenul plecase. Când a înțeles asta, a simțit că-i plesnește inima ca o coardă. Acum era complet treaz. Și totuși auzea încă vocea: Tateh, Tateh! S-a uitat în lungul șinelor și a văzut ultimul vagon al trenului de Philadelphia la câțiva metri dincolo de capătul peronului. Stătea pe loc. A luat-o la fugă. Tateh, Tateh! În timp ce alerga, trenul a început încet să se miște. Omul alerga pe șine. Alerga, poticnindu-se, cu brațul întins. Degetele i s-au prins de balustrada platformei de observație a ultimului vagon. Trenul prindea viteză. Picioarele i s-au desprins de pământ. Traversele au început să se încețoșeze sub ochii lui. S-a agățat de balustradă și, în cele din urmă, a izbutit să-și urce genunchii pe platformă, rămânând atârnat, cu mâinile încleștate și capul lipit de bare, ca un pușcăriaș care încearcă să se elibereze.

17

Tateh a fost salvat de doi conductori care l-au ridicat trăgându-l de braţe şi de turul pantalonilor. Întâi au fost nevoiţi să-i descleştească cu forţa degetele de pe balustradă. Şi-a găsit în tren fetiţa şi, fără să-i pese de cei din jur, conductori, pasageri, a strâns-o în braţe şi a plâns. Pe urmă a observat că paltonaşul ei nou era plin de sânge. S-a uitat la mâinile ei: mânjite cu sânge. Unde eşti rănită? a strigat. Copila a clătinat din cap şi a arătat spre el, şi atunci şi-a dat seama că era plină de sângele lui. Îi curgea din creştetul capului, înnegrindu-i părul alb.

Un medic care se afla din întâmplare în vagon i-a îngrijit rănile şi i-a făcut o injecţie. După aceea, nu i-a mai fost prea clar ce s-a întâmplat. A dormit întins pe două locuri din compartiment, ţinându-şi braţul îndoit în chip de pernă. Era conştient de mişcarea trenului şi de prezenţa fetiţei în faţa lui. Copila se uita pe fereastră. Erau singurii pasageri în vagonul de Philadelphia. Uneori

auzea voci, dar nu putea desluși ce spuneau. Și, în același timp, vedea ochii fiicei lui, cu troiene de zăpadă care alunecau, lent, în curbă, peste pupilele ei. În felul acesta au trecut prin Boston, apoi prin New Haven, și prin orașele din Westchester, Rye și New Rochelle, prin gara de triaj New York, apoi peste fluviu, prin Newark, New Jersey și apoi Philadelphia.

Când au coborât din tren, cei doi fugari au găsit o bancă în gară pe care și-au petrecut restul nopții. Tateh nu era în apele lui. Din fericire, avea în buzunar partea din salariu pe care o pusese deoparte pentru chirie: doi dolari și cincizeci de cenți. Fetița stătea lângă el pe banca lucioasă și urmărea tiparul conform căruia se mișcau oamenii pe peron. Când s-au ivit zorii nu mai era decât un singur îngrijitor care împingea un măturoi mare pe podeaua de marmură. Ca de obicei, copila părea să accepte total situația în care se găsea. Pe Tateh îl durea îngrozitor capul. Mâinile îi erau umflate și zdrelite. Își astupa urechile cu palmele. Nu știa ce ar putea face. Nu era în stare să gândească. Dar, oricum, se găseau în Philadelphia.

Când s-a luminat de zi, Tateh a ridicat un ziar aruncat de cineva. Pe prima pagină erau relatate atrocitățile polițienești din Lawrence, Massachusetts. Tateh și-a găsit în buzunar cutia cu țigări și a fumat în timp ce citea ziarul. Editorialul cerea ca Guvernul Federal să investigheze scandaloasa violență. Deci așa s-a soldat, cu victoria greviștilor. Și ce-i cu asta? Lui Tateh i se părea că aude zornăitul mașinilor de țesut. Salariul va fi de șase dolari și ceva mărunțiș. Asta o să le schimbe viața? Ar fi

însemnat să continue să locuiască în camera aceea sinistră, pe strada aceea întunecoasă. Tateh a scuturat din cap. Țara asta nu mă lasă să respir. Stăpânit de asemenea gânduri, treptat a ajuns la hotărârea de a nu se mai întoarce în Lawrence. Posesiunile lui, zdrențele, vor rămâne proprietarului. Ce-ai luat cu tine? a întrebat-o pe fetiță. Ea i-a arătat conținutul valijoarei — lucrurile pe care și le luase de acasă pentru călătorie. Rufărie de corp, pieptenul și peria, o clamă de păr, ciorapi, jartiere, și cărțuliile pe care i le confecționase el, cu tramvaiul și patinatoarea. E posibil ca din acest moment Tateh să se fi gândit la existența lui ca separată de soarta clasei muncitoare. Urăsc mașinile, i-a mărturisit fiicei sale. S-a ridicat în picioare, s-a ridicat și ea, cu mâna în mâna lui, și au pornit să caute ieșirea. IWW a câștigat, a spus el. Dar ce a câștigat? Câțiva penny în plus la salariu. Or să intre însă fabricile în proprietatea ei? Nu.

S-au spălat și s-au împrospătat la toaleta publică. Apoi s-au dus la restaurantul din gară unde au luat o cafea cu cornuri, după care și-au petrecut ziua hoinărind pe străzile din Philadelphia. Era rece, strălucea un soare cu dinți. S-au uitat în vitrinele magazinelor și când au început să-i doară picioarele din cauza gerului, au intrat într-un magazin universal să se încălzească. Era un vast centru comercial și în fiecare colț roiau cumpărătorii. Copila a observat, cu interes, coșulețele de sârmă care alunecau pe cabluri mobile deasupra tejghelelor. Transportau banii și chitanțele între tejghele și casă. Vânzătorii trăgeau de niște sfori cu mânere de lemn pentru a coborî coșulețele, și de alte sfori pentru a le expedia din

nou. Manechine, ca niște păpuși care reprezentau adulți, etalau pălării de damă din satin, toci sau pălării cu boruri largi, ornate cu pene de egretă. O pălărie din asta costă mai mult decât salariul meu pe o săptămână, a spus Tateh.

Mai târziu, când au ieșit din nou în stradă, au trecut prin fața unor clădiri cu fațade metalice, unde lângă platformele de depozitat mărfuri erau trase camioane. Vitrinele depozitelor și magaziilor de mărfuri angro nu prezentau prea mult interes. Puțin mai încolo, însă, ochii fetiței au fost atrași de o vitrină murdară în care erau etalate tot felul de fleacuțețe ale unei companii cu comandă prin poștă. La vremea aceea oamenii de afaceri constataseră că se pot face bani și cu obiecte de farsă și cu trucuri magice de salon. Trabucuri care îți explodau pe buze, flori de cauciuc de pus la rever din care picura apă, cutii cu praf de strănutat, telescoape care îți înnegreau ochiul, cărți de joc care făceau explozie, bășici care se așezau pe scaune sub pernițe și emiteau sunete obscene, prespapieruri din sticlă cu scene de iarnă în care, dacă le răsturnai, începea să ningă, mici clopote ale libertății și statui ale libertății din plumb, inele magice, stilouri care făceau explozie, cărți de interpretare a viselor, dansatoare egiptene din buric confecționate din cauciuc, ceasuri care pocneau, ouă care explodau.

Tateh a continuat să studieze vitrina mult timp după ce fetița își pierduse interesul. A intrat cu ea în prăvălie. Tateh și-a scos pălăria și s-a adresat unui bărbat cu o cămașă vărgată și cu elastice de susținut mânecile, care le ieșise în întâmpinare. Era un tip amabil. Sigur că da, să

vedem despre ce e vorba, a spus el. Tateh a pus pe tejghea valijoara fetiței și a scos din ea cărțulia cu patinatoarea. S-a așezat lângă proprietar și, ținând cărțulia la capătul brațului întins, a mișcat cu dexteritate foile trecându-și repede degetul peste marginile lor. Fetița a patinat în față, s-a îndepărtat, a descris un opt pe gheață, a făcut o piruetă și o grațioasă reverență. Sprâncenele omului s-au înălțat, buza de jos i s-a proiectat în afară. Lasă-mă să încerc și eu, a spus. O oră mai târziu, Tateh ieșea din prăvălie cu douăzeci și cinci de dolari în buzunar și cu un angajament semnat de el pentru alte patru cărțulii, a douăzeci și cinci de dolari fiecare. Compania — se numea Franklin Novelty Company — avea să publice cărțuliile și să le integreze în profilul produselor lor. În contract erau numite cărți mișcătoare. Vino, i-a spus Tateh copilului, o să găsim o pensiune bună într-un cartier respectabil, o să luăm o masă bună și o să facem o baie fierbinte.

18

În acest fel şi-a cârmuit artistul viaţa prin fluxul energiei americane. Muncitorii făceau grevă şi mureau, dar pe străzile oraşelor un tip întreprinzător putea să vândă cartofi dulci, copţi într-o găleată cu jăratic, pentru un penny sau doi. Un flaşnetar zâmbăreţ îşi putea umple teşchereaua. Phil scripcarul, neintimidat de ninsoare, îşi tăia degetele mănuşilor şi scârţâia pe sub ferestrele luminate ale reşedinţelor. Frank, casierul, visa să dea peste un cal scăpat din frâu, purtând în şa fiica vreunui broker din Wall Street. Valoarea evenimentului duplicabil, multiplicabil, începea să fie descoperită pretutindeni. Fiecare oraş avea automatul său de îngheţată roz-bombon din marmură belgiană. Dentistul Parker Fără-Dureri se oferea să-ţi scoată măseaua dureroasă. În Highland Park, Michigan, primul automobil Model T construit pe o bandă de asamblare cobora legănat pe o rampă şi apoi se oprea în iarbă, sub cerul senin. Era negru şi greoi şi se

sumeţea, înalt, deasupra ierbii. Inventatorul lui îl privea de la distanţă. Îşi împinsese pălăria pe ceafă. Mesteca un fir de pai. În mâna stângă ţinea un ceas de buzunar. Patron al unui mare număr de muncitori, în majoritate imigranţi, fusese multă vreme convins că oamenii sunt prea blegi ca să-şi poată făuri o existenţă prosperă. El a conceput ideea de a descompune operaţiile de asamblare a unui automobil în mişcările cele mai simple, automate, astfel încât orice tont să le poată efectua. În loc să folosească un singur om care să cunoască sutele de acţiuni necesare pentru asamblarea unui automobil, un om care toată ziua, bună ziua să se vânture ca să-şi procure câte o piesă dintr-un stoc general, s-a gândit să ţină omul pe loc şi să-l pună să execute, iar şi iar, aceeaşi părticică din operaţiunea generală, în timp ce piesele defilează prin faţa lui pe o bandă rulantă. În acest fel capacitatea mentală a omului nu era solicitată. Muncitorul care montează un şurub nu bate şi un nit. Cel care introduce şurubul nu-i şi cel care îl strânge, le explica inventatorul nostru asociaţilor săi. Se pricepea la cuvinte. Inspiraţia invenţiei sale îi venise în urma unei vizite la un concern de ambalare a cărnii de vită, unde carcasele vacilor se roteau prin fabrică, despicate în tranşe şi suspendate de cabluri. Inventatorul şi-a mutat paiul dintr-un colţ al gurii în celălalt. Şi-a consultat din nou ceasul. O parte din geniul lui consta în a-i face pe partenerii şi pe competitorii săi să creadă că era mai puţin ager la minte decât ei. A frecat iarba cu vârful pantofului. Fix la şase minute după ce primul automobil îşi făcuse apariţia pe rampă, un automobil identic s-a ivit în vârful rampei, s-a oprit o clipă

sub soarele rece al dimineții, apoi a alunecat la vale și s-a oprit în spatele celui dintâi. Henry Ford fusese cândva un fabricant oarecare de automobile. Acum trăia un extaz mai profund și mai intens decât resimțise vreodată oricare dintre predecesorii săi americani, inclusiv Thomas Jefferson. A izbutit să determine o mașină să se reproducă, să se multiplice la infinit. Funcționarii, managerii și asistenții săi l-au înconjurat ca să-i strângă mâna. Aveau lacrimi în ochi. Le-a îngăduit șaizeci de secunde, măsurate pe ceasul lui de buzunar, ca să-și exprime efuziunile. După care i-a expediat pe toți la munca lor. Știa că erau multe îmbunătățiri de făcut și avea dreptate. Controlând viteza benzilor rulante, controla totodată și ritmul de productivitate al muncitorilor. Nu admitea la un muncitor să piardă timpul la mașină sau să se îndepărteze cu mai mult de un pas de locul lui de muncă. Muncitorul trebuie să exploateze fiecare secundă necesară muncii sale și să evite orice secundă inutilă. Pornind de la aceste principii, Ford a stabilit forma finală a teoriei producției industriale — nu numai piesele produsului finit sunt interșanjabile, ci și oamenii care le produc sunt piese interșanjabile. Curând Ford producea pe bandă trei mii de automobile pe lună, pe care le vindea mulțimilor. A avut o viață lungă și activă. A iubit păsările și animalele și l-a numărat printre prietenii săi pe John Burroughs, un bătrân naturalist care studia creaturile mărunte ale pădurii: veverițe, ursuleți-spălători, pitulici și pițigoi.

19

Dar realizările lui Ford nu l-au plasat în vârful piramidei oamenilor de afaceri. Un singur om ocupa locul acela atât de elevat.

Birourile Companiei J. P. Morgan se găseau pe Wall Street la numărul 23. Într-o dimineață, marele finanțist a venit la birou îmbrăcat într-un costum bleumarin, un palton negru, cu guler de astrahan, și pe cap un joben. Afișa un stil de îmbrăcăminte ușor desuet. Când a coborât din limuzină, pătura din mașină i s-a încurcat între picioare. Unul dintre numeroșii funcționari ai băncii care se repeziseră să-l întâmpine a descâlcit pătura și a atârnat-o pe bara ei din interiorul portierei. Șoferul i-a mulțumit călduros funcționarului. Tubul acustic din mașină ieșise din suportul lui și un alt funcționar l-a așezat la loc. Între timp Morgan intrase în clădire, iar asistenții, consilierii, ba chiar și unii dintre clienții firmei se roteau ca niște păsări în jurul lui. Morgan purta un baston cu măciulie

de aur. Avea șaptezeci și cinci de ani, era robust, înalt de peste doi metri, avea un cap mare cu păr rar, alb, o mustață albă și ochi neînduplecați, destul de apropiați ca să sugereze psihopatologia voinței lui. Acceptând deferența subalternilor, a intrat cu pași mari în biroul lui, o cămăruță modestă, la parter, cu pereți din sticlă, astfel încât să fie vizibil pentru toți și toți să fie vizibili pentru el. A fost ajutat să-și scoată pălăria și paltonul. Purta un guler răsfrânt și o lavalieră. S-a așezat îndărătul biroului și, ignorând conturile deponenților care, de obicei, constituiau prima activitate a zilei, le-a spus asistenților săi: Vreau să-l cunosc pe individul ăla care face valuri. Cum îl cheamă? Mecanicul ăla de automobile. Ford.

Intuise în realizările lui Ford o apetență pentru sistematizare, pentru ordine, la fel de imperioasă ca și cea care-l anima pe el. Era primul semn perceput că s-ar putea să nu fie singur pe planetă. Pierpont Morgan era clasicul erou american, un om născut cu o avere extraordinară care, prin muncă și prin intoleranța sa implacabilă, multiplică averea familiei până dincolo de orice limită. Deținea controlul asupra a 741 consilii administrative din 112 corporații. Cândva oferise guvernului Statelor Unite un împrumut care-l salvase dintr-o situație falimentară. Stăvilise, de unul singur, panica din 1907 prin organizarea importului a o sută de milioane de dolari în lingouri de aur. Călătorind cu trenuri private și iahturi proprii, colindase întreaga lume și pretutindeni se simțea acasă. Era monarhul imperiului invizibil, transnațional, al capitalului, a cărui suveranitate e recunoscută peste tot. Dispunând de resurse care lăsau mult în urmă avuțiile

regale, era un soi de revoluționar care le lăsa președinților și regilor teritoriile, dar prelua controlul asupra liniilor de căi ferate și maritime ale lor, a băncilor, a trusturilor, a rețelelor industriale și a serviciilor publice. De ani de zile se înconjurase de o camarilă de prieteni și cunoscuți pe care în mintea lui îi judeca tot timpul, căutând caracteristicile care ar putea indica un grad de considerație față de el mai mic decât cel pe care-l afișau. Era în mod invariabil dezamăgit. Pretutindeni, bărbații se întreceau în a-i prelua opiniile, iar femeile se necinsteau pentru el. Cunoștea ca nimeni altul întinderile de răceală și de pustietate pe care ți le desfășoară în față succesul nelimitat. Operațiunile obișnuite efectuate de inteligența și de instinctul său în ultimii cincizeci de ani făcuseră din el o figură proeminentă în lumea de afaceri a diverselor națiuni dar, își spunea în gând, acest lucru însemna foarte puțin pentru omenire. Exista un singur lucru care-i aducea aminte lui Pierpont Morgan de structura lui umană și acesta era o boală cronică de piele care-i atacase nasul, făcându-l să semene cu o zmeură din specia aceea gigantică, premiată, cultivată de horticultorul magician din California, Luther Burbank. Maladia îl afectase pe Morgan încă din tinerețe. Și pe măsură ce îmbătrânea și devenea tot mai bogat, i se mărea și nasul. Se deprinsese să privească cu dispreț oamenii care se holbau la nasul lui, dar zi de zi, când se scula, își examina nasul în oglindă, găsindu-l într-adevăr, respingător dar, în același timp, extrem de satisfăcător. Avea impresia că, de câte ori făcea câte o achiziție fabuloasă sau manipula emiterea unor noi obligațiuni, ori prelua o nouă rețea industrială, îi apărea

și o nouă eflorescență roșie pe nas. Lectura lui favorită era o povestire a lui Nathaniel Hawthorne, intitulată *Semnul din naștere*, a cărei eroină era o femeie extrem de frumoasă, de o frumusețe desăvârșită, cu excepția unui mic semn din naștere pe obraz. Când soțul ei, un om de știință, i-a dat să bea o licoare menită să ducă la dispariția semnului, imperfecțiunea a dispărut, dar, când s-a șters și ultima urmă de pe piele, frumusețea ei devenind perfectă, femeia a murit. Pentru Morgan, nasul lui monstruos era un semn de la Dumnezeu, menit să-l asigure că și el era muritor. Asigurarea cea mai fermă pe care o cunoștea.

Odată, cu ani în urmă, oferise un dineu la reședința lui din Madison Avenue, la care a invitat cei doisprezece mari magnați din America, cei mai puternici oameni în afară de el. Spera că energia colectivă a vieților lor ar putea zgâlțâi pereții casei. Dar Rockefeller l-a șocat cu declarația că suferă de o constipație cronică și o bună parte din hotărârile lui erau luate în timp ce stătea pe closet. Carnegie moțăia peste paharul cu coniac, Harriman debita inepții. Elita lumii de afaceri, adunată în această încăpere, nu găsea nimic de discutat. Morgan era oripilat. Inima i se cutremura. Creierul îi era străbătut de curenții electrici ai unui univers găunos. A poruncit servitorilor să depună coroniță de lauri pe fiecare creștet, pe fiecare țeastă. Cei doisprezece cei mai puternici oameni din America arătau, fără excepție, ca niște cururi de cai. Dar pompozitatea lor, dilatată odată cu averea, îi făcea să creadă că poate cârceii aceia ridicoli de pe cap dețin o anumită semnificație. Nici uneia dintre doamne

nu i-a trecut prin cap să râdă. Erau niște zgripțuroaice. Ședeau pe fundurile grase, drapate în mătăsuri, cu sânii fleșcăiți pe sub decolteuri. Nici un gram de spirit nu scânteia printre ele. Erau soțiile loiale ale unor oameni mari și efortul dur al năvalnicei acumulări de avere le supsese și ultimul fior de viață din carne. Evitând să-și trădeze sentimentele, Morgan se ascundea sub expresia lui de dârzenie și bărbăție. A fost invitat și un fotograf să-i imortalizeze într-o poză. O fulgerare de bliț — și momentul solemn a fost eternizat.

Morgan a plecat în Europa pe transatlanticul *Oceanic* al companiei White Star. Reunise companiile maritime White Star Line, Red Star Line, America, Dominion, Atlantic Transport și Leyland într-o singură companie care număra 120 de nave ce traversau oceanul. Nu agrea competiția nici pe mare, nici pe uscat. Noaptea, stătea pe punte, asculta gemetele mării grele, îi simțea hula, simțea marea bombându-se, umflându-se, dar n-o vedea. Și cerul și marea erau negre, de nedeosebit. O pasăre, un soi de pescăruș, s-a materializat din beznă și a aterizat pe balustradă, lângă el. Poate că fusese atrasă de nasul lui. Eu nu am egal, i-a spus Morgan păsării. Părea să fie un adevăr indiscutabil. Oricum, el se catapultase dincolo de sistemul de valori al omenirii. Dar chiar acest fapt îi crea dificila responsabilitate de a menține iluziile celorlalți. Pentru frații lui de credință episcopală avea să ridice o catedrală, St. John the Divine, pe West 110 Street, în New York. În ce privește soția și copiii lui, deja mari, va continua să ofere o imagine de trăinicie domestică. Și în ce privește dragostea de țară, va continua să trăiască în

stilul cel mai măreț cu putință, luând masa cu regi, cumpărând obiecte de artă la Roma sau Paris, cuplându-se cu partenere frumoase la Aix-les-Bains.

Morgan și-a ținut legământul. A petrecut câte șase luni pe an în Europa, circulând maiestuos dintr-o țară în alta. Calele vapoarelor sale erau ticsite cu colecții de tablouri, manuscrise rare, ediții princeps, jaduri, bronzuri, autografe, tapiserii, cristaluri. Se uita în ochii târgoveților lui Rembrandt și ai prelaților lui El Greco de parcă ar fi urmărit să găsească împărății de adevăr care să-l facă să cadă în genunchi. Răsfoia textele ilustrate ale bibliilor rare din Evul Mediu de parcă ar fi vrut să i se lipească de degete praf din Cetatea Domnului. Gândea că dacă mai exista ceva în plus față de ceea ce știa el, acest lucru zăcea mai curând în trecut decât în prezentul a cărui existență îi apărea total falimentară. Prezentul era el. Folosea curatori de muzee care să-i găsească artă antică și specialiști care să-l inițieze în civilizațiile Antichității. Se străduia să deslușească trecutul prin mijlocirea tapiseriilor flamande. Dezmierda statuile romane, hoinărea pe Acropole, lovind cu piciorul pietrele dislocate. Inevitabil, studiile lui disperate s-au axat pe civilizația Egiptului antic, de unde a învățat că universul e neschimbat și neschimbabil și că după moarte urmează reluarea vieții. Era fascinat. Viața lui a luat o nouă întorsătură. A finanțat expedițiile arheologice ale Muzeului Metropolitan. Urmărea smulgerea din nisipul uscat a oricărei noi stele mortuare, amulete sau vas canopic. A plecat pe Valea Nilului, unde soarele nu încetează niciodată să răsară și nici fluviul să-și inunde malurile. A studiat hieroglifele. Într-o seară a ieșit

din hotelul său din Cairo și a făcut un drum de șapte mile, cu un tramvai special, până la Marea Piramidă. La lumina sinilie a lunii, a aflat de la un cunoscător local al înțelepciunii dăruite marelui Osiris despre faptul că există un trib sacru de eroi, o colonie a zeilor care se nasc în fiecare epocă pentru a ajuta omenirea. Ideea l-a înmărmurit pe Morgan. Cu cât se gândea la ea, cu atât o simțea mai palpabilă. Abia când s-a întors în America a început să se gândească la Henry Ford. Nu-și făcea iluzii că Ford ar fi un gentleman. Îl socotea un provincial șmecher, necioplit ca o buturugă. Dar avea impresia că în felul în care Ford exploata oamenii recunoștea o reîncarnare a spiritului faraonic. Și nu numai atât, dar studiase fotografii ale fabricantului de automobile și descoperise o asemănare uluitoare cu Seti I, tatăl marelui Ramses și mumia cel mai bine păstrată dintre cele dezgropate din necropola din Teba, în Valea Regilor.

20

Reşedinţa din New York a lui Morgan se găsea pe Madison Avenue 219, în Murray Hill, o clădire impozantă din piatră cafenie, la colţul dinspre nord-est cu Strada 36. Alături de ea era Biblioteca Morgan, din marmură albă, pe care o clădise pentru a depozita miile de cărţi şi de obiecte de artă achiziţionate pe parcursul călătoriilor sale. Biblioteca era construită în stilul Renaşterii italiene, de către Charles McKim, un partener al lui Stanford White. Blocurile de marmură fuseseră fixate fără mortar. Un strat de zăpadă mai închis la culoare decât blocurile de marmură ale bibliotecii se aşternuse pe stradă în ziua în care Henry Ford a fost invitat la prânz. Toate zgomotele oraşului erau vătuite de zăpadă. Un poliţist staţiona la intrarea în reşedinţă. Peste drum şi la colţurile dintre Strada 36 şi Madison Avenue mici grupuri de gură-cască, cu gulerele paltoanelor ridicate în jurul gâtului, stăteau şi se zgâiau la locuinţa marelui om.

Morgan comandase un prânz lejer. Nu şi-au vorbit prea mult în timp ce mâncau, singuri în încăpere, supa de broască ţestoasă, miel la grătar, roşii proaspete şi andive, plăcintă de revent cu multă smântână, şi cafea, totul stropit cu un Château Latour. Serviciul era magic, doi dintre slujitorii lui Morgan erau atât de invizibili în timp ce felurile de mâncare apăreau şi dispăreau de pe masă, încât îţi dădeau impresia că totul se petrecea fără nici o mijlocire umană. Ford a mâncat cu poftă dar nu s-a atins de vin. A terminat de mâncat înaintea gazdei lui. Se uita deschis la nasul lui Morgan. A descoperit o firimitură pe faţa de masă şi a depozitat-o pe farfurioara ceştii sale de cafea. Îşi plimba lenevos degetele pe marginea farfuriei aurite.

Când au sfârşit masa, Morgan i-a dat a înţelege lui Ford că ar dori să-l însoţească în Bibliotecă. Au ieşit din sufragerie şi au străbătut un soi de sală de aşteptare întunecoasă unde se găseau vreo trei sau patru oameni care sperau să smulgă câteva momente din timpul lui Pierpont Morgan. Erau avocaţii lui. Veniseră să-l consilieze în legătură cu apropiata lui prezentare în faţa Comisiei Interne a Băncilor şi Finanţelor întrunită la Washington, în vederea stabilirii condiţiilor înfiinţării unui trust monetar în Statele Unite.

La apariţia lui, avocaţii s-au ridicat în picioare, dar Morgan le-a făcut semn să plece. Îl mai aştepta acolo şi un intermediar de obiecte de artă, îmbrăcat în frac, care venise special de la Roma ca să-l întâlnească. Acesta se ridicase doar ca să se încline.

Ford observase toate amănuntele acestor manifestări. El era un om cu gusturi domestice, dar nu se simţea

deloc intimidat de ceea ce i se părea a fi un imperiu diferit doar ca stil de imperiul lui. Morgan l-a condus în vasta Cameră de Vest a bibliotecii. Acolo s-au așezat față-n față, de o parte și de alta a unui șemineu înalt cât un om. E o zi numai bună pentru foc, a remarcat Morgan. Ford a aprobat. I s-au oferit trabucuri. A refuzat. A observat că tavanul era aurit. Pereții erau tapetați cu mătase roșie. Pe pereți atârnau tablouri încadrate în rame grele și apărate de geamuri de sticlă — imagini ale unor oameni palizi, însuflețiți de credință, cu halouri aurii în jurul capetelor. Ford a gândit că, în zilele noastre, cei care-și fac portretele nu pot fi decât niște sfinți. Era acolo și portretul Madonei cu pruncul în brațe. Ford și-a plimbat degetele pe brațele de pluș roșu ale fotoliului.

Morgan i-a lăsat un timp să se pătrundă de decor. Pufăia din trabuc. În cele din urmă i-a vorbit. Ford, i s-a adresat el pe un ton aspru, nu am nici un interes să achiziționez afacerea dumitale sau să-mi asigur o parte din profiturile ei. Nici nu sunt asociat cu vreunul dintre competitorii dumitale. Ford a aprobat din cap. Trebuie să mărturisesc că asta e o veste bună, a răspuns el, aruncând o privire vicleană. Cu toate acestea, a continuat gazda, admir ceea ce ai făcut. Deși, recunosc, am presimțiri negre în legătură cu un automobil lăsat pe mâinile nu știu cărui mongoloid care are câteva sute de dolari de cheltuit, trebuie să admit că viitorul este al dumitale. Ești încă tânăr — cincizeci de ani sau așa ceva, nu? — și poate că dumneata înțelegi ceea ce eu nu pot înțelege, anume nevoia mobilizării separate a maselor de oameni. Eu mi-am petrecut viața coordonând resursele de capital și

urmărind îmbinarea armonioasă a industriilor, dar niciodată nu am văzut în forța de muncă un proces unificator în sine, separat de întreprinderea în care este angajată. Dă-mi voie să-ți pun o întrebare. Ți-a trecut vreodată prin minte că linia dumitale de asamblare nu e numai o lovitură de geniu industrial ci și o proiecție a unui adevăr organic? La urma urmei, interșanjabilitatea pieselor e o lege a materiei, la care indivizii participă în cadrul speciilor și genurilor lor. Toate mamiferele se reproduc în același fel și împărtășesc aceleași moduri de nutriție, au aceleași sisteme digestive și circulatorii recognoscibile, și posedă aceleași simțuri. Evident, asta nu înseamnă că toate mamiferele au părți interșanjabile, ca automobilele dumitale. Dar tiparul comun îi îndreptățește pe taxonomiști să clasifice mamiferele drept mamifere. Și în cadrul unei specii — cea umană, de pildă — legile naturii operează astfel încât deosebirile noastre individuale apar pe baza similarităților noastre. Drept care individualizarea poate fi comparată cu o piramidă pentru că nu poate fi considerată desăvârșită decât atunci când i se așază piatra din vârf.

Ford i-a cumpănit spusele. Cu excepția evreilor, a mormăit el. Morgan a avut impresia că nu a auzit bine. Poftim? a spus el. Evreii, a repetat Ford. Evreii sunt altfel decât toți oamenii pe care i-am cunoscut. În ce-i privește pe ei, teoria dumitale nu face doi bani. A zâmbit.

Morgan a rămas câteva clipe tăcut. Își pufăia trabucul. Lemnele din foc trosneau. Mănunchiuri de fulgi suflați de vânt împroșcau geamurile bibliotecii. Morgan și-a reluat expunerea. Din când în când, a spus el, am cerut

unor cărturari și oameni de știință să mă sprijine în investigațiile mele filosofice, în speranța de a ajunge la unele concluzii cu privire la viața aceasta, concluzii care nu pot fi la îndemâna maselor. Și îmi propun să împărtășesc roadele studiilor mele. Nu cred că poți fi atât de insolent încât să consideri că realizările pe care le-ai obținut sunt doar rezultatul propriului dumitale efort. Dacă atribui succesele numai geniului dumitale, atunci, domnule, te previn că vei avea de plătit un preț teribil. Ai să te pomenești eșuat la marginea lumii și ai să-ți dai seama, ca nimeni altul, de găunoșenia firmamentului. Crezi în Dumnezeu? Asta mă privește, a răspuns Ford. Prea bine, a spus Morgan. Nu m-aș fi așteptat ca un om de inteligența dumitale să îmbrățișeze o idee atât de comună. S-ar putea să ai mai multă nevoie de mine decât îți închipui. Presupune că eu ți-aș putea dovedi că există tipare universale de ordine și de repetare care dau un sens activității acestei planete. Presupune că ți-aș putea demonstra că dumneata însuți ești, în era noastră modernă, o aplicare a tendințelor identității umane afirmate de cea mai veche înțelepciune din lume.

Morgan s-a ridicat brusc și a ieșit din încăpere. Ford s-a răsucit în scaun și s-a uitat după el. După un moment, bătrânul a reapărut în prag și i-a făcut semn, cu un gest vehement, să-l urmeze. Ford l-a urmat prin holul central al Bibliotecii, până în Camera de Est, ai cărei pereți înalți erau acoperiți de rafturi cu cărți. Două dintre etajele de sus aveau câte o prispă îngustă cu balustrade din sticlă givrată și alamă lustruită, astfel încât orice carte putea fi scoasă cu ușurință din raft, oricât de sus ar fi fost plasată.

Morgan s-a îndreptat spre peretele mai îndepărtat, a apăsat cotorul unei anumite cărți, și o porțiune întreagă din rafturi s-a deschis ca o ușă, dând la iveală un pasaj secret, prin care putea trece un om. Te rog, l-a poftit Morgan pe Ford. Apoi l-a urmat într-o încăpere mică și a apăsat pe un buton care a închis ușa în urma lor.

Era o cameră de dimensiuni obișnuite, mobilată modest, cu o masă rotundă, lucioasă, două scaune cu spetează cu spițe și o vitrină cu capac de sticlă pentru etalarea manuscriselor rare. Morgan a aprins o lampă de masă cu un abajur verde, din metal. Nimeni nu a mai fost până acum cu mine aici, i-a spus lui Ford. A aprins și un lampadar care lumina vitrina. Vino aici, domnule, a spus el. Ford s-a uitat în vitrină și a văzut un pergament antic, scris însă cu litere latine. Acesta, i-a explicat Morgan, este un in folio ce conține unul dintre primele texte ale rosacrucienilor: *Căsătoria chimică a lui Christian Rosenkrutz*. Știi cine erau rosacrucienii originali, domnule Ford? Erau alchimiștii creștini din palatinatul renan al cărui principe elector era Frederic al V-lea. Vorbim despre începuturile secolului al șaptesprezecelea, domnul meu. Oamenii aceia măreți și inimoși au promulgat ideea existenței unei magii permanente, benefice, accesibile unor anumiți oameni, indiferent de vârstă, meniți să ajute omenirea, în colectivitatea ei. Denumirea latină pentru această magie este *prisca theologia*, înțelepciunea tainică. Partea ciudată este că această credință într-o înțelepciune tainică nu aparține numai rosacrucienilor. La Londra, pe la jumătatea aceluiași secol, se știa de existența unei societăți numite Colegiul Invizibil. Membrii acestei societăți aveau

renumele de a fi însişi purtătorii acestei magii benefice de care ţi-am vorbit. De bună seamă, nu cunoşti operele lui Giordano Bruno, din care deţin aici o pagină scrisă de propria lui mână. Cărturarii mei, asemenea celor mai buni detectivi, au depistat pentru mine existenţa acestei idei precum şi a unor diverse organizaţii misterioase menite să o menţină, în cele mai multe dintre culturile Renaşterii, în societăţile medievale şi în Grecia antică. Sper că urmăreşti ce-ţi spun. Prima menţionare a existenţei unor oameni speciali, care se nasc în fiecare secol cu misiunea de a uşura suferinţele omenirii prin *prisca theologia* lor, ne-a parvenit prin traducerile în limba greacă a scrierilor preotului egiptean Hermes Trismegistul. Hermes este cel care a dat numele istoric al acestei ştiinţe oculte. Se numeşte *Hermetica*. Morgan a ciocănit cu arătătorul lui gros în capacul de sticlă, pentru a indica ultimul dintre exponatele etalate, un fragment dintr-o piatră roz pe care erau slab vizibile nişte zgârieturi geometrice. Acesta, domnule, s-ar putea să fie un specimen din textele lui Hermes, în scrierea cuneiformă originară. Şi acum dă-mi voie să-ţi pun o întrebare. De ce ai putea crede că o idee care a străbătut curent fiecare secol şi fiecare stadiu de civilizaţie a omenirii ar putea să dispară în timpurile moderne? Pentru că numai în această eră a ştiinţei oamenii aceia şi înţelepciunea lor au fost scăpaţi din vedere. Am să-ţi spun eu de ce: apariţia ştiinţelor mecaniciste, apariţia lui Newton şi a lui Descartes a fost o mare conspiraţie, o conspiraţie diabolică menită să distrugă percepţia noastră asupra realităţii şi conştiinţa existenţei printre noi a celor dotaţi cu darul transcendenţei.

Cu toate acestea, ei sunt și azi cu noi. În fiecare eră au fost cu noi. Se întorc, înțelegi? Se întorc!

Morgan își luase avânt. I-a atras atenția lui Ford spre colțul cel mai îndepărtat al încăperii, în umbra căruia se găsea o altă mobilă, o ladă dreptunghiulară acoperită cu o catifea aurie. Morgan a apucat un colț al țesăturii și, aruncând musafirului său o privire de aprig proprietar triumfător, a tras-o și a lăsat-o să cadă pe jos. Ford a cercetat obiectul. Era o vitrină de sticlă sigilată cu plumb. În ea se găsea un sarcofag. Ford a auzit respirația întretăiată de emoție a celuilalt. Era unicul sunet care știrbea liniștea încăperii. Sarcofagul era confecționat din alabastru. Deasupra se găsea o efigie din lemn a celui care zăcea înăuntru. Efigia era pictată cu foiță de aur, ocru roșiatic și albastru. Acesta, a început Morgan să vorbească cu o voce răgușită, este sarcofagul unui mare faraon. Guvernul egiptean și întreaga comunitate a arheologilor cred că se găsește la Cairo. Dacă s-ar afla că este în posesia mea s-ar stârni un scandal internațional. Este, literalmente, de neprețuit. Echipa mea de egiptologi a luat toate măsurile științifice pentru a-l feri de ravagiile aerului. Sub masca pe care o vezi se găsește mumia marelui faraon din cea de-a nouăsprezecea dinastie, Seti Întâiul, recuperată din templul din Karnak, unde a zăcut peste trei mii de ani. O să ți-o arăt la momentul potrivit. Dă-mi voie pentru moment să-ți spun doar că figura marelui faraon o să te intereseze în mod special.

Morgan trebuia să-și redobândească stăpânirea de sine. A tras un scaun și s-a așezat la masă. Treptat, răsuflarea i-a devenit normală. Ford s-a așezat în fața lui și,

conștient de slăbiciunea fizică a omului în vârstă, a rămas tăcut, cu privirea fixată asupra propriilor pantofi. Pantofii, maro, cu șireturi, fuseseră comandați din catalogul L.L. Bean. Pantofi de calitate, comozi. Domnule Ford, a reluat Pierpont Morgan, doresc să fii invitatul meu într-o expediție în Egipt. Acesta e locul care trebuie vizitat, domnule. De acolo a început totul. Am comandat construirea unui vapor destinat în mod expres pentru croaziera pe Nil. Când totul va fi pregătit doresc să mă însoțești. De acord? Nu presupune nici o investiție din partea dumitale. Trebuie să mergem la Luxor și la Karnak. Trebuie să mergem la Marea Piramidă din Gizeh. Sunt atât de puțini oameni interesați, domnule. Banii mei m-au adus până la intrarea în anumite cripte și mi-au facilitat descifrarea hieroglifelor sacre. De ce să nu ne oferim adevărul și să aflăm cine suntem și care este eterna forță benefică pe care o încarnăm?

Ford ședea ușor încovoiat. Mâinile îi atârnau pe brațele de lemn ale scaunului, de parc-ar fi fost rupte de la încheietură. Chibzuia la toate câte fuseseră spuse. Se uita la sarcofag. Când a considerat că a înțeles totul, a dat solemn din cap și a răspuns după cum urmează: Dacă am înțeles bine, domnule Morgan, vorbiți despre reîncarnare. Ei bine, dați-mi voie să spun și eu ce gândesc. În tinerețe m-am confruntat cu o teribilă criză spirituală, când mi-am dat seama că nu aveam nici o îndreptățire să știu ceea ce știam. Aveam tărie de caracter, de acord, dar eram un simplu băiat de la țară, supus principiilor moraliste din manualele educative ale lui McGuffey, asemenea tuturor celorlalți din tagma mea.

Şi totuşi, ştiam cum merg lucrurile în lume. Puteam să mă uit la ceva şi să spun cum funcţionează şi, probabil, să fac acel ceva să funcţioneze şi mai bine. Dar nu eram un intelectual, înţelegeţi, şi nu aveam răbdare pentru cuvintele mari.

Morgan îl asculta. Simţea că trebuie să stea nemişcat.

Şi pe urmă, a continuat Ford, am dat peste o cărţulie. Se numea *Înţelepciunea eternă a unui fachir oriental*, şi era publicată de Franklin Novelty Company din Philadelphia, Pennsylvania. Şi în cartea asta, pe care am dat doar douăzeci şi cinci de cenţi, am găsit tot ce mi-era necesar ca să-mi satisfac curiozitatea. Reîncarnarea este singura credinţă pe care o deţin, domnule Morgan. În felul ăsta îmi explic propriul geniu — unii dintre noi au trăit, pur şi simplu, de mai multe ori decât alţii. Aşa încât, vă daţi seama, eu ştiam deja lucrul pentru care aţi cheltuit o avere pe cărturari şi pe călătorii în jurul lumii. Şi am să vă spun ceva, drept mulţumire pentru mâncărurile pe care mi le-aţi oferit, o să vă împrumut cartea. Nu-i nevoie să vă bateţi capul cu toate latinismele astea, a urmat el, fluturându-şi braţul, şi n-aveţi nevoie să scotociţi prin găleţile de gunoi ale Europei sau să construiţi vapoare care să navigheze pe Nil pentru a găsi ceva ce puteţi obţine prin poştă pentru doi bani!

Cei doi bărbaţi se uitau fix unul la celălalt. Morgan s-a lăsat pe spetează scaunului. Obrajii îi păliseră şi ochii îşi pierduseră licărirea triumfală. Când a vorbit, glasul îi suna slab ca vocea unui om bătrân. Domnule Ford, a spus el, dacă ideile mele pot supravieţui opoziţiei dumitale, înseamnă că au trecut ultimul lor test.

Cu toate acestea, avusese loc cruciala spargere a gheții. La un an după această extraordinară întâlnire, Morgan a întreprins călătoria în Egipt. Deși Ford nu l-a însoțit, i-a făcut concesia de a recunoaște posibilitatea unei misterioase legături ancestrale. Și cei doi au înființat împreună cel mai secret și cel mai exclusivist club din America, *Piramida*, ai cărui singuri membri au fost. Clubul a sponsorizat anumite cercetări care continuă și azi.

21

Fără îndoială, la acea vreme din povestirea noastră imagini din Egiptul antic erau gravate în mintea tuturor. Lucrul acesta se datora descoperirilor din deşert făcute de arheologii englezi şi americani. După jucătorii de fotbal cu pantalonii lor de pânză până la genunchi şi cu cascheteie de piele, arheologii erau persoanele care captau cel mai mult interes în universităţi. Practicile de mumificare erau descrise în amănunt în suplimentele de duminică ale ziarelor, şi conţinutul funerar al papirusurilor era analizat de reporterii boboci. Arta egipteană, stilul ei, era aleasă pentru decoraţiunile interioare ale caselor. Mobila Ludovic al XIV-lea îşi pierduse din vogă şi fusese înlocuită de fotolii în formă de tron, cu şerpi sculptaţi pe braţe. În New Rochelle, nici Mama nu a rămas imună la noua modă şi, găsind că tapetul floral din sufragerie era apăsător de monoton, l-a înlocuit cu o elegantă procesiune de femei şi bărbaţi egipteni cu ochi

negri, nigdalați, cu paruri ciudate pe cap și fustanele scurte. Colorați în ocru roșu, albastru și bronz, mărșăluiau în paradă pe pereți, în șirul ciudat al egiptenilor, ținând în mâini vulturi, snopi de paie, nuferi și lăute. Erau însoțiți de lei, scarabei, bufnițe, boi și labe de picioare. Tata, sensibil la orice schimbare, constatase că-și pierduse pofta de mâncare. I se părea inoportun să se îngroape în sarcofage înainte de a lua cina.

Dar băiatului îi plăcea noul model și a luat inițiativa de a studia alfabetul hieroglific. A abandonat *Wild West Weekly* pentru reviste care publicau povestiri despre morminte violate și despre împlinirea blestemelor mumiilor. Îl intriga prezența femeii negre de la mansardă și o încorporase în jocurile lui secrete, transformând-o într-o prințesă nubiană capturată și ținută în robie. Fără să știe, femeia ședea în cămărușa ei la fereastră, în timp ce el trecea prin fața ușii purtând masca unui ibis cu plisc coroiat, din *papier-mâché*, pe care și-o confecționase singur.

Într-o după-amiază de duminică, un automobil nou Ford Model T a urcat încet dealul și a trecut prin fața casei. Băiatul, care l-a zărit de pe terasă, a coborât treptele în fugă și a așteptat pe aleea din față. Omul de la volan se uita în dreapta și în stânga, ca și cum ar fi căutat o anumită adresă; a întors mașina la colț și s-a întors. Oprind chiar în fața băiatului, omul a încetinit motorul și i-a făcut semn cu un deget înmănușat să se apropie. Era un negru. Automobilul scânteia. Carcasa sclipea. Avea un parbriz din sticlă și o capotă mobilă. Caut o tânără de culoare care se numește Sarah, i-a spus băiatului. Am fost informat că locuiește într-una din casele astea.

Băiatul și-a dat seama că era vorba de femeia de la mansardă. Da, aici e. Omul a oprit motorul, a pus frâna și a sărit din mașină. Pe urmă a urcat treptele de piatră pe sub arțarii norvegieni, a înconjurat casa și s-a dus la ușa din spate.

Când Mama a venit la ușă, negrul s-a dovedit respectuos, dar felul în care a întrebat-o dacă poate vorbi cu Sarah trăda o neliniștitoare notă de hotărâre și importanță de sine. Mama nu i-a putut aprecia vârsta. Era un bărbat solid, cu o față cafenie, ușor roșcată, pomeți înalți și ochi mari, negri, cu o privire atât de intensă, încât păreau aproape sașii. Avea o mustață îngrijită. Era îmbrăcat cu acea afectare de prosperitate la care se pretează oamenii de culoare. Un palton negru, elegant, un costum negru cu dungi albe, ghetre cenușii și pantofi negri cu bot ascuțit. Ținea în mână o șapcă gri-deschis și ochelari de mașină. Mama i-a cerut să aștepte și i-a închis ușa. Apoi a urcat până la etajul trei și a găsit-o pe Sarah, nu ca de obicei așezată la fereastră, ci în picioare, țeapănă, cu brațele încrucișate și fața spre ușă. Sarah, ai un musafir, a spus Mama. Fata nu a răspuns. Vrei să vii la bucătărie? a întrebat-o Mama. Fata a clătinat din cap. Nu vrei să-l vezi? a întrebat Mama. Nu, coniță, a răspuns în cele din urmă fata, cu voce înceată și ținându-și privirile în podea. Vă rog să-i spuneți să plece. Erau cele mai multe cuvinte pe care le rostise în toate lunile de când locuia în casa noastră. Mama a coborât la ușa din spate și l-a găsit pe individ în bucătărie unde, într-un colț, lângă căldura plitei, bebelușul lui Sarah dormea în cărucțul său. Era un cărucț din răchită împletită, pe patru roți cu spițe de lemn,

căptușit cu un satin albastru decolorat și cu un rulou de pluș. Propriul ei fiu dormise în căruciorul ăsta și, cu mult în urmă, fratele ei mai mic. Negrul îngenunchease lângă cărucior și se uita la copil. Mama, cu gândirea ușor confuză, era indignată că omul cutezase să treacă dincolo de prag și să intre în bucătărie. Sarah nu e dispusă să te vadă, i-a spus și i-a deschis ușa. Omul de culoare a mai aruncat o privire copilului, s-a ridicat, i-a mulțumit Mamei și a plecat. Mama a trântit ușa după el cu mai multă forță decât ar fi fost cazul. Copilul s-a trezit și a început să plângă. Mama l-a luat în brațe și l-a domolit, mirată de propria ei reacție vehementă față de vizitator.

Așa și-a făcut apariția pe Broadview Avenue omul de culoare din mașină. Se numea Coalhouse Walker Junior. Începând din acea duminică, a început să vină săptămânal, prezentându-se întotdeauna la ușa din spate și plecând, de fiecare dată, fără să se plângă de refuzul lui Sarah de a-l vedea. Tata era agasat de vizitele lui și ar fi vrut să-l descurajeze. O să chem poliția, a spus. Mama i-a pus o mână pe braț ca să-l tempereze. Într-una dintre duminici, omul a lăsat un buchet de crizanteme galbene, care trebuie să-l fi costat o avere. Înainte de a-i duce florile sus lui Sarah, Mama a rămas să privească pe fereastra salonului. Jos, în stradă, negrul își curăța de praf mașina, ștergea spițele roților, farurile și parbrizul. A ridicat privirea spre etajul trei, apoi a plecat. Asta a făcut-o pe Mama să-și aducă aminte de expresia feței seminariștilor din Ohio care o curtau pe când avea șaptesprezece ani. I-a spus Tatei: Cred că asistăm la o încercare de a face curte la modul cel mai obstinat. Tata a răspuns: Da, o

curte din care a rezultat deja un copil. Asta-i o remarcă deja răutăcioasă, a ripostat Mama. Omul a pricinuit suferință și acum dă dovadă de pocăință. E un lucru frumos și îmi pare rău că tu nu-ți dai seama.

Fata neagră nu voia să spună nici un cuvânt despre vizitatorul ei. Nimeni nu avea habar unde sau cum se cunoscuseră. Din câte se știa, ea nu avea familie și nici prieteni în comunitatea de negri din sectorul central al orașului. Acolo exista o societate stabilă de oameni de culoare, dar, la marginile ei, mișunau o serie de elemente tranzitorii. Aparent, și Sarah era un element tranzitoriu, care venise, de una singură, din New York ca să lucreze ca servitoare. Mama era încântată. Pentru prima oară, din ziua aceea oribilă când descoperise pruncul îngropat în stratul de flori, întrezărea o speranță cu privire la viitorul fetei. Începea să regrete intransigența pe care o vădea Sarah. Se gândea la drumul pe care îl făcea Coalhouse Walker Jr din Harlem, unde locuia, și la drumul pe care-l parcurgea la înapoiere, și a luat hotărârea ca data următoare să se arate mai ospitalieră. O să-i servească un ceai în salon. Tata a pus la îndoială oportunitatea unui asemenea gest. Dar Mama i-a replicat: Vorbește frumos și se comportă ca un gentleman. Nimic dubios în ce-l privește. Când domnul Roosevelt era la Casa Albă, l-a invitat la masă pe educatorul negru Booker T. Washington. Așa că putem și noi să-l invităm la un ceai pe domnul Coalhouse Walker Jr.

Și, într-adevăr, în duminica următoare negrul a luat ceaiul cu noi. Tata a observat că omul nu era câtuși de puțin stingherit de faptul că se afla într-un salon, cu o

ceaşcă de ceai şi o farfurioară în mână. Dimpotrivă, se comporta de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume. Ambianţa nu l-a impresionat şi atitudinea lui nu era deloc servilă. Era politicos şi corect. Le-a vorbit despre el. Era pianist profesionist şi acum stătea mai mult sau mai puţin permanent în New York, întrucât avea un angajament sigur în Jim Europe Clef Club Orchestra, un ansamblu bine cunoscut care dădea concerte regulate la Manhattan Casino pe Strada 155 şi Eighth Avenue. E important, a spus el, ca un muzician să-şi găsească un loc permanent, o slujbă care nu presupune deplasări frecvente. Eu unul m-am săturat să tot plec în turnee. Nu mai vreau să bat drumurile. Vorbea cu atâta ardoare, încât Tata şi-a dat seama că mesajul era destinat femeii de sus. Ceea ce l-a iritat. Ce cânţi? l-a întrebat abrupt. Ce-ar fi să ne cânţi ceva?

Negrul şi-a pus ceaşca de ceai pe tavă. S-a ridicat, şi-a atins buzele cu şervetul, l-a aşezat şi pe acesta pe tavă, şi s-a apropiat de pian. S-a aşezat pe taburetul din faţa pianului şi imediat s-a ridicat şi l-a învârtit până a ajuns la înălţimea potrivită. S-a aşezat din nou, a făcut câteva acorduri pe clape şi s-a întors spre ceilalţi: Pianul acesta e complet dezacordat, a spus. Tata a roşit. Ah, da, e groaznic, a confirmat Mama. Muzicianul s-a întors la clape şi a anunţat: *Wall Street Rag*, compus de marele Scott Joplin. A început să cânte. Dezacordat sau nu, instrumentul eolian nu mai scosese niciodată asemenea sunete. Acorduri cristaline vibrau în aer ca nişte flori. Melodiile păreau a fi buchete. S-ar fi zis că nu existau alte posibilităţi de viaţă decât cele conturate de muzică. Atunci când a terminat piesa, Coalhouse Walker Jr. s-a răsucit pe

taburet și a constatat că publicul său era alcătuit din întreaga familie: Mama, Tata, băiatul, Bunicul și Fratele mai mic al Mamei, care coborâse din camera lui, în cămașă și pantaloni cu bretele, ca să vadă cine cântă. Dintre toți cei de față era singurul care știa ce înseamnă ritmul ragtime. Ascultase muzică ragtime în perioada cât dusese o viață de noapte, la New York. Dar nu se așteptase niciodată să audă o asemenea muzică în salonul surorii sale.

Coalhouse Walker Jr. s-a întors spre pian și a anunțat: *The Maple Leaf*. Compus de marele Scott Joplin. Cel mai celebru dintre cântecele ragtime a răsunat în salon. Pianistul stătea țeapăn în fața clapelor și mâinile sale cu degete lungi, negre și unghii roz păreau să nu depună nici un efort când emiteau mănunchiurile de acorduri sincopate și octavele puternice, sacadate. Era o compoziție robustă, o muzică viguroasă, care atâța simțurile și nu-ți lăsa o clipă de relaxare. Băiatul o percepea ca pe o lumină care se depunea pe variate puncte din spațiu, coagulându-se în tipare complexe, întortocheate, până când întreaga încăpere ajungea să scânteieze de propria-i existență. Muzica umplea casa scării, până la etajul trei, unde tăcuta și neînduplecata Sarah ședea cu mâinile în poală și asculta cu ușa deschisă.

Piesa s-a încheiat. Toată lumea a aplaudat. Mama l-a prezentat pe domnul Walker Bunicului și Fratelui ei mai mic, care i-a strâns mâna și i-a declarat că e bucuros să-l cunoască. Coalhouse Walker era solemn. Toată lumea se ridicase în picioare. S-a lăsat tăcerea. Tata și-a dres glasul. Nu se pricepea la muzică. Gusturile lui se opreau la

Carrie Jacobs Bond. După părerea lui, muzica negrilor era zâmbăreață și săltăreață. Cunoști ceva cântece africane? a întrebat. Nu intenționase să fie jignitor — cântece africane, așa li se spunea. Dar pianistul a scuturat puternic din cap. Cântecele africane se cântă la spectacolele folclorice, a spus el. Le cântă interpreți albi cu fețe vopsite în negru. A urmat o nouă tăcere. Negrul și-a înălțat ochii spre tavan. Mă rog, a spus, se pare că domnișoara Sarah nu e dispusă să mă vadă. S-a întors brusc și a străbătut holul îndreptându-se spre bucătărie. Familia l-a urmat. Își lăsase paltonul pe un scaun. L-a îmbrăcat și, ignorându-i pe cei din jur, a îngenunchea și s-a uitat la bebelușul adormit în cărucior. Pe urmă s-a ridicat, a spus bună ziua și a ieșit pe ușă.

Vizita i-a impresionat pe toți cu excepția lui Sarah, care nu a dat nici un semn de îmblânzire în refuzul ei de a avea de-a face cu negrul. În săptămâna următoare omul a venit din nou, și în a doua săptămână la fel. Acum vizita familia și, de fiecare dată, le relata tot ce făcuse în cele șase zile precedente, convins fiind de interesul lor total în ce privește activitățile lui. Tata era derutat de aerele lui. Ea nu vrea să-l vadă, i-a spus Mamei. Va trebui să mă întreții în fiecare duminică din tot restul vieții mele cu Coalhouse Walker? Dar Mama vedea semne certe de progres. Sarah preluase îndatoririle menajerei care plecase și acum făcea curățenie cu atâta energie și cu atâta competență de proprietăreasă, încât Mama glumea în legătură cu iluzia vremelnică a lui Sarah că ar deretica în propria ei casă. De asemenea, începuse să-și vadă copilul și în afara orelor când îl alăpta, la început făcându-i baia zilnică, pe

urmă luându-l noaptea în camera ei. Totuşi, pe vizitatorul ei refuza să-l vadă. Pe parcursul iernii, Walker a venit în mod regulat. De mai multe ori, când drumurile erau impracticabile din cauza zăpezii, a călătorit cu trenul şi apoi cu un tramvai până la poalele dealului. Purta paltonul lui negru, elegant şi o pălărie din blană de miel, în stil rusesc. Aducea lucruri pentru copil. I-a adus şi lui Sarah o perie de cap cu mâner de argint. Tata era nevoit să-i admire perseverenţa. Se întreba în ce măsură salariul unui muzician îi poate îngădui asemenea daruri.

Într-o bună zi, Tatei i s-a năzărit că, probabil, Coalhouse Walker Jr. nu-şi dădea seama că e negru. Cu cât se gândea mai mult la acest lucru, cu atât i se părea mai plauzibil. Walker nu se purta şi nu vorbea ca un om de culoare. Era capabil să transforme deferenţa practicată în mod obişnuit de rasa lui în ceva care se reflecta mai curând în demnitatea lui decât în cea a partenerului de discuţie. Când sosea la uşa din spate, ciocănea cu putere şi când intra în casă îi saluta solemn pe toţi şi, într-un fel, le transmitea senzaţia că ei ar fi familia lui Sarah şi că amabilitatea cu care îi trata era o reprezentare a respectului şi consideraţiei lui faţă de Sarah. Tata vedea un oarecare pericol în omul acesta. Poate că n-ar trebui să-i încurajăm curtea, i-a spus Mamei. Omul acesta e un nesocotit. Până şi Mathew Henson îşi cunoştea locul.

Dar acum cursul evenimentelor nu mai putea fi schimbat. Spre sfârşitul iernii Sarah a acceptat să se întâlnească totuşi cu Coalhouse Walker în salon. Zile întregi a avut loc un tumult de pregătiri. Mama i-a dat lui Sarah o rochie de-a ei şi a ajutat-o să şi-o ajusteze. Sarah a

coborât, frumoasă și sfioasă. Își pieptănase și își pomădase părul, și s-a așezat pe canapea cu ochii în podea, în timp ce Walker susținea o conversație formală, după care i-a cântat la pian. Abia când au fost văzuți împreună a devenit evidentă diferența de vârstă dintre ei. Mama a insistat ca membrii familiei să se scuze și să se retragă, astfel ca procesul de cucerire să se desfășoare în intimitate. Dar lucrurile nu s-au precipitat. După vizita lui Walker, Sarah a părut iritată, ba chiar furioasă. Îi venea greu să ierte și, într-un anumit fel ciudat, îndărătnicia ei părea răspunsul cel mai potrivit la insistența lui. Sarah încercase să-și ucidă fătul nou-născut. Nici unul dintre cei doi nu trata viața cu ușurință. Ei trăiau într-o brutală supunere față de speranțele și sentimentele lor. Se chinuiau reciproc. Fratele mai mic al Mamei înțelegea asta poate mai bine decât toți ceilalți. Nu vorbise decât o singură dată cu Coalhouse Walker, dar îl admira enorm. Vedea în purtarea negrului mai multă bărbăție decât avusese el. Medita asupra acestui lucru. Fratele mai mic al Mamei înțelegea dragostea din anumite inimi ca pe o suferință fizică în acea parte a corpului, un defect în făptura fiziologică, echivalentă cu rahitismul în oase sau cu o predispoziție a plămânilor de a se congestiona. El suferea de această boală, și la fel și Sarah, deși era o femeie de culoare. Și-o imagina ca pe o regină africană exilată; însăși stângăcia mișcărilor ei ar fi însemnat, probabil, într-o altă țară grație. Și cu cât șovăia mai mult să accepte cererea în căsătorie a lui Coalhouse Walker, cu atât mai mult înțelegea Fratele mai mic ce îngrozitor de rănită era inima ei.

Dar într-o zi de duminică din martie, cu un vânticel plăcut şi muguri maronii pe crengile arţarilor, Coalhouse a venit în Fordul lui scânteietor şi a lăsat motorul să moţăie. Vecinii au ieşit la garduri să se zgâiască la negrul acela ciudat, robust şi corect, cu ochii lui negri, negri, atât de intenşi încât erau aproape saşii, şi Sarah, cea înduioşător de stângace, îmbrăcată într-o bluză roz, o fustă şi o jachetă neagră şi una dintre pălăriile cu boruri largi ale Mamei, cum treceau pe sub arţarii norvegieni şi coborau treptele de beton spre stradă. Ea ţinea în braţe bebeluşul. El a ajutat-o să urce în maşină, apoi s-a aşezat la volan. Au făcut semne cu mâna către familia adunată şi apoi au pornit pe străzile de la periferie spre aşezările fermierilor din nordul oraşului. Au oprit pe marginea drumului. Au urmărit o pasăre-cardinal râcâind pământul maroniu, bătătorit, apoi luându-şi zborul pe cea mai înaltă şi mai subţire ramură a unui copac. Aceasta a fost ziua când el a cerut-o în căsătorie şi ea a acceptat. Apariţia acestor admirabili îndrăgostiţi în viaţa familiei fusese uimitoare; conflictul dintre puterile lor de voinţă avusese un efect aproape hipnotic.

22

Acum, Fratele mai mic al Mamei şi-a reluat drumurile la New York. Lucra la masa lui de desen până după ora cinei, şi apoi lua un tren de seară. Se împrietenise cu câţiva ofiţeri artilerişti de la arsenalul de pe Lexington Avenue colţ cu Strada 34. Ofiţerii se plângeau de puştile Springfield. I-au arătat armele şi grenadele lor. Pe loc, tânărul şi-a dat seama că el ar putea proiecta arme mult mai eficiente. A început să bea cu ofiţerii. Devenise cunoscut la uşile de ieşire a actriţelor de la mai multe teatre de pe Broadway. Stătea în stradă, laolaltă cu ceilalţi fani, fără să fie însă ferchezuit şi pus la patru ace ca unii dintre admiratorii mai vârstnici, şi nici chipeş şi nonşalant ca studenţii de la Princetown sau Yale. Dar ochii lui exprimau o intensitate a aşteptării care atrăgea femeile. Arăta întotdeauna atât de serios şi de nefericit, încât multe femei erau convinse că e îndrăgostit de ele. Îl luau drept poet.

Dar salariul lui nu-i putea susține aceste gusturi. Broadway-ul era un organism viu, pulsând de lumini, de ispite și divertismente, iar oamenii contaminați de magia teatrului și a stimulentelor sale trăiau la limita de sus. Tânărul a învățat unde poate găsi femei care se culcau cu el la un tarif modest. Unul dintre locurile unde le găsea era Fântâna Bethesda din Central Park. Acolo, când vremea era blândă, femeile se plimbau perechi-perechi. Zilele începuseră să se lungească. În amurgurile răcoroase, se prelingeau pe lângă fântână, aruncându-și umbrele peste treptele late, peste apa întunecată, peste dalele cafenii și trandafirii. Tânărul le amuza pentru că părea să le ia în serios. Se purta amabil cu ele și îi treceau cu vederea ciudățeniile, pentru că și acestea erau blajine. Lua câte o femeie în camera lui de hotel și apoi încremenea pe scaun cu un pantof în mână, uitând cu totul de ea. Sau, uneori, nu încerca să facă dragoste, ci se mulțumea să inspecteze părțile intime ale femeii. Și bea până la inconștiență. Lua mesele prin cârciumi cu rumeguș pe jos. Frecventa cluburile de noapte adăpostite în subsolurile din Hell's Kitchen, unde zurbagiii și bețivii ofereau câte un rând de băutură la toată lumea. Hoinărea noaptea prin Manhattan, devorând din priviri fețele trecătorilor. Se zgâia pe geamurile restaurantelor, intra și se așeza în holurile hotelurilor, ochii lui captând mișcarea și culoarea chiar înainte ca acestea să se definească.

După un timp, a descoperit birourile revistei *Pământul-mamă*, editată de Emma Goldman. Sediul se găsea pe Strada 13, într-o clădire cenușie care servea și ca locuință a anarhistei când aceasta se afla în New York. Tânărul se

posta în stradă, sub un felinar, și se uita fix la ferestre. A repetat figura câteva seri la rând. În cele din urmă, un bărbat a ieșit pe ușă, a coborât treptele și a traversat strada, venind drept la el. Era un tânăr înalt, cadaveric, cu părul lung și o cravată-șiret. I s-a adresat: Serile sunt reci — vino înăuntru, nu avem nimic de ascuns. Și Fratele mai mic a fost condus peste drum, și apoi sus, pe scări.

Văzându-l că stă la pândă, cei din casă îl luaseră drept un spion al poliției. L-au tratat cu o ironie elaborată. I-au oferit un ceai. În apartament erau adunați numeroși bărbați, cu paltoanele pe ei și pălăriile pe cap. Pe urmă a apărut în ușă și Goldman și i s-a atras atenția asupra intrusului. Dumnezeule mare! a strigat ea. Ăsta nu-i polițist! A început să râdă. Își potrivea o pălărie pe cap, prinzând-o cu ace. Fratele mai mic era emoționat că îl recunoscuse. Vino cu noi! l-a chemat Goldman.

Ceva mai târziu, tânărul s-a pomenit la Cooper Union, lângă Bowery. Sala era îmbâcsită, supraaglomerată. În mulțime, foarte mulți străini. Chiar și înăuntru își păstrau pălăriile pe cap. Era o mare reuniune, îmbibată de iz de usturoi și duhnind a sudoare. Scopul întrunirii era sprijinirea revoluției mexicane. Fratele mai mic habar n-avea că exista o revoluție mexicană. Oamenii își ridicau pumnii încleștați. Ședeau pe bănci. Se perinda vorbitor după vorbitor. Unii vorbeau în limbi străine. Nimeni nu-i traducea. Fratele îi asculta cu dificultate. Înțelegea că peonii mexicani se răzvrătiseră spontan împotriva lui Díaz, cel care ocupase postul de președinte al Mexicului în ultimii treizeci și cinci de ani. Rebelii aveau nevoie de arme. De muniție. Luptau ascunzându-se în munți și îi atacau pe

federali și trenurile lor de provizii, cu bâte de lemn și cu muschete care se încărcau pe țeavă. Fratele mai mic se gândea la toate astea. În cele din urmă, a luat cuvântul Emma Goldman. Dintre toți vorbitorii de până atunci, ea era cea mai bună. Sala s-a cufundat în tăcere în timp ce Emma denunța complicitatea dintre latifundiarii îmbuibați și disprețuitul tiran Díaz, exploatarea peonilor, sărăcia și foametea și, lucrul cel mai blamabil, prezența reprezentanților marilor firme americane în consiliile naționale ale guvernului mexican. Avea o voce rezonantă. Când își clătina capul și gesticula, lumina fulgera din lentilele ochelarilor ei. Fratele mai mic și-a croit drum în față, ca să fie mai aproape de ea. Pe urmă, Goldman a început să vorbească despre unul, Emiliano Zapata, un fermier simplu din districtul Morelos, care devenise revoluționar pentru că nu avusese de ales. Era îmbrăcat în portul țăranilor dijmași, haină și pantaloni din material de pijama decolorat, traversat pe piept de bandulieră și cu cartușieră la brâu. Tovarăși, striga Goldman, acesta nu e un port străin. Nu e vorba de o țară străină, nu e vorba de un țăran mexican, nici de dictatorul Díaz. Este vorba de o luptă unitară a întregii lumi, de flacăra libertății care se străduie să lumineze bezna odioasă a vieții de pe pământ. Aplauzele erau asurzitoare. Fratele mai mic nu avea bani. S-a scotocit în buzunare, mortificat de privelișteа tuturor celorlalți care, deși duhneau a sărăcie, donau pumni întregi de mărunțiș. Stătea la baza platformei de pe care vorbise Goldman. Discursurile se încheiaseră, iar ea era înconjurată de colegi și de admiratori. A văzut-o îmbrățișând un bărbat negricios, care

purta un costum şi o cravată de culoare închisă, dar şi un sombrero uriaş. Emma s-a întors şi privirile i-au căzut pe creştetul blond, chelit, al tânărului; capul i se detaşa peste marginea platformei, ca şi cum ar fi fost retezat, ca al unui republican francez decapitat; dar ochii i se înălţau în extaz. Femeia a izbucnit în râs.

Fratele sperase că la sfârşitul reuniunii o să stea de vorbă şi cu el, dar urma o recepţie la sediul revistei *Pământul-mamă*, oferită în cinstea reprezentantului mexican. Acesta era un *zapatist*. Purta cizme sub pantalonii fără manşete. Nu zâmbea, dar bea ceai şi pe urmă îşi ştergea cu dosul palmei mustăţile lungi. Sălile sediului erau ticsite de jurnalişti, de boemi, artişti, poeţi şi femei aparţinând unor diferite organizaţii. Fratele mai mic nu-şi dădea seama că se ţinea scai de Goldman. Îi cerşea cu disperare atenţia. Dar ea era ocupată, dorind să discute cu toată lumea. Întâmpina pe fiecare nou-venit. Avea extrem de multe preocupări. Îi prezenta pe invitaţi unii altora. Propunea unor diferite persoane diferite lucruri pe care era necesar să le facă, îi sfătuia cu cine era necesar să discute, unde era necesar să se ducă, le indica situaţii pe care era necesar să le analizeze sau despre care era necesar să se scrie. Tânărul se simţea teribil de ignorant. La un moment dat, Goldman s-a dus în bucătărie şi a început să bată crema pentru un tort. Haide, i-a spus Fratelui mai mic, ia cupele astea şi du-le pe masa din sala mare. Tânărul s-a simţit recunoscător că fusese inclus în reţeaua ei de oameni utili. Afişe cu coperţile revistei *Pământul-mamă* erau lipite pe toţi pereţii. Un bărbat înalt, cu părul lung, umplea cupele cu punci. Era cel care coborâse şi-l

invitase pe Fratele mai mic să vină sus. Arăta ca un actor shakespearian în mizerie. Unghiile mâinilor îi erau tivite cu negru. Se servea cu punci în aceeași măsură în care îi servea și pe ceilalți. Saluta oamenii cântând un vers sau două din refrenul unui cântec. Toți care vorbeau cu el râdeau. Se numea Ben Reitman și era bărbatul cu care trăia în prezent Goldman. Era ceva ciudat cu părul lui, în creștet avea o porțiune complet rasă. Observând privirea curioasă a Fratelui mai mic, i-a explicat că fusese la San Diego, unde l-au uns cu smoală și l-au tăvălit în fulgi. Emma ținuse acolo niște discursuri. El își asumase oarecum rolul de impresar, închiriase sălile, făcuse toate aranjamentele. Dar cei de acolo voiau s-o împiedice pe Emma să vorbească. L-au răpit pe el, l-au dus în nu știu ce loc, l-au dezbrăcat, l-au uns cu smoală, l-au ars cu țigările și trabucurile lor și i-au făcut și alte lucruri și mai îngrozitoare. În timp ce-și evoca avatarurile, fața i s-a întunecat, zâmbetul i-a pierit de pe buze. În jurul lui se strânsese un mic cerc de ascultători. Tânărul ținea în mână polonicul cu care împărțea băutura, și care începuse acum să se lovească, zăngănind, de bolul cu punci. S-ar fi zis că nu-l mai putea lăsa din mână. Își privea mâna care-i tremura, în timp ce pe față i se așternuse o expresie stranie. Ei nu voiau ca mami a mea să vorbească în Kansas City sau în Los Angeles sau în Spokane, a spus el. Și totuși a vorbit. Noi cunoaștem toate închisorile. Noi câștigăm toate procesele. Mami a mea o să vorbească și la San Diego. A râs, de parcă nu-i venea să creadă că mâna îi tremura atât de puternic. Polonicul clincănea ciocnindu-se de bol.

În momentul acela, un om și-a croit drum până la masă și a strigat: Și tu, Reitman, crezi că omenirea a profitat cu ceva din faptul că tu ai fost uns cu smoală și tăvălit în fulgi? Era un individ scund, chel ca-n palmă, cu ochelari cu lentile groase, o gură mare, cărnoasă, și un ten livid, ca de ceară. Se pune mai curând problema dreptului Emmei de a vorbi și nu a ceea ce are de spus. Ne consumăm întreaga energie încercând doar să ne apărăm. Aia e strategia lor, nu a noastră. Mă tem că nu înțelegi. Ce mare fală, sărmane Reitman, să fii scos din închisoare de un păcătos de liberal? Pentru ca pe urmă să se felicite singur? Cu ce ajută lucrul acesta omenirii? Cu ce o face să progreseze? Cei doi bărbați se priveau fix. Brusc, s-a auzit vocea veselă a lui Goldman venind din spatele încăperii: Sașa! S-a oprit la masă, ștergându-și mâinile pe șorț. A venit lângă Reitman și i-a luat, cu blândețe, polonicul din mână. Sașa dragă, i s-a adresat ea omului cu ten livid, trebuie să-i învățăm, mai întâi, care sunt propriile lor idealuri, și pe urmă, poate, o să-i învățăm și idealurile noastre.

Petrecerea s-a prelungit până la orele mici ale dimineții. Fratele mai mic pierduse speranța de a-i mai atrage atenția lui Goldman. S-a așezat, în stil indian, pe o canapea veche, cu arcuri căzute. După o vreme, și-a dat seama că liniștea se instăpânise în încăpere. A ridicat privirea. Goldman ședea pe un scaun de bucătărie, chiar în fața lui. Camera se golise, el era ultimul dintre musafiri. Brusc, l-au podidit lacrimile. M-ai întrebat dacă-mi amintesc de tine, i-a spus Emma. Cum aș fi putut să te uit? Cine ar putea uita o privelițte ca aceea pe care ne-ai

oferit-o, sălbaticul meu? I-a atins fața cu degetul mare și i-a strivit o lacrimă. E tragic, tragic, a spus, oftând. Asta-i tot ce aștepți tu de la viață? Ochii ei mari, dilatați de ochelari, îl priveau prin lentilele groase. Ședea cu picioarele desfăcute și mâinile pe genunchi. Nu știu pe unde e ea. Dar chiar dacă aș ști și ți-aș spune, la ce ți-ar folosi? Să presupunem că ai convinge-o să se întoarcă la tine. Ar rămâne un timp. Și pe urmă te-ar părăsi din nou, nu-ți dai seama? Tânărul a aprobat din cap. Arăți îngrozitor, a continuat Goldman. Ce-ai pățit? Nu mai mănânci? Nu mai respiri aer curat? Ai îmbătrânit cu zece ani. Nu pot să te compătimesc. Tu îți închipui că te urmărește un destin deosebit, pentru că te-a părăsit amanta. Acesta e un lucru care se întâmplă zi de zi. Să presupunem că ar fi acceptat, până la urmă, să rămână cu tine. Tu ești un burghez, ai fi vrut să te căsătorești cu ea. În mai puțin de un an v-ați fi distrus unul pe celălalt. Ai fi văzut-o cum îmbătrânește și se scârbește sub ochii tăi. Ați fi stat la masă, unul în fața celuilalt, în robie, într-o teribilă robie pe care ați fi confundat-o cu dragostea. Amândoi. Crede-mă, e mult mai bine așa cum ești acum. Fratele mai mic plângea. Ai dreptate, i-a răspuns, firește că ai dreptate. I-a sărutat mâna. Avea o mână mică, dar degetele îi erau umflate, pielea înroșită, încheieturile îngroșate. Nu am nici o amintire de la ea, a continuat tânărul printre sughițuri de plâns. De parcă a fost doar un vis. Dar Goldman nu se lăsa înduioșată. Cum îți mai plângi de milă! a spus ea. Și ce plăcut e să te jelești! Am să-ți spun ceva. În seara asta, aici, în această cameră, l-ai cunoscut pe actualul meu amant, dar și pe doi dintre foștii mei

amanți. Suntem cu toții buni prieteni. Prietenia e cea care dăinuie. Idealurile împărtășite, respectul față de întreaga personalitate a unei ființe umane. De ce nu-ți poți accepta propria libertate? De ce ai nevoie să te agăți de cineva ca să poți trăi?

Tânărul o asculta cu capul înclinat. Privea în podea. I-a simțit degetele sub bărbie. Mâna ei i-a înălțat capul, i l-a dat pe spate. S-a pomenit privind la chipurile lui Goldman și al lui Reitman. Un dinte de aur scânteia în surâsul buimac al lui Reitman. Amândoi se uitau la el, curioși, cu interes. Îmi aduce aminte de Czolgosz[7], a observat Goldman. E cultivat, un burghez, a replicat Reitman. Dar are aceiași ochi de copil sărman, a spus Goldman. Același copil sărman și periculos. Fratele mai mic s-a văzut, în închipuire, stând la coadă ca să strângă mâna președintelui William McKinley. Mâna îi era bandajată. Și în bandaj avea o armă. McKinley s-a prăbușit. O pată de sânge i se lățea pe piept. Se auzeau țipete.

Când a plecat, Goldman l-a condus la ușă și l-a îmbrățișat. Buzele ei, surprinzător de moi, s-au lipit de obrazul lui. Fratele mai mic s-a simțit copleșit. A făcut un pas îndărăt. Broșurile și tipăriturile de sub braț i-au căzut pe jos. Au râs amândoi când s-au aplecat împreună să le ridice.

Dar un ceas mai târziu tânărul stătea cățărat între două vagoane ale trenului care transporta lapte la New Rochelle. Se întreba dacă să se arunce sub roți. Asculta ritmul

---

[7] Leon Frank Czolgosz (1873-1901), asasinul președintelui american William McKinley, influențat în ultimii ani ai scurtei sale vieți de Emma Goldman și Alexander Berkman.

sacadat al roților de tren, țăcănitul neîntrerupt asemenea acompaniamentului mâinii stângi a unui interpret de ragtime. Scrâșnetul și zăngănitul metalului pe metal, acolo unde vagoanele se ciocneau și se izbeau unul de celălalt, erau interpretarea sincopată a mâinii drepte. Un ragtime sinucigaș. Se crampona de mânerele ușilor dintr-o parte și din cealaltă, ascultând muzica. Vagoanele îi săltau sub tălpi. Și luna alerga odată cu trenul. Și-a înălțat fața spre bucata de cer prinsă între cele două vagoane, ca și cum clarul de lună ar fi putut să-l încălzească.

23

Într-o după-amiază de duminică, negrul Coalhouse Walker i-a spus la revedere logodnicei sale și a pornit spre New York în Fordul lui. Era în jurul orei cinci după-masă și umbrele copacilor începuseră să întunece drumul. Ruta lui îl ducea pe lângă stația de pompieri Emerald Isle Engine, o companie de pompieri voluntari, cunoscuți pentru strălucirea uniformelor lor de paradă și pentru ieșirile lor în aer liber, foarte gălăgioase. În nenumărate rânduri când urmase această rută, voluntarii din Emerald Isle stătuseră pălăvrăgind în gura mare în fața clădirii. Era o construcție cu două etaje, acoperită cu șindrilă, și, când trecea cu mașina pe lângă ei, discuțiile încetau și toți ochii îl urmăreau. Coalhouse era conștient că îmbrăcămintea lui elegantă și faptul că era proprietarul unei astfel de mașini constituiau o provocare pentru mulți albi. Dar el își crease personalitatea în pofida unor asemenea resentimente.

Pe atunci, companiile de pompieri voluntari erau considerate auxiliare ale departamentului municipal pentru stingerea incendiilor, și aceste companii, întreținute prin subscripții private, urmau abia să-și motorizeze utilajele. Când negrul s-a apropiat de clădire, a ieșit pe poartă un echipaj alcătuit din trei cai cenușii care trăgeau după ei, în trap mărunt, uriașa pompă pentru care cei din Emerald Isle erau renumiți în împrejurimi. Caii au fost imediat struniți din hățuri și Coalhouse Walker a fost obligat să frâneze brusc mașina.

Doi dintre voluntari au ieșit din clădire și s-au alăturat conducătorului echipajului, care stătea în cabina lui, zgâindu-se la negru și căscând ostentativ. Erau îmbrăcați cu toții în cămăși albastre, de lucru, cravate-fular verzi, pantaloni bleumarin și cizme. Coalhouse Walker a coborât din mașină ca să pornească la manivelă. Voluntarii l-au anunțat, pe un ton oficial, că se află pe un drum privat, cu taxă, și că nu poate înainta până nu plătește tariful de douăzeci și cinci de dolari sau nu prezintă o legitimație care să ateste că e rezident în localitate. Acesta e un drum public, a protestat Walker. Am trecut de zeci de ori pe aici și nimeni nu mi-a pomenit vreodată de o taxă. După care s-a urcat la volan. Anunțați-l pe comandant, a cerut unul dintre pompieri. Walker a hotărât să meargă în marșarier până la primul colț, apoi să cotească și să o ia pe alt drum. Și-a întors capul. În clipa aceea, doi pompieri care cărau împreună o scară cât toate zilele au apărut în spatele mașinii. În urma lor veneau alți doi cu altă scară, și în spatele acestora alții cu colaci de furtunuri, găleți, topoare, cângi și alte utilaje pentru stingerea

incendiilor. Toate au fost depozitate în stradă, întrucât compania alesese exact acest moment pentru a face curățenie în clădire.

Comandantul companiei se deosebea de ceilalți printr-o cască militară albă, pe care o purta, strengărește, într-o parte. Era ceva mai în vârstă decât ceilalți. I s-a adresat civilizat lui Coalhouse și i-a explicat că, deși taxa nu-i fusese cerută niciodată până atunci, ea era totuși în vigoare. Și, dacă nu o plătea, nu avea voie să treacă. Și-a ridicat cu ambele mâini casca de pe cap, apoi a așezat-o astfel încât viziera să-i acopere ochii. Din care pricină trebuia să-și lase capul pe spate, ca să poată vedea, și să-și înalțe bărbia, ceea ce îi dădea un aer bătăios. Era un bărbat îndesat, cu brațe groase. O bună parte dintre voluntari rânjeau. Avem nevoie de bani ca să achiziționăm un camion, a continuat comandatul. Ca să ne putem duce și noi cu mașina la incendii, așa cum te duci dumneata cu mașina la curve.

Negrul a chibzuit calm asupra soluțiilor care-i erau la îndemână. Clădirea companiei de pompieri Emerald Isle era amplasată peste drum de un câmp deschis care cobora în vale, până la un heleșteu. Și-a spus că poate ar reuși să iasă cu mașina din drum și să intre în câmp, de unde ar putea ocoli scările și colacii de furtunuri pompierești. Dar era strâns îngrădit și chiar dacă ar porni în trombă, determinând caii să se dea la o parte, unghiul abrupt în care ar trebui să vireze ca să intre în câmp ar putea să împingă mașina la vale, pe panta povârnită. Se pare, însă, că nici un moment nu i-a dat prin minte să lingușească și să se vâre pe sub pielea pompierilor, așa cum fac cei din rasa lui.

Jos, la malul heleșteului, se zbenguiau doi puști negri de vreo zece, doisprezece ani. Hei, i-a chemat Coalhouse Walker. Ia veniți încoace! Băieții au venit în fugă. L-au urmărit pe Coalhouse care a stins motorul, a pus frâna și a coborât în stradă. Vreau să păziți mașina asta, le-a cerut. Când mă întorc, să-mi spuneți dacă a îndrăznit cineva s-o atingă.

Muzicianul a pornit în grabă până la colț și s-a îndreptat spre centrul comercial al orașului. Zece minute mai târziu, a găsit un polițist care dirija circulația. Polițistul i-a ascultat reclamația, a dat din cap și a consumat o bună bucată de timp ca să-și scoată batista din buzunarul interior și să-și sufle nasul. Ăia sunt niște băieți buni, a spus în cele din urmă. Îi cunosc pe toți. Du-te înapoi, probabil că le-a trecut cheful de glumă. Walker și-a dat seama că acesta era probabil maximum de sprijin pe care putea conta din partea unui polițist. Pe de altă parte, se întreba și el dacă nu cumva fusese hipersensibil și nu reacționase exagerat la ceea ce nu intenționase să fie decât o farsă. Așa încât s-a întors la sediul pompierilor.

Caii și pompa de incendiu dispăruseră. Drumul era liber, nu se vedea picior de voluntar, și mașina lui zăcea în mijlocul câmpului. S-a dus la ea. Era împroșcată toată cu noroi și capota de pânză era sfâșiată pe vreo cincisprezece centimetri. Iar pe bancheta din spate trona o movilă de excremente omenești, proaspete.

A traversat strada spre ușa clădirii pompierilor. În prag era postat comandantul, cu brațele încrucișate la piept, casca albă și cravata verde. Departamentul de poliție mi-a confirmat că nicăieri în acest oraș nu se plătește vreo taxă

pentru drum, a spus Coalhouse Walker. E adevărat, i-a replicat comandantul, oricine e liber să vină şi să se întoarcă pe drumul acesta ori de câte ori are nevoie. Cum soarele asfinţise, în clădirea pompierilor se aprinseseră luminile electrice. Negrul vedea pe geamuri cei trei cai suri în boxele lor din grajd, şi pompa cea mare, metalizată, cu dispozitivele ei din alamă, rezemată de peretele din fund. Vreau să mi se cureţe imediat maşina şi să mi se plătească despăgubiri, a cerut el. Comandantul a izbucnit în râs şi vreo doi dintre oamenii lui au ieşit afară şi i-au ţinut isonul.

În momentul acela s-a apropiat un camion al poliţiei. Se găseau în el doi ofiţeri, dintre care unul era agentul de circulaţie la care apelase cu puţin înainte Coalhouse Walker. Acesta a coborât în câmp, s-a uitat la maşină, apoi s-a întors la staţia de pompieri. Willie, i s-a adresat el comandantului, tu sau vreunul din băieţii tăi aţi devastat vreo maşină? Am să-ţi spun exact ce s-a întâmplat, a răspuns comandantul. Negrul acesta şi-a parcat maşina drept în mijlocul drumului, în faţa staţiei noastre. A trebuit să o mişcăm din loc. E interzis să blochezi o staţie de pompieri, e o treabă serioasă, nu-i aşa, băieţi? Voluntarii au confirmat din cap. Poliţistul a luat o hotărâre. L-a chemat pe Coalhouse deoparte. Ascultă-mă, i-a spus. O să-ţi scoatem rabla înapoi pe şosea şi vezi-ţi mai departe de drum. Nu s-a produs cine ştie ce pagubă. Spală căcatul şi uită de întreaga tărăşenie. Tocmai îmi vedeam de drum când m-au oprit, a ripostat Coalhouse. Mi-au spurcat maşina cu scârnă şi mi-au făcut o gaură în capotă. Vreau să mi se cureţe maşina şi să mi se plătească

paguba. Ofițerul își dăduse abia acum seama de felul în care vorbea Coalhouse, de calitatea hainelor lui și, în primul rând, de fenomenul că deținea o asemenea mașină. Se enervă. Dacă nu-ți iei mașina și nu o întinzi de aici, i-a spus cu glas tare, te acuz că ai condus afară din drum, în stare de ebrietate, și că ai tulburat liniștea publică. Eu nu beau, a replicat Coalhouse, n-am condus în afara drumului, nu mi-am sfâșiat capota, și nu m-am defecat în mașină. Solicit despăgubiri și să mi se ceară scuze. Polițistul s-a uitat la comandant, care rânjea văzându-i fața fâstâcită, așa încât trebuia neapărat să-și restabilească autoritatea. Drept care i-a declarat lui Coalhouse: Ești arestat. Urcă în dubă.

La începutul acelei seri, telefonul a sunat insistent în Broadview Avenue. Cel care chema era Coalhouse și, după ce a explicat succint că se găsește în arestul poliției și de ce, l-a întrebat pe Tata dacă ar putea depune cauțiunea cerută astfel încât să poată ajunge în oraș la timp ca să cânte în acea seară. Tata a avut meritul că a răspuns pe dată cererii muzicianului, amânând orice întrebare până într-un moment mai potrivit. A chemat un taxi, s-a dus la postul de poliție și a semnat un cec pentru acoperirea cauțiunii care se ridica la cincizeci de dolari. Dar, așa cum i-a spus apoi Mamei, relatându-i incidentul, a rămas total dezamăgit, pentru că negrul și-a exprimat gratitudinea într-un mod aproape lipsit de politețe și a fugit în mare grabă la gară, asigurându-l pe Tata că o să-i restituie suma.

În seara următoare, cei de acasă au avut surpriza unei vizite a lui Coalhouse Walker într-o zi care nu era

duminică. S-a așezat în salon, cu brațele încrucișate la piept, și a povestit în amănunt toată pățania. Nu pe un ton supărat, ci calm și obiectiv, de parcă istorisea ceva ce i se întâmplase altcuiva. Domnule Walker, i s-a adresat Mama, mi-e rușine că în ochii dumitale, comunitatea noastră e reprezentată de acea bandă de ticăloși. Compania, a adăugat Tata, are o reputație foarte proastă. E o excepție, căci celelalte organizații de voluntari sunt onorabile și responsabile. Fratele mai mic stătea pe taburetul din fața pianului, cu picioarele încrucișate. Se apleca în față, absorbit de cele ce auzea. Și acum unde e mașina? a întrebat. Și ce s-a întâmplat cu cei doi puști de culoare? Sunt martorii dumitale. Dar pianistul își pierduse o după-amiază întreagă ca să dea de urma celor doi băieți doar pentru a constata, până la urmă, că părinții lor le interziceau să se amestece în toată povestea. Eu sunt un străin pentru negrii de aici, a explicat el, cu multă obiectivitate. Ei sunt obligați să trăiască în orașul ăsta și nu vor să dea de necaz. În ce privește mașina, încă nu am examinat-o. Și nici nu vreau să o fac până nu o să-mi fie restituită așa cum era ieri seară, când am plecat de aici.

În tot timpul acestei discuții, Sarah a stat în hol, ferindu-se de privirile celorlalți. Își ținea copilașul în brațe și asculta. Ea își dădea seama, mai bine decât oricare altul din familie, de enormitatea acestei întâmplări nefericite. L-a auzit pe Tata spunându-i lui Coalhouse că, dacă intenționează să soluționeze cazul în justiție, ar trebui să-și angajeze un avocat. Martorii puteau fi siliți prin citații să se prezinte. Cunoașteți pe aici vreun avocat de culoare? a întrebat Coalhouse. Eu nu cunosc nici unul,

a răspuns Tata. Dar cred că orice avocat care crede în justiție ar putea prelua cazul. Îmi asum eu cheltuielile, a adăugat după o pauză, cu o voce morocănoasă. Coalhouse s-a ridicat în picioare. Vă mulțumesc, dar nu e nevoie, a răspuns el. După care a așezat pe marginea mesei un plic în care se găseau cei cincizeci de dolari, bani gheață. Aceștia, a aflat Mama mai târziu, proveneau din banii pe care îi punea deoparte pentru nuntă.

A doua zi, Fratele mai mic al Mamei a anunțat că se duce el să vadă ce s-a întâmplat cu mașina. După ce a terminat lucrul, și-a încălecat bicicleta și s-a dus la postul de pompieri. Automobilul fusese total vandalizat, fie de voluntari, fie de alții. Stătea cu botul în stufărișul înalt de la malul heleșteului. Roțile erau împotmolite în noroi. Farurile și parbrizul erau făcute cioburi, cauciucurile dezumflate. Tapițeria era spintecată și capota sfâșiată în bucăți.

24

Fratele mai mic stătea pe marginea heleşteului. După seara de pomină pe care o petrecuse cu Emma Goldman, se aflase într-o situaţie extrem de dificilă. Colegii de muncă erau surprinşi de fervoarea lui. Îşi concentra atenţia pe orice i-ar fi putut-o susţine. Trăncănea întruna, ajungând uneori în pragul isteriei. Stătea la masa lui de lucru şi proiecta schiţe de puşti şi de grenade, pe care le modifica întruna. Măsura unghiurile, făcea felurite calcule şi urmărea felul în care vârful creionului îşi lăsa amprenta pe hârtie. Când nu mai avea la ce să recurgă, începea să cânte, doar ca să-şi audă sunetul glasului. În felul acesta, printr-o continuă concentrare şi consumând o enormă cantitate de energie, încerca să evite alunecarea în hăul deznădejdii. Îl urmărea pretutindeni şi tot timpul. O întunecime apăsătoare, ca fruntea lui. O apăsare care îl sufoca. Mai îngrozitoare îi apărea labilitatea acestei stări. Uneori, când se trezea dimineaţa şi vedea soarele care se

revărsa pe fereastră, se ridica în capul oaselor și gândea că se eliberase, pentru ca apoi să constate că starea lui dăinuia, pitită în cotloanele minții.

Își spunea că e în pragul unei depresii nervoase. Și-a impus un regim de băi reci și de exerciții fizice. Și-a cumpărat o bicicletă Columbia și se ducea cu ea la lucru. Seara, înainte de culcare, făcea gimnastică până cădea răpus de oboseală.

În etajul de dedesubt, Tata și Mama simțeau cum se zgâlțâie casa. Își dădeau seama că Fratele sărea în sus și în jos. Se obișnuiseră cu excentricitățile lui. Tânărul nu li se destăinuise niciodată și nu le împărtășise speranțele și sentimentele lui, așa încât nu remarcaseră vreo schimbare în comportamentul lui. Mama îl invitase ca, atunci când nu are alte planuri, să-și petreacă serile cu ei, în salon. Fratele a încercat. I-a auzit adresându-i-se, s-a auzit pe el răspunzându-le. I-a văzut în salonul lor sufocant, cu sofaua, grinzile aplicate pe tavan, abajururile cu ciucuri, și a simțit că se înăbușă. Îi displăcuia. Îi socotea mulțumiți de sine, banali și lipsiți de considerație. Într-o seară, Tata a citit cu glas tare, pentru toți celor prezenți, editorialul din ziarul local. Tatei îi plăcea să citească tare când găsea vreun articol instructiv sau bine scris. Titlul editorialului era: BROSCUȚA DE PRIMĂVARĂ. Acest micuț vizitator al lacurilor și câmpurilor noastre a revenit la noi, citea Tata. În realitate, nu-i mai puțin urât decât frații lui mai mari, broasca și broasca râioasă. Și totuși întâmpinăm cu bucurie acest micuț sol galant și îi lăudăm frumusețea. Pentru că e crainicul primăverii și ne-o anunță înaintea

rândunelelor sau a florii de șofran. Tânărul s-a repezit afară din cameră, convins că-l strânge moartea de gât.

Neîndoielnic, pentru Fratele mai mic, în starea în care se găsea, faptul că s-a ataşat de Coalhouse a constituit o şansă. Aşa cum stătea pe marginea heleşteului, auzea clipocitul apei care lipăia pe aripa din faţă a Fordului Model T. A observat că era deschisă capota motorului şi, când a ridicat-o, a văzut că firele fuseseră smulse din motor. Soarele se pregătea să apună şi cerul siniliu se reflecta în apa întunecată a heleşteului. Tânărul s-a simţit străbătut de un fior de furie rece; îşi dădea seama că era poate a suta parte din ceea ce simţise Coalhouse Walker, dar pentru el era salutar.

În acest punct, ţinând seama de evenimentele care vor urma, credem că e important să prezentăm puţinul care se cunoaşte despre Coalhouse Walker. Se pare că se născuse la St. Louis, Missouri. Ca adolescent, îi cunoscuse şi îi admirase pe Scott Joplin şi pe alţi muzicieni din St. Louis, şi îşi plătise lecţiile de pian din ceea ce câştiga ca hamal în port. Despre familia lui nu există informaţii. La un moment dat, o femeie din St. Louis a pretins că ar fi soţia lui divorţată, dar nu au existat probe. Nu au putut fi localizate şcolile unde a învăţat în St. Louis şi încă nu se ştie cum şi-a dobândit vocabularul ales şi felul de a se exprima. Poate prin simpla putere a voinţei.

S-a vorbit mult, atunci când cazul a ajuns notoriu, că muzicianul Coalhouse Walker, înainte de a lua legea în propriile lui mâini, nu a făcut nici un moment uz de mijloacele paşnice şi legale de a-şi face dreptate. Ceea ce nu e întru totul adevărat. A vizitat trei avocaţi diferiţi,

recomandați de Tata. Toți trei au refuzat să-l reprezinte. A fost sfătuit să-și recupereze automobilul înainte ca acesta să fie făcut complet praf și apoi să dea totul uitării. În fața fiecăruia dintre cei trei avocați, Coalhouse a insistat că nu vrea să dea nimic uitării, ba, dimpotrivă, ținea să-l dea în judecată pe comandantul postului de pompieri și pe oamenii acestuia. Însuși Tata i-a telefonat unuia dintre avocați, un om care-i reprezentase firma în diferite chestiuni de afaceri. E un caz interesant, l-a tentat Tata. Când va fi chemat la audiere, poți să te duci cu el, i-a răspuns avocatul. N-ai nevoie de mine pentru așa ceva. Când un proprietar alb din acest oraș însoțește un negru la tribunal, acuzațiile de felul acesteia sunt de obicei anulate. Dar pe el nu acuzația care i se aduce îl interesează, a stăruit Tata. El vrea să-i dea în judecată pe pompieri. În momentul acela Tata și-a dat seama că avocatul se angajase într-o conversație cu cineva din birou. Mă bucur să-ți fiu de ajutor, i-a răspuns avocatul și a închis telefonul.

Se mai cunoaște faptul că Walker a consultat și un avocat de culoare din Harlem. A aflat că respectivul comandant de pompieri, care se numea Will Conklin, era fratele vitreg al judecătorului din tribunalul local și nepotul consilierului municipal din White Plains. Avocatul din Harlem i-a spus lui Coalhouse că ar exista posibilitatea de a transfera procesul într-o altă jurisdicție, dar acest lucru presupunea mari cheltuieli și multă pierdere de timp. Și rezultatul nu era previzibil. Ai atâția bani? l-a întrebat avocatul. Urmează să mă căsătoresc în curând, a răspuns Coalhouse Walker. Ceea ce e o întreprindere costisitoare, a apreciat avocatul. Desigur că

responsabilitățile dumitale față de viitoarea soție sunt mai importante decât nevoia de a sancționa o insultă venită din partea albilor. Se pare că Walker a răspuns cu o remarcă nu tocmai amabilă la adresa avocatului de culoare. Acesta din urmă s-a ridicat în picioare, în spatele mesei sale, și i-a cerut lui Walker să părăsească biroul, strigându-i: Eu reprezint o serie de cazuri caritabile de care dumneata nici nu ai habar. Eu lupt pentru dreptatea oamenilor noștri, atât cât îmi stă în putință. Dar dacă îți închipui că o să mă prezint la tribunalul din Westchester ca să apăr un om de culoare pentru că cineva i-a turnat o găleată de cărcat în mașină, te înșeli amarnic.

Se știe și că Walker a făcut o încercare preliminară de a se apăra singur, de a fi propriul său avocat. A înaintat o cerere în acest sens, dar nu a știut ce trebuie să facă pentru a se integra în agenda tribunalului sau ce măsuri trebuiau luate pentru a asigura corectitudinea demersului său. S-a prezentat la primărie pentru a discuta cu consilierul districtual. Dar i s-a sugerat să vină în altă zi, când biroul nu va avea de rezolvat probleme atât de presante. Walker a stăruit însă, și, în cele din urmă, a fost informat că plângerea sa nu e pe rol și că trebuie să mai aștepte câteva săptămâni până când va fi înregistrată și luată în considerație. Deci vino peste câteva săptămâni, i-a spus funcționarul. În schimb, Walker s-a dus la postul de poliție unde depusese inițial plângerea și a înaintat o a doua reclamație. Polițistul de serviciu l-a privit cu uimire. Un polițist mai vârstnic l-a luat pe Walker deoparte și i-a atras atenția că se zbate în zadar, întrucât voluntarii din companie nu sunt funcționari municipali, drept care nu

intră în jurisdicția primăriei. Disprețul implicit al acestei observații nu i-a scăpat lui Coalhouse, dar el a hotărât să nu obiecteze. Și-a semnat reclamația, a ieșit din clădire și a auzit în urma lui râsetele polițiștilor.

Toate acestea s-au petrecut într-un interval de două sau trei săptămâni. Mai târziu, când numele lui Coalhouse Walker a ajuns să simbolizeze crima și incendierea, aceste încercări inițiale ale lui de a-și face dreptate nu au mai interesat pe nimeni. Până în ziua de azi nu putem scuza și admite dezastrul dezlănțuit în numele cauzei lui; totuși e important să cunoaștem, pe cât posibil, tot adevărul celor întâmplate. Conversațiile purtate la cina familiei au căpătat un caracter obsesiv, legat de încercările acelui mândru negru bizar care se dădea de ceasul morții pentru a-și vedea proprietatea restituită. Se considera că, într-un fel, era inerent ca un lucru atât de nebunesc să se întâmple. Se pare că, într-un fel, era vina lui, pentru că era negru și asemenea lucruri nu se pot întâmpla decât unui negru. Monumentala lui negritudine li se ridica în fața ochilor, de parcă ar fi fost ornamentul din centrul mesei. În timp ce Sarah le servea masa, Tata i-a spus că logodnicul ei ar fi trebuit totuși să-și ia mașina de acolo cât mai era timp să o facă și apoi să fi dat totul uitării. Fratele mai mic al Mamei s-a oțărât. Vorbești ca un om ale cărui principii n-au fost niciodată puse la încercare de realitate, a spus el. Tata a fost atât de scandalizat de această remarcă, încât i-a pierit graiul. Mama a intervenit cu blândețe, arătând că nu are nici un rost să dăm frâu liber impulsurilor temperamentale. Un vânticel neobișnuit de cald a mișcat perdelele din sufrageria egipteană.

O briză pătrunsă de suflul acela de vagă amenințare care face începutul de primăvară atât de neliniștitor. Sarah a scăpat din mână platoul cu file de somon. S-a retras în bucătărie și și-a strâns pruncul la piept. Printre sughițuri de plâns, i-a spus Fratelui mai mic, care venise după ea, că în duminica anterioară Coalhouse o anunțase că nu se poate căsători până nu i se dă satisfacția restituirii automobilului exact în starea în care fusese înainte ca pompierii să-l fi oprit în drum.

25

Nimeni nu se gândise vreodată să o întrebe pe Sarah care era numele ei de familie, unde se născuse şi unde locuise până atunci. Nimeni nu cunoştea nimic în legătură cu fata asta de culoare, săracă şi analfabetă, care avea însă noţiunea exactă a felului în care făpturile umane ar trebui să-şi orânduiască viaţa. În cele câteva săptămâni dintre momentul când acceptase cererea în căsătorie a lui Coalhouse şi apariţia primelor temeri că această căsătorie nu va mai avea loc, Sarah se transformase total; căpătase până şi o înfăţişare cu totul nouă. Suferinţa şi furia din trecut îi mascaseră adevăratul chip. Acum, Mama era de-a dreptul înmărmurită de frumuseţea ei. Râdea şi vorbea cu un glas dulce ca mierea. Lucra împreună cu Mama la pregătirea rochiei de mireasă, şi mişcările ei erau graţioase şi domoale. Avea un corp superb şi se privea în oglindă cu mândrie. Râdea de bucuria propriei ei existenţe. Fericirea i se transmitea în laptele sânilor şi bebeluşul ei se

dezvolta cu iuțeală. Începuse să se ridice în picioare, așa încât căruciorul nu mai prezenta siguranță. Stătea alături de ea în cameră. Îl lua în brațe și dansa cu el. Sarah era o fată de vreo optsprezece, nouăsprezece ani, bucuroasă acum că împrejurările îi oferiseră o rațiune de a trăi. Mama și-a dat seama că era genul de ființă morală care nu poate înțelege decât bunătatea. Era de o inocență absolută și nu acționa decât în perfectă și inevitabilă concordanță cu ceea ce simțea. Dacă iubea, dăruia dragoste absolută, dacă era trădată, era distrusă. Acestea sunt datele luminoase și periculoase ale vieții unui inocent. Fratele mai mic al Mamei era din ce în ce mai atras de fată și de pruncul ei. Se juca drăgălaș cu copilul și între cei doi se stabilise o solemnă recunoaștere. Mama copilului cânta, cosea la toaleta de nuntă pe care ba o încerca, ba o dezbrăca. Dedesubt purta o cămășuță care i se ridica până la șolduri când își trăgea rochia albă peste cap. Simțea privirea onestă și admirativă cu care tânărul îi măsura picioarele, și zâmbea. Îi oferea Fratelui mai mic complicitatea mută a doi membri din aceeași generație. Viitorul ei soț era mai bătrân, iar în familie, Fratele mai mic se deosebea ca vârstă de toți ceilalți. Asta era pricina pentru care venise după ea în bucătărie și pentru care fata îi mărturisise hotărârea lui Coalhouse de a nu se căsători până nu-și vedea înapoi mașina așa cum arătase inițial.

Și ce-o să facă? a întrebat Fratele mai mic. Nu știu, a răspuns Sarah. Poate, însă, că intuise pornirea violentă care se ascundea sub principiile lui Coalhouse.

În duminica următoare, Coalhouse Walker nu a mai venit în vizită. Sarah s-a întors în camera ei. Pentru Tata

era limpede că situația se deteriorase. Declara că era ridicol ca un automobil să prevaleze asupra vieților tuturor, așa cum se întâmpla acum. A luat hotărârea să se ducă a doua zi la postul de pompieri Emerald Isle și să stea de vorbă cu comandantul Conklin. Ce vrei să le spui? l-a întrebat Mama. O să-i fac să înțeleagă că au de-a face cu deținătorul unei proprietăți. Și dacă această formulă n-o să funcționeze, am să-i mituiesc, pur și simplu, ca să repare mașina și să mi-o aducă la ușă. O să le dau bani. O să-i cumpăr. Domnul Walker n-ar fi de acord cu această soluție, a remarcat Mama. Totuși așa o să procedez, a spus Tata. În ce privește explicațiile, o să le găsim ulterior. Pompierii ăștia sunt drojdia societății și or să se lase impresionați de bani.

Dar înainte ca acest plan să fi fost dus la îndeplinire, Sarah a avut o inițiativă proprie. Întâmplător, primăvara aceea se încadra într-un an electoral: un candidat al Frontului Republican, James Sherman, vicepreședintele domnului Taft, urma să vină în seara aceea la New Rochelle și să țină un discurs la un dineu oferit de republicani la hotelul Tidewaters. Sarah și-a adus aminte că-l auzise pe Tata explicând de ce nu avea de gând să participe la dineu. Cunoscând prea puțin din ceea ce înseamnă probleme guvernamentale și nefiind în stare să aprecieze lipsa de importanță națională a proceselor lui Coalhouse al ei, Sarah a luat hotărârea să se adreseze, în numele lui, direct guvernului Statelor Unite. Era cel de-al doilea act înspăimântat și disperat pornit din totala ei inocență. Seara, a așteptat până ce copilașul a adormit, și-a înfășurat capul într-o broboadă și apoi, fără să sufle

un cuvânt vreunui membru al familiei, a ieşit din casă şi a coborât dealul spre North Avenue. Desculţă. Alerga repede ca un copil. Era pregătită să alerge tot drumul până la hotel, dar a zărit venind un tramvai, cu luminile din interior pâlpâind, şi cu conductorul sunându-şi furios clopotul când a văzut-o traversând şinele drept în faţa vehiculului. A plătit biletul şi a ajuns în centru cu tramvaiul.

Se stârnise un vânt de seară şi pe cerul întunecat se adunaseră nori grei care vesteau furtună. Sarah s-a postat în faţa hotelului în mijlocul unei mici gloate care aştepta sosirea înaltului oaspete. Maşină după maşină opreau în faţă, depunându-şi în stradă distinşii invitaţi. Câteva picături de ploaie, purtate de vânt, au început să stropească trotuarul. Un covor fusese întins de la uşa hotelului până în marginea străzii. Hotelul era păzit nu numai de poliţiştii locali, cu mănuşi albe, de gală, ci şi de un detaşament de militari care supravegheau ca intrarea să rămână liberă şi împingeau deoparte curioşii ce se înghesuiau să vadă venind maşina vicepreşedintelui. Militarii erau în permanentă alertă, ca şi o serie de membri ai Serviciilor Secrete, în haine civile, angajaţi de Theodore Roosevelt să-i ocrotească pe preşedinţi şi pe vicepreşedinţi, după ce avuse loc asasinarea preşedintelui McKinley. În această primăvară, Roosevelt ieşise iar la suprafaţă pentru a se măsura cu vechiul său prieten Taft. Candidatul democraţilor era Wilson, Debs era cel al socialiştilor, şi cei patru candidaţi băteau ţara în lung şi-n lat semănând pretutindeni speranţe, asemenea vântului care mătura câmpiile. Cu o săptămână, sau aşa ceva, în urmă,

Roosevelt sosise la Milwaukee, Wisconsin, ca să țină un discurs. Când a ieșit din gară și s-a îndreptat spre automobil, gărzile l-au ținut departe de mulțimea venită să-l întâmpine. Cu toate acestea, un om s-a desprins din gloată și a îndreptat un pistol spre alaiul prezidențial. Au răsunat împușcături. Un glonț a trecut prin etuiul ochelarilor lui Roosevelt, aflat în buzunarul de la piept, a făcut o gaură în discursul de cincizeci de pagini, bine împăturit, și s-a oprit într-o coastă. Roosevelt a încremenit. Asasinul a fost doborât la pământ. Vacarm. Roosevelt și-a examinat rana și a constatat satisfăcut că e superficială. Și-a ținut discursul înainte de a-i lăsa pe medici să-l examineze. Dar fumul înecăcios al atentatului stăruia încă în mintea oamenilor. Și orice om angajat să păzească o personalitate politică nu putea să nu se gândească întruna la atentatul împotriva lui Teddy Roosevelt. Cu puțin timp înainte, și William J. Gaynor, primarul orașului New York, fusese însângerat de gloanțele unui asasin. Armele se descărcau pretutindeni.

Când mașina vicepreședintelui, un Panhard, a oprit lângă bordură și el însuși a coborât, s-au ridicat ovații din mulțime. Sunny Jim Sherman era un politician din statul New York, cu numeroși prieteni în Westchester. Era un bărbat rotofei, chel, cu o sănătate atât de șubredă, încât nu avea să supraviețuiască până la sfârșitul campaniei. Sarah a rupt rândurile mulțimii și a alergat spre el, strigând, în confuzia ei: Domnule președinte! Domnule președinte! Își ținea brațul întins, și mâna ei neagră l-a atins. Vicepreședintele a tresărit și s-a ferit de contact. Poate că în seara aceea întunecoasă și vântoasă, amenințată de o

inevitabilă furtună, gărzilor de corp ale lui Sherman li s-a părut că mâna neagră a lui Sarah e o armă. Un militar a făcut un pas înainte și, cu solemnitatea mortală a omului înarmat care păzește celebritatea, și-a înfipt cu forță țeava puștii Springfield în pieptul lui Sarah. Fata a căzut. Un membru al Serviciilor Secrete s-a aruncat peste ea. Vicepreședintele a dispărut în hotel. În confuzia și zarva care au urmat, Sarah a fost urcată într-o dubă a poliției și dusă de acolo.

A fost ținută peste noapte în arestul poliției. Tușea scuipând sânge și abia spre dimineață i-a dat prin cap unui gardian că poate ar trebui să fie văzută de un doctor. Îi nedumerise pe toți prin încăpățânarea ei de a nu răspunde la nici o întrebare, mulțumindu-se să se uite la ei cu ochi încărcați de spaimă și durere, și dacă unul dintre polițiști nu și-ar fi adus aminte că o auzise strigând Domnule președinte! Domnule președinte!, ar fi fost cu toții convinși că e surdo-mută. Ce căutai acolo? o întrebau. Ce-ți închipuiai că faci? Dimineața a fost transferată la un spital. Era o zi mohorâtă, vicepreședintele plecase, festivitățile se încheiaseră, măturătorii de stradă își plimbau tărnurile prin fața hotelului, iar acuzația împotriva lui Sarah fusese modificată din încercare de asasinat în tulburarea ordinii publice. Zăcea în spital cu sternul și câteva coaste fracturate. Acasă, în Broadview Avenue, Mama a auzit copilașul plângând întruna și a urcat să vadă ce se întâmplă. Au trecut câteva ore până când, la reclamațiile familiei, un ofițer a anunțat că o fată de culoare fusese internată în spital. Tata, venind de la fabrică, și Mama, de acasă, au găsit-o pe Sarah într-un pat de spital din salonul

public. Dormea, fruntea îi era uscată și fierbinte și, la fiecare respirație, din colțul gurii umflate și desfigurate i se prelingea o șuviță de sânge. O zi mai târziu s-a declanșat o pneumonie. Familia a aflat povestea punând cap la cap puținele lucruri pe care le-a rostit. Sarah nu le-a prea dat atenție și-l cerea tot timpul pe Coalhouse. Tata și Mama au aranjat să fie mutată într-o rezervă. Necunoscând adresa locuinței lui Coalhouse, au telefonat la Casino Manhattan și au dat peste managerul orchestrei Clef Club. În felul ăsta a fost localizat Coalhouse și, câteva ore mai târziu, se găsea la căpătâiul lui Sarah.

Mama și Tata așteptau în hol. Când s-au dus să arunce o privire în rezervă, l-au găsit pe Coalhouse în genunchi lângă pat. Își ținea capul în piept și strângea mâna lui Sarah în mâinile lui. Cei doi s-au retras. Mai târziu au auzit gemetele sepulcrale ale durerii unui bărbat. Mama s-a dus acasă. A ținut tot timpul copilașul în brațe. Familia era distrusă de amărăciune. Se părea că nu se mai puteau încălzi. Cu toții purtau pulovere. Fratele mai mic a aprins cuptorul. Spre sfârșitul săptămânii, Sarah a murit.

26

Înmormântarea a avut loc în Harlem. A fost fastuoasă. Coşciugul în care zăcea Sarah era din bronz. În chip de dric s-a folosit un automobil Pierce-Arrow, cu un compartiment alungit pentru pasager şi o cabină deschisă pentru şofer. Capota fusese întărită la margini cu alamă şi încărcată cu tone de flori. Panglici negre zburau din cele patru colţuri ale dricului. Maşina fusese atât de temeinic lustruită, încât băiatul care păşea în urma ei putea vedea întreaga stradă reflectată în uşa din spate. Totul era posomorât, până şi cerul. Strada se curba către un orizont abrupt. Câteva taxiuri din oraş îi transportau pe participanţii la înmormântare până la cimitir. Îndoliaţii erau în marea lor majoritate muzicieni, parteneri de orchestră ai lui Coalhouse. Bărbaţi de culoare, cu părul tuns foarte scurt, costume negre închise la toţi nasturii, gulere rotunde şi cravate negre. Femeile purtau rochii lungi până la glezne, pălării cu boruri largi, şi blănuri înguste

pe umeri. Când toată lumea s-a urcat în mașini, portierele au fost închise și șoferii s-au instalat la volan, s-au auzit sunete de fanfară; în procesiune s-a integrat un omnibuz deschis, cu o fanfară ai cărei membri erau îmbrăcați în smochinguri. Coalhouse Walker a organizat înmormântarea din banii economisiți pentru nuntă. Cumpărase un loc de veci pentru Sarah prin Asociația Muzicienilor Negri, printre ai cărei membri se număra. Cimitirul era în Brooklyn. Fanfara a executat cântece de doliu care au răsunat pe străzile liniștite din Harlem și pe tot drumul până la cimitir. Cortegiul înainta încet. Copiii alergau în spatele convoiului și trecătorii se opreau pe trotuar și priveau. Fanfara a cântat în timp ce mașinile au traversat lent Podul Brooklyn peste East River. Pasagerii din tramvaiele de pe pod s-au ridicat în picioare ca să vadă parada. Soarele ieșise din nori. Pescărușii se înălțau din apă. Zburau printre cablurile trenurilor suspendate și se așezau pe balustrade, în timp ce ultimele mașini din cortegiu se scurgeau încet.

27

Primăvară, primăvară! Asemenea unui scamator nebun care extrage din cufărul lui magic mătăsuri fluturânde şi panglici colorate, tot astfel şi pământul produce galbenul şi albul şofranului, roşul degeţelului, aurul ramurilor înflorite de forsiţia, sulițele violete ale stânjeneilor, merii ninşi de flori trandafirii şi albe şi verzi, liliacul bogat şi narcisele. Bunicul stătea în curte şi aclama. O briză s-a iscat dinspre arţari, o rafală spermatozoică de muguri verzi cu căpşoare moi, păroase. I s-au agăţat în părul rar, cărunt. Şi-a scuturat capul cu încântare, simţind că tocmai i se dăruise o cunună. L-a inundat un spasm de veselie. A întins un picior încercând să danseze o gigă a bătrâneţii, şi-a pierdut echilibrul şi a alunecat pe tocul pantofului, căzând în şezut. Şi-a fracturat pelvisul şi a intrat într-o perioadă de declin al sănătăţii, din care nu şi-a mai revenit. Dar primăvara era veselă, şi chiar şi în clipele de durere el schiţa un zâmbet. Pretutindeni seva

umplea tulpinele și păsările cântau. În nordul statului, la ferma închisorii Matteawan, Harry K. Thaw a sărit sprinten peste șanțul de la marginea unui drum de țară și s-a urcat pe treapta unei mașini Locomobile care-l aștepta. S-a prins cu brațul de acoperiș, a scos un strigăt vibrant și mașina s-a pus în mișcare. Thaw a fugit în Canada, lăsând în urmă-i un șiaj de chelnerițe scandalizate și de hotelieri împietriți de uimire. A racolat și a bătut cu cravașa un adolescent — și a început să-și dea la iveală toanele. După un timp a trecut din nou granița, revenind în țară. A fost depistat într-un tren lângă Buffalo și a alergat prin vagoane, chicotind și gâfâind, cu polițiștii pe urma lui. În vagonul-restaurant a răsturnat și a aruncat cu cafetiere grele de argint, luate de pe mesele pasagerilor rămași cu gura căscată. S-a cățărat pe platformele dintre vagoane și apoi pe acoperișul trenului, executând salturi de maimuță, pentru ca apoi să sară din nou pe platforma de observație, unde a rămas cu brațele întinse către soare, până când polițiștii au dat buzna pe ușă și l-au înhățat.

Thaw a refuzat să divulge numele persoanei care l-a ajutat să evadeze. Tot ce a spus a fost: Pur și simplu numiți-mă Houdini. Un reporter întreprinzător a avut ideea să-l caute pe marele magician și să-i solicite un comentariu. Era genul acela de reporter specializat în relatările stupide și găunoase atât de gustate de presa acelor vremuri. Houdini a fost găsit într-un cimitir din Queens, unde observa primăvara în genunchi, lângă mormântul mamei sale. A înălțat spre reporter o față umflată de plâns, caraghioasă. Ziaristul a plecat. În cimitir

înfloriseră pretutindeni tufele de sânger, iar petalele de magnolia căzute alcătuiau cercuri pe sub copaci.

Houdini purta un costum de stofă neagră și mâneca hainei era ruptă în dreptul umărului. Mama lui murise de câteva luni, dar el se trezea în fiecare dimineață cu o durere la fel de proaspătă și de vie de parcă ea ar fi murit cu o noapte în urmă. Houdini și-a contramandat câteva angajamente. Se bărbierea numai când își aducea aminte că trebuie s-o facă, ceea ce nu se întâmpla prea des, și, cu ochii roșii de plâns, barba țepoasă și costumul șleampăt, arăta a orice, numai a marele magician de reputație internațională nu.

La evrei există obiceiul de a se lăsa câte o pietricică pe lespedea mormântului, pentru a marca vizita cuiva. Mormântul doamnei Cecelia Weiss era acoperit cu pietre și pietricele, unele peste altele, care formau un fel de piramidă. Houdini se gândea la mama lui care se odihnea în sicriul ei, sub pământ. Plângea amarnic. Ar fi dorit să fie și el alături de ea. Își amintea de încercarea lui de a evada dintr-un coșciug, de groaza care-l năpădise când și-a dat seama că nu reușește. Avusese un truc pentru deschiderea capacului cosciugului, dar nu luase în seamă greutatea pământului. Încercase să-l înlăture cu mâinile, dar se izbise de monumentala greutate a țărânei. Țipase în impenetrabila ei tăcere. Așa încât știa ce înseamnă să fii pecetluit în pământ, dar acum simțea că era singurul loc unde ar fi vrut să fie. Ce rost mai avea viața fără micuța lui mamă adorată?

Ura primăvara. Aerul proaspăt îi umplea nările și gura ca niște bulgări de glie.

În casa lui cafenie din Strada 113, lângă Riverside Drive, Houdini înşiruise fotografii înrămate ale mamei lui, pentru a da impresia continuităţii prezenţei ei. Pe perna din patul mamei aşezase o fotografie luată în prim-plan. Pe un scaun pusese o fotografie care o arăta aşezată, zâmbind, chiar pe acel scaun. Pe interiorul uşii de intrare prinsese o fotografie în care mama, în palton şi cu pălărie, urca scările din stradă spre casă. Una dintre posesiunile ei mult îndrăgite fusese o cutie muzicală din lemn de stejar, cu o ferestruică de sticlă în capac, astfel încât să se poată vedea discul de metal rotindu-se. Avusese de ales între mai multe discuri, dar favoritul ei fusese unul care pe o parte avea *Gaudeamus Igitur*, şi pe cealaltă *Columbia, perla oceanului*. Seară de seară Houdini asculta acest disc. Visa că aude vocea ei. Păstrase toate scrisorile pe care i le trimisese mama lui de-a lungul anilor şi acum le traducea în engleză şi le dactilografia ca să le poată citi cu uşurinţă, şi ca să nu se fărâmiţeze de atâta frunzărire. Houdini se aşeza în uşa debaralei şi îşi umplea plămânii cu mireasma hainelor ei.

Bătrâna se îmbolnăvise în timp ce Houdini se afla în turneu prin Europa. El ardea de nerăbdare să-i descrie întâlnirea cu arhiducele Franz Ferdinand, moştenitorul Imperiului Austro-Ungar, dar înainte de a-i putea scrie, bătrâna murise. Magicianul obţinuse o amânare a contractelor în curs şi se întorsese acasă cât de repede putuse. Nu-şi mai amintea nimic din călătoria pe mare. Îşi pierduse minţile de durere. Înmormântarea fusese amânată până la sosirea lui. A aflat că bătrâna, înainte de a muri, îl strigase întruna. Suferise un accident cerebral cu paralizie.

Erich! gemuse muribunda. Erich, Erich! Îl chinuia sentimentul de vinovăție. Era obsedat de ideea că mama lui voise să-i spună ceva, că avea ceva să-i spună, ceva ce nu-i putuse revela decât pe patul de moarte.

Houdini privise întotdeauna cu scepticism științele oculte, spiritismul, clarvăzătorii și pe cei ce pretindeau că au capacități de medium. La începutul carierei sale la Circul Fraților Welsh din Pennsylvania, exploatase și el credulitatea ignoranților, pretinzând că e înzestrat cu puteri transcendentale. Legat la ochi, îi spunea partenerului său ce anume ținea în mână un spectator din public. Ce-i asta, domnule Houdini? întreba partenerul. Și el știa. Totul era transmis între ei printr-un cod. Uneori pretindea că poate vorbi cu morții și transmitea vreunui sărman fraier, al cărui nume și situație le aflase înainte, câte un mesaj din partea unei persoane dragi care decedase. Așa încât știa ce înseamnă șarlatania spiritistă. O recunoștea pe dată. Șarlataniile spiritiste erau în vogă în Statele Unite încă din 1848, când două surori, Margaretta și Kate Fox, își invitau vecinii să audă misterioasele lovituri care răsunau în casa lor din Hydesville, New York. Dar tocmai această cunoaștere l-a determinat acum pe Houdini să se gândească la posibilitatea de a găsi o persoană cu autentice capacități de medium. Avea să descopere dacă e într-adevăr posibil să comunici cu morții. Putea recunoaște și demasca orice încercare de înșelătorie din lume. De aceea ar fi știut pe dată dacă ar fi întâlnit un medium adevărat. Avea o dorință arzătoare să revadă silueta plăpândă a mamei lui, Cecelia, și să simtă pe obraji atingerea mâinilor ei. Dar cum așa

ceva nu se putea realiza, a hotărât să încerce măcar posibilitatea de a vorbi cu ea.

La vremea când se desfăşoară povestirea noastră, comunicarea cu morţii nu mai părea o idee atât de fantasmagorică cum fusese în trecut. America se afla în zorii secolului douăzeci, cu locomotive, nave aeriene, motoare cu combustie, telefoane şi clădiri de douăzeci şi cinci de etaje. Dar, în acelaşi timp, exista o interesantă sensibilitate la ideile oculte, pornind chiar de la personalităţile cele mai pragmatice. Desigur, totul în mare taină. În anumite cercuri se zvonea că Pierpont Morgan şi Henry Ford puseseră bazele unei societăţi secrete. Şi Houdini mai ştia că horticultorul vrăjitor, Luther Burbank, care încrucişa diverse soiuri şi crea hibrizi cu care obţinea recolte mai mari, vorbea în taină cu plantele şi era convins că ele îl înţeleg. Însuşi marele Edison, omul care a inventat Secolul Douăzeci, susţinea teoria că unele particule de materie vie ireductibile, pe care el le numea „roiuri", subzistă după moarte şi nu pot fi niciodată distruse. Houdini a încercat să intre în contact cu Edison. I-a solicitat un interviu. Dar marele om era prea ocupat. Lucra la o invenţie atât de secretă, încât şi presa făcea fel de fel de speculaţii asupra a ceea ce ar putea fi. Apăruse o ştire cum că noua invenţie ar fi un tub vid, cu ajutorul căruia Edison spera să obţină mesaje de la oameni decedaţi. Houdini i-a trimis în disperare telegrame prin care îl implora să-i acorde o întrevedere. A fost refuzat. A oferit bani pentru a-i sprijini activitatea ştiinţifică. A fost refuzat. Atunci s-a jurat în sinea lui că o să inventeze propriul lui instrument, aşa cum învăţase să zboare în

propriul lui aeroplan. Tot ceea ce folosea Edison în invențiile sale venea din domeniul tehnologiei accesibile tuturor. Houdini a cumpărat tratate și a început să studieze fizica mecanică și principiile încărcării acumulatorilor. A făcut legământ că, dacă exista vreo viață după moarte, el unul avea să descopere taina, prin intermediul unui medium, fie el mecanic sau uman.

În scurt timp, pasiunea lui a intrat în atenția unor persoane care erau la curent cu asemenea preocupări. Houdini a făcut cunoștință cu un bărbat din Buffalo, New York, care pretindea că lucrase cândva cu Steinmetz, genialul imigrant pitic de la General Electric Company. Această persoană l-a informat că fizicieni din lumea întreagă descopereau anumite unde. În străinătate, se vehicula o teorie colosal de importantă, conform căreia materia și energia nu erau decât două aspecte ale aceluiași forțe primare. Așa gândesc și eu, l-a asigurat omul pe Houdini. Era un fizician cu o diplomă universitară din Transilvania. Nu era nevoie decât să se inventeze instrumentul potrivit, foarte sensibil, care să detecteze acele unde primare și să decodeze ceea ce era încă necunoscut tuturor. Houdini a semnat un contract cu fizicianul respectiv și i-a dat două mii de dolari pentru drepturile exclusive asupra cercetărilor lui. Un alt om de știință, de astă dată un chimist, a fost instalat în subsolul locuinței lui Houdini. Primea scrisori de la feluriți oameni care pretindeau că au capacități de medium și care cereau să li se trimită câte un obiect care aparținuse mamei lui — o broșă sau o șuviță de păr — ca să poată lucra cu ele. Houdini a apelat la o agenție de detectivi

particulari care să cerceteze autenticitatea acestor solicitanți. I-a învățat pe agenți cum să recunoască imposturile spiritiste. Le-a vorbit despre fotografiile trucate, despre megafoanele și aparatele de înregistrat camuflate, despre levitația meselor cu ajutorul unor scripeți ascunși. De ce are nevoie un medium de o cameră întunecată? le-a spus el. Pentru că atunci când stinge lumina ascunde ceva.

În scurt timp, Houdini a declanșat suficientă activitate de acest gen pentru a se gândi să-și reia și el lucrul. Mă simt în puteri, i-a spus impresarului său. Am început să redevin eu însumi. Angajamentele au început curând să curgă. Cei care au urmărit performanțele lui Houdini din această perioadă a carierei sale afirmă că s-a întrecut pe sine. A adus pe scenă zidari care au construit un zid de cărămidă de douăzeci și cinci de metri, prin care apoi a trecut Houdini. A făcut să dispară un elefant în mărime naturală doar bătând din palme. Din degete îi curgeau monede. Din urechi îi zburau porumbei. A intrat într-o ladă de ambalaj, examinată anterior de spectatori. Lada a fost bătută în cuie și legată cu o frânghie groasă. Nu i s-a așezat nici un fel de perdea în față. Când a fost deschisă, lada era goală. Din public s-a auzit un oftat colectiv de uimire când Houdini a intrat alergând în sală, venind din hol. A sărit pe scenă. Ochii îi sclipeau ca niște diamante albastre. Și-a înălțat încet brațele. Picioarele i s-au desprins de podea. S-a ridicat la vreo cincisprezece centimetri deasupra scenei. Femeile din sală au început să gâfâie. Brusc, Houdini a căzut grămadă pe jos. Au urmat exclamații de neîncredere și aplauze prelungite. Asistenții lui l-au condus la un scaun. Houdini a cerut un pahar de

vin ca să-şi refacă puterile. A ridicat paharul de vin în lumina reflectorului. Vinul a devenit incolor. Apoi paharul de vin a dispărut cu totul din mâna lui.

Performanţele sale ajunseseră acum la o asemenea intensitate şi aveau un efect atât de straniu şi de neliniştitor asupra publicului, încât în unele cazuri copiii erau scoşi din sală înainte de sfârşitul spectacolului. Îşi depăşea propriile forţe fizice şi executa câte opt sau douăsprezece trucuri majore într-un spectacol în care nu ar fi trebuit să execute decât trei. Întotdeauna îşi definise trucurile drept sfidări ale morţii, şi acum reporterii de la cotidianele newyorkeze, aşteptându-l să-şi depăşească limitele, se ţineau după el la toate apariţiile lui nocturne de la Brooklyn Pantages, la Fox's Union City sau la Main Street Theatre în New Rochelle. Executa faimoasa lui evadare dintr-un uriaş bidon de lapte: era închis ermetic într-un bidon de douăzeci de litri, folosit la livrarea laptelui în magazinele alimentare. Bidonul era umplut cu apă. Trebuia să iasă din el, ori să moară. Sau era scufundat într-un bazin de sticlă în formă de coşciug, în care nu pătrundea aerul, în care flacăra unei lumânări se stingea pe dată. Zăcea în el chiar şi şase minute după ce flacăra murise. Spectatorii strigau. Femeile închideau ochii şi îşi astupau urechile. Îi implorau pe asistenţi să-l elibereze. Când rugăminţile spectatorilor erau, în sfârşit, luate în seamă, capacul cosciugului de sticlă vid se desprindea cu un soi de pocnitură. Houdini, ajutat de asistenţi, ieşea afară tremurând şi scăldat de sudoare. Fiecare dintre aceste performanţe disperate întruchipa dorul lui Houdini de mama lui. Era mereu îngropat şi reînviat, îngropat şi

reînviat. Într-o seară, la un spectacol unic care a avut loc doar la New Rochelle, dorința lui de a muri a fost atât de evidentă, încât publicul a început să strige și un preot local s-a ridicat în picioare și l-a apostrofat: Houdini, te joci cu blasfemia! Poate că, într-adevăr, Houdini nu mai putea distinge între viața lui și trucurile lui. Stătea în roba lui lungă, încinsă cu un cordon, lucind de transpirație, cu părul ud căzându-i în spirale, arătând ca o creatură de pe altă lume. Doamnelor și domnilor, s-a adresat el publicului, cu o voce epuizată, vă rog să mă iertați...Voia să le explice spectatorilor că își însușise un sistem oriental antic de respirație, care-i permitea să-și oprească temporar suflarea. Voia să le mai spună că isprăvile sale nu erau chiar atât de primejdioase pe cât păreau. Și-a înălțat mâinile în semn de rugăminte. Dar în clipa aceea s-a auzit bubuitura unei explozii de o asemenea forță, încât teatrul s-a zgâlțâit din temelii și bucăți de tencuială au căzut din arcada avanscenei. Publicul năucit, cu nervii zdruncinați, convins că era vorba de un alt truc satanic al lui Houdini, a ieșit din sală îngrozit.

28

În realitate, explozia a avut loc la o distanță de două mile, în capătul de vest al orașului. Sărise în aer postul de pompieri Emerald Isle, trimițând în câmpul de peste drum bucăți aprinse de lemn și luminând cerul de deasupra orășelului Westchester. Pompierii din toate sectoarele orașului au venit în ajutor, ca și cei din localitățile alăturate Pelham și Mount Vernon. Nu s-a putut face mare lucru. Din fericire, structura de lemn a postului de pompieri de pe Firehouse Lane se găsea la o depărtare de un sfert de milă de cea mai apropiată casă de locuit. Dar doi dintre pompierii voluntari erau internați în spital, unul dintre ei cu arsuri atât de grave încât nu se știa dacă va supraviețui până a doua zi. Cel puțin cinci oameni fuseseră de serviciu în momentul respectiv. Totul se petrecuse în seara de joi, când membrii companiei se adunau pentru obișnuitul lor joc de pocher.

A doua zi în zori câmpul era acoperit de zgură, iar clădirea se transformase într-un morman de scânduri

carbonizate. Întreaga zonă era izolată şi înconjurată cu bariere, iar detectivii poliţiei scormoneau ruinele în căutarea cadavrelor şi pentru a încerca să descopere ce anume pricinuise dezastrul. În curând a devenit clar că era vorba de nişte crime. Dintre cele patru cadavre recuperate din ruine, două vădeau că nu focul sau explozia constituiseră cauza morţii, ci gloanţele. Caii, înhămaţi la pompa mare, zăceau în mijlocul străzii, acolo unde se prăbuşiseră. Dispozitivul de alarmă fusese recuperat şi arăta că se recepţionase o alarmă de undeva din capătul de nord al oraşului, deşi în noaptea aceea nu avusese loc nici un incendiu. Pornind de la acest indiciu şi de la numeroase alte dovezi, unele dintre ele descoperite cu ajutorul unui medic legist sosit de la Departamentul de Poliţie din New York City, s-a ajuns la următoarea reconstituire. La orele 10.30 seara, şase membri ai companiei de pompieri s-au reunit în sediul lor pentru un joc de cărţi, când a sunat o alarmă. Jucătorii de cărţi au intrat prompt în cizme şi căşti. Caii au fost scoşi din boxele lor şi înhămaţi la pompa cu aburi. Harnaşamentele erau de un tip special, destinate cailor utilizaţi de posturile de pompieri şi livrate de P.A. Setzer Company din Hickory, Carolina de Nord. Asemenea tuturor pompierilor, şi cei din Emerald Isle se mândreau cu promptitudinea cu care răspundeau la alarme. Tot timpul ardea un foc mocnit sub boiler, aşa încât, până să ajungă la locul cu pricina, aburii să poată atinge presiunea necesară. Dacă şi în acea seară compania a vădit eficienţa obişnuită, probabil că nu s-a scurs nici un minut până s-au deschis larg porţile şi vizitiul, îndemnându-şi caii cu un hăulit, i-a atins cu

biciușca și i-a mânat în stradă. Cineva se postase direct în calea pompei. El, sau ei, erau înarmați cu puști care s-au descărcat pe dată în cai. Doi dintre ei s-au prăbușit pe loc, al treilea s-a cabrat, cu grumazul rănit, iar sângele a împroșcat strada ca o ploaie fină. Vizitiul a fost împușcat mortal și doborât în stradă. Dintre cei trei pompieri aflați în mașină, doi au fost răniți mortal și al treilea strivit de pompa care fusese răsturnată într-o parte de caii panicați. Când s-a prăbușit boilerul cu aburi, s-a produs o bubuitură îngrozitoare, auzită de locuitorii din vecinătate, deja alarmați de zgomotul împușcăturilor. Cazanul cu foc s-a făcut țăndări, împroșcând cărbuni aprinși care au incendiat structura de lemn a clădirii. Flăcările s-au răspândit cu repeziciune și dogoarea incendiului a făcut ca boilerul să explodeze și bucăți de lemnărie cuprinse de flăcări să zboare peste drum, în câmp. Acesta a fost momentul în care Houdini a pierdut afecțiunea publicului său.

În acea noapte, familia se dusese devreme la culcare. Dar somnul nu se prea lipea de ei. Copilașul negru plângea după mama lui și refuza laptele unei doici angajate. Tata a auzit explozia din depărtare și, când s-a uitat pe fereastra din dormitor, a văzut cerul însângerat. Primul său gând a fost că a luat foc fabrica lui, din cauza stocurilor de petarde și artificii. Dar roșeața cerului era mai intensă în direcția opusă. Abia a doua zi dimineața a aflat unde a avut loc incendiul. Focul părea să fi devenit unicul subiect de discuție al întregului oraș. La amiază, Tata s-a dus la locul incendiului. Grupuri de curioși se zgâiau de după barierele poliției. Tata a ocolit frânghiile

și ruinele și a coborât la heleșteul de la marginea câmpului: în apă, caroseria scufundată a Fordului Model T apărea și dispărea pe măsură ce valurile stârnite de adierea vântului se învolburau, scăldau mașina, apoi se retrăgeau în contururile unduitoare ale lacului. Tata s-a dus acasă și nu s-a mai întors la fabrică, deși sirena care anunța ora douăsprezece de prânz abia sunase. Mama nu-l putea privi în ochi. Ședea cu bebelușul în poală. Capul ei înclinat într-o atitudine meditativă îți sugera, inconștient, imaginea moartei Sarah. În asemenea momente, Tata se întreba dacă nu cumva viețile lor scăpaseră de sub control.

La patru după-amiază, poștașul a aruncat în fața casei ziarul de seară, împăturit. Se presupunea că incendiatorul asasin era un bărbat negru, neidentificat. De pe patul lui de spital, singurul supraviețuitor al atacului reușise să-l descrie polițiștilor. Se pare că negrul stinsese focul care cuprinsese hainele rănitului respectiv. Și apoi — ca gestul lui să nu fie interpretat drept milostenie — îi ridicase capul, ținându-l de păr, și-l întrebase unde se ascunde comandantul pompierilor. Dar comandantul Conklin avusese norocul de a nu se găsi în seara aceea în sediu. Nu se știa de unde îl cunoștea negrul pe comandant sau ce avea împotriva lui.

Părerea poliției era că trebuie să fi fost mai mulți complici — lucru dedus din faptul că existase o alarmă falsă care-i determinase pe voluntari să iasă afară din post. Totuși, un anumit editorial descria dezastrul ca fiind opera unui singur asasin nebun. S-a făcut apel la cetățeni să-și încuie bine ușile, să fie foarte atenți dar să-și mențină calmul.

Familia era strânsă în jurul mesei, la cină. Mama ținea copilașul în brațe. Fără să-și dea seama, nu-l mai lăsa nici o clipă jos. Simțea pe obraz atingerea degețelelor lui gingașe. Sus în camera lui, Bunicul gemea de durere. De fapt, cina era ca și inexistentă în acea seară. Nimeni nu avea chef să mănânce. O carafă de cristal, plină cu coniac, trona în fața Tatei. Ajunsese la cel de-al treilea pahar. Simțea că-i stă ceva în gât, un oscior sau un fir de praf, și avea impresia că numai coniacul va reuși să i-l disloce. Scosese din sertarul biroului vechiul pistol militar de pe vremea campaniei în Filipine. Acum zăcea pe masă. Suntem victimele unei tragedii care n-ar fi trebuit să fie a noastră, a spus la un moment dat, adresându-se soției sale. Pentru numele lui Dumnezeu, ce te-a apucat în ziua aceea? Statul nostru are tot felul de înlesniri pentru cei săraci. Ai luat-o pe fata aia în casă fără să te gândești. Ne-ai victimizat pe toți din cauza stupidului tău sentimentalism femeiesc. Mama se uita la el. Nu își putea aminti ca în toată lunga lor viață împreună să-i fi făcut vreodată asemenea reproșuri. Știa că mai târziu avea să-și ceară scuze; cu toate acestea, ochii i s-au umplut de lacrimi, care apoi i s-au prelins pe obraji. Șuvițele rebele i s-au desprins din pieptănătură și i-au alunecat pe gât și pe urechi. Tata s-a uitat la ea, era frumoasă ca pe vremea când o cunoscuse la început. Nu-și dădea seama de plăcerea pe care o resimțea pentru că o făcuse să plângă.

Fratele mai mic zăcea cu cotul proptit pe brațul scaunului și cu fruntea în palmă. Degetul arătător se întindea spre tâmplă. Urmărea cuvintele cumnatului său. Ai de gând să-l găsești și să-l împușți? a întrebat. Am de gând

să-mi protejez căminul, a răspuns Tata. Aici, la noi, se găseşte copilul lui. Dacă face greşeala să se înfiinţeze la uşa mea, am să mă socotesc cu el. Dar de ce-ar veni aici? a întrebat Fratele mai mic pe un ton sfidător. Nu noi i-am vandalizat maşina. Tata a privit-o pe Mama. Mâine-dimineaţă va trebui să mă duc la poliţie şi să le declar că nebunul ucigaş a fost oaspete în casa mea. Va trebui să le spun că adăpostim bastardul lui. Fratele mai mic a ripostat: Cred că domnul Coalhouse Walker Jr. ar dori să declari la poliţie tot ce ştii. Le poţi spune că el e maniacul negru al cărui automobil zace în fundul heleşteului de la staţia de pompieri. Le poţi spune că el e cel care s-a prezentat chiar la ei pentru a depune o plângere împotriva lui Will Conklin şi a haidamacilor lui. Le poţi spune că el e acelaşi negru nebun, ucigaş, care a stat la căpătâiul cuiva care a murit în spital în urma rănilor primite de la ei. Sper că nu te-am înţeles bine, a replicat Tata. Îl aperi pe monstrul acela? Poate să condamne şi pe altcineva în afară de el însuşi pentru moartea lui Sarah? Poate să condamne şi altceva în afară de blestemata lui mândrie de negru? Nimic pe lume nu poate justifica uciderea de oameni şi distrugerea de proprietate în felul acesta! Fratele mai mic s-a ridicat atât de brusc încât scaunul pe care şedea s-a răsturnat. Bebeluşul a tresărit şi a început să plângă. Fratele era palid şi tremura. N-am auzit asemenea panegiric la înmormântarea lui Sarah, a spus el. Nu te-am auzit atunci spunând că moartea şi distrugerea proprietăţii sunt de neiertat.

Dar Walker făcuse deja primii paşi pentru a-şi asuma crimele. A reieşit că la o oră după explozie, el sau alt

negru au lăsat niște scrisori identice la redacțiile a două ziare locale. Editorii ziarelor, după ce s-au consultat cu poliția, au luat hotărârea să nu le publice. Materialele erau scrise clar și relatau evenimentele care duseseră la atacul de la stația de pompieri. Se spunea în scrisori: Doresc ca abjectul comandant al pompierilor voluntari să fie deferit propriei mele justiții. Doresc să mi se restituie automobilul în forma lui inițială. Dacă aceste condiții nu vor fi îndeplinite, voi continua să ucid pompieri și să dau foc posturilor de pompieri, până când mi se va da satisfacție. Dacă va fi nevoie, voi distruge întregul oraș. Editorii ziarelor și comandanții poliției au considerat că pentru binele și liniștea populației aceste scrisori nu trebuie publicate. Un ucigaș nebun izolat e o treabă. Dar o insurecție armată e alta. Echipe de polițiști s-au răspândit prin cartierele negrilor și au făcut investigații asupra lui Coalhouse Walker Jr. Același lucru l-au făcut și posturile de poliție din orașele învecinate, cu populație de culoare. La toate cartierele generale s-a întors același răspuns: Nu-i unul dintre negrii noștri. Nu-i unul de-ai noștri.

A doua zi dimineața, Tata a luat tramvaiul pentru North Avenue spre centru. S-a oprit la primărie. A intrat pe ușă în calitatea lui de om de afaceri mult respectat în comunitate. Și cariera lui de explorator fusese favorabil comentată în ziare. Steagul care flutura pe cupola primăriei era darul pe care-l oferise el orașului.

III

29

Tata se născuse şi crescuse în White Plains, New York. A fost unicul copil la părinţi. Îşi aducea aminte de momente de lumină şi căldură în zilele de vară petrecute la Saratoga Springs. Existau acolo alei aşternute cu un prundiş curat. Se plimba, împreună cu mama lui, pe sub portalurile somptuoase, pictate, ale marilor hoteluri. Mama lui era o femeie plăpândă, care a murit când el avea paisprezece ani. Tata şi-a făcut studiile la Groton şi apoi la Harvard. A studiat filosofia germană, dar în anul doi a pus capăt studiilor. Tatăl său făcuse avere în Războiul Civil şi, de atunci încolo, îşi petrecuse timpul pierzând-o în felurite speculaţii neinspirate. În momentul acela îşi irosise întreaga avere. Bătrânul era genul de om pe care-l stimulează condiţiile adverse. Cu cât pierdea mai mult, cu atât îi sporea încrederea. Când a falimentat definitiv, era radios şi triumfător. A murit subit, cu toate speranţele intacte. Exuberanţa lui flamboaiantă

i-a indus, prin contrast, singuraticului său fiu un caracter precaut, sobru, laborios, și o nefericire cronică. Când a ajuns la majorat, orfanul a luat puținii dolari lăsați de tată și i-a investit într-o mică afacere cu artificii, deținută de un italian. Mai târziu a preluat-o el, a mărit vânzările, a cumpărat și o firmă de confecționat steaguri, și și-a încropit o situație bună. A găsit și timpul de a fi comandant de armată în campaniile din Filipine. Era mândru de viața lui, dar n-a uitat nici un moment că, înainte de a se lansa în afaceri, studiase la Harvard. Îl ascultase pe William James vorbind despre principiile psihologiei moderne. A dobândit o pasiune de explorator: voia să evite ceea ce marele doctor James numea habitudinea de a-ți trata propriul eu cu inferioritate.

Acum, când se scula dimineața, Tata își gusta condiția de muritor. Era mirat de antipatia spontană pe care i-o inspirase Coalhouse Walker și care nu era determinată de culoarea acestuia, ci de faptul că omul era angajat într-un proces de cucerire, o întreprindere plină de suspans, care sugera că partea cea mai bună a vieții lui abia acum urma să vină. Tata observa petele maronii care îi apăreau pe mâini. Uneori se pomenea rugându-i pe oameni să repete ceea ce îi spuseseră. Bășica udului îi cerea întruna, cu urgență, să fie golită. Trupul Mamei nu-i mai stârnea poftele, ci doar o calmă apreciere. Îi admira formele și moliciunea, dar nu se mai simțea înfierbântat. Ba chiar remarcase că mamei i se îngroșaseră antebrațele. După întoarcerea lui din Arctica, când se deprinseseră să doarmă împreună, amândoi alunecaseră într-o asociere lipsită de pretenții, simțind cum viața trece pe lângă ei, ca

pe lângă doi spectatori cuminți. Îl dezgusta felul în care Mama se implicase și sprijinise căsătoria fetei negre. Și acum că Sarah murise, simțea, aproape imperceptibil, că durerea orientase întreaga atenție a Mamei către copilul lui Sarah.

Recunoștea în sinea lui că încercase o satisfacție când se prezentase la poliție. Nu era un sentiment întru totul onorabil. Pentru a-l compensa, l-a descris pe Coalhouse drept un om pașnic, scos din minți de circumstanțe și nu de instinctele lui. Erau întocmai argumentele pe care i le servise acasă Fratele mai mic. Tata a confirmat relatarea evenimentelor conținute în scrisoarea lui Coalhouse. A fost un pianist, a adăugat Tata, folosind timpul trecut. Întotdeauna amabil și corect în comportamentul său. Polițiștii au aprobat din cap cu gravitate. Voiau să știe dacă negrul ar fi capabil să lovească din nou. Aceasta era chiar expresia șefului poliției: Să lovească din nou. Tata a răspuns că, din moment ce Coalhouse și-a stabilit o strategie, fără doar și poate va persevera. În bună măsură în urma sfaturilor Tatei, poliția a organizat un plan de apărare. Gărzi polițienești au fost plasate la toate stațiile de pompieri din oraș. Drumurile principale erau supravegheate. La cartierul general s-a instalat o hartă care indica desfășurarea forțelor de apărare. Pe baza informațiilor furnizate de Tata, Departamentul Municipal al Poliției newyorkeze a fost convins să trimită detectivi care să-l caute pe Coalhouse în Harlem.

Tata se așteptase la critici din partea poliției. Nu prevăzuse situația actuală. Era privit ca un expert în caracterul criminalului. Îl încurajau să petreacă la cartierul

general cât de mult timp putea. Voiau să-l aibă la îndemână pentru deliberările lor. Pereții camerei aveau o culoare verde pal până la mijloc și verde-închis de la mijloc în jos. În fiecare colț se găseau scuipători. Tata a acceptat să fie cât mai disponibil cu putință. Deși era perioada de vârf a anului. Toate comenzile de rachete, artificii, lumânări romane, petarde, lumini și pocnitoare trebuiau să fie gata până la sărbătoarea de 4 iulie. Făcea naveta între fabrică și poliție. Spre neplăcerea lui, s-a trezit la poliție în compania comandantului de la Emerald Isle, Will Conklin. Conklin mirosea a whisky și gândul că era hăituit făcuse ca fața lui rumenă, înfloritoare, să capete culoarea cărnii de vițel. Era când bombastic, când speriat și laș. Oferea sfaturi de același calibru cu cele care declanșaseră de la bun început actuala criză. Voia să se ducă în cartierele populate de negri și să-i lichideze pe toți, odată pentru totdeauna. Ofițerii de poliție îl ascultau cu vădită lipsă de interes. Willie, s-ar putea să fim nevoiți să te predăm căpcăunului, glumeau cu el. Doar ca să restabilim liniștea în oraș. Lui Conklin nu-i plăceau asemenea tachinării. Da' ce, nu suntem cu toții în aceeași oală? a spus el. Dumnezeu să te ierte, Willie, ați fost niște barbari la St. Catherine, și ați fost și mai barbari de data asta, i-a răspuns șeful poliției. A trebuit să aflăm de la negru că unul din haidamacii tăi a iscat toată tentativa, nătărăule, așa încât cum poți spune că suntem în aceeași oală?

Dar caracterul și mentalitatea comandantului de pompieri păreau să se potrivească perfect cu sediul poliției. Toată ziua, bună ziua se perindau pe ușile de sticlă

pungași, avocați, garanți pentru cauțiune, polițiști, rude năpăstuite. Bețivii erau târâți înăuntru ținuți de guler, și hoții cu cătușe la mâini. Se vorbea tare, în limbajul cel mai murdar. Conklin era proprietarul unui depozit de cărbuni și de gheață și locuia cu nevasta și câțiva copii într-un apartament de deasupra biroului lui. Tata a avut impresia că petrecea atât de mult timp la poliție pentru că acolo se simțea mai în siguranță. Firește, n-ar fi admis în ruptul capului așa ceva. Se lăuda cu măsurile de precauție pe care le luase la prăvălia lui. Întrucât nu se bizuia îndeajuns pe cei doi polițiști de pază, mobilizase toți supraviețuitorii din Emerald Isle și îi încartiruise la el în curte. Erau înarmați. Negrul ar avea aceeași șansă ca și când ar ataca West Point, se făleа el.

Tata se simțea înjosit în prezența lui. Conklin i se adresa altfel decât polițiștilor. Își controla dicțiunea. Sugera o iritantă egalitate socială. E o chestie tragică, domnule căpitan, îi spunea. Cu adevărat tragică. O dată chiar și-a pus mâna pe umărul tatei, un gest de frăție atât de alarmant, încât a fost resimțit ca un șoc electric.

Totuși, Tata petrecea din ce în ce mai mult timp la poliție. Îi venea greu să se întoarcă acasă. În ziua înmormântării colective a victimelor incendiului de la Emerald Isle, s-a dus să asculte discursurile funerare. A participat jumătate din oraș. O cruce imensă din alamă se legăna peste capetele mulțimii. Dar Will Conklin nu a părăsit postul de poliție. Aș fi o țintă perfectă pentru o pușcă, a motivat el. În oraș au început să apară nemulțumiri legate de comportamentul lui. Ulterior au fost publicate știri care arătau că masacrul nocturn de la Emerald Isle fusese

provocat de o gravă frustrare. Ştirile au apărut în cotidianele din New York, ale căror reporteri nu erau constrânşi de interesele Camerei de Comerţ locale. *The World* şi *The Sun* au publicat textul scrisorii lui Coalhouse. Will Conklin a devenit un personaj pretutindeni disprețuit. Era privit cu ostilitate, ca imbecilul generator al unor evenimente care au pricinuit moartea unor oameni conduşi şi dirijaţi de el. Pe de altă parte, în anumite cercuri era privit cu dispreţ ca un om care ştia să hăituiască un negru, dar nu se pricepea să-l bage definitiv în sperieţi.

Acum, în fiecare zi, în capul străzii Broadview staţiona o maşină cu un om cu melon. Tata nu fusese anunţat oficial de instituirea acestui post de observaţie, dar i-a spus Mamei că el ceruse un om de pază; simţea că n-ar fi recomandabil să-i împărtăşească impresia lui că, în pofida recunoştinţei pe care i-o arăta poliţia pentru ajutorul benevol oferit de el, nu se sfiau să-l ţină sub observaţie. Tata se întreba de ce anume l-ar putea bănui.

Exact la o săptămână după atacul lui Coalhouse la Emerald Isle, o berlină White a străbătut lent Railroad Place, o străduţă strâmtă, pietruită, din West End. Pe la mijlocul străzii se găsea Postul Municipal de Pompieri Nr. 2. Când maşina s-a oprit în faţa clădirii, cei doi poliţişti care moţăiau în faţa uşii au fost miraţi să vadă coborând câţiva negri ţinând în mâini pistoale şi puşti-mitralieră. Unul dintre poliţişti a avut prezenţa de spirit să se trântească la pământ. Celălalt a rămas pur şi simplu cu gura căscată privind cum atacatorii formează un rând disciplinat, ca un pluton de execuţie şi, la un semnal, îşi descarcă armele la unison. Salva l-a doborât pe poliţistul

rămas în picioare și a făcut țăndări geamurile clădirii. Pe urmă, unul dintre negri a alergat și a aruncat prin geamurile sparte o serie de pachețele.

Omul care dăduse comanda de deschidere a focului s-a apropiat de supraviețuitorul îngrozit, trântit pe trotuar, i-a vârât o scrisoare în mână și i-a spus cu un glas calm: Asta trebuie publicată în ziar. Apoi s-a întors lângă ceilalți negri și au intrat cu toții în mașină. Când s-au îndepărtat s-au auzit două sau trei explozii, una după alta, care au făcut să sară în aer ușile postului de pompieri și, pe loc, au transformat întreg locul într-un infern. Flăcările au cuprins cu lăcomie un bar aflat în vecinătate și dugheana unui vânzător de cafea, care obișnuia să prăjească în stradă boabele pentru clienții lui. Ulterior, au fost adunate patru cadavre, toate aparținând pompierilor municipali. Sacii cu boabe de cafea au degajat o ceață gălbuie, și timp de câteva săptămâni, în întreaga zonă a plutit o aromă de cafea prăjită. O femeie în vârstă, moartă, probabil, din cauza spaimei, a fost găsită într-un apartament de peste drum. Au fost distruse o mașină de pompieri Reo și o ambulanță.

De astă dată în oraș s-a instalat panica. Copiii nu se mai duceau la școală. Proteste ultragiate se îndreptau împotriva administrației locale și a lui Willie Conklin. O delegație de pompieri s-a prezentat la primărie și a solicitat ca membrii breslei lor să fie considerați ca reprezentanți ai poliției și să li se dea arme de apărare. Primarul agitat a telegrafiat guvernatorului statului New York și a cerut ajutor. Relatarea celui de-al doilea atac al lui Coalhouse a ocupat prima pagină a tuturor ziarelor din

țară. Reporteri din New York au început să dea năvală. Șeful poliției era criticat pentru că îngăduise ca asasinul negru să-și repete acțiunile ucigașe. Șeful a făcut o declarație ziariștilor adunați în biroul său. Omul acesta se deplasează cu automobile, le-a spus. Lovește și apoi dispare. Asociația Șefilor de Poliție din statul New York a făcut de ani de zile o întâmpinare prin care solicita acordarea de permise pentru automobile și automobiliști. Dacă s-ar fi votat această lege astăzi am fi putut găsi fiara. În timp ce vorbea, șeful poliției își golea sertarele biroului. Pufăia un trabuc. A ieșit afară împreună cu ziariștii. A doua zi, în legislatura statului a fost introdus un proiect care prevedea înregistrarea și acordarea de permise pentru automobile.

Tata avea doi negri angajați la întreprinderea lui. Unul era portar, celălalt asambla tuburile rachetelor. În ziua următoare celui de-al doilea dezastru, nici unul nu a venit la slujbă. De fapt, nicăieri în oraș nu mai vedeai picior de negru. Stăteau cu toții acasă, cu ușile încuiate. În noaptea aceea, poliția a arestat pe stradă câțiva cetățeni albi care aveau puști și pistoale asupra lor. Guvernatorul a răspuns cererii primarului trimițându-i două companii de miliție din New York. Acestea au sosit a doua zi dimineața și imediat și-au instalat corturile pe terenul de baseball din spatele liceului. Copiii se adunau să caște gura. Au apărut ediții speciale ale ziarelor locale care redau, cu litere de-o șchioapă, textul celei de-a doua scrisori a lui Coalhouse. Și anume: În primul rând, cer ca acea excrescență albă cunoscută sub numele de Willie Conklin să fie predată justiției mele personale. În al

doilea rând, cer să-mi fie restituit automobilul Ford Model T în condițiile în care s-a prezentat inițial, și cu capota reparată. Până când aceste cereri nu vor fi îndeplinite fie să domnească legile războiului. Coalhouse Walker Jr., Președinte, Guvernul Provizoriu American.

Din acest moment, cea mai stringentă nevoie a mulțimii a devenit aceea de a ști cum arată Coalhouse Walker. Ziarele se băteau să găsească o fotografie. Reporterii au întors pe dos birourile Orchestrei Clef Club din Harlem. Nu exista nici o poză în care să apară fața mârșavului pianist. Ziarul *American* a lui Hearst a publicat, triumfător, un portret care-l înfățișa pe compozitorul Scott Joplin. Prieteni ai lui Joplin au amenințat să dea ziarul în judecată, compozitorul aflându-se în ultimele stadii ale unei boli mortale și nefiind, deci, în stare să-și apere singur interesele. S-au prezentat scuze. În cele din urmă, ziarul din St. Louis a descoperit o fotografie care a fost imediat reprodusă pe scară largă. Tata a recunoscut-o ca autentică. Înfățișa un Coalhouse mai tânăr, în frac alb și cu cravată albă, în fața unui pian. Apăsa clapele cu degetele și zâmbea. În jurul pianului erau grupați un cântăreț la banjo, un trompetist, un trombonist, un violonist și un baterist aplecat peste o tobă. Toți purtau fracuri și cravate albe. Fuseseră pozați ca și cum ar fi cântat, dar, în mod clar, simulau. În jurul capului lui Coalhouse fusese desenat un cerc. Aceasta a devenit fotografia standard. Ironia unui ucigaș negru zâmbitor, cu o mustață îngrijită și o fizionomie veselă, absolut cumsecade, era prea tentantă ca să le scape autorilor de titluri senzaționale: Zâmbetul unui asasin, scriau aceștia, sau

Președintele Guvernului Provizoriu American, în zilele sale bune.

În urma vastei și intensei campanii întreprinse de presă, rolul familiei în întreaga tărășenie nu mai putea fi ascuns. Reporterii, la început câte unul sau doi, pe urmă în grupuri mai mari, au început să bată la ușă, și, când nu li s-a deschis, s-au instalat pe sub arțarii norvegieni. Doreau să vadă copilul negru, voiau să obțină orice fel de declarație referitoare la Coalhouse și la vizitele pe care i le făcea lui Sarah. Trăgeau cu ochiul pe geamurile salonului și încercau ușa de la bucătărie. Purtau pălării de paie și buzunarele le erau doldora de carnete. Mestecau tutun, pe care apoi îl scuipau pe jos, și striveau mucuri de țigări în iarbă. În ziarele newyorkeze au apărut fotografii ale casei. Și relatări inexacte despre călătoriile de explorare ale Tatei. Obloanele erau permanent închise și băiatul nu avea voie să iasă afară. Atmosfera din casă era sufocantă și Bunicul gemea noaptea în somn.

Mama ar fi putut suporta toate aceste neplăceri, dacă nu s-ar fi iscat o dezbatere cu privire la dreptul familiei de a-l adăposti pe fiul lui Coalhouse Walker. Convoaie întregi de mașini se perindau seara pe deal, și ocupanții lor își lungeau gâtul ca să zărească măcar o față la o fereastră. O persoană cu autoritate din conducerea Societății de Ocrotire a Copiilor, din New York, și-a dat cu părerea că bebelușul nelegitim și încă nebotezat ar trebui preluat de unul dintre excelentele aziluri care se îngrijeau de orfani, copii găsiți și bastarzi. Mama ținea copilul în camera ei. Nici nu-l mai ducea jos. Și când avea treabă, îl punea pe băiat să-l supravegheze. Nu-și mai dădea nici

osteneala să-şi strângă părul, ci îl lăsa toată ziua să-i atârne pe umeri. Şi faţă de Tata se purta cu o asprime care nu-i era caracteristică. De ce nu-ţi mai dai drumul la băierile pungii, spunea ea, ca să mă ajuţi cum se cuvine? Se referea la conservatorismul lui financiar, care până atunci nu fusese niciodată pus în discuţie. Întotdeauna trăiseră mai strâmtorat decât şi-ar fi putut permite. Tata s-a simţit afectat de remarca soţiei sale şi a făcut rost de o femeie care să gătească şi de una care să spele şi să fie menajeră. Ambele urmau să locuiască în casă. L-a angajat pe omul care se ocupa din când în când de grădinărit şi l-a instalat în camerele de deasupra garajului. Bunicul avea o infirmieră care îl îngrijea peste zi. Casa, aflată sub asediu, roia acum ca o tabără de luptă. Băiatul era întruna mustrat că le stătea tuturor în drum. O urmărea pe mama lui care se învârtea prin cameră, cu mâinile încleştate în faţă şi părul atârnându-i pe lângă obraji. Arăta scheletică, şi bărbia ei, care fusese întotdeauna rotundă, devenise acum ascuţită, neprietenoasă.

În mod limpede, criza seca seva din viaţa lor. Tata fusese întotdeauna convins, în adâncul sufletului, că familia lor se afla sub influenţa unei spiritualităţi deosebite. Acum o simţea dispărând. Avea sentimentul că e stupid şi poticnit, greoi, neputincios şi la voia circumstanţelor. Coalhouse stăpânea situaţia. Şi totuşi Tata călătorise în Arctica, în Africa, în Filipine. Fusese în Vest. Să fi însemnat oare acest lucru că o tot mai mare parte din lume rezista înţelegerii lui? Stătea şi chibzuia în biroul său. Fiecare persoană la care se gândea, până şi Bunicul, îi apărea în lumina lipsei lui de interes, a indiferenţei sale

față de ceilalți. Pe Bunic îl tratase cu acea amabilitate arogantă pe care o manifești față de senili, chiar înainte de a se fi instalat asemenea condiție. De Fratele mai mic era complet înstrăinat. În ce o privea pe soția sa, simțea drastic cum scade în stima ei; era un explorator doar din punct de vedere fizic, spiritul lui rămăsese întemnițat în prejudecățile tatălui său. Începea să semene cu acesta, uscat, lipsit de strălucire în toate domeniile, cu un licăr de nebunie în colțul ochiului. De ce, oare, a trebuit să fie așa?

Cel mai mult se condamna pentru că își neglija fiul. Nu stătea niciodată de vorbă cu băiatul, nu-i oferea compania lui. S-a bizuit mereu pe ideea că prezența lui în viața copilului constituia o sursă de emulație prin ea însăși. Câtă înfumurare, câtă stupiditate în această tactică a unui om care s-a străduit întreaga viață să se deosebească de propriul său tată. S-a dus să-l caute pe băiat și l-a găsit în camera lui, pe podea, citind în ziarul de seară relatarea despre succesele repurtate de echipa de baseball din New York, antrenată cu mare pricepere de J. McGraw. Ți-ar plăcea să vezi echipa asta? l-a întrebat. Băiatul a ridicat ochii, uimit. Tocmai mă gândeam la asta, a răspuns. Tata s-a dus în camera Mamei și a anunțat-o: Mâine îl duc pe băiat la un meci de baseball. A rostit aceste cuvinte atât de ferm și atât de convins de justețea hotărârii lui încât i-a închis gura Mamei, care ar fi vrut să-i spună că e un idiot. Și când Tata a ieșit din cameră, Mama s-a minunat că îi încolțise în minte un asemenea gând, atât de distinct de orice sentiment de iubire.

30

În după-amiaza celei de-a doua zile, când tatăl și fiul au ieșit din casă, doi reporteri s-au ținut după ei o bună bucată de drum până la gara din Quaker Ridge Road. Ne ducem la un meci de baseball al echipei *Giants*, i-a lămurit Tata. Și asta e tot ce am de spus. Cine-i aruncător? a întrebat unul dintre reporteri. Rube Marquard, a răspuns băiatul. A câștigat ultimele trei meciuri.

De îndată ce au ajuns la gara Quaker Ridge a și sosit un tren. Era linia pentru New York, Westchester și Boston. De fapt, trenul nu oprea nicăieri pe lângă Boston și nu oferea nici un fel de servicii pe tot drumul spre New York. Dar te ducea până în Bronx, de unde cei doi aveau o legătură de tramvai până la Strada 155, trecând peste râul Harlem, până la terenurile de polo de la Coogan's Bluff.

Era o după-amiază frumoasă. Nori albi, pântecoși, navigau pe un cer albastru clar. Când tramvaiul a traversat

podul, au văzut pe malul înalt câțiva copaci uriași, văduviți de frunze chiar și în acest anotimp, pe ale căror crăci erau cocoțate siluetele cu pălării de paie ale celor care preferau să nu plătească un bilet de intrare ci să urmărească meciul prin încrengătura ramurilor, atârnând și legănându-se în vânt ca niște flori negre. Tata s-a contaminat în oarecare măsură de emoția băiatului. Era foarte bucuros că ieșise din New Rochelle. Când au ajuns la stadion, râuri de oameni coborau scările trenurilor suspendate, mașinile se înghesuiau să-și descarce pasagerii, vânzătorii de ziare vindeau programele jocurilor și întreaga stradă trepida de energie. Claxoanele urlau. Cablurile trenurilor suspendate împestrițau cu pete de umbră strada însorită. Tata a cumpărat biletele cele mai scumpe, de cincizeci de cenți, și a plătit taxă suplimentară pentru o lojă, după care au intrat pe stadion și și-au ocupat locurile în spatele primei baze, în șirul de bănci de jos, unde soarele îi obliga pe spectatori să-și adumbrească ochii pe parcursul unei reprize sau două.

Membrii echipei *Giants* erau îmbrăcați în uniformele lor voluminoase, albe vărgate cu negru. Antrenorul, McGraw, purta o jachetă grea, neagră, cu literele N.Y. aplicate pe mâneca stângă. Era scund și bătăios. La fel ca întreaga echipă, avea în picioare ciorapi groși cu dungi late, orizontale, și pe cap o șapcă plată cu cozoroc și un nasture în vârf. Adversarii în meciul din acea după-masă erau *Boston Braves*, ale căror flanele albastru-închis erau încheiate până la gât, cu gulerul ridicat. Un vânt stârnit brusc sufla gunoiul de pe teren. De îndată ce a început jocul, Tata a regretat că a ales locurile acelea, pentru că

fiecare dintre înjurăturile grosolane ale jucătorilor era perfect auzită de fiul lui. Echipa care servea îl împroşca pe aruncătorul adversarilor cu cele mai obscene sudălmi. Însuşi McGraw, părintele şi conducătorul echipei, stătea la cea de-a treia bază, revărsând în mod constant cele mai imaginative epitete triviale la adresa tuturor. Croncănitul lui strident umplea întregul teren. Iar spectatorii îi ţineau isonul, cu aceeaşi patimă. Rezultatul jocului era strâns, fiecare dintre echipe conducând pe rând. Un alergător care a alunecat în cea de-a doua bază a răsturnat un jucător din *Giants,* care s-a ridicat urlând, şchiopătând în cercuri şi sângerând abundent prin ciorap. Ambele echipe s-au apropiat de el în fugă şi jocul s-a oprit pentru câteva minute, în timp ce jucătorii tăbărau unii peste alţii şi se rostogoleau în praf, iar publicul îşi zbiera lozincile de încurajare. În următoarea repriză după bătălie, Marquart, aruncătorul de la *Giants,* a părut să-şi piardă controlul şi a aruncat o minge care l-a doborât pe jucătorul la bătaie de la *Boston.* Individul s-a ridicat de jos şi a alergat spre Marquard, agitându-şi bâta. Din nou jucătorii s-au luat la trântă şi au pornit să-şi care lovituri cu pumnii şi braţele, iscând nori de praf. De astă dată publicul a participat direct, aruncând cu sticle de suc în teren. Tata şi-a consultat programul. În echipa *Giants* jucau printre alţi: Merkle, Doyle, Meyers, Snodgrass şi Herzog. Echipa *Boston* se fudulea cu un jucător pe nume Rabbit Maranville, poziţionat între cea de-a doua şi cea de-a treia bază, care, a observat Tata, se fâţâia pe loc, aplecat, cu mâinile atârnându-i la capetele braţelor lungi, şi răcâind iarba într-o manieră apropiată mai curând de atitudinile

maimuţelor. Mai figurau în echipă un jucător la prima bază numit Butch Schmidt, şi alţii cu nume ca: Cocrehan, Moran, Hess, Rudolph, care te duceau, în mod inevitabil, la concluzia că numai imigranţii erau jucători profesionişti de baseball. Când s-a reluat jocul, Tata l-a studiat pe fiecare jucător în parte; într-adevăr, păreau să vină de la ţară, de la ferme şi de la mori, oameni necioplţi cu trăsături aspre, urechi mari, arşi de soare, cu mâini ca nişte hălci, obraji buhăiţi de mestecatul tutunului, şi cu întreaga inteligenţă absorbită de efortul jocului. Jucătorii din teren purtau mănuşi de piele uriaşe, care-i făceau să semene cu nişte clovni îmbrăcaţi pe jumătate. Pământul prăfos, uscat, din mijlocul terenului — aşa numitul diamant — era împroşcat de flegmă. Spre durerea campaniilor Ligii Împotriva Scuipatului. La echipa *Boston,* băiatul care aduna bâtele şi le aşeza în adăpostul de pe margine era, dacă te uitai mai bine la el, un pitic, îmbrăcat în uniforma echipei, ca şi restul jucătorilor, numai că într-o uniformă micşorată, pe dimensiunile lui. Strigătele şi încurajările lui răsunau cu o voce de soprană. Majoritatea jucătorilor care luau bâta îi atingeau creştetul, un gest care părea să-i facă plăcere, şi Tata şi-a dat seama că era un fel de ritual aducător de noroc. Echipa *Giants* nu avea nici un fel de pitic, ci un slăbănog ciudat, cu o uniformă care curgea pe el, ochi miopi aşezaţi strâmb, un om care imita jocul printr-un soi de pantomimă letargică a propriei sale solitudini, simulând imaginare serviri de minge, sincronice cu cele reale. Arăta ca un prăpădit. Îşi agita braţele învârtindu-le în cerc, ca aripile unei mori de vânt. Tata era mai puţin interesat de joc cât de această nefericită creatură,

evident o mascotă a echipei, ca și piticul celor de la *Boston*. În momentele de joc mai relaxate, mulțimea îl striga și-i aplauda năzbâtiile. Într-adevăr, era trecut în program ca mascota echipei. Se numea Charles Victor Faust. Era, indiscutabil, un arierat mintal, care, imaginându-și că face parte dintre jucători, era menționat pe lista echipei spre amuzamentul tuturor.

Tata își aducea aminte de meciurile de baseball de la Harvard, cu douăzeci de ani înainte, când jucători se adresau unii altora spunându-și domnule și jucau cu pasiune, dar ca niște sportivi, îmbrăcați în uniforme decente, în fața unui public de universitari care arareori număra mai mult de o sută de participanți. Tata se simțea tulburat de acest val de nostalgie paseistă. Se considerase întotdeauna un progresist. Credea în perfectibilitatea republicii. De pildă, nu vedea nici o rațiune pentru care negrii, sub o conducere adecvată, n-ar putea să poarte toate poverile creativității și realizărilor umane. Nu credea în aristocrație, doar în aristocrația efortului și viziunii individuale. Știa că, prin pierderea averii familiei, tatăl lui îl ferise de adoptarea necritică a prejudecăților clasei sale. Dar aerul acestui stadion, deschis sub cerul liber, duhnea ca încăperea din spatele unei cârciumi. Atmosfera era îmbibată de fum de țigară și, sub razele piezișe ale soarelui de după-amiază, aerul cavernei în care era așezat îl apăsa ca un univers intrat în putrefacție, cu suflul înecăcios al unui cor de zece mii de voci groase care-i răcneau în urechi ovațiile și înjurăturile lor.

La marginea terenului, în spatele locurilor neacoperite și încinse de soare, o tabelă imensă indica scorurile.

Tata s-a lăsat pe speteaza scaunului. Pe măsură ce după-amiaza asfinţea, i se înteţea iluzia că ceea ce vedea nu era un joc de baseball, ci o reprezentare elaborată a propriilor sale probleme, redate, pentru tainica lui înţelegere, sub forma codificată a numerelor văzute de la distanţă, pe tabelă.

S-a întors spre fiul său. Ce-ţi place ţie la jocul acesta? l-a întrebat. Băiatul nu şi-a clintit ochii de la diamant. Îmi place că acelaşi lucru se repetă mereu şi mereu. Aruncătorul lansează mingea într-un fel în care să-l amăgească pe cel cu bâta, făcându-l să creadă că o poate lovi. Dar uneori o şi loveşte, spuse tatăl. În cazul acesta, aruncătorul e cel amăgit, a replicat băiatul. În clipa aceea, aruncătorul Hub Perdue, de la echipa din Boston, a aruncat o minge pe care s-a repezit să o lovească Red Jack Murray, de la echipa din New York. Mingea a descris un arc înalt în aer, şi pentru o clipă a făcut impresia că s-a oprit din traiectoria sa. Tata şi-a dat seama, cu o tresărire, că mingea venea direct spre ei. Băiatul a sărit în sus, şi-a întins mâinile şi când a prins între palme balonul sferoid, învelit în piele, din spatele lor s-a ridicat un val de urale. Preţ de o secundă toate privirile s-au îndreptat în direcţia lor. Pe urmă, nebunul cu ochi miopi, care se credea jucător, a venit la gărduleţul din faţa lor şi s-a holbat la băiat, în timp ce braţele şi mâinile îi zvâcneau în mânecile lăbărţate. Şapca lui era absurd de mică pentru capul anormal de mare. Băiatul i-a întins mingea şi omul a luat-o cu blândeţe, cu un zâmbet aproape normal.

Observaţie interesantă: acest nefericit, Charles Victor Faust, a fost într-adevăr chemat să servească mingea, pe

post de aruncător, într-un meci chiar către sfârșitul acelui sezon, un meci în care scorul echipei *Giants* era zdrobitor așa încât nu le mai păsa de ce se întâmplă. Timp de câteva minute amăgirea lui că ar fi un mare jucător s-a suprapus realității. Curând după aceea, jucătorii s-au plictisit de el, și antrenorul McGraw nu l-a mai privit ca pe un aducător de noroc. Uniforma i-a fost confiscată și el a fost dat afară într-un mod cu totul neceremonios. Ulterior a fost internat într-un ospiciu de alienați mintal unde, după câteva luni, a și murit.

31

Spre sfârșitul meciului, Tata a fost cuprins de o acută anxietate. Gândea că a fost o mare imprudență să-și lase soția singură. Dar pe când ieșeau de pe stadion, purtați de fluxul mulțimii, și-a dat seama că băiatul îl ținea de mână. Ceea ce i-a ridicat brusc moralul. În tramvaiul deschis, și-a trecut brațul în jurul umerilor băiatului. Când au ajuns în New Rochelle, au parcurs în grabă drumul de la gară, și când au intrat în casă au lansat un puternic Bună! Și, pentru prima oară în acea zi, Tata s-a simțit în apele lui. Mama a apărut din spatele casei. Avea părul strâns, arăta îngrijită, zâmbitoare și calmă. L-a îmbrățișat pe băiat și i-a spus: Vino să-ți arăt ceva. Era voioasă. Au intrat în hol, ea s-a dat la o parte și copilașul lui Sarah, în cămășuța lui de noapte, a apărut în picioare, de mână cu menajera. Își mișca piciorușele și se împiedica de fustele ei, pe urmă se îndrepta din nou și se uita triumfător la Tata. Toată lumea râdea. Nu-l mai puteam ține, a spus Mama. Vrea să meargă în toate părțile.

Băiatul s-a lăsat în genunchi și și-a întins brațele, iar copilul s-a smuls din mâna menajerei și s-a îndreptat spre el, prinzând viteză pe măsură ce înainta, legănându-se, poticnindu-se și căzându-i fericit la piept.

O seninătate deliberată i-a învăluit întreaga seară. Spre miezul nopții, în liniștea dormitorului Mamei, ea și Tata și-au spus tot ce aveau pe inimă. Se părea că, încă o bucată de vreme, Coalhouse va evita să se lase prins. În acest caz, cei doi prevedeau că vor fi din ce în ce mai alienați, mai excluși din comunitate. Deja câteva dintre cunoștințele Mamei, membre ale ligii ei, reacționaseră la publicitatea care i se crease familiei. Mama se temea de posibile acțiuni de răfuială și răutate menite să-l scoată pe copilașul lui Sarah de sub protecția ei și să-l transfere sub îngrijirea vreunei autorități răzbunătoare. Tata nu putea nega că asemenea lucruri ar fi posibile. Dar în momentele acelea se aflau într-o asemenea calmă stăpânire de sine, încât nu era nevoie de false asigurări sau de simularea unui optimism pe care nici unul dintre ei nu-l simțea. Tata i-a mărturisit că n-ar înlătura posibilitatea ca autoritățile să hotărască folosirea copilului ca momeală pentru a-l convinge pe Coalhouse să se predea. Ar trebui să plecăm de aici, asta ar trebui să facem, a spus Tata. Cum am putea? a protestat Mama. Tatăl meu e invalid, școala băiatului încă n-a intrat în vacanță, și de curând am preluat responsabilitatea unei gospodării complexe. Înșiră toate aceste impedimente numărându-le cu arătătorul mâinii drepte pe degetele mâinii stângi. Deci se gândise și ea la același lucru și Tata își dădea acum seama că aștepta din partea lui soluțiile. I-a cerut să lase totul în

seama lui. Această asumare a răspunderii a trezit în inima Mamei sentimente de caldă gratitudine. Cum discuția dintre ei le-a amintit că, la urma urmei, erau vechi prieteni, s-au dus la culcare și au petrecut noaptea împreună. L-a lăsat să facă dragoste cu ea, și a fost atât de cooperantă în ce privește îmbrățișările și unduirile șoldurilor, și atât de darnică în mângâierile de încurajare care reprezentau dorința ei sinceră de a-l vedea reușind în eforturile lui, încât și el a simțit, pentru prima oară de multe luni încoace, că soția lui aprecia faptul că strânge în brațe un bărbat adevărat.

Soluția care părea să răspundă tuturor problemelor era Atlantic City. Tata a găsit acolo un hotel bun, *The Breakers*, care avea disponibil un apartament cu vedere spre ocean, la un preț mai mic decât se așteptase, întrucât sezonul abia începuse. Era simplu de ajuns la South Jersey[8], doar câteva ore cu trenul, adică nici prea aproape și nici prea departe pentru ca Tata să se întoarcă în fiecare duminică seara în oraș, la treburile lui, așa cum îi dictau interesele de afaceri. Pe de altă parte, schimbarea de aer le făcea bine tuturor. Medicul Bunicului, care în ultima vreme îl supunea la tot felul de proceduri ortopedice pentru șoldul fracturat în care-i implantase o tijă de metal, ca o schijă interioară, le-a recomandat să-l lase să meargă în cârje sau în scaunul lui cu rotile cât mai mult cu putință, întrucât odihna totală la pat reprezenta, la vârsta lui, cel mai mare pericol. Băiatul urma să părăsească școala cu câteva săptămâni înainte de încheierea anului școlar, dar

[8] Țărmul din sudul statului New Jersey.

era un elev atât de studios încât această absență nu constituia un dezavantaj prea serios. Casa nu trebuia închisă, mobila nu trebuia îngropată în huse, camerele nu trebuiau încuiate, personalul casei urma să fie menținut pentru perioadele pe care Tata le va petrece la New Rochelle. Numai menajera avea să o însoțească pe Mama la Atlantic City. Menajera era o negresă planturoasă și conștiincioasă, care ar fi putut oferi cea mai evidentă și mai eronată explicație a prezenței unui copil negru în familie.

Astfel, înarmată cu un plan de acțiune, familia se pregătea de plecare. Menținеau o bună dispoziție care ajunsese aproape isterică, pe măsură ce situația devenea tot mai urâtă. Noul șef al poliției, un inspector pensionat din Departamentul de Criminalistică din New York, propunea niște direcții de investigație sinistre. Încă din prima zi de slujbă, le-a declarat ziariștilor că explozivul folosit în atentatul de la Secția Municipală de Poliție Nr. 2 era foarte sofisticat, o combinație de fulmicoton și fulminat de mercur, care putuse fi realizată numai de o persoană specializată în domeniu, ceea ce Coalhouse Walker, un pianist, nu era. Pe de altă parte, cum făcuse negrul acesta rost de atâția bani pentru un asemenea automobil sau pentru a plăti banda de oameni de culoare care-l ajutau, oameni înarmați și stimulați, probabil, cu bani grei? Trebuia doar să-și plătească cohortele. Avea mari cheltuieli. De unde lua bani? Unde se ascundea între raidurile sale asupra acestui oraș cumsecade? Cunosc eu câțiva Roșii pe care mi-ar plăcea grozav să-i văd după gratii. Sunt convins că aș scoate de la ei multe răspunsuri la întrebările mele.

Aceste remarci, larg difuzate, aveau un efect extrem de negativ asupra orășenilor și așa agitați; un efect negativ datorită sugestiei de conspirație a radicaliștilor. Miliția patrula pe străzi. Au fost și câteva cazuri de agresiune asupra unor negri aflați în afara perimetrului cartierului lor. A existat și o rafală de alarme de incendiu false, fiecare dintre ele scoțând în stradă mașini de pompieri, însoțite de gărzi polițienești și de convoaie de reporteri în automobile. Reporterii erau pretutindeni și, împreună cu militarii și cu polițiști atât de vizibili în camioanele lor, trezeau în populație un sentiment dureros al conștiinței de sine. În diminețile de duminică, bisericile erau supraaglomerate. Secțiile de urgență ale spitalelor raportau un număr mult sporit de victime ale accidentelor casnice. Opăreli, arsuri, tăieturi din greșeală cu cuțitul, rostogoliri pe scări în urma împiedicării de un preș. Mai mulți pacienți au fost aduși la spital cu răni de glonț provocate de curățirea unor arme vechi.

Între timp, presa părea să i-o fi luat înainte poliției în depistarea subînțelesurilor din scrisorile lui Coalhouse. Probabil datorită publicității pe care ar fi asigurat-o asemenea fotografii, ziarele s-au zbătut în repetate ediții să extragă automobilul Model T din heleșteul pompierilor. Și, până la urmă, s-a realizat acest lucru. A fost adusă o macara pe mal, și automobilul a fost scos din apă; s-a ivit ca un obiect monstruos, mâlul și noroiul scurgându-se din cauciucuri, șuvoaie de apă și de mâzgă șiroind de pe capotă. A fost trântit pe mal și lăsat acolo ca să poată fi văzut de toată lumea.

Acum, însă, autoritățile se aflau în încurcătură. Fordul zăcea acolo ca o dovadă tangibilă a dureroasei frustrări a negrului. Așa cum arăta, îmbibat de apă și total delabrat, ofensa sensibilitățile tuturor celor care respectau mașinile și le apreciau capacitățile și calitățile. După publicarea fotografiilor, oamenii veneau în asemenea număr să vadă epava, încât poliția a trebuit să împrejmuiască zona. Simțind că s-au compromis, primarul și consilierii municipali au declanșat o nouă răbufnire de acuzații la adresa negrului nebun și au declarat că orice negociere cu el, orice confruntare, cu excepția unei drastice somații de a se preda, ar însemna o invitație pentru oricare renegat, pentru orice radicalist sau negru din țara asta să încalce legile și să scuipe pe steagul american.

Chiar dacă exista în acel moment o presiune din partea opiniei publice pentru inițierea unei strategii de negociere, inexistentă de altfel, nimeni, nici măcar presa nu avea vreo sugestie cum s-ar putea intra în contact cu ucigașul. Coalhouse nu anunțase cât răgaz le oferea până la următorul atac. Într-adevăr, se dăduse publicității opinia unui medic de boli mintale consultat de ziarul *World* din New York, anume că cea de-a doua scrisoare, semnată *Coalhouse Walker, Președinte, Guvernul Provizoriu American*, vădea semne de deteriorare mintală mult mai avansată decât cea din prima scrisoare și că ar fi o greșeală tragică să tratezi cu o persoană aflată în pragul unei nebunii halucinatorii, ca și cum ar fi un om care-și poate folosi rațiunea.

În orice caz, s-a lăsat la latitudinea simplilor cetățeni din New Rochelle să vină cu idei practice pentru

soluționarea problemei. Din toate părțile orașului și din toate păturile sociale s-a cerut ca Willie Conklin să părăsească orașul. Câțiva cetățeni mai impulsivi chiar au comunicat personal cu Conklin. Pe de altă parte, acesta din urmă a predat poliției o serie de scrisori anonime, găsite în cutia lui poștală, prin care era amenințat că dacă nu-și adună catrafusele și nu-și ia tălpășița din orașul lor, ei, autorii scrisorilor, vor executa treaba lui Coalhouse Walker în locul acestuia. Asemenea tuturor acțiunilor lui Conklin, și faptul că a arătat această corespondență autorităților a fost o greșeală. Nu le-a stârnit compătimirea, cum sperase el, ci dimpotrivă, le-a susținut îndârjirea. De la bun început, Conklin nu putuse înțelege cum oricare om alb ar fi putut nutri față de el altceva decât cea mai profundă admirație. Și, cu cât devenea mai nepopular, cu atât mai jalnică îi era uimirea. Ineptul individ nu înțelegea absolut nimic, și în solicitarea cetățenilor de a fi exilat din oraș nu izbutea să vadă o strategie mai largă, un mijloc de dezamorsare a tensiunii și nici măcar, privită individual, un mijloc de a-și salva propria viață. Se simțea martirizat de cei pe care el îi numea simpatizanții negrilor, deși aceștia păreau să constituie acum întreaga populație a orașului. Începuse să bea până-și pierdea mințile și devenise inert, apatic, în fața aranjamentelor de mutare din oraș puse la cale de soția și de asociații lui.

În felul acesta, fără ca cineva să fi preluat propriu-zis comanda situației de criză, cu autoritățile municipale, poliția, miliția statului și cetățenii orașului aflați într-o stare de nervozitate colectivă, de nesiguranță și de continuă vulnerabilitate în fața gherilei negre, s-au petrecut

două fapte — cu consensul mai mult sau mai puțin exprimat al publicului — două fapte oarecum echivalente cu o recunoaștere a cererilor lui Walker: automobilul Model T fusese scos la suprafață, preconizând, astfel, un soi de negociere, și, dacă Walker se afla în raza ziarelor din New Rochelle care publicau cu titluri de o șchioapă tot ce se întâmpla, ar fi putut afla că familia Conklin se ascunsese undeva prin New York. Nu se făcuse nici un fel de concesie și pe străzi era un permanent furnicar de forțe militare și paramilitare. Dar situația se modificase. Unul dintre editoriale afirma: N-are decât să dea foc întregii metropole New York. Sau să accepte principiul că orice om care ia legea în propriile sale mâini se plasează într-o poziție potrivnică unui popor civilizat și hotărât, și defăimează însăși justiția pe care a dorit să o întărească.

Prin contrast, plecarea familiei s-a produs în tăcere și fără să fie comentată de presă. Tata a aranjat cu Railway Express pentru transportarea bagajelor — două cufere imense de răchită împletită pe care le cumpărase special pentru această ocazie, fiecare dintre ele conținând sertărașe și compartimente și un spațiu amenajat pentru atârnarea hainelor, precum și o valiză cu ținte de metal, câteva geamantane și cutii de pălării — și au plecat cu toții din New Rochelle cu un tren care pornea la ivirea zorilor. Mai târziu, în aceeași dimineață, la New York, au prins legătura, la gara Pennsylvania, cu un tren cu destinația Atlantic City. Gara Pennsylvania fusese proiectată de firma lui Stanford White și Charles McKim. Fațadele gării, împodobite cu coloane care le imitau pe

cele de la băile romane ale lui Caracalla, se întindeau de pe Strada 31 pe Strada 33, şi de pe 7th Avenue până pe 8th Avenue. Hamalii l-au transportat pe Bunic în scaunul lui cu rotile. Mama purta un costum alb. Menajera îl ţinea în braţe pe copilaşul lui Sarah. Interiorul gării era atât de vast, încât deşi forfotea de oameni care mişunau de colo-colo, glasurile lor se reverberau doar ca un murmur slab. Băiatul privea tavanul, o adevărată etalare de bolţi din sticlă verde şi arcade susţinute de o încrengătură de nervuri de oţel şi coloane subţiri ca nişte ace. Lumina se cernea prin tavan ca o pulbere de cristal diafană. Când a coborât spre peroane, s-a uitat în dreapta şi în stânga şi a văzut, în toate părţile, locomotive care aşteptau într-o nerăbdare de aburi şi ţipete şi clopote dângănitoare să li se dea drum liber în călătoriile lor.

32

Şi ce s-a întâmplat cu Fratele mai mic? Absenţa lui de acasă, după acea pasionată pledoarie în favoarea lui Coalhouse, nu pricinuise familiei cine ştie ce îngrijorare. Erau obişnuiţi cu ieşirile lui şi cu temperamentul lui morocănos. Îşi făcea apariţia intermitent la fabrica de steaguri şi artificii. Îşi încasa salariul. Când a avut loc plecarea familiei, el nu era de faţă, aşa că Mama i-a scris un bilet şi i l-a lăsat pe masa din hol. Bilet care n-a fost niciodată desfăcut.

La câteva zile după atacul primului post de pompieri, Fratele mai mic s-a dus la firma de pompe funebre din Harlem care organizase înmormântarea lui Sarah. A fost întâmpinat în uşă chiar de proprietar. Aş dori foarte mult să discut cu domnul Coalhouse Walker, i-a spus Fratele mai mic. O să aştept seară de seară sub arcada de la intrarea Cazinoului Manhattan, până când o să constate că nu e nici o primejdie dacă se întâlneşte cu

mine. Antreprenorul de pompe funebre l-a ascultat impasibil și nu a dat nici un semn că ar ști despre ce vorbește. Cu toate acestea, în serile care au urmat, tânărul stătea în fața cazinoului, sub privirile inchizitive ale clienților negri; măsura intervalele la care treceau trenurile suspendate de pe Eighth Avenue, huruind periodic pe lângă clădire. Vremea era caldă, și prin ușile de sticlă ale cazinoului, care erau deschise la câtva timp după începerea concertului, auzea frânturi din muzica sincopată a lui Jim Europe și ropotele de aplauze ale publicului. Firește, Coalhouse părăsise orchestra și se mutase și din apartamentul în care locuise, cu mai multe săptămâni înainte de primul său atac. Pentru poliția care încerca să-i dea de urmă, era ca și cum nici nu ar fi existat.

În cea de-a patra seară de așteptare a Fratelui mai mic, un tânăr de culoare, bine îmbrăcat, s-a apropiat de el și l-a întrebat dacă are niște mărunțiș. Ascunzându-și mirarea că cineva atât de îngrijit îmbrăcat cerșește, s-a scotocit în buzunar și a scos o monedă. Tânărul a zâmbit și i-a spus că a auzit zornăind mai mult mărunțiș în buzunarul lui, așadar n-ar putea să-i mai dea douăzeci și cinci de cenți? Fratele mai mic s-a uitat în ochii tânărului și a citit în ei aprecierea inteligentă a unui om pus să decidă ceva anume.

În seara următoare s-a uitat după tânărul de culoare dar nu l-a mai văzut. În schimb a observat o altă persoană postată sub arcadă, după ce toată lumea intrase în sală. Și de astă dată era un tânăr negru, elegant îmbrăcat, și cu un melon pe cap. Brusc, tânărul s-a îndepărtat și, dintr-un impuls subit, Fratele mai mic l-a urmat. L-a urmărit de-a

lungul unor străzi cu șiruri de case sordide, prin intersecții pavate cu cărămidă, prin alei și pe după numeroase colțuri. Își dădea seama că-l purta din nou pe unele străzi pe care le mai străbătuse cu puțin înainte. În cele din urmă, ajunși pe o străduță liniștită, l-a urmat pe treptele din fața unei case de piatră cenușie, spre ușa care ducea la subsol. Ușa era deschisă. A intrat, a traversat un hol mic, până la o altă ușă, îndărătul căreia s-a pomenit față-n față cu Coalhouse, care ședea la o masă, cu brațele încrucișate la piept. În afara acestei mese, nu mai exista alt mobilier în încăpere. Coalhouse era înconjurat de câțiva tineri negri, care stăteau în picioare pe lângă el ca niște gărzi de corp; toți erau îmbrăcați întocmai ca el, la fel de îngrijiți și de bine puși la punct, în costume frumos călcate, cu gulere curate, cravate și ace de cravată. Fratele mai mic l-a recunoscut, printre ei, pe tânărul pe care l-a urmărit în acea seară precum și pe cel care-i ceruse de pomană cu o seară înainte. Ușa s-a închis în spatele lui. Ce dorești? l-a întrebat Coalhouse. Fratele mai mic era pregătit pentru această întrebare. Compusese în minte o declarație pasionată despre dreptate, civilizație și dreptul fiecărui om la o viață demnă. Dar nu și-a mai adus aminte nici un cuvânt din discursul elaborat. În schimb, a răspuns: Pot să confecționez bombe. Știu să arunc clădiri în aer.

Acesta a fost începutul carierei de proscris și de revoluționar a Fratelui mai mic. O bună bucată de vreme, familia a fost cruțată de cunoașterea hotărârii lui. Un singur fapt ar fi putut să-l lege pe Fratele mai mic de omul de culoare, și anume dispariția din depozitul fabricii Tatei a câtorva butoiașe cu praf de pușcă și a unor pachete de

chimicale de felurite sorturi. Furtul a fost raportat imediat la poliție și la fel de imediat dat uitării. Polițiștii erau prea ocupați cu cazul Coalhouse Walker. După câtva timp, Fratele mai mic a transportat materialele în subsolul apartamentului din Harlem. Și pe urmă s-a pus pe treabă și a confecționat trei bombe puternice. Și-a ras mustața blondă și s-a ras în cap. Și-a înnegrit fața și mâinile cu plută arsă, și-a conturat niște buze exagerate, și-a trântit un melon pe cap și a început să-și rotească ochii. Convingându-i de buna lui credință pe tinerii discipoli ai lui Coalhouse, cărora le-a trezit simțul ironiei, s-a dus împreună cu ei și a aruncat în aer Stația Municipală de Pompieri Nr. 2, confirmându-și astfel capacitatea în ochii tuturor și, în primul rând, în propriii săi ochi.

Noi am aflat despre această activitate clandestină dintr-o relatare scrisă chiar de mâna Fratelui mai mic. Pentru că a ținut un jurnal din ziua sosirii sale în Harlem și până în ziua morții lui în Mexic, peste puțin mai mult de-un an. Coalhouse Walker își militarizase doliul. Durerea pricinuită de pierderea lui Sarah și a vieții pe care ar fi putut-o avea împreună luase forma neîmblânzită a unei ceremonii de răzbunare în maniera vechilor războinici. Fratele mai mic avea impresia că ochii lui Coalhouse, cu ciudata lor expresie de hotărâre neabătută, priveau acum dincolo de ceea ce vedeau, către mormânt. Autoritatea lui asupra tinerilor discipoli loiali era absolută, probabil pentru că nu și-o impusese. Nici unul dintre tineri nu era mercenar. Erau cinci la număr, în afară de Fratele mai mic; cel mai vârstnic dintre ei avea douăzeci și ceva de ani, cel mai tânăr nu împlinise încă optsprezece.

Respectul pe care i-l purtau lui Coalhouse friza veneraţia. Locuiau împreună în subsolul casei de piatră cenuşie şi îşi câştigau existenţa lucrând peste zi ca funcţionari la bursă sau comisionari. Fratele mai mic, înainte de a pleca definitiv din New Rochelle, le-a sporit fondurile adăugând câteva plicuri cu salariul lui destul de substanţial primit de la fabrica de steaguri şi artificii. Contabilitatea fondurilor comune era cât se poate de scrupuloasă. Fiecare penny cheltuit era justificat. Tinerii copiau felul de a se îmbrăca al lui Coalhouse, astfel încât costumul îngrijit şi melonul negru, atent periat, deveniseră un soi de uniformă. Veneau şi ieşeau din casă ca nişte ostaşi care patrulau.

Noaptea, petreceau ceasuri întregi discutând situaţia lor şi la ce rezultate ar putea duce aceasta. Studiau reacţiile presei la isprăvile lor.

Coalhouse nu avea niciodată faţă de ei un comportament dur sau autocratic. Îşi trata acoliţii cu amabilitate şi nu făcea decât să le ceară părerea dacă un anumit lucru trebuia făcut sau nu. Purtarea lui era generată de marea durere care-l consuma. Mânia sa controlată acţiona asupra lor ca forţa unui magnet. Nu suporta muzică în subsolul lui. Nici un fel de instrument. Tinerii se supuneau disciplinei. Aduseseră paturi pliante şi organizaseră un soi de tabără militară. Găteau şi făcea curăţenie cu rândul. Şi erau încredinţaţi că or să moară spectaculos. Această credinţă făcea să se nască în ei o conştiinţă de sine dramatică şi exaltată. Fratele mai mic se integrase total în comunitatea lor. Era unul dintre ei. În fiecare dimineaţă se deştepta într-o stare de euforie.

În ambele atacuri organizate de Coalhouse se folosiseră automobile pe care tinerii le furaseră pentru el din Manhattan. După atac, mașinile fuseseră returnate în garajele lor, fără nici cea mai mică stricăciune, și dacă fenomenul dispariției și reapariției lor a fost raportat poliției newyorkeze, aceasta nu l-a asociat nici un moment cu întâmplările din Westchester. După bombardarea Stației Municipale de Pompieri, când fotografia lui Coalhouse a fost publicată pe prima pagină a tuturor ziarelor, acesta s-a așezat pe un scaun, cu un șervet pe umeri, și a îngăduit unui tânăr să-l radă în cap și să-i radă mustața. Schimbarea produsă în înfățișarea lui era uluitoare. Capul ras arăta masiv. Fratele mai mic a înțeles că, oricare ar fi fost justificarea ei practică, schimbarea constituia o pregătire rituală pentru bătălia finală. O zi sau două mai târziu, unul dintre membrii grupului a adus ziarele cu fotografia automobilului Model T scos din heleșteu. Această dovadă palpabilă a forței lui Coalhouse i-a determinat pe tineri să se simtă niște adevărați sfinți. Și când au mai aflat de fuga lui Conklin și s-au așezat să discute reacția pe care ar trebui să o aibă, erau atât de transfigurați, încât se considerau cu toții un Coalhouse colectiv. Dacă s-ar fi dus Coalhouse la depozitul acela de cărbuni și de gheață, Willie ar fi fost astăzi mort și îngropat. Ne-am ratat șansa, a comentat unul dintre ei. Ba nu, frate, i-a răspuns un altul, nouă ne prinde mai bine dacă e viu. Pentru că așa îl menține pe Coalhouse treaz în mințile oamenilor. Omul ăla e o pacoste. Acum o să facem ceva atât de teribil, încât nimeni din orașul ăsta n-o să se mai atingă de un om de culoare, de teamă să nu țină de Coalhouse.

33

Ah, ce vară a fost! În fiecare dimineaţă, Mama deschidea uşile de sticlă, apărate de perdele albe, ale camerei ei şi urmărea drumul soarelui deasupra mării. Pescăruşii ciuguleau spuma valurilor şi ţopăiau pe plajă. Pe măsură ce se înălţa, soarele absorbea umbrele din nisip, dând impresia că acel sol pisat în miliarde de particule s-ar fi dislocat şi s-ar fi aplatizat, şi până când îl auzea pe Tata mişcându-se în camera alăturată, cerul se albăstrea din belşug, plaja se albea şi cei dintâi scăldători apăreau pe ţărm ca să încerce marea cu degetul.

Luau micul dejun în hotel, la mese acoperite cu feţe de masă albe, scrobite. Serviciul era din argint masiv. Li se servea câte o jumătate de grepfrut, ouă moi, pâine prăjită, peşte la grătar, felii de şuncă, cârnăciori, o varietate de compoturi care se mâncau cu linguriţa, cafea şi ceai. Şi în acest timp, brizele furişate din ocean învolburau perdelele şi înrourau tavanele înalte cu o brumă de

sare. Băiatul nu avea astâmpăr şi-l vedeai când înăuntru, când afară. După primele câteva zile i-au îngăduit să se ridice mai repede de la masă, şi îl urmăreau cum cobora în fugă treptele late ale verandei cu pantofii în mână. Se cunoşteau din vedere şi se salutau cu câţiva dintre oaspeţii hotelului. Mai târziu aveau să intre în vorbă cu unii şi în felul acesta să-şi satisfacă curiozitatea stârnită de figura unuia sau de îmbrăcămintea altuia. Nu-i mâna nici un zor. Ştiau că arată stilaţi şi prosperi. Mama îşi cumpăra toalete frumoase de vară din prăvăliile de pe ţărm. Se îmbrăca în alb şi în galben, iar când se abandona după-amiezilor relaxate renunţa la pălărie şi purta doar o umbrelă de soare. Faţa îi era scăldată într-o lumină domoală, aurie.

Înotau după-amiaza, când aerul devenea static şi căldura apăsătoare. Costumul de baie al mamei era foarte decent, dar i-au trebuit câteva zile până să se simtă confortabil în el. Era negru, firește, cu o fustiţă şi pantalonaşi până dincolo de genunchi, şi purta pantofi de baie decoltaţi. Dar gambele îi erau goale şi gâtul la fel, până aproape de pieptar. Stăruise să stea la câteva sute de metri depărtare de ceilalţi scăldători. Se instalau sub o umbrelă mare a hotelului, cu numele acestuia imprimat în litere portocalii pe marginile festonate. Negresa şedea pe un scaun de paie la câţiva metri depărtare. Băiatul şi copilaşul negru studiau crabii micuţi care se îngropau în nisipul ud, lăsând dâre de spumă în urma lor. Tata purta un costum de baie întreg, cu dungi orizontale albe şi albastre, fără mâneci, un costum care-i prefăcea pulpele în cilindri. Când ieşea din apă cu costumul lipit de corp, Mama

găsea dezgustător faptul că-i ieșeau în relief contururile bărbăției. Tatei îi plăcea să înoate în larg. Zăcea pe spate, lăsându-se purtat de talazuri, scuipând apa ca o balenă. Apoi venea la țărm, tăind valurile, râzând, cu părul lipit de țeastă, cu apa picurându-i din barbă și cu costumul mulat obscen pe corp; Mama era străbătută de un momentan fior de dezgust, dar atât de evanescent, încât aproape că nici nu-și dădea seama de el. După baia în mare, se retrăgeau cu toții să se odihnească. Mama se simțea ușurată să-și scoată costumul, pe care-l înmuiase doar câteva clipe în spuma unui val, și își spăla cu buretele sarea de pe piele. Avea o carnație atât de albă, încât plaja ar fi fost periculoasă pentru ea. Chiar după ce ablu-țiunile o răcoreau, după ce se pudra și îmbrăca ceva lejer, tot mai simțea soarele în fibrele ei, răspândindu-i-se în sânge, aprinzându-i-l așa cum aprindea marea la ora prânzului, cu milioane de săgeți diamantine. Tata sta-bilise ca orele de după înot să fie și cele ale amorului. Dacă Mama i-ar fi îngăduit, ar fi fost gata să-și satisfacă poftele zilnic, în felul lui de a face dragoste, lipsit de con-siderație. Ea se supunea intruziunii cu un resentiment mut, nu placidă ca pe vremuri, ci cu o oarecare conștiință de sine, cu un soi de așteptare în epidermă, care îi era însă anihilată. S-a gândit mult la Tata în zilele acelea. Eveni-mentele care se petrecuseră după întoarcerea lui din Arctica și felul cum reacționase în fața lor îi zdrobiseră încrederea în el. Conflictul pe care îl avusese cu fratele ei îi răsuna încă în minte. Totuși, în unele momente, câteo-dată zile întregi, îl iubea ca și înainte — cu sentimentul cuviinței căsătoriei lor, a caracterului imuabil și inalterabil

al căsniciei ca legătură divină. Întotdeauna intuise că pe ei îi aşteaptă un viitor diferit, ca şi cum viaţa pe care o duceau în prezent era doar o perioadă preliminară — un viitor în care fabricantul de steaguri şi de artificii şi soţia sa se vor înălţa din existenţa lor respectabilă şi vor descoperi o viaţă genială. Nu ştia în ce ar putea consta aceasta şi niciodată nu ştiuse. Acum, însă, nu o mai aştepta. În timpul absenţei Tatei, când fusese nevoită să ia unele decizii cu privire la afacerea lui, întregul mister al potenţialelor sale activităţi se risipise şi, pentru prima oară, văzuse că era doar o chestiune măruntă care nu presupunea nici un dram de imaginaţie. Ştiind că nu o să rămână frumoasă şi graţioasă până la sfârşitul zilelor ei, ajunsese să fie conştientă de următorul lucru: dacă, pe vremuri, în perioada când îi făcea curte, Tata întruchipase în ochii ei infinitele posibilităţi ale iubirii, acum îmbătrânise şi devenise plicticos, sau poate îl abrutizaseră călătoriile şi munca lui, astfel încât nu făcea decât să-şi demonstreze, tot mai mult, limitele, faptul că atinsese aceste limite şi că nu va putea niciodată să le depăşească.

Şi totuşi, Mama se simţea fericită în Atlantic City. Aici, copilaşul lui Sarah putea fi ocrotit. Pentru prima oară de la moartea fetei, Mama se putea gândi la Sarah fără să plângă. Îi plăcea să fie văzută în public, ca, de pildă, în sufrageria hotelului, sau seara pe terasă, sau plimbându-se pe faleză, până la pavilioane, sau la debarcader, sau la prăvălii. Uneori închiriau o canapea pe rotile, pe care şedeau Mama şi Tata, unul lângă altul, şi pe care o împingea un hamal. Examinau, lenevos, ocupanţii celorlalte canapele pe rotile, care veneau din direcţia opusă,

sau aruncau priviri discrete celor care se întâmpla să treacă pe lângă ei. Canapelele erau confecționate din răchită, acoperită cu tende de pânză cu franjuri, care-i aminteau mamei de șaretele din copilăria ei. Canapeaua avea două roți laterale, mari, ca de bicicletă, și o roată mică în față, care oscila și scârțâia. Băiatul era înnebunit după canapelele astea. Ceea ce-i plăcea mai mult era faptul că puteau fi închiriate și fără un om care să le împingă, și atunci mâna el canapeaua pe care erau așezați tatăl și mama lui, direcționându-i după bunul lui plac, cu viteza pe care o dorea el, fără ca părinții să-i dea instrucțiuni speciale. Marile hoteluri se înșiruiau pe faleză, unul lângă celălalt, cu tendele colorate zbătându-se în briza mării, cu terasele imaculat zugrăvite, ocupate de balansoare și șezlonguri de răchită. Pe cupole fluturau flamuri nautice, iar noaptea șiruri de becuri incandescente trasau luminos contururile acoperișurilor.

Într-o seară, familia s-a oprit la un pavilion unde o formație de negri cânta cu înfocare o piesă de ragtime, Mama nu știa care anume, dar își amintea că răsunase și pe pianul de acasă, sub degetele fine ale domnului Coalhouse Walker. Zile întregi izbutise nu să uite tragedia, dar să se relaxeze, de parcă în stațiunea aceasta de la malul mării gândurile dureroase erau suflate de vânt de îndată ce încolțeau. Acum, însă, era aproape copleșită de muzică, și în mintea ei melodia se asocia și cu Fratele mai mic. Pe dată a inundat-o dragostea pentru fratele ei, un val de admirație pasionată. Își reproșa că-l neglijase. O imagine a reacțiilor lui impetuoase i-a săgetat mintea, o izbucnire de reproș și de dezgust. Era felul în care

o privise la cină, când Tata își curățase pistolul. A simțit că o cuprinde o ușoară amețeală și, uitându-se la luminile sclipitoare ale pavilionului unde cântau neîmblânziții muzicanți în uniforme roșu cu albastru, cu trompetele, cornetele, tubele și saxofoanele lor scânteietoare, a avut o clipă senzația că, sub fiecare dintre capelele lor militărești, vede fața solemnă a lui Coalhouse.

Începând din acea seară, bucuria sejurului la mare a Mamei s-a subțiat. În fiecare zi trebuia să se concentreze ca s-o poată gusta. Încerca, în mod deliberat, să-și impună seninătate. Era afectuoasă față de fiul ei, de soțul ei, de tatăl ei invalid, era afectuoasă cu negresa și mai ales cu frumosul și încă nebotezatul fiu al lui Sarah, care înflorea în mediul de aici și creștea văzând cu ochii. A început să ia în seamă atențiile cu care o înconjurau diferiți oaspeți ai hotelului. Atenții care rătăciseră șovăielnic pe la marginile conștiinței ei, așteptând o recunoaștere din parte-i. Ca să-și ocupe timpul, era pregătită acum să le materializeze. În hotel se găseau câțiva europeni destul de impresionanți. Unul dintre aceștia era un atașat militar german la ambasada lui, care purta monoclu și o saluta întotdeauna cu o discretă galanterie. Era un bărbat înalt, cu părul tuns scurt perie, așa cum obișnuiau ei, și venea la masă în uniforma lui albă de gală, cu lavalieră neagră. Făcea un adevărat spectacol din comandarea vinurilor, pe care apoi le refuza. În anturajul lui nu figura nici o femeie, ci doar trei sau patru bărbați, care arătau ceva mai puțin rafinați și al căror rang părea să fie inferior rangului său. Tata a informat-o că omul era căpitanul von Papen, și că era inginer. În

fiecare zi putea fi văzut străbătând plaja și desfășurând niște hărți, discutând cu aghiotanții lui și arătând cu degetul spre mare. De obicei, la acea oră, o mică navă traversa încet orizontul. Execută nu știu ce calcule inginerești, își dădea Tata cu părerea, zăcând pe nisip cu burta la soare. Nu văd de ce i-ar interesa pe nemți coasta South Jersey. Tata ignora privirea speculativă cu care căpitanul o cântărea pe soția lui. Dar pe Mama o amuza. De la prima ocheadă indiferentă cu care îi răspunsese căpitanului, Mama înțelesese că el îi transmitea cele mai lascive intenții, concentrate în imperativa lui privire monoclată. Și hotărâse să-l ignore.

Mai era și o pereche de francezi mai în vârstă cu care îi plăcea Mamei să schimbe plezanterii; o amuza că era nevoită să-și aducă aminte de franceza învățată la școală, și cei doi bătrânei îi lăudau accentul. Nu se arătau soarelui decât încotoșmănați în nesfârșite straturi de pânză și de voal, încununate de câte o panama. Din și mai mare prudență aduceau cu ei și umbrele de soare. Bărbatul, care era mai scund decât soția și destul de corpolent, avea pete de ficat pe față. Purta ochelari cu lentile groase, iar lobii urechilor erau enormi și atârnau. Ducea întotdeauna o plasă de fluturi și un borcan cu un dop mare de plută, iar ea căra un coș de picnic atât de greu, încât o cocoșa în mers. În fiecare dimineață se ținea după el, traversând cu greu dunele, și dispăreau amândoi în ceața îndepărtată, unde nu mai erau hoteluri, nici faleză, ci doar pescăruși și fluierari și ierburi înalte, acolo unde sălășluiau aripile tremurătoare după care jinduia el. Bătrânul era un profesor de istorie pensionar din Lyon.

Mama a încercat să trezească interesul Bunicului față de perechea de francezi, pornind de la faptul că aveau aceeași formație academică. Dar bătrânul nici n-a vrut să audă. Era prea cufundat în propria lui stare și prea irascibil ca să se poată angaja într-o relație socială civilizată. Se împotrivea tuturor distracțiilor pe care le născocea Mama pentru el — cu excepția uneia. O plimbare zilnică pe canapeaua cu rotile, unde putea să se lase purtat fără ca lumea să-l considere infirm. Dar își ținea bastonul pe genunchi și, ori de câte ori pietonii nu se mișcau destul de repede din fața lui, îl ridica și îi împungea pe trecători, femei și bărbați deopotrivă, care se întorceau și se zgâiau scandalizați la bătrânul care naviga nepăsător pe lângă ei.

Desigur, mai erau în hotel și alți oaspeți, neeuropeni: un agent de bursă din New York, cu o statură gigantică, o soție uriașă și trei copii imenși, care nu schimbau o vorbă în timp ce luau masa; câteva familii din Philadelphia, ușor de localizat din pricina accentului lor nazal. Mama se simțea însă atrasă, inevitabil, de străini. Aceștia nu erau în număr mare, dar păreau să radieze mai multă viață decât compatrioții ei. Cel mai fascinant dintre toți era un bărbat scund, sprinten, care purta pantaloni de călărie, o cămașă de mătase albă deschisă la gât și o șapcă turtită, din pânză albă, cu un bumb în creștet. Era o persoană înflăcărată, entuziastă, cu ochi vioi care se mișcau încoace și încolo, ca ai unui copil, speriat că s-ar putea să-i scape ceva. Purta în jurul gâtului un lanț de care era agățat un dreptunghi de sticlă înrămat în metal. Ridica frecvent dreptunghiul la ochi, de parcă ar fi vrut să compună o fotografie mintală a ceva ce-i captase atenția. Într-o

dimineață noroasă, pe terasa hotelului, s-a întâmplat să o încadreze în dreptunghiul lui pe Mama. Prins asupra faptului, s-a apropiat și și-a prezentat scuzele cu un accent marcat străin. S-a recomandat a fi Baronul Ashkenazy. Lucra în industria cinematografică și dreptunghiul de sticlă reprezenta o unealtă profesională de care nu se putea dispensa nici în vacanță. A râs fâstâcit și Mama a fost fermecată. Bărbatul avea un păr negru, lucios, și mâini mici și delicate. Data următoare când l-a mai văzut, sărea și țopăia pe plajă, la oarecare depărtare, jucându-se cu un copil la malul mării, alergând de colo-colo, culegând diverse lucruri din nisip, și ducându-și la ochi bizarul dreptunghi de sticlă. Cum avea soarele în spate, se profila doar ca o siluetă. Dar Mama i-a recunoscut pe dată, chiar de la depărtare, alura trepidantă și a zâmbit.

Baronul Ashkenazy a fost primul dintre oaspeții străini care s-a așezat la masa familiei. A venit însoțit de o fetiță frumoasă pe care a prezentat-o drept fiica lui. Copila era de o frumusețe uluitoare, și de aceeași vârstă cu băiatul lor. Mama a sperat pe dată că cei doi copii se vor împrieteni. Desigur că, la acea primă dată, n-au schimbat o vorbă și nici nu s-au uitat măcar unul la celălalt. Dar fetița era o făptură remarcabilă, cu ochi foarte negri, un păr negru și des ca al tatălui ei, și tenul măsliniu. Purta o rochiță fină din dantelă albă, cu un pieptar de satin, vag ondulat de sugestia îmbobocirii unor sâni. Tata nu-și putea lua ochii de la ea. În timpul mesei, fetița nu a scos o vorbă și nici un zâmbet. Dar explicația a venit curând, de fapt imediat după aperitive, când Baronul le-a comunicat, cu o voce scăzută, atingând mâna fetiței cu mâna

lui, că mama copilei murise cu câțiva ani înainte. Nu a specificat cauza morții. Și de atunci nu s-a mai recăsătorit. Un moment mai târziu, era din nou efervescent ca de obicei. Vorbea întruna cu accentul lui european, cu cuvinte impropriu folosite, de care-și dădea singur seama și râdea. Deborda de vitalitate. Era preocupat de propriile lui senzații și-i făcea plăcere să le discute: gustul vinului, sau felul în care flăcările lumânărilor se reflectau și se multiplicau în cristalele candelabrelor. Bucuria pe care i-o insufla totul din jur era contagioasă și, în scurt timp, chipul Mamei și al Tatei se luminaseră de un zâmbet constant. Uitaseră de ei înșiși. Era colosal de plăcut să vezi lumea așa cum o vedea baronul, adică vie, clipă de clipă. Își ridica mereu dreptunghiul de sticlă, încadrându-i în el pe Tata și pe Mama, ori pe cei doi copii, pe chelnerul care se îndrepta spre masă și, la celălalt capăt al sufrageriei, pe pianistul și violonistul care cântau pentru oaspeți pe o mică estradă ornată cu palmieri în ciubăre. În filme, explica el, vedem doar ceea ce știm că există. Viața strălucește pe ecranul întunecat, de parcă s-ar desprinde din întunecimea minții noastre. E un lucru mare. Oamenii vor să știe ce se întâmplă cu ei. Pentru câțiva bănuți, stau pe scaune și se uită la ei înșiși în plină mișcare, alergând, conducând automobile în viteză, luptând și, scuzați-mă, vă rog, sărutându-se. Acesta e un lucru extrem de important astăzi, în această țară, unde toată lumea e atât de nouă. Aici există o extraordinară nevoie de a înțelege. Baronul și-a înălțat paharul de vin. S-a uitat la lichid și l-a gustat. Desigur că ați văzut filmul *Prima lui greșeală*. Nu? Dar *Inocența unei fiice*? Nu? Nu vă jenați. Au

fost primele mele filme de scurt metraj, o singură bobină. Le-am făcut cu mai puțin de cinci sute de dolari și fiecare dintre ele a adus încasări de câte zece mii de dolari. Da, a continuat râzând, e adevărul adevărat. Tata tușise și se înroșise auzind specificarea sumelor. Înțelegându-i greșit încurcătura, Baronul a stăruit să-i explice că acesta era un profit respectabil, dar nu neobișnuit. Industria cinematografică e în plină înflorire și oricine poate face bani din ea, a continuat Baronul. În prezent, compania mea, în parteneriat cu compania Pathé, produce un lungmetraj de cincisprezece bobine! Fiecare bobină va fi prezentată o dată pe săptămână, timp de cincisprezece săptămâni, și spectatorii se vor înghesui în fiecare săptămână să vadă ce se mai întâmplă în continuare. Cu o privire malițioasă, a scos din buzunar o monedă strălucitoare și a aruncat-o în aer. A zburat aproape până în tavan. Toată lumea era numai ochi. Baronul a prins moneda și și-a trântit mâna peste ea, pe masă, cu un plesnet puternic. Apa a săltat în pahare. Și-a ridicat apoi mâna și a dat la iveală una din noile monede *buffalo nickel*[9]. Tata nu putea înțelege de ce făcea toate astea. După moneda asta mi-am botezat compania, a exclamat Baronul cu încântare: Buffalo Nickel Photoplay, Incorporated!

În timp ce Baronul turuia fără încetare, Mama s-a uitat peste masă la cei doi copii, așezați unul lângă celălalt. Ideea de a examina printr-un cadru de sticlă ceea ce

[9] Monedă americană de cinci cenți, în circulație între anii 1913-1937, având pe revers imaginea unui bizon (*buffalo*), și pe avers un indian american.

putea fi văzut cu ochiul liber o intriga. Totuşi, şi-a alcătuit în minte imaginea lor, ca şi cum i-ar fi privit prin absurdul dreptunghi. Fiul ei îşi pieptănase părul spre spate, pentru această ocazie, şi purta un guler mare, alb la costumul lui miniatural de bărbat, şi o cravată care-i flutura. Ochii lui albaştri, presăraţi cu luminiţe galbene şi verzi, se uitau la ea. Fetiţei frumoase de lângă el, cu rochia ei albă din dantelă şi satin, nu-i lipsea decât un voal. Îşi înălţase şi ea ochii şi i-a răspuns privirii Mamei cu o ostentaţie care friza sfidarea. Mama i-a văzut ca mirele şi mireasa dintr-o poză caracteristică în exerciţiile şcolare ale vremii: nunta lui Tom Degeţel.

34

Şi astfel s-au întâlnit cele două familii. Dimineaţă de dimineaţă, când soarele se răspândea peste mare, cei doi copii se căutau unul pe celălalt prin coridoarele vaste ale hotelului. Când dădeau buzna afară, aerul de mare le scălda plămânii şi nisipul plajei le răcorea tălpile picioarelor. Flamurile şi steguleţele fâlfâiau în vânt.

În fiecare dimineaţă, Tateh lucra la scenariul celui de-al cincisprezecelea episod cinematografic, dictând stenografei hotelului şi apoi revizuind paginile dactilografiate cu o zi înainte. Când era singur, reflecta asupra propriei sale temerităţi. Uneori, era străbătut de un tremur; zăcea singur în cameră, fumându-şi ţigările fără să folosească un ţigaret, dărâmat şi înfrânt asemenea vechiului Tateh. Dar noua existenţă îl umplea de elan. Întreaga lui personalitate suferise o răsturnare, devenise extravertit, un om energic, volubil, care înfrunta viitorul. Şi simţea că-şi merită pe deplin fericirea. Şi-o construise de unul

singur, fără nici un ajutor. Confecționase zeci de cărțulii cu poze mișcătoare pentru Franklin Novelty Company. Pe urmă proiectase o lanternă magică în care fâșii de hârtie imprimate cu siluetele lui se învârteau pe o roată. O suveică de lemn se mișca tot timpul înainte și înapoi în fața unei lămpi incandescente, ca la un război de țesut. Aparatul a fost achiziționat și distribuit prin comenzi poștale de Sears, Roebuck and Company, iar proprietarii companiei Franklin Novelty i-au oferit lui Tateh un parteneriat. Între timp, a descoperit că și alții executau desene animate ca ale lui, care erau însă proiectate pe filme de celuloid. Pornind de aici, a început să se intereseze de filme. Pentru că în filme nu mai era nevoie ca imaginile să fie desenate. Și-a vândut acțiunile și s-a implicat în industria cinematografică. Orice om care părea suficient de sigur pe sine putea obține sponsorizări. Companiile cinematografice din New York căutau cu disperare lungmetraje. Peste noapte se formau companii, se reformau, fuzionau, se dădeau în judecată, încercau să monopolizeze distribuția, copiau patentele diferitelor procese tehnice, pe scurt, ilustrau dezvoltarea anarhică, tumultuoasă, a unei noi industrii.

În America acelor vremuri existau numeroși imigranți europeni cu titluri nobiliare, majoritatea săraciți, sosiți aici cu ani în urmă în speranța de a-și căsători rangul aristocratic cu averea fiicelor unor *nouveaux riches*. Drept care și Tateh și-a inventat un titlu de baron. Îi facilita pătrunderea în lumea creștină. Și în loc să-și suprime accentul evreiesc pronunțat, nu a fost nevoie decât să-l învârtească pe limbă, împestrițându-l cu înfloriturі.

Şi-a vopsit părul şi barba în negrul lor originar. Devenise un om nou îndărătul unei camere de filmat. Fetiţa lui era îmbrăcată ca o prinţesă. Voia să-i purifice memoria de duhorile cămăruţelor cu chirie sordide şi de străzile împuţite ale imigranţilor. Năzuia să-i cumpere lumină şi soare şi briza curată a oceanului, pentru tot restul vieţii ei. Fetiţa se juca pe plajă cu un băieţaş bine-crescut şi atrăgător. Dormea în aşternuturi albe, mătăsoase, într-o cameră ce dădea spre nesfârşirea cerului.

Cei doi prieteni se îndreptau în fiecare dimineaţă spre părţile pustii ale plajei, unde dunele şi ierburile înalte le ascundeau priveliştea hotelului. Săpau tuneluri şi canale pentru apa mării, construiau ziduri şi bastioane şi edificii cu trepte. Ridicau oraşe întregi, creau râuri şi canale. Soarele se înălţa peste spinările lor încovoiate în timp ce scobeau nisipul ud. La ora prânzului, se răcoreau în mare, apoi se îndreptau în goană spre hotel. După-amiaza se jucau în raza umbrelelor de pe plajă, adunând din nisip beţigaşe şi scoici, plimbându-se încet cu copilaşul negru, stropindu-se şi împroşcându-se în valurile refluxului. Mai târziu, adulţii se retrăgeau în hotel şi îi lăsau singuri. Când primele umbre albăstrii se prelingeau pe nisip, cei doi urmăreau linia apei până dincolo de dune, unde se pregăteau pentru cea mai mare şi mai serioasă plăcere a lor, jocul de-a îngropatul. Întâi, băiatul săpa cu braţul în nisipul ud, făcând o groapă pentru ea. Fetiţa se culca pe spate în groapă. După care el se aşeza la picioarele ei şi, încetul cu încetul, o acoperea cu nisip: labele picioarelor, gambele, pântecul, sânii înmuguriţi, umerii şi braţele. Folosea nisip umed şi-l modela într-o proiecţie exagerată

a formelor ei. Picioarele îi erau lungite, genunchii bulbucați, pulpele deveneau dune, iar pe piept îi construia două mari cupole cu sfârcuri. În timp ce o sculpta, ochii ei negri nu-l părăseau o clipă. Pe urmă îi ridica ușor capul și înălța o pernă de nisip sub el. După care îi lăsa capul jos și-i încununa fruntea cu falduri de nisip care i se scurgeau până pe umeri.

De îndată ce elaborata statuie era terminată, fetița începea să o sfărâme, mișcându-și ușor mâinile și împingându-și degetele picioarelor. Crustele se surpau. Ridica întâi un genunchi, pe urmă pe celălalt, apoi izbucnea toată la suprafață și alerga la apă să-și spele pojghițele de nisip care i se lipiseră de spate și de dosul pulpelor. Băiatul venea după ea. Se îmbăiau în mare. Se țineau de mână, se ghemuiau pe vine și lăsau valurile să-i încalece și să salte peste ei. După care se întorceau pe plajă, pentru că acum era rândul lui să fie îngropat. Construia și ea același coșciug elaborat. Îi dilata picioarele, gambele. Mica protuberanță care se ivea din costumul lui de baie era reprodusă cu o cupă de nisip. Îi prelucra pieptul îngust, îi amplifica umerii și-i împodobea capul cu aceeași tiară din falduri de nisip pe care o proiectase el pentru ea. Când opera era terminată, băiatul o năruia încet, crăpând-o cu grijă, ca pe o cochilie, și țâșnind din ea ca să fugă în apă.

Seara, uneori, părinții îi luau cu ei la divertismentele de pe faleză. Ascultau concertul de fanfară sau asistau la spectacolele de stradă. Au văzut *Ocolul pământului în 80 de zile*. Norii pluteau peste scenă. Au văzut și *Doctor Jekyll și Mr Hyde*. Dar plăcerea cea mai incitantă le-o provocau

niște atracții pe care adulții nici n-ar fi visat să le recomande: spectacolele cu monștri și ciudățenii, galeriile cu automate sau renumitele *tableaux vivants*. Erau prea șmecheri ca să-și facă cunoscute preferințele. De aceea, după câteva plimbări, cu părinții, prin centru, care nu s-au dovedit cine știe ce formidabile, i-au convins pe adulți că sunt capabili să se descurce și singuri. Înarmați cu câte cincizeci de cenți, au pornit-o pe înserate, pe trotuarele de lemn. S-au oprit în fața luminilor cutiei de sticlă a ghicitorului mecanic. Au vârât câte o monedă de un cent în deschizătură. Figura cu turban și-a deschis, cu un clămpănit, gura, dând la iveală un șir de dinți strălucitori, și-a întors capul în dreapta și-n stânga, și-a ridicat mâna cu o mișcare sacadată; a ieșit afară un bilețel și întregul aparat a încremenit subit, peste zâmbetul profetului. Eu sunt marele El-Ea, scria pe bilet. Pe urmă au introdus monede în mașina cu gheară, dirijându-i brațul, pe calea unor roți, ca să înșface comorile la care râvneau și să le facă să cadă în tăviță. În felul acesta s-au procopsit cu un colier de scoici, o oglinjoară din metal lustruit, și o pisicuță de sticlă. S-au dus să vadă și monștrii. S-au strecurat în tăcere printre tarabele unde erau expuse Femeia cu Barbă, Surorile Siameze, Omul-Fiară din Borneo, Uriașul din Cardiff, Omul-Aligator, Femeia de 300 de kilograme. Namila aceasta cât un hipopotam a tresărit pe scaun și a vibrat când cei doi copii au apărut în fața ei. S-a lăsat cuprinsă de o emoție ireprimabilă, s-a ridicat pe picioarele ei micuțe. S-a deplasat spre ei, ca un munte. Vastele grădini ale cărnurilor ei s-au închis și s-au deschis când și-a desfăcut brațele în oscilațiile

sentimentelor. Copiii au trecut mai departe. Îndărătul fiecărei îngrădituri, ochii normali și iscoditori ai creaturilor monstruoase le urmăreau odiseea. De la Urias au cumpărat un inel care lui îi venea pe deget iar lor pe încheietura mâinii, ca brățară; de la Surorile Siameze au luat o fotografie semnată. După care au ieșit în fugă.

Dorința fiecăruia dintre ei de a se găsi în prezența celuilalt era neclintită. Constatarea îi amuza pe adulți. Copiii erau inseparabili întreaga zi, până la ora culcării, când se duceau, fără să crâcnească, fiecare în camera sa. Dormeau un somn adânc. Dimineața se căutau din nou. El nu se gândea la ea ca la o fată frumoasă. Ea nu se gândea la el ca la un băiat atrăgător. Erau foarte sensibili, fiecare la prezența celuilalt, profilați într-un soi de emoție difuză, ca o radiație electrică sau ca un nimb de lumină, dar nu se atingeau decât întâmplător și foarte prozaic. Ceea ce îi lega era o recunoaștere deplină pe care o trăiau, în simțire și în gând, dar nevoia fiecăruia de prezența celuilalt nu era atât de distinctă și de clar conturată ca să poată include și admirația față de frumusețea celuilalt. Erau într-adevăr frumoși, el blond, în postura lui meditativă, ea mai micuță, brună, mlădioasă, cu ochi negri scânteietori și un fel de a fi aproape milităresc. Când alergau, părul le flutura, dezgolindu-le frunțile înalte. Ea avea picioare mici și mâini arămii, delicate. Urmele pe care le lăsa în nisip erau cele ale cuiva care aleargă pe străzi sau se cațără pe scări întunecoase; urmele ei vădeau fuga de spaimele străzilor mizere, de teribilul zăngănit al cenușarelor. Își ușurase măruntaiele în latrine de lemn, în curte, în dosul caselor cu camere de închiriat. Cozile

şobolanilor îi încercuiseră gleznele. Ştia cum se coase la maşină, văzuse câinii împerechindu-se, curve conducându-şi clienţii în holurile clădirilor, beţivi urinând printre spiţele de lemn ale roţilor căruţelor. El nu fusese niciodată lipsit de mâncare. Nu se zgribulise niciodată noaptea de frig. El alerga cu elanul spiritului. Alerga către ceva. Nu era împiedicat de temeri şi nu ştia că există pe lume făpturi împovărate de frică. El vedea prin lucruri, surprindea culorile pe care le degajau oamenii, şi nu era niciodată mirat de o coincidenţă. În ochii lui se rotea o planetă albastru cu verde.

Într-o zi, în timp ce se jucau, soarele s-a încruntat brusc şi dinspre mare s-a pornit un vânt puternic. Fiori reci le-au străbătut spinarea. S-au ridicat în picioare şi au văzut nori pântecoşi obturând cerul deasupra oceanului. Au dat să se întoarcă la hotel, dar a izbucnit ploaia. Stropi grei crestau mici cratere în nisip şi lăsau dâre în sarea lipită de umerii lor. Turna cu găleata în părul şi pe capetele lor. S-au adăpostit sub promenada de lemn, la o distanţă de jumătate de kilometru de hotel. S-au cinchit în nisipul rece, au ascultat răpăitul ploii pe lemnul de deasupra şi au urmărit pârâiaşele care se scurgeau printre scânduri. Sub trotuarul de lemn se adunaseră tot felul de gunoaie. Sticlă spartă, capete putrede de peşti cu ochi holbaţi, rămăşiţe de crabi, cuie ruginite, aşchii de scândură, lemne aduse de valuri, stele de mare pietrificate, petice de nisip îmbibate de petrol, cârpe mânjite de sânge închegat. Din grota lor, se uitau la mare. Se dezlănţuise furtuna şi pe cer strălucea o lumină stranie, verde. Fulgerele spintecau bolta, crăpând-o ca pe o cochilie de

scoică. Vijelia pedepsea oceanul, îl turtea, îl intimida. Valurile se astâmpăraseră, vălurelele buimace încreţeau faţa apei, fără să se spargă la ţărm, fără să se reverse pe plajă. Lumina ciudată devenea tot mai intensă; cerul se îngălbenise. Tunetele bubuiau de parcă talazurile mării se mutaseră în cer, iar vântul alunga ploaia pe plajă, o mâna să biciuiască nisipul, să şiroiască pe trotuarele de lemn. Prin vânt, prin ploaie, prin lumina de aur răzbeau două siluete, înaintând cu capetele plecate în piept, ferindu-şi ochii cu braţul. Se întorceau mereu cu spatele la vânt, scrutau plaja în sus şi-n jos, îşi duceau cupa mâinilor la gură ca să strige. Dar nu se puteau face auziţi. Copiii le priveau fără să se urnească din loc. Erau Mama şi Tateh. Înfruntau urgia. Se poticneau în nisipul ud. Se răsuceau şi vântul le lipea veşmintele de piept şi de picioare. Se întorceau şi vântul le lipea veşmintele de spate. Se fereau de ţărm şi se îndreptau spre pavajul de lemn. Părul negru al lui Tateh, turtit pe frunte, strălucea de stropi luminoşi. Părul Mamei se desfăcuse şi i se revărsa în şuviţe ude pe faţă şi pe umeri. Strigau. Strigau. Alergau, îşi încetineau mersul, căutau copiii. Erau disperaţi. Copiii au ieşit în ploaie, alergând. Când i-a văzut, Mama a căzut în genunchi. Într-o clipită, toţi patru se îngrămădeau, strângându-se în braţe, dojenind, râzând. Mama râdea şi plângea în acelaşi timp, cu ploaia scăldându-i faţa. Unde eraţi? îi întreba. Unde eraţi? Nu ne-aţi auzit cum vă strigam? Tateh şi-a ridicat fetiţa în braţe. *Gottzudanken*, murmura Baronul. *Gottzudanken*[10]. S-au întors pe plajă,

[10] Slavă Domnului (idiş).

muiați de ploaie și de lumină, fericiți, înghesuiți unii în alții, uzi leoarcă. Tateh nu s-a putut împiedica să observe cum se mulaseră pe corpul Mamei rochia albă și lenjeria de dedesubt, astfel încât se străvedeau petice de carne. Arăta atât de tânără cu părul despletit pe umeri. Fusta i se lipea de gambe și mereu se apleca să o desfacă, dar vântul i-o plesnea din nou. Când descoperiseră lipsa copiilor, amândoi o porniseră pe plajă, în goană, iar ea își scosese pantofii din picioare și se rezemase de brațul lui. Acum înconjura ambii copii cu brațele. Tateh recunoștea în formele ei mulate de umezeală femeia amplă, salvată din apele mării, din pictura lui Winslow Homer. Cine nu și-ar risca viața pentru o asemenea femeie? Dar ea arăta acum cu degetul spre orizont: o dungă de cer albastru se deschisese peste ocean. Brusc, Tateh le-a luat-o înainte și a făcut o tumbă. A făcut roata. A stat în mâini pe nisip, și a înaintat cu capul în jos. Copiii se prăpădeau de râs.

Pe parcursul incidentului de mai sus, Tata a dormit. Noaptea avea insomnii și se obișnuise să tragă câte un pui de somn după-amiaza. Era neliniștit. Citise în ziare despre intenția din ce în ce mai clară a Congresului de a fixa un impozit național pe venit. Era prima prevestire că se apropie sfârșitul verii. Dădea telefoane frecvente managerului fabricii lui din New Rochelle. Acasă totul era calm. Nu se mai auzise nimic în legătură cu criminalul negru. Afacerile mergeau ca de obicei, cel puțin așa rezulta din copiile comenzilor care i se expediau zilnic. Și totuși nimic nu-i tihnea. Plaja începuse să-l plictisească și nu-i mai plăceau băile în ocean. Serile, înainte de culcare, făcea un tur prin sala de jocuri și se lansa într-o

partidă de biliard. Cum ar fi putut să-şi reia viaţa de toate zilele dacă rămâneau blocaţi în Atlantic City? Uneori, când se scula dimineaţa, avea impresia că timpul şi evenimentele trecuseră pe lângă el şi-l lăsaseră mai vulnerabil ca oricând. Noul lor prieten, Baronul, era o distracţie trecătoare. Mama îl găsea fermecător, dar el nu-l simpatiza în mod special şi nici nu se bucura de simpatie din partea lui. Tata ar fi dorit să-şi facă bagajele şi să plece, dar îl împiedica faptul că locul acela îi inspira Mamei atâta siguranţă. Ea credea că aici poate aştepta în linişte ca tragedia lui Coalhouse să ajungă la un sfârşit şi spera că o vor putea depăşi. Tata ştia însă că era o iluzie vană. Spre consternarea şefului de sală, Mama adusese copilaşul negru la masa lor din sufragerie. Tata se uita la micuţ cu o severă frustrare. În dimineaţa de după furtună, la micul dejun, când a deschis ziarul, a dat peste o fotografie a tatălui copilului. Banda lui Coalhouse intrase prin efracţie în cel mai celebru depozit de opere de artă din oraş: biblioteca lui Pierpont Morgan, de pe Strada 36. Infractorii se baricadaseră înăuntru şi şantajau autorităţile că dacă nu negociază cu ei, tezaurele lui Morgan riscă să fie aruncate în aer. Lansaseră o grenadă în stradă, pentru a demonstra capacitatea armamentului lor. Tata a mototolit ziarul în mâini. O oră mai târziu, a fost anunţat că este căutat la telefon de la biroul Procurorului Districtual din Manhattan. În acea după-amiază s-a urcat în trenul de New York, însoţit de îngrijoratele urări de bine ale mamei.

35

Chiar şi pentru cel care ar fi urmărit cazul de la bun început, strategia de răzbunare adoptată de Coalhouse ar fi apărut ca o dovadă finală a demenţei lui. Cum altfel un laş, un prăpădit ca Willie Conklin, un fătarnic atât de comun încât semăna cu toţi semenii săi, ar fi putut deveni, în mintea lui Coalhouse, Pierpont Morgan, cel mai important specimen al timpului său? După cei opt oameni omorâţi de mâna lui Coalhouse, după uciderea cailor şi dărâmarea clădirilor, după ce într-o întreagă suburbie reverberau încă ecourile spaimelor, aroganţa lui Coalhouse tot nu cunoştea margini. Sau nedreptatea, odată suferită, e o oglindă a universului, cu legi ale logicii şi principii ale raţiunii contrare celor ale civilizaţiei?

Ştim din jurnalul ţinut de Fratele mai mic că planul iniţial consta în a-l face pe Morgan prizonier în propria sa locuinţă. Membrii bandei îşi dădeau seama că Willie Conklin, ascuns într-un cartier irlandez, era la fel de greu

de detectat ca și Coalhouse în Harlem, așa încât trebuia găsit un mijloc care să-l scoată la suprafață. Prin urmare, era nevoie de un ostatic. După două nopți de deliberări, au ajuns la concluzia că cel mai potrivit candidat ar fi Pierpont Morgan. În mintea lui Coalhouse, acesta reprezenta puterea lumii albilor într-o măsură mult mai mare decât un primar sau un guvernator. Ani de zile îi apăruse mutra, cu joben și trabuc în gură, în felurite caricaturi și benzi desenate, ca o întruchipare a puterii. Marele fief al New Yorkului ar fi putut plăti, ca răscumpărare pentru al său Morgan, o armată de comandanți de pompieri și o flotă de automobile Model T.

Dar Coalhouse încredințase misiunea recunoașterii locuinței lui Morgan unor tineri care nu prea erau familiarizați cu orașul de dincolo de Strada 100 și, cu atât mai puțin, cu modul de viață al bogătașilor. Când au ajuns la edificiile Morgan, primul dintre ele o casă de piatră cenușie și al doilea un palat din marmură albă, au fost convinși că palatul este reședința nababului. Fratele mai mic și-ar fi dat pe loc seama de eroare. Dar el era însărcinat cu aprovizionarea cu muniții, stătea în spatele unui camion acoperit, încărcat cu explozive și rezerve. Nu putea decât să audă atacul. Camionul a fost parcat cu spatele în poarta bibliotecii și lui i s-a dat doar semnalul de descărcare. Când în cele din urmă a ridicat prelata care acoperea camionul și a aruncat o privire, a strigat imediat că nu era clădirea cea bună. Dar în momentul acela nu mai exista cale de întoarcere. Un paznic zăcea mort pe trotuar și de pretutindeni se auzeau fluierele poliției. Zgomotul împușcăturilor alertase întreaga vecinătate.

Conspiratorii au descărcat camionul, au ferecat uşile masive de metal, şi şi-au ocupat poziţiile în bibliotecă. Apoi Coalhouse a efectuat o inspecţie rapidă a locului. Nimic nu-i pierdut, şi-a asigurat el oamenii. Am vrut să punem mâna pe individ şi îl avem, din moment ce am pus mâna pe proprietatea lui.

Întâmplător, Pierpont Morgan nici nu se afla măcar în New York. Se găsea de două zile pe mare, îmbarcat pe *S.S. Carmania*, cu destinaţia Roma. Urma să facă apoi un pelerinaj în Egipt. Coalhouse nu cunoscuse nici acest lucru. Aşa încât întreaga misiune, prost organizată şi greşit sincronizată, părea să se fi bucurat de un soi de graţie specială.

Aproape simultan, adjuncţii Companiei J.P. Morgan au fost informaţi asupra situaţiei. Au trimis cablograme pe *Carmania* pentru a cere instrucţiuni şefului. Din cine ştie ce pricină, posibil din cauza unei defecţiuni a sistemului telegrafic de la bord, nu au putut afla dacă mesajul lor a fost receptat. Neputând primi dispoziţii de la Morgan, poliţia nu a făcut altceva decât să înconjoare întreaga zonă, de la Strada 36 la Strada 37, de la Madison Avenue la Park Avenue. Traficul a fost deviat şi poliţişti călare galopau de colo-colo pentru a menţine mulţimea de curioşi dincolo de baricade. Zgomotele oraşului, ale circulaţiei, claxoanele, păreau izolate, stăvilite de tăcerea din zona supravegheată. Miile de cetăţeni care se adunaseră erau tăcuţi, aşa cum sunt oamenii foarte preocupaţi. Când s-a lăsat întunericul, edificiul a fost iluminat cu reflectoare alimentate de generatoare portabile. Privitorii simţeau sub tălpi bâzâitul generatoarelor, ca huruitul unui

cutremur. Poliția era răspândită pretutindeni: în dube, pe jos, călare, dar polițiștii păreau a se mărgini să fie spectatori, în aceeași măsură ca și curioșii pe care-i stăvileau.

Grenada care fusese aruncată, după avertismentul strigat de Fratele mai mic, găurise trotuarul și lăsase un crater enorm în stradă, în fața porților Bibliotecii. În fundul craterului, un canal de scurgere gâlgâia ca un izvor de apă minerală. În susul și în josul străzii se spărseseră geamurile. Suflul exploziei avariase în special o casă de piatră cenușie, o reședință particulară de peste drum de Bibliotecă. Proprietarii fugiseră din clădire, și le îngăduiseră polițiștilor să-și stabilească la parter cartierul general. Așa încât poliția descoperise că poate urca și coborî în voie, cu neobrăzare, treptele clădirii, și să se miște după plac pe acea parte din Strada 36, dacă avea prudența să nu pășească dincolo de bordură. Reședința colcăia de polițiști. Funcționarii superiori ai Departamentului și ai altor autorități orășenești, apoi, treptat, pe măsură ce natura confruntării a devenit mai clară, o autoritate după alta au început să-și paseze responsabilitatea, apelând la foruri și mai înalte. Până la urmă, cu locotenenți și căpitani de la diverse secții de poliție, cu inspectori și cu comisarul de poliție, Rhinelander Waldo, toți prezenți, controlul întregii operațiuni a căzut pe umerii procurorului districtual al orașului New York, Charles S. Whitman. Whitman dobândise o considerabilă faimă pentru că anchetase un locotenent de poliție corupt pe nume Becker, și obținuse condamnarea acestuia la moarte deoarece aranjase cu patru gangsteri — Gyp the Blood, Dago Frank, Whitey Lewis și Lefty Louie — să ucidă un bine

cunoscut cartofor numit Herman Rosenthal. Acest caz răsunător a făcut din Whitman un candidat firesc la postul de guvernator al New Yorkului. Circulau chiar zvonuri că s-ar putea să candideze la președinție. Fusese pe punctul de a pleca din New York, cu soția, pentru o vacanță la Newport, la vila de vară, cu patruzeci de camere, a doamnei Stuyvesant Fish. Recent fusese introdus în înalta societate de către doamna O.H.P. Belmont. Prețuia toate aceste relații, totuși n-a putut rezista tentației de a prelua cazul din Strada 36 atunci când a aflat despre ce e vorba. Și-a spus că ține de datoria lui de viitor președinte. Îi plăcea să fie fotografiat la locul acțiunii. Îndată ce a sosit acolo, toată lumea s-a supus, cu respect, rationamentelor lui, chiar și unul dintre inamicii săi, colericul primar William J. Gaynor. Whitman a considerat acest lucru drept o semnificativă recunoaștere a realităților politice. Și-a consultat ceasul și a hotărât că are câteva minute la dispoziție pentru a soluționa problema cioroiului nebun.

Whitman a cerut firmei de arhitecți Charles McKim and Stanford White planul Bibliotecii. După ce l-a studiat, a trimis în recunoaștere un singur om, un ins atletic care urma să se urce pe acoperișul Bibliotecii și să se uite prin luminatorul din cupolă, care dădea în holul central și în Camera de Est, pentru a ști precis câți negri se baricadaseră în clădire. S-a găsit un om dispus să execute acțiunea de patrulare, și a pătruns în grădina care despărțea Biblioteca de reședința Morgan. Whitman și ceilalți ofițeri așteptau în cartierul general improvizat. Dar de îndată ce ofițerul a intrat în grădină, cerul a explodat de

lumină, după care au urmat un bubuit și un strigăt de moarte. Whitman a pălit. Au minat terenul, a spus. A intrat un ofițer. După toate probabilitățile, omul de recunoaștere din grădină era mort, spre norocul lui, pentru că nimeni nu l-ar fi putut scoate de acolo. Ofițerii erau consternați. Se uitau la Whitman. Acesta își dădea acum seama că nu forța numerică a bandei lui Coalhouse era elementul cel mai important. Totuși a convocat presa și a informat-o că banda numără vreo doisprezece, sau poate chiar douăzeci de oameni.

36

În orele următoare, procurorul districtual Whitman a cerut părerea câtorva consultanți. Colonelul care comanda miliția newyorkeză din Manhattan a propus o acțiune militară de amploare. Propunere care l-a alarmat teribil pe unul dintre custozii muzeului Morgan, un tip înalt și nervos cu pince-nez, care-și ținea tot timpul mâinile împreunate la piept, de parc-ar fi fost o divă de la Metropolitan. Omul a început să tremure: Sunteți conștienți de valoarea achizițiilor domnului Morgan? Avem în Bibliotecă patru Shakespeare in-folio! Avem o Biblie Gutenberg pe vellum! Avem câteva sute de incunabule și o scrisoare pe cinci pagini a lui George Washington! Colonelul și-a clătinat degetul în aer. Dacă nu-l punem cu botul pe labe pe ticălosul ăla, dacă nu pătrundem în Bibliotecă și nu-i retezăm boașele, toți negrii din țară or să ne sară la beregată. Și atunci ce-ai să te mai faci cu Bibliile dumitale? Whitman se învârtea prin încăpere. Un

inginer din oraș și-a dat cu părerea că, dacă s-ar putea repara canalul de scurgere spart, ar exista posibilitatea săpării unui tunel care să ducă în subsolul Bibliotecii. Și de cât timp ar fi nevoie? a întrebat Whitman. De două zile, a răspuns inginerul. Altcineva s-a gândit la gaz toxic. Asta l-ar scoate afară, a comentat Whitman. Dar, desigur, ar muri și toți locatarii din East Side. Începea să se simtă iritat. Biblioteca era clădită din blocuri de marmură perfect suprapuse. Nu puteai vârî nici lama unui cuțit între blocuri. Întregul loc fusese înconjurat cu sârmă pentru a fi dinamitat și de la fiecare fereastră pândea câte o pereche de ochi de negru.

Whitman a avut ideea sănătoasă de a cere și părerea ofițerilor de poliție din încăpere. Un sergent bătrân, cu un lung stagiu de patrulare pe străzi, un veteran al cartierelor rău famate și al cuiburilor de vicii, a răspuns: Domnule, lucrul crucial ar fi să angajați o conversație cu Coalhouse Walker ăsta. Vorbirea îl domolește pe un nebun înarmat de teapa ăstuia. Faceți-l să vorbească și țineți-l de vorbă, și atunci o să reușiți să întredeschideți o ușă. Whitman, care nu era lipsit de curaj, a pus mâna pe un megafon, a ieșit în stradă și i-a strigat lui Coalhouse că dorește să discute cu el. Și-a fluturat pălăria de paie. Dacă e vreo problemă, a continuat el, o putem soluționa împreună. A repetat de câteva ori acest anunț sentimental. După care, o ferestruică de lângă ușa de intrare s-a deschis pentru un moment, și un obiect cilindric a zburat în stradă. Whitman s-a ferit și s-a dat înapoi, iar oamenii aflați în casa din spatele lui s-au trântit la pământ. Dar spre surprinderea tuturor nu a urmat nici o explozie.

Whitman s-a retras în casă și numai după câteva minute cineva care a folosit un binoclu a deslușit o cană de argint cu un capac. Un ofițer s-a repezit în stradă, a înșfăcat ceva și a venit în goană înapoi pe scări. Obiectul, acum ciobit, era o cană de bere medievală, din argint, ornată cu o scenă de vânătoare în relief. Custodele a cerut să o vadă și a declarat că e un obiect din secolul al șaptesprezecelea și îi aparținuse lui Frederic, Electorul de Saxonia. Mă bucur să aud așa ceva, a rostit Whitman. După aceea, custodele a ridicat capacul și a găsit înăuntru un petic de hârtie pe care era scris un număr de telefon. Omul și-a recunoscut propriul său număr.

Procurorul districtual în persoană a ridicat receptorul. S-a așezat pe marginea unei mese, ținând receptorul în mâna stângă și aparatul în dreapta. Alo, domnule Walker, a început cordial. Aici e procurorul districtual Whitman. A fost frapat de tonul calm, pragmatic, al negrului. Cerințele mele au rămas aceleași, a răspuns vocea la telefon. Doresc să-mi fie restituit automobilul exact în condițiile în care era când mi-a fost blocat drumul. Pe Sarah a mea nu mi-o mai puteți aduce înapoi, dar în schimbul vieții ei vreau viața comandantului de pompieri Conklin. Coalhouse, a replicat Whitman, știi bine că eu, în calitate de magistrat, n-aș putea niciodată să las în mâinile tale, ca să-l judeci tu în afara legii, pe un om care nu a trecut printr-un proces legal. Mă găsesc într-o situație foarte neplăcută. Tot ce-ți pot promite este să investighez cazul și să văd ce pedepse i se aplică, dacă i se aplică vreuna. Dar nu pot face nimic pentru tine atâta timp cât nu ieși de acolo. Coalhouse părea să nu fi auzit cuvintele

procurorului. Îți dau douăzeci și patru de ore, a ripostat el, după care voi arunca în aer clădirea asta cu tot ce se găsește în ea. Și a închis telefonul. Alo! a strigat Whitman. Alo! I-a cerut operatoarei să formeze din nou numărul. Nici un răspuns.

Ulterior, Whitman i-a trimis o telegramă doamnei Stuyvesant Fish în Newport. Spera că citise ziarele și era la curent cu acțiunile sale. Ochii lui, care deveneau ușor proeminenți când se găsea în exercițiul funcțiunii, erau acum de-a dreptul bulbucați. Fața îi era congestionată. Și-a scos sacoul și și-a descheiat vesta. A cerut unuia dintre gardieni să-i găsească niște whisky. Știa că Emma Goldman, anarhista roșie, se afla în New York. A dat ordin să fie arestată. Pe urmă a privit pe fereastra reședinței. Era o zi înnorată și nefiresc de întunecată, cu un aer închis și o burniță care făcea străzile să lucească. Luminile orașului se aprinseseră. Palatul alb, masiv, în stil grecesc, de peste drum sclipea în ploaie. Avea o înfățișare foarte pașnică. Abia în momentul ăsta și-a dat seama Whitman că deferența manifestată de comisarul Rhinelander Waldo și de ceilalți membri ai Departamentului de Poliție l-au împins în capcana unei situații politice primejdioase. Pe de o parte avea datoria să apere interesele lui Morgan, ale cărui comitete puritane reformiste, alcătuite din republicani protestanți, finanțaseră investigațiile lui cu privire la corupția Departamentului de Poliție Democrat-Catolic. Pe de altă parte, trebuia să-și mențină reputația de procuror districtual dur, care știa cum să trateze păturile criminale. Și pentru salvarea acestei reputații trebuia să-l doboare de urgență pe omul de culoare.

l s-a adus un pahar de whisky. Numai atât cât să-mi calmez nervii, și-a spus în sinea lui.

În timpul acesta, polițiștii băteau la ușa Emmei Goldman, pe Strada 13 West. Goldman nu a fost surprinsă. Avea în permanență o mică valiză gata pregătită, în care se găseau un schimb de haine și o carte de citit. De la asasinarea președintelui McKinley încoace, era automat acuzată de instigarea prin vorbe sau fapte a tuturor actelor de violență, a grevelor sau a răzmeriților care aveau loc în America. Devenise o obsesie națională a reprezentanților legii să o asocieze pe Goldman cu fiecare caz, pur și simplu din principiu, fie că o socoteau vinovată sau nu. Așadar, și-a pus pălăria pe cap, și-a luat valijoara și s-a îndreptat spre ușă. A urcat în duba poliției, lângă un gardian. N-ai să mă crezi, i-a spus acestuia, dar aștept cu nerăbdare un răgaz în închisoare. E singurul loc unde mă mai pot odihni și eu.

Firește, Goldman nu știa că unul dintre membrii bandei lui Coalhouse era tânărul pe care îl compătimise ca pe un îndrăgostit burghez, amorezul unei târfe abjecte. În fața biroului sergentului de la cartierul general al poliției de pe Centre Street, a făcut o declarație reporterilor, în timp ce era arestată pentru conspirație: Îmi pare rău de moartea pompierilor din Westchester. Aș fi preferat să nu fi fost uciși. Dar, din câte înțeleg, negrul a fost împins la asemenea acțiune de moartea crudă a logodnicei sale, o tânără absolut nevinovată. În calitatea mea de anarhistă, aplaud faptul că și-a însușit proprietatea Morgan. Și domnul Morgan și-a însușit la rândul său destule alte proprietăți. La această declarație, reporterii au început s-o

bombardeze cu întrebări. E un acolit al tău, Emma? Îl cunoşti? Ai vreo legătură cu cazul ăsta? Goldman a zâmbit şi a clătinat din cap. Adevăratul agresor e bogăţia, prieteni. Bogăţia e agresorul. Coalhouse Walker nu a avut nevoie de Emma cea Roşie ca să înveţe lucrul ăsta. A fost nevoie doar să sufere.

O oră mai târziu, ediţiile speciale ale ziarelor ţâşniseră în stradă, anunţând arestarea. Goldman era citată din plin. Whitman se întreba dacă fusese o mişcare înţeleaptă să i se ofere Emmei Goldman un forum. Totuşi, mişcarea respectivă îi adusese şi un avantaj clar. Booker T. Washington, preşedintele Institutului Normal şi Industrial din Tuskegee, venise la New York pentru o colectare de fonduri. A ţinut un discurs în centru, în marea sală de la Cooper Union din Astor Place, şi şi-a început textul dinainte pregătit cu o scurtă alocuţiune în care deplângea remarcile Emmei Goldman şi condamna acţiunile lui Coalhouse Walker. Un reporter i-a telefonat lui Whitman ca să-i comunice acest lucru. Pe dată, procurorul districtual a luat legătura cu marele educator şi l-a întrebat dacă ar accepta să vină la locul dezastrului şi să-şi folosească autoritatea morală pentru rezolvarea crizei. O să vin, a răspuns Booker T. Washington. O escortă de poliţişti a fost trimisă în centru şi Washington, scuzându-se în faţa gazdelor care organizaseră un dineu în onoarea lui, a părăsit locul în aplauzele mulţimii.

37

La acea vreme, Booker T. Washington era cel mai celebru negru din țară. De la fondarea Institutului Tuskegee din Alabama, Washington devenise exponentul de frunte al campaniei de învățământ profesional pentru oamenii de culoare. Era împotriva oricărei agitații pe chestiuni de egalitate politică și socială. Scrisese o carte despre viața lui — carte care ajunsese un best-seller — în care își înfățișa traiectoria luptei de la sclavagism la autorealizare și își expunea ideile prin care preconiza progresul negrilor cu ajutorul semenilor lor albi. Pleda pentru prietenia dintre rase și vorbea despre făgăduințele viitorului. Vederile lui au fost susținute de patru președinți și de majoritatea guvernatorilor statelor sudice. Andrew Carnegie i-a donat bani pentru fondarea școlii, iar universitatea Harvard i-a acordat un titlu onorific. Purta întotdeauna un costum negru și o pălărie Eden.

Acum stătea în mijlocul Străzii 36, un om voinic, chipeș, pătruns de mândria ținutei și atitudinii sale, și-i

striga lui Coalhouse să-l lase să intre în Bibliotecă. Dispreţuia folosirea megafonului. Era un orator şi avea o voce puternică. Nimic din maniera lui nu indica vreo îndoială că acei *desperados* din interior nu se vor supune cerinţelor sale. Vin acum, a strigat. A înconjurat craterul din stradă şi a intrat dincolo de porţile de metal. A urcat treptele dintre cele două leoaice de piatră şi s-a oprit în umbra arcadei portalului, între coloane ionice duble, unde a aşteptat să i se deschidă uşile. Asupra întregii scene plutea acum o linişte, o încremenire care făcea să se audă clar claxonul unei maşini care trecea la o depărtare de câteva intersecţii. După câteva momente, uşile s-au deschis. Booker T. Washington a dispărut în interior. Uşile s-au închis în urma lui. În clădirea de peste drum, procurorul districtual Whitman şi-a şters fruntea transpirată şi s-a prăbuşit pe un scaun.

Booker Washington a descoperit maiestuoasa bibliotecă aurită, cu tablouri şi rafturi etajate pline de cărţi rare, cu statui şi podele de marmură, cu pereţi tapetaţi în mătase de damasc, cu nepreţuită mobilă florentină, înconjurată în întregime de fire pregătite pentru dinamitare. Cartuşele de dinamită erau legate de pilaştrii de marmură din holul de la intrare. Firele se întindeau dinspre încăperile de est către cele de vest, de-a lungul podelelor, până în holul de la intrare, unde se găsea o nişă. În această nişă stătea un tânăr, călare pe o banchetă de marmură. Pe banchetă se găsea o cutie cu un piston plonjor în formă de T, pe care-l ţinea cu ambele mâini. Tânărul se aşezase cu spatele spre uşile de metal şi se înclina în faţă, astfel încât dacă vreun glonţ l-ar fi ucis,

instantaneu greutatea trupului său în cădere ar fi presat plonjorul declanșând explozia. Tânărul acesta și-a întors acum capul și s-a uitat peste umăr la Washington, iar marelui educator i s-a tăiat respirația când a văzut că nu era un negru, ci un alb cu fața înnegrită, de parcă ar fi participat la un spectacol de cântece negre. Washington intrase în clădire într-o stare de spirit severă și dojenitoare, dar cu intenția de a proceda cu diplomație. Acum însă nu se mai bizuia pe metoda persuasiunii. A aruncat o privire în Camera de Vest, după care a străbătut holul și s-a oprit în pragul Camerei de Est. Se așteptase să vadă cohorte de negri, dar n-a găsit decât vreo trei sau patru tineri postați fiecare îndărătul câte unei ferestre, cu o pușcă în mână. Coalhouse îl aștepta îmbrăcat într-un costum pepit, impecabil călcat, cu guler și cravată, deși purta un pistol la brâu. Washington l-a măsurat din cap până în picioare. Fruntea frumoasă i se brăzdă, ochii îi aruncau scântei. Adunându-și toată forța declamatoare, a rostit: Întreaga mea viață am muncit cu răbdare și speranță pentru a crea o fraternitate creștină. A trebuit să-i conving pe albi că nu trebuie să se teamă de noi și nu trebuie să ne omoare, pentru că nu dorim altceva decât să progresăm și să ne integrăm pașnic, alături de ei, în prețuirea roadelor democrației americane. Orice pușcăriaș negru, orice neghiob de cartofor sau de afemeiat negru a fost întotdeauna vrăjmașul meu, și fiecare incident provocat din vina unui negru m-a costat o parte din viață. Ce o să mă mai coste nesăbuința ta criminală! Cât o să-i coste pe elevii mei, care trudesc să învețe o meserie ca să-și poată câștiga existența și să amuțească toate criticile albilor!

O mie de oameni negri cinstiți și harnici n-ar putea atenua răul făcut de un om ca tine. Și ce-i mai grav e că ești un muzician cu experiență, așa am auzit, un om care s-a pretat la această acțiune infamă venind de la școala de muzică, unde există un cult al armoniei, unde corzile harpelor și trâmbițele cerești constituie modele pentru cântări. Om monstruos ce ești! Dacă ai fi fost un ignorant, un om care nu cunoaște lupta tragică a fraților noștri, aș fi putut să privesc cu milă isprăvile tale. Dar ești un muzician! Mă uit în jur și miros sudoarea urii, răzmerițele unor tineri nevoiași, sălbatici și lipsiți de minte. Ce i-ai învățat? Ce nedreptate care ți s-a făcut ție, ce pierdere suferită de tine poate justifica viața de blestem și osândă spre care i-ai împins pe tinerii aștia nesocotiți? Și, blestemat să fii, ai adăugat la banda asta de nelegiuiți și un alb care-și mânjește fața și aduce bătaia de joc în arsenalul tău!

Fiecare cuvânt al acestui discurs era auzit de fiecare dintre membrii bandei. Tinerii nu erau chiar atât de adânciți în revoluție încât spusele lui Booker T. Washington, de care auziseră încă din copilărie, să nu-i afecteze profund. Era crucial pentru ei să cunoască răspunsul lui Coalhouse. Acesta din urmă a răspuns cu blândețe: E o mare onoare pentru mine să vă cunosc, domnule. Întotdeauna v-am purtat o mare admirație. E adevărat că sunt muzician și un om de o oarecare vârstă, a continuat lăsându-și privirile pe podeaua de marmură. Dar sper că acest lucru ar putea să vă sugereze cât de solemne sunt proiectele făurite de mintea mea. Și că, prin urmare, ar fi posibil ca amândoi să slujim oamenii de culoarea noastră, să stăruim asupra adevărului bărbăției

noastre și a respectului care i se cuvine. Washington a fost atât de înmărmurit de această sugestie, încât a început să-și piardă controlul de sine. Coalhouse l-a condus din hol în Camera de Vest și l-a așezat pe unul dintre fotoliile de pluș roșu. Când și-a revenit, Washington și-a șters fruntea cu o batistă. S-a uitat la polița de marmură de deasupra căminului, de înălțimea unui om. Și-a ridicat privirea la tavanul sculptat în culori, care provenea la origine din palatul cardinalului Gigli din Lucca. Pe pereții îmbrăcați în mătase roșie atârnau tablouri: portretul lui Martin Luther pictat de Lucas Cranach și mai multe scene cu adorația Magilor. Educatorul a închis ochii și și-a împreunat mâinile în poală. O, Doamne, a murmurat, călăuzește poporul meu către Țara Făgăduinței. Scoate-l de sub biciul Faraonului. Desfă-i mintea din cătușe și dezleagă funiile păcatelor care-l leagă de iad. Deasupra poliței căminului era un portret al lui Pierpont Morgan la tinerețe. Washington îi aprecia dârzenia chipului. Coalhouse Walker se așezase în fotoliul alăturat și, împreună, cei doi negri bine îmbrăcați alcătuiau imaginea probității și a seriozității în introspecție. Vino acum cu mine, i-a spus Booker Washington, pe un ton blând, și, în numele milosteniei, o să intervin ca procesul tău să se desfășoare rapid și execuția ta să fie nedureroasă. Demontează toate aceste unelte ale diavolului, a adăugat fluturându-și mâna spre pachetele de dinamită legate în colțurile tavanului sculptat și pe fiecare perete. Ia mâna mea și vino afară împreună cu mine. De dragul fiului tău și al tuturor copiilor din rasa noastră al căror drum e greu și a căror călătorie e lungă.

Coalhouse stătea pierdut în gânduri. În cele din urmă, a răspuns: Domnule Washington, nimic nu mi-ar plăcea mai mult decât să pun capăt acestei chestiuni. Şi-a înălţat ochii şi educatorul i-a văzut umeziţi de lacrimile emoţiei. Dar, a continuat Coalhouse, şeful de pompieri trebuie să-mi restaureze automobilul şi să mi-l aducă în faţa acestei clădiri. Şi atunci o să mă vedeţi ieşind cu mâinile ridicate, şi acest edificiu nu va suferi nici o daună cauzată de Coalhouse Walker, şi nici un alt om nu va mai fi atins.

Această declaraţie a constituit prima modificare a condiţiilor lui Walker, din noaptea de la Emerald Isle încoace, dar Washington nu a sesizat acest lucru. El a reţinut doar respingerea pledoariei sale. Fără să mai adauge o vorbă, s-a ridicat şi a plecat. S-a înapoiat în clădirea de peste drum, convins că intervenţia sa nu a avut nici un rezultat. După plecarea lui, Coalhouse s-a învârtit în sus şi în jos prin încăpere. Tinerii au rămas la posturile lor şi l-au urmărit din ochi. Unul dintre ei era cocoţat pe acoperiş, deasupra cupolei luminatorului. Stătea de gardă în ploaie şi simţea, cu toate că nu-i putea vedea, prezenţa mută a mii de ochi newyorkezi care pândeau. În timpul nopţii a avut senzaţia că ochii au emis şi un sunet, un geamăt de doliu, aproape imperceptibil, nu mai mult decât o exalare, nu mai audibil decât ceaţa ploii fine.

38

Booker T. Washington, după ce i-a comunicat concluzia sa procurorului districtual, a stat de vorbă cu reporterii în salonul provizoriului cartier general. Biblioteca domnului Morgan e o bombă cu dinamită, gata să explodeze în orice moment, le-a spus el. Ne confruntăm cu un psihopat disperat. Eu, unul, nu pot decât să-L rog pe bunul Dumnezeu ca, în înțelepciunea Lui, să ne ajute să ieșim cu bine din această nefericită întâmplare.

După aceea, Washington a dat o serie de telefoane unor colegi și prieteni din Harlem — pastori și lideri de comunități — și i-a invitat să vină la fața locului și să-și afirme împotrivirea lor, de negri responsabili, în fața cazului Coalhouse Walker. Această manifestare a luat forma unui priveghi în stradă. Procurorul districtual Whitman a aprobat manifestația, deși veștile pe care le primea de la Bibliotecă erau destul de grave încât să determine evacuarea tuturor caselor și apartamentelor pe

o rază de două străzi. Aceasta era starea de lucruri când a sosit Tata. A fost escortat printre cordoanele de polițiști și a trecut pe lângă șirurile de negri, cu capetele descoperite, cufundați în rugăciune. O clipă a aruncat o privire Bibliotecii, apoi a urcat treptele casei de piatră cenușie. Înăuntru, nimeni nu s-a uitat la el și a fost lăsat de capul lui. Nimeni nu i se adresa și nu voia nimic de la el. S-a învârtit prin casă, încoace și încolo, așteptând vreun cuvânt sau vreo veste de la autorități. Dar nimeni nu s-a grăbit să-l întâmpine.

Casa era ticsită de polițiști în uniforme și de oameni cu responsabilități greu de definit. O forfoteală continuă. Tata a intrat în bucătărie. Aici își făcuseră vad reporterii. Consumaseră toate proviziile din frigider. Ședeau cu picioarele pe masă și cu spinările rezemate de dulapuri. Și cu pălăriile pe cap. Chiuveta din bucătărie fusese transformată în scuipătoare. Tata le-a ascultat discuțiile și a aflat detaliile convorbirii dintre Booker T. Washington și Coalhouse. Se minuna de faima ce-l înconjura acum pe omul care cântase la pianul din salonul lui. Dar după părerea sa, Coalhouse își modificase condițiile. Nu? Nimeni nu părea să fi observat acest lucru. Dar dacă viața lui Willie Conklin, comandantul de pompieri, fusese scoasă din cauză sau devenise măcar negociabilă, era musai ca autoritățile să fie informate. A căutat un oficial și a dat chiar peste procurorul districtual în persoană, pe care l-a recunoscut după pozele apărute în ziare. Whitman stătea în bovindoul din salon, și ținea în mână un binoclu. Scuzați-mă, i s-a adresat Tata. Apoi s-a recomandat și i-a raportat procurorului observațiile lui.

Procurorul districtual l-a privit cu mirare. Tata a remarcat că avea mici vinișoare sparte pe obraji. Whitman s-a întors la fereastră, a ridicat binoclul la ochi și a scrutat spațiul asemenea unui amiral care inspectează marea. Neștiind ce trebuie să facă, Tata a rămas lângă el.

Whitman aștepta un răspuns din partea domnului Morgan. Își consulta mereu ceasul. Pe urmă, cineva a venit alergând pe stradă. În hol s-a produs o mică învălmășeală. Un băiat a intrat în salon, urmat de custozii Bibliotecii și de câțiva polițiști. Primise o telegramă de pe vasul *Carmania*. Procurorul districtual a rupt plicul. A citit telegrama și a clătinat din cap cu neîncredere. Fir-ar să fie! a mormăit. Fir-ar să fie a dracului de treabă! Brusc a început să strige nervos la cei de față. Afară! Afară cu voi! Toți s-au bulucit la ușă. Dar procurorul l-a apucat pe Tata de braț și l-a ținut locului. Ușile s-au închis. Whitman a vârât telegrama în mâna Tatei. DAȚI-I AUTOMOBILUL ȘI SPÂNZURAȚI-L, acesta era textul.

Tata a înălțat privirile și l-a văzut pe procuror holbându-se furios la el. Asta-i singura modalitate la care nu m-aș putea gândi în ruptul capului, a rostit Whitman. Nu pot să cedez în fața unui negrotei. Chiar dacă o să-l spânzur. Nu-mi pot permite. M-ar da gata. Fir-ar să fie, l-am dat în gât pe ticălosul ăla de Becker. Crima secolului! Așa au titrat ziarele. Și acum, procurorul districtual să cedeze în fața unui cioroi? Nu, domnule! Nu se poate!

Whitman se învârtea prin cameră. Tata avusese parte de o infuzie de curaj. Ținea în mână un mesaj privat de la însuși J. Pierpont Morgan. Ceea ce-l îndrituia să accepte

pe dată și fără șovăială investirea drept confident al procurorului districtual din New York.

Tatei îi era limpede că situația devenise negociabilă. Morgan înțelesese acest lucru, chiar din celălalt capăt al lumii. Coalhouse părea să o fi lăsat mai moale cu privire la una dintre condițiile sale, anume aceea ca Willie Conklin să fie predat în mâinile lui. Mai mult, Tata avea senzația că după moartea iubitei lui Sarah, cea mai arzătoare dorință a lui Coalhouse Walker era să moară și el. Tata l-a informat pe procuror asupra acestui lucru. Întreaga chestiune poate fi rezolvată repede, a insistat el. Mașina nu reprezintă cine știe ce valoare. Și apoi, ideea îi aparține domnului Morgan. Cred și eu, a ripostat Whitman. Numai Pierpont Morgan poate avea asemenea idee. Cine altul ar avea atâta sânge rece? Nu, a stăruit Tata. Vreau să spun că e ideea lui. Eu nu mă pricep la politică, dar faptul că e ideea lui nu vă absolvă pe dumneavoastră de orice responsabilitate? Whitman s-a oprit din periplul lui prin încăpere și s-a uitat la Tata. Chiar acum, a spus el, ar fi trebuit să mă găsesc la Newport, cu familia Stuyvesant Fish.

Și așa s-a făcut că, după miezul nopții, o pereche de cai de povară au fost înhămați să remorcheze epava Model T a lui Coalhouse Walker, care zăcea lângă heleșteul stației de pompieri din New Rochelle. Ploaia încetase, stelele apăruseră pe cer. Caii fuseseră legați de bara de protecție și au reușit să tragă mașina până la șosea. După aceea a început lungul drum spre oraș. Clip-clap pe caldarâm, cu șoferul stând pe locul din față, cu o mână pe hățuri și cu cealaltă pe volan. Cauciucurile erau complet

aplatizate, mașina se clătina și se zguduia și fiecare învârtire a roților îți zgâria urechea.

Chiar în timp ce Fordul înainta spre Manhattan, Whitman a izbutit să-l contacteze pe Coalhouse la telefon. I-a comunicat că dorește să discute despre condițiile impuse de el. L-a propus pe Tata ca intermediar, să poarte întrebările și răspunsurile de la unul la celălalt. Ceea ce reprezenta o formă de discuție mai intimă decât una telefonică. Eu am încredere în el, a insistat Whitman, referindu-se la Tata, și poți avea și tu încredere în el. În fond, e fostul tău patron. Nu, i-a șoptit Tata în cealaltă ureche. N-am fost niciodată patronul lui. Tata avea acum serioase îndoieli. În câteva minute s-a pomenit afară, în zorii reci ai dimineții, înaintând pe strada iluminată de reflectoare, ocolind craterul, apoi urcând treptele pe lângă leii statuari. Își spunea că, la urma urmei, e un ofițer în rezervă din armata Statelor Unite. Și că explorase Polul Nord. Ușile de metal s-au deschis, nu foarte larg, și Tata a intrat în clădire. Și-a auzit pașii răsunând pe podelele de marmură lustruită. I-a trebuit un moment ca să-și ajusteze vederea la lumina difuză din încăpere. Ochii lui îl căutau pe negru și, în locul acestuia, a dat peste cumnatul lui, dezbrăcat până la brâu, dar cu fața înnegrită și un pistol sub braț. Tu! a strigat Tata. Fratele mai mic a scos pistolul de sub braț și și-a lovit ușor tâmpla cu țeava, în chip de salut. Tatei i s-au muiat genunchii. A fost condus la un scaun. Coalhouse i-a adus un bidon cu apă.

Prima înțelegere dintre cele două părți a constat în prelungirea termenului limită de douăzeci și patru de ore. A doua a prevăzut așezarea unor scânduri peste groapa

din asfalt. Tata făcea naveta între Bibliotecă și casa de piatră cenușie, îndeplinindu-și misiunea cu eficiență, dar într-o stare de ciudată amorțeală, de parc-ar fi fost un somnambul. Evita să se uite la ruda lui. Dar simțea cum îl împungeau în ceafă fluxuri bizare de ironie amară.

În timp ce se stabileau toate aceste înțelegeri, Whitman stătea călare pe telefon, folosind toate mijloacele pe care le avea la dispoziție pentru a-l găsi pe Willie Conklin. Poliția îl căutase prin toate cotloanele. Până la urmă, Whitman a avut ideea de a apela la Big Tim Sullivan, liderul Districtului Patru și marele senior al organizației democrate Tammany. L-a trezit din somn. Tim, i-a spus Whitman, există un musafir în oraș, unul Willie Conklin din suburbia Westchester. Nu-l cunosc pe individ, a răspuns Big Tim, dar am să văd ce pot să fac. Sunt convins, Tim, a spus Whitman. În mai puțin de un ceas, Conklin a fost adus ținut de guler, în fața treptelor clădirii de piatră cenușie. Era muiat de transpirație, ciufulit și speriat. Își pierduse nasturii de jos ai bluzei de lucru pe care o purta, și burta i se revărsa peste curea. A fost trântit pe un scaun din hol și i s-a poruncit să-și țină gura. Un polițist s-a postat lângă el. Îi clănțăneau dinții și mâinile îi tremurau. A dat să-și ducă mâna la buzunarul din spate unde-și ținea flaconul de băutură, într-o pungă de hârtie. Polițistul i-a înșfăcat brațul și i-a fluturat pe lângă cap o pereche de cătușe, ca pe un bici.

La ivirea zorilor gloata, care peste noapte se mai rărise, s-a îngrămădit din nou îndărătul baricadelor. Automobilul Model T, ruginit și distrus, fusese plantat pe Strada 36, lângă bordură, în fața Bibliotecii. La un

anumit moment, dinainte stabilit, uşile clădirii de piatră cenuşie s-au deschis şi în stradă au apărut doi poliţişti care-l ţineau între ei pe prăpăditul de Willie Conklin. Fusese scos ca să fie expus. Pe urmă a fost cărat din nou înăuntru şi Whitman, care cu bună credinţă afişase la vedere cele două articole dezbătute — adică maşina şi comandantul de pompieri —, şi-a prezentat acum termenii participării lui la negociere. Va cere omologului său din Westchester să-l defere justiţiei pe Willie Conklin pentru provocare deliberată de pagube, vandalism şi reţinerea ilegală a unui cetăţean. În plus, comandantul pompierilor va participa, acolo în stradă, în văzul tuturor, la restaurarea automobilului Model T. Va fi pentru el o umilinţă care-l va urmări în tot restul vieţii. Maşina, de bună seamă, va arăta ca nouă. În schimb, Whitman cerea ca Walker şi oamenii lui să se predea. Şi vă garantez că vă veţi bucura de toate drepturile şi privilegiile prevăzute prin lege, a spus el.

Când Tata a comunicat aceşti termeni celor din Bibliotecă, tinerii au râs şi au huiduit. L-am prins! îşi strigau unul altuia. Capitulează! O să primim plăcinta întreagă! Chiuiseră şi la vederea maşinii şi la expunerea lui Conklin. Dar Coalhouse rămăsese tăcut. Şedea singur în Camera de Vest. Tata îl asista. Treptat, reflecţiile sumbre ale lui Coalhouse au umbrit buna dispoziţie a tinerilor. Au devenit îngrijoraţi. În cele din urmă, Coalhouse i-a declarat Tatei: Eu, personal, mă voi preda, dar nu şi băieţii. Pentru ei solicit ieşirea liberă de aici şi amnistie totală. Te rog, însă, să rămâi aici până le comunic acest lucru.

Coalhouse s-a ridicat din fotoliul lui şi s-a dus să discute cu tinerii în hol. S-au adunat cu toţi în jurul cutiei cu detonator. Tinerii erau uimiţi. Nu e nevoie să cedezi cu o iotă, i-au spus. L-am prins pe Morgan de coaie. Nu trebuie să negociezi nimic. Daţi-ni-l pe Conklin şi maşina şi lăsaţi-ne să ieşim de aici în libertate, iar noi vă redăm Biblioteca. Asta-i toată negocierea, omule, asta-i tot ce trebuie să negociezi.

Coalhouse era calm. Vorbea domol. Autorităţile nu cunosc numele nici unuia dintre voi. Puteţi să vă faceţi nevăzuţi în oraş, şi să vă trăiţi viaţa. Şi tu la fel, a sunat răspunsul. Ba nu, a spus Coalhouse. Pe mine n-or să mă lase niciodată să ies de aici, ştiţi şi voi foarte bine lucrul acesta. Sau dacă or să-mi dea voie să plec de aici, n-or să cruţe nici un efort ca să mă vâneze. Şi oricine se va găsi alături de mine va fi la fel de hăituit. Ar însemna să muriţi cu toţii. La ce bun? În ce scop?

Întotdeauna am discutat împreună, a replicat unul dintre tineri. Şi acum vrei să ne faci o figură ca asta! Nu se poate, omule! Noi suntem cu toţii Coalhouse! Dacă n-o să putem ieşi, aruncăm totul în aer, a întărit un altul. Fratele mai mic a intervenit la rândul lui. Ceea ce ai de gând să faci înseamnă să ne trădezi. Sau ieşim cu toţii de aici, sau murim cu toţii. Ţi-ai semnat scrisoarea cu titlul Preşedintele Guvernului Provizoriu American. Coalhouse a aprobat din cap. Mi se părea o retorică necesară pentru moralul nostru, la momentul respectiv, a spus el. Dar noi am crezut în ea! a strigat Fratele mai mic. Am fost de bună credinţă! Şi sunt destui oameni în stradă ca să putem forma o armată!

De bună seamă, nici un teoretician al revoluției nu ar putea nega adevărul că, în fața unui inamic atât de vast ca întreaga națiune a rasei albe, restaurarea unui automobil Model T constituia un început la fel de bun ca oricare altul. Acum, Fratele mai mic striga: Nu se poate să-ți schimbi condițiile! Nu poți să-ți micșorezi pretențiile! Nu se poate să ne trădezi pentru un automobil! Nu mi-am schimbat condițiile, a ripostat Coalhouse. Adică blestematul ăla de Ford înseamnă dreptatea ta? Sau, cumva, execuția ta va însemna dreptatea? a spus Fratele mai mic. Coalhouse l-a măsurat din priviri. În ce privește execuția, moartea mea a fost hotărâtă în momentul când a murit Sarah. Iar amărâtul ăla de Ford va trebui refăcut așa cum era în ziua când am trecut pe lângă stația de pompieri. Nu eu mi-am micșorat pretențiile, ci ei le-au amplificat opunându-le rezistență. Voi negocia viețile voastre prețioase în schimbul lui Willie Conklin, și slavă Domnului că ni l-a dat.

Câteva minute mai târziu, Tata traversa strada cu noul mesaj. Coalhouse Walker era gata să se supună justiției. Dar acoliții lui se împotriveau. Aceștia aparțineau unei alte generații. Erau inumani. Tata s-a cutremurat. Tinerii aceștia erau monstruoși. Cauza lor le transformase mințile. Erau gata să dărâme stâlpii de susținere ai societăți. Să formeze o armată! Nu erau decât niște revoluționari împuțiți!

Faimoasa îndărătnicie a lui Coalhouse devenise acum un bastion împotriva argumentelor oamenilor lui. De astă dată el era cel care se interpunea între domnul Morgan și dezastru. Tata nu i-a mărturisit procurorului

districtual nimic din toate acestea. Își dădea seama că Whitman va avea destule greutăți cu termenele oficiale. Ceea ce era adevărat. Whitman dăduse pe gât mai multe pahare de whisky. Țepii de barbă nerasă îi acopereau fața. Ochii protuberanți îi erau roșii și gulerul boțit. Se învârtea tot timpul prin casă. Se uita pe fereastră. Își făcuse mâna dreaptă pumn și plesnea cu ea în palma mâinii stângi. Recitea mereu telegrama lui Morgan. Tata și-a dres glasul. Aici nu scrie că trebuie să-i spânzurați și pe aliații lui, a vorbit în cele din urmă. Ce? Ce spui? a întrebat Whitman. Cum? Foarte bine, foarte bine. A căutat un scaun și s-a trântit pe el. Câți ai spus că sunt? a întrebat procurorul. Cinci, a răspuns Tata, excluzându-l, instinctiv, pe Fratele mai mic. Whitman a oftat. Cred că-i lucrul cel mai bun pe care-l puteți face, a zis Tata. Desigur, a răspuns procurorul. Și ce-o să le spun jurnaliștilor? Păi, a zis Tata, le puteți spune că, în primul rând, Coalhouse Walker a fost capturat. În al doilea rând, comorile domnului Morgan au fost salvate. În al treilea rând, orașul e în siguranță, și în al patrulea rând, întreaga poliție și echipele departamentului dumneavoastră vor fi folosite pentru a da de urma incriminaților și nu vor osteni până când și ultimul dintre ei nu se va afla dincolo de gratii, unde îi este locul. Whitman a căzut pe gânduri. O să-i filăm, a mormăit. Până în bârlog. Mă rog, a intervenit Tata. Poate că așa ceva nu va fi posibil. Or să ia un ostatic și n-or să-i dea drumul până nu vor fi în siguranță. Cine-i ostaticul? a întrebat Whitman. Eu, a răspuns Tata. Înțeleg, a spus Whitman. Și ce-l face pe cioroi să creadă că va putea sechestra clădirea de unul singur? Ei bine, a

spus Tata, o să evite raza luminatorului și ferestrele și o să stea tot timpul cu mâinile pe detonator. Așa cred că o să procedeze.

Poate că, în momentele acelea, Tata nutrea speranța că, după ce-și va dobândi libertatea, va izbuti să conducă autoritățile la vizuina criminalului. Își spunea că, fără Coalhouse, tinerii aceia nu vor avea energia și inteligența de a continua să sfideze, cu succes, legea. Erau niște anarhiști ucigași și niște incendiatori, dar el nu se temea de ei. Le cunoștea calibrul și știa că nu se puteau măsura cu el. Era atât de înstrăinat de Fratele mai mic, încât în acest moment nu simțea decât bucurie la gândul de a fi responsabil pentru capturarea lui.

Whitman privea în gol. Bine, a spus în cele din urmă. Bine. Poate că dacă așteptăm până se întunecă, nimeni n-o să vadă ce facem. Astea toate pentru hatârul domnului Morgan și a blestematei lui de Biblii Gutenberg și a blestematei scrisori de cinci pagini de la George Washington.

Și astfel s-au încheiat negocierile.

39

Câteva telefoane date la uzinele de automobile Ford au făcut ca la orele opt din dimineața următoare să se înființeze un camion încărcat cu toate piesele de schimb ale unui Model T. Compania de capote a livrat acoperământul decapotabil. Aghiotanții lui Morgan i-au asigurat pe toți furnizorii că vor fi plătiți până la ultima centimă. În timp ce gloata căsca gura pe după colțul străzii, comandantul de pompieri Conklin, sub îndrumarea a doi mecanici, demonta Fordul, piesă cu piesă, și ajuta la montarea unei mașini noi, începând cu șasiul. S-a folosit un sistem de scripeți pentru a ridica motorul. Conklin își făcea treaba asudând, bombănind, văitându-se și uneori plângând. Anvelope noi le-au înlocuit pe cele vechi, aripi noi, un radiator nou, un magnetou, portiere noi, scara, parbrizul, farurile și scaunele capitonate. Pe la orele cinci după-amiază, când soarele ardea încă pe cerul New Yorkului, un strălucitor automobil negru Ford Model T, decapotabil, aștepta la bordură.

Întreaga zi, discipolii lui Coalhouse l-au implorat să se răzgândească. Argumentele lor erau din ce în ce mai agresive. Afirmau că ei cu toții alcătuiesc o națiune. Coalhouse îi asculta cu răbdare. Era limpede că nu știau ce să facă fără el. Considerau hotărârea lui drept o sinucidere. Se simțeau abandonați și disperați. Spre sfârșitul după-amiezii, Biblioteca era cufundată în penumbră. Tinerii priviseră pe geam, în tăcere, cum reapărea în stradă automobilul cu care Coalhouse o recucerise pe Sarah.

Dar Coalhouse nu s-a apropiat nici un moment de fereastră ca să se uite la automobil. Ședea la biroul lui Pierpont Morgan din Camera de Vest și își redacta testamentul.

Fratele mai mic se retrăsese într-o amărăciune mută. Tata, care era acum sechestrat în Bibliotecă în calitate de ostatic oficial, voia să discute cu el. Se gândea la ce va trebui să-i spună Mamei. Numai când s-a întunecat de-a binelea și ora plecării tinerilor se apropia din ce în ce, și-a luat inima în dinți ca să se confrunte cu cumnatul său. Era, probabil, cea din urmă întrevedere intimă pe care urmau să o aibă.

Tânărul se afla în toaleta din spatele holului de la intrare. Își spăla negreala de pe față. S-a uitat la Tata în oglindă. Tata i-a spus: Eu nu te întreb nimic. Dar nu crezi că sora ta merită o explicație? Dacă o să se gândească la mine, a replicat Fratele mai mic, o să găsească și explicația. Nu pot să i-o transmit prin dumneata. Dumneata ești un om mulțumit de sine și lipsit de orice simț al istoriei. Îți plătești cu zgârcenie angajații și ești

insensibil la nevoile lor. Înțeleg, a răspuns Tata. Faptul că te socotești un gentleman în tot ceea ce întreprinzi, a spus Fratele mai mic, nu constituie decât autoamăgirea caracteristică tuturor celor care oprimă omenirea. Ai locuit sub acoperișul meu și ai lucrat în fabrica mea, i-a atras Tata atenția. Generozitatea asta, a replicat Fratele mai mic, era tot ce simțeai că-ți poți permite. Și apoi, a adăugat el, ți-am plătit această datorie, așa cum vei constata mai târziu. Fratele mai mic și-a spălat fața cu apă caldă și săpun. Mișcările lui, în timp ce-și ținea fața peste chiuvetă, erau pline de vigoare. Apoi s-a șters cu un prosop pe care erau brodate inițialele JPM. A aruncat prosopul pe jos, și-a îmbrăcat cămașa, s-a scotocit în buzunare după butonii de manșetă, și-a aranjat gulerul peste cămașă, și-a legat cravata, și-a pus bretelele. Ai călătorit prin toată lumea și n-ai învățat nimic, a reluat Fratele mai mic. Dumneata socotești că e o crimă să ocupi clădirea asta care aparține altuia și să-i amenințe proprietatea. De fapt, clădirea asta e cuibul unui vultur. Vizuina unui șacal. Și-a îmbrăcat și haina, și-a trecut palmele peste țeasta rasă, și-a pus pălăria tare și s-a contemplat în oglindă. Bun-rămas, a spus. N-ai să mai mă vezi niciodată. Spune-i surorii mele că mă voi gândi mereu la ea. O clipă, și-a lăsat privirile în podea. A simțit nevoia să-și dreagă vocea. Și mai spune-i că am iubit-o și am admirat-o întotdeauna.

Întregul grup s-a reunit în holul de la intrare. Erau îmbrăcați cu toții în uniforma Coalhouse: costum, cravată și pălărie tare. Coalhouse i-a sfătuit să-și tragă

pălăria peste ochi și să-și ridice gulerul hainei, ca să nu poată fi identificați. Mijlocul lor de plecare în siguranță era automobilul Model T. Coalhouse i-a învățat cum să folosească frânele și cum să pornească motorul cu manivela. Când ați ajuns în libertate, dați un telefon, a spus el. Pot să plec și eu? a întrebat Tata. Ostaticul nostru e aici, a răspuns Coalhouse, arătând spre Fratele mai mic. Doar toți albii seamănă leit între ei, nu-i poți deosebi.

Au râs cu toții. Coalhouse i-a strâns în brațe pe fiecare dintre ei, în fața ușilor mari de metal. L-a îmbrățișat și pe Fratele mai mic cu aceeași fervoare ca și pe ceilalți. S-a uitat la ceas. În clipa aceea, reflectoarele din stradă s-au stins. Coalhouse s-a așezat în nișă, călare pe bancheta de marmură, cu mâinile pe detonator. Foarte bine, a spus el. Acum puteți pleca. Unul dintre tineri a descuiat ușile și, fără multă ceremonie, s-au strecurat afară. Pe urmă, ușile s-au închis. Te rog să tragi zăvoarele, a cerut Coalhouse. Tata s-a executat. Și-a lipit urechea de ușă. Dar tot ce-a auzit a fost propria lui respirație greoaie și speriată. Pe urmă, după un interval torturant de lung, în timpul căruia aproape că îl părăsise orice speranță legată de viața lui, a auzit tusea șuierătoare și scuipatul motorului unui Model T. Câteva momente mai târziu, a auzit mașina pornind. Au răsunat câteva bubuituri când a trecut pe scândurile așezate peste crater. Tata a alergat în nișa din spatele holului. Au plecat! i-a strigat el lui Coalhouse Walker Junior. Negrul își privea mâinile așezate pe pistonul cutiei detonatorului. Tata s-a așezat pe podea, cu spatele rezemat de peretele de marmură. Și-a înălțat genunchii și și-a culcat

capul pe ei. Au rămas așa amândoi, fără să facă o mișcare. După un timp, Coalhouse i-a cerut tatei să-i vorbească despre copilașul lui. Voia să știe dacă merge, dacă are poftă de mâncare, dacă a început să lege câteva cuvinte, și toate celelalte amănunte la care se putea gândi.

IV

40

Două ore mai târziu, Coalhouse Walker Jr. a coborât scările din fața Bibliotecii, cu mâinile ridicate deasupra capului, și a pășit pe Strada 36, îndreptându-se spre casa de piatră de peste drum. Conform înțelegerii negociate, strada fusese eliberată de observatori. Pe trotuarul de peste drum aștepta un detașament de soldați dintr-un regiment de elită newyorkez, înarmați cu carabine. Aliniate de la un trotuar la celălalt erau două șiruri de polițiști călare, așezați față-n față, la o distanță de treizeci de metri unii de alții, caii fiind lipiți umăr la umăr, astfel încât formau un fel de coridor. Coalhouse nu putea fi văzut de nimeni aflat la intersecția cu Madison Avenue sau, și mai departe, cu Park Avenue. Generatoarele din colțurile străzii făceau un vacarm îngrozitor. În strada din nou puternic iluminată, Coalhouse ar fi încercat să evadeze, așa pretindea poliția. Mult mai plauzibil e faptul că Walker știa că, pentru a-și pune capăt zilelor, nu

trebuia decât să întoarcă brusc capul, sau să-şi lase mâinile în jos, ori să zâmbească. Înăuntru, în Bibliotecă, Tata a auzit salvele de împuşcături coordonate ale plutonului de execuţie. A strigat. A alergat la fereastră. Trupul prăbuşit în stradă zvâcnea încă şi se zbătea în felurite atitudini, de parcă încerca să-şi şteargă propriul sânge. Poliţiştii trăgeau acum din proprie iniţiativă. Caii sforăiau şi zvârleau din copite, speriaţi.

În ascunzătoarea lor din Harlem, oamenii din banda lui Coalhouse chibzuiau la urmările acţiunilor lor. Erau toţi laolaltă, cu excepţia omului în jurul căruia se adunaseră. Încăperea părea pustie. Nimic nu mai avea importanţă. Abia de se îndurau să vorbească între ei. Toţi, în afară de Fratele mai mic, aveau de gând să rămână în New York. Automobilul Model T era ascuns într-o alee învecinată. Presupuneau că autorităţile îl aveau în evidenţă. Şi cum Fratele mai mic hotărâse să plece din oraş, i s-a oferit lui automobilul. Chiar în noaptea aceea a condus până la Strada 125 de pe ţărm, şi de acolo a luat feribotul până în New Jersey. De unde a pornit cu maşina spre sud. Se pare că avea bani la el, deşi nu se ştie cum a făcut rost de ei. A condus până la Philadelphia. Pe urmă la Baltimore. A pătruns adânc în ţara unde negrii se opreau din muncile câmpului pentru a privi cum trece pe lângă ei. Maşina în viteză lăsa o dâră de praf pe cer. A străbătut oraşelele din Georgia, unde cetăţenii se adunau la umbra subţiratică a copacilor din scuaruri şi îşi dădeau cu părerea că evreul Leo Frank trebuie spânzurat pentru ceea ce-i făcuse lui Mary Phagan, o fată creştină în vârstă de paisprezece ani. Discutau şi scuipau în praf. Fratele

mai mic s-a luat la întrecere cu trenurile de marfă și își făcea mașina să huruie prin întunericul răcoros al podurilor acoperite. Nu folosea hărți. Dormea în câmp. Conducea de la o stație de benzină la altă stație de benzină. Îngrămădise pe bancheta din spate un talmeș-balmeș de unelte, pompe de umflat cauciucurile, bidoane de gaz, de ulei, menghine, sârme și piese de motor. Continua să conducă. Copacii deveneau din ce în ce mai răzleți. După un timp au dispărut cu totul. Pretutindeni stâncă și prerie. Apusuri de soare mirifice îl ademeneau prin văi cu pământ învârtoșat și scorojit de arșiță. Când Fordul s-a deteriorat și nu l-a mai putut repara, s-a lăsat remorcat de niște pușteni care conduceau camioane trase de măgari.

În Taos, New Mexico, a dat peste o comunitate de boemi care pictau scene din deșert și erau îmbrăcați în pături colorate. Veneau din Greenwich Village din New York. Aceștia păreau atrași de apatia lui. A rămas printre ei mai multe zile, ca să-și încarce bateriile. Și a avut o scurtă legătură cu o femeie mai vârstnică. Era pătimaș de ursuz și de posomorât chiar când se îmbăta.

Părul rărit îi crescuse destul de lung ca să-i zacă plat pe țeastă. Avea o barbă blondă. Pielea palidă i se cojea întruna și aproape că privea cruciș din cauza luminii intense a soarelui. A pătruns și mai adânc în Texas. Îmbrăcămintea i se tocise. Purta salopete, mocasini și o pătură indiană. La orașul de graniță Presidio, și-a vândut mașina unui negustor și, luând doar plosca mare de apă pentru deșert care atârna de capacul radiatorului, a traversat Rio Grande și s-a oprit la Ojinaga, în Mexic. Ojinaga era un oraș care trăise sub ocupațiile succesive

ale trupelor federale și insurgenților. Casele de chirpici nu mai aveau acoperișuri. Pereții bisericii erau ciuruiți de gloanțe. Țăranii se piteau dincolo de zidurile curților. Străzile erau albite de praf. Aici se cantonaseră o parte din forțele Diviziei din Nord a lui Francisco Villa. Fratele mai mic a aderat la mișcare, s-a alăturat forțelor și a fost acceptat ca un *compañero*.

Când Villa a întreprins marșul lui în sud spre Torreón, străbătând două sute de mile de-a lungul șinelor distruse ale căii ferate centrale, Fratele mai mic a făcut parte din convoi. Au traversat călare marele deșert mexican, populat doar de cactuși cilindrici și de plante yucca ascuțite. Înnoptau prin ranchuri sau în răcoarea abațiilor cu ziduri crenelate, și fumau *macuche* înfășurate în fâșii de pănușe de porumb. Hrană aveau puțină. Femei învesmântate în șaluri negre cărau urcioare cu apă pe creștetul capului.

După victoria de la Torreón, Fratele mai mic a început să poarte cartușiera în bandulieră. Era un *villista*, dar visa să meargă înainte și să-l găsească pe Zapata. Armata călătorea pe vagoanele trenurilor de marfă. Ostașii erau însoțiți de familiile lor. Dormeau pe acoperișurile vagoanelor, unde-și țineau armele și așternuturile și coșurile cu merinde. Nevestele, cu pruncul la sân, își urmau soții. Au străbătut în felul acesta deșertul, cu scânteile și fumul vagoanelor care le înțepau ochii și le ardeau gâtlejurile. Țineau umbrelele deschise ca să se apere de soare.

În Mexico City urma să aibă loc o întrunire a tuturor comandanților insurgenților din diferite regiuni. Era

unul dintre acele momente când revoluția se cerea definită. După răsturnarea detestatului tiran Díaz, puterea a fost preluată de reformistul Madero. Madero a fost doborât de un general aztec, Huerta. Acum, însă, Huerta fusese înlăturat la rândul lui și un moderat, Carranza, încerca să preia controlul. Capitala forfotea de grupuri și facțiuni care proliferau neîncetat, de birocrați hoți, de afaceriști străini și de spioni. În acest haos și-a făcut intrarea armata de țărani din sud a lui Zapata. Reputația acestora era atât de aprigă, încât orășenii mexicani se temeau de ei. Fratele mai mic a rămas liniștit cu ai săi *villistas* și a urmărit intrarea armatei lui Zapata. Apoi însă mexicanii au început să râdă de ei. Crâncenii războinici din sud nici nu erau în stare să articuleze corect cuvintele. Mulți dintre ei erau doar copilandri. Căscaseră ochii cât cepele când au văzut palatul Chapultepec. Erau îmbrăcați în zdrențe. Se fereau să calce pe trotuarele din Paseo de la Reforma, un bulevard de reședințe elegante, mărginit de copaci, cu restaurante în aer liber, și mergeau numai pe carosabil, călcând în baliga cailor. Tramvaiele electrice îi speriau. Trăgeau cu pușca în mașinile pompierilor. Și însuși marele Zapata, care poza fotografilor în palat, l-a lăsat pe Villa să prezideze întrunirea comandanților.

Acelor *campesinos* din sud nu le plăcea nici Mexico City, nici revoluția moderaților. Când au plecat, Fratele mai mic li s-a alăturat. Nu le vorbise niciodată ofițerilor lui Villa despre cunoștințele lui speciale. Dar lui Emiliano Zapata i-a mărturisit: Știu să confecționez bombe și să repar puști și carabine. Știu să arunc clădiri în aer. A avut

loc o demonstrație în deșert. Fratele mai mic a umplut cu nisip patru dovleci uscați pe care i-a așezat la picioarele sale. A adăugat în fiecare dintre ei câte o mică doză de pulbere neagră. A confecționat fitiluri din mătase de porumb rulată. A aprins fitilurile și a aranjat metodic câte un dovleac în cele patru puncte cardinale. Exploziile au săpat în deșert gropi largi de câte trei metri. În anul următor Fratele mai mic a condus trupe de gherilă în raiduri efectuate în terenuri petroliere, uzine metalurgice și garnizoane ale ofițerilor federali. Era respectat de *zapatistas* dar, în același timp, era considerat cam nesocotit. Într-una din incursiunile sale cu bombe și-a deteriorat grav auzul. Mai târziu a surzit complet. Își supraveghea exploziile dar nu le auzea. Poduri de cale ferată se năruiau în tăcerea urechilor lui și se prefăceau în hăuri adânci. Fabricile se prăbușeau și se pulverizau în moloz alb. Nu se cunosc cu precizie circumstanțele morții lui, dar se pare că a survenit într-o încăierare cu trupele guvernamentale, lângă plantația Chinameca în Morelos, acolo unde, câțiva ani mai târziu, avea să cadă și Zapata, împușcat într-o ambuscadă.

Pe atunci, președintele Statelor Unite era Woodrow Wilson. Fusese ales de popor pentru calitățile sale războinice. Acest instinct al maselor îi scăpase lui Teddy Roosevelt. Roosevelt îl acuza pe Wilson că îi repugnă războiul. Afirma că Wilson are expresia de afectată respingere a celui care a mâncat un pește cu oase cu tot. Totuși noul președinte îi băgase pe marinari în priză făcându-i să debarce la Vera Cruz. Băgase armata în priză trimițând-o peste granița să-l hăituiască pe Pancho Villa. Purta ochelari

fără rame și avea principii morale. Când s-a declanșat Marele Război, l-a purtat cu furia celui care a suferit un afront. Nici Quentin, fiul lui Theodore Roosevelt, care avea să moară în Franța într-o luptă aeriană înverșunată, nici bătrânul Elan însuși, cum era poreclit Teddy, care a murit de supărare la scurt timp după pierderea fiului, nu aveau să supraviețuiască ororii de război a lui Wilson.

Semnele apropiatei conflagrații se făceau pretutindeni simțite. În Europa s-a inaugurat Palatul Păcii de la Haga și patruzeci și două de națiuni și-au trimis reprezentanții la ceremonia de deschidere. O conferință a socialiștilor care a avut loc la Viena a ajuns la hotărârea ca muncitorii din lumea întreagă să refuze să lupte în războaiele puterilor imperialiste. Pictorii din Paris executau portrete cu ambii ochi de aceeași parte a capului. Un profesor evreu din Zürich a publicat o lucrare prin care demonstra că universul e curb. Nimic din toate acestea nu-i scăpa lui Pierpont Morgan. Debarcase la Cherbourg, incidentul nebunului negru din Biblioteca lui fusese aproape dat uitării, și acum își făcea periplul obișnuit pe continent, trecând dintr-o țară în alta cu trenul lui privat, luând masa cu bancheri, premieri și regi. În ce-i privește pe aceștia din urmă, remarcase o pregnantă deteriorare spirituală. Dacă familiile regale nu sufereau de melancolie, erau în schimb afectate de isterie. Răsturnau paharele cu vin, sau se bâlbâiau, sau țipau la servitori. Îi examina critic. Căpătase convingerea că alcătuiau o rasă desuetă. Cu toții erau înrudiți între ei, de la o țară la alta. Se căsătoriseră între ei de atâtea veacuri, încât se prăsiseră în sânul lor tocmai acele caracteristici — ignoranța și idiotenia —

pe care şi le puteau îngădui cel mai puţin. La înmormântarea lui Eduard al VII-lea, la Londra, se îmbrânciseră şi se îmbulziseră şi se înghiontiseră ca nişte copii pentru locurile în cortegiu.

Morgan a ajuns la Londra şi a ocupat, ca de obicei, acelaşi întreg etaj la Grand Hotel. Foarte curând, platoul de argint al valetului său s-a umplut de cărţi de vizită. Timp de câteva săptămâni, Morgan a primit la el conţi şi duci şi diverşi alţi aristocraţi. Îi prezentau piese care existaseră în familia lor de generaţii întregi. Unii dintre ei le vindeau pentru că sărăciseră, alţii, pur şi simplu, voiau să-şi convertească bunurile în bani. Dar cu toţii păreau că doresc să părăsească Europa cât mai urgent cu putinţă. Morgan stătea într-un fotoliu cu spetează dreaptă, cu mâinile încrucişate pe bastonul ţinut între genunchi, şi examina pânze, majolici, porţelanuri, faianţe, alămuri, basoreliefuri, cărţi de rugăciuni. Aproba sau nega din cap. Treptat, camerele se umpleau de obiecte. I s-a oferit un superb crucifix de aur care se desfăcea în două bucăţi, devenind pumnal. A aprobat din cap. În holul hotelului, afară în stradă şi până după colţ se întindea o coadă de aristocraţi. Purtau haine de dimineaţă, jobenuri, ghetre. Ţineau în mână bastoane. Şi pachete învelite în hârtie de ambalaj. Cei mai neînfrânaţi dintre ei îşi ofereau soţiile sau copiii. Femei tinere, frumoase, cu pielea albă şi ochii cei mai îndureraţi. Tineri delicaţi. Unul a adus doi gemeni, un băiat şi o fată, îmbrăcaţi în catifea şi dantelă. I-a dezbrăcat şi i-a răsucit în toate direcţiile.

Morgan a rămas în Europa până când agenţii lui l-au anunţat că vaporul său personal pentru călătoria pe Nil îl

așteaptă la Alexandria, pus la punct și gata să navigheze. Înainte de plecare, încercase, pentru o ultimă oară, să-l convingă pe Henry Ford să-l însoțească în Egipt. Îi trimisese o telegramă lungă. Ford i-a răspuns că nu poate părăsi Michigan întrucât intrase în cel mai sensibil stadiu de negociere cu un inventator care se declara capabil să pună în funcțiune motorul unui automobil prin folosirea unei simple pilule verzi. Morgan a poruncit să i se împacheteze bagajele. După ce a dispus cum să-i fie ambalate în lăzi noile achiziții, a pornit la drum. Era toamnă. Când a ajuns la Alexandria, s-a îmbarcat de îndată pe vasul lui — o navă cu zbaturi confecționată din oțel — și, fără să arunce măcar o privire în spate, spre port, a ordonat căpitanului să ridice ancora.

Intenția lui Morgan era să navigheze în josul Nilului ca să aleagă un amplasament pentru propria sa piramidă. Depozitase în seiful special din cabina principală planurile acestei structuri, proiectate pentru el, în mare taină, de firma McKim și White. Preconiza că la acea vreme, cu tehnicile moderne de construcție, cu excavatoarele cu aburi, cu macaralele performante și așa mai departe, o piramidă nouă putea fi ridicată în mai puțin de trei ani. Era o perspectivă care-l entuziasma mai mult decât tot ce făurise până atunci. Piramida urma să conțină o Falsă Cameră a Regelui, dar și o Adevărată Cameră a Regelui, o Cameră a Tezaurelor, inexpugnabilă, o Mare Galerie, un Coridor de Coborâre și un Coridor de Urcare. Urma să existe și un drum pietruit care să ducă la malurile Nilului.

Prima lui oprire a fost la Gizeh. Dorea să simtă cu anticipație energiile pe care le va experimenta în momentul

morții, când se va înălța pe razele soarelui pentru a renaște. Când vaporul a acostat se lăsase noaptea și, de la tribord, deslușea siluetele piramidelor profilate pe cerul siniliu bătut în stele. Când a debarcat, a fost întâmpinat de un grup de arabi cu burnuzuri. A fost instalat pe spatele unei cămile și purtat pe anticul drum de nord, până la intrarea în Marea Piramidă. În pofida tuturor sfaturilor primite, era hotărât să-și petreacă noaptea în interiorul piramidei. Spera să afle cum intenționează Osiris să dispună de al său *ka*, adică suflet, și de al său *ba*, adică vitalitatea lui fizică. A înaintat în urma ghizilor pe coridorul de la intrare. Flacăra unei torțe arunca umbre uriașe, mișcătoare, pe blocurile de piatră ale pereților și ale tavanului. După numeroase cotituri și zigzaguri, după câteva cățărări dificile pe porțiuni povârnite și după câteva pasaje strâmte și joase în care a trebuit să se târască în patru labe, s-a pomenit, în sfârșit, în inima piramidei. A plătit călăuzelor jumătate din tariful convenit, pentru a-i obliga să vină a doua zi să-l scoată de acolo, și, după ce a primit urările lor de noapte bună, Morgan a fost lăsat singur în încăperea cufundată în beznă, singura lumină firavă a unei stele prefirându-se anevoie printr-o crăpătură îngustă de aerisire.

Morgan nu a dormit în acea noapte. Se găsea în Camera Regelui, de multă vreme golită de mobilier. Pământul de pe jos era atât de umed, încât răceala pătrundea prin pătura de lână pe care și-o așternuse. Avea la el cutiuța de aur cu monogramă plină cu chibrituri, dar, din principiu, refuză să aprindă un chibrit. Își refuză și o înghițitură din sticla plată cu coniac. Asculta întunericul,

scruta întunericul și aștepta vreun semn pe care ar fi catadicsit Osiris să i-l dea. După câteva ceasuri de așteptare, a ațipit. A visat viața din Antichitate în care el ședea ghemuit pe vine într-un bazar, un vânzător ambulant, care schimba înjurături hazoase cu dragomanii. Visul acesta l-a tulburat atât de tare încât s-a deșteptat. Și-a dat seama că niște vietăți se târau pe el. Îl mânca tot corpul. A hotărât să aprindă un chibrit. În lumina lividă a chibritului, a văzut pe pătura lui colonii întregi de inconfundabile ploșnițe cu clești. A rămas în picioare și după ce chibritul s-a stins. Pe urmă a început să se învârtească prin încăpere, ținându-și brațul întins, ca să nu se izbească de pereții de piatră. Se învârtea de la vest la est, de la nord la sud, până și-a pierdut orice simț al direcției. Și-a spus că, în asemenea împrejurări, trebuie să facă o distincție netă între semnele false și cele adevărate. Desigur, visul că fusese un negustoraș de bazar era un semn fals. Și ploșnițele erau un semn fals. Un semn adevărat l-ar fi constituit glorioasa apariție a unor păsări mici, roșii, cu capete de om, care ar fi zburat alene prin încăpere, luminându-o cu propria lor incandescență. Acestea ar fi fost păsările *ba*, care apăreau în frescele murale egiptene. Dar noaptea se scurgea și păsările *ba* nu se materializau. Mai târziu, a observat prin crăpătura de aerisire lungă și îngustă că stelele păliseră și romboidul de cer noptatic devenise fumuriu. Și-a îngăduit să dea pe gât o dușcă de coniac. Picioarele îi întepeniseră, îl împungeau junghiuri în spate și răcise.

Asistenții lui Morgan au venit împreună cu ghizii arabi și l-au ajutat să iasă iar în lumea de la suprafață. În

mod surprinzător, dimineața avansase până aproape de prânz. A fost instalat din nou pe spinarea cămilei și s-a îndepărtat încet de piramidă. Cerul era de un albastru strălucitor și rocile din câmpul piramidelor scânteiau trandafiriu. Când a trecut pe lângă Marele Sfinx, a văzut oameni viermuind pe toate părțile lui. Vizitatorii se vârâseră între gheare lui, se strecuraseră în găurile feței, i se cățăraseră pe umeri, își trimiteau bezele de pe podoaba capului. Morgan s-a cutremurat. Profanatorii purtau costume de baseball. Fotografii se instalaseră la bază, cu trepiedele lor și cu capetele vârâte sub pânza neagră a aparatelor. Pentru numele lui Dumnezeu, ce se întâmplă aici? a întrebat Morgan. Călăuzele se opriseră și strigau la alți arabi și la conducătorii de cămile. Un adevărat vacarm. Unul dintre asistenții lui Morgan, care se dusese să se informeze, s-a înapoiat cu știrea că era vorba de echipa de baseball *Giants* din New York, care câștigase campionatul, și jucătorii fuseseră răsplătiți cu o călătorie în jurul lumii. Campionatul? a întrebat Morgan. Campionatul? Spre el venea, alergând, un om urât, scund și îndesat, în pantaloni până la genunchi și un maiou în dungi. Își ținea mâinile întinse. În creștet i se cocoța o șepcuță absurdă, și un muc de trabuc îi atârna între buze. Pantofii cu blacheuri răsunau straniu pe pietrele antice. Managerul echipei, domnul McGraw, vrea să vă prezinte omagiile lui, l-a lămurit pe Morgan asistentul său. Fără să scoată o vorbă, bătrânul a dat pinteni cămilei și, răsturnându-l pe ghidul arab, s-a dus glonț la vaporul lui.

La scurt timp după aceste aventuri, starea sănătății lui Pierpont Morgan a intrat în declin. A cerut să fie

transportat înapoi la Roma. Dar nu se simțea nefericit, nici pe departe, întrucât ajunsese la concluzia că deteriorarea sănătății era tocmai semnul pe care-l așteptase. Exista o nevoie atât de urgentă ca el să revină din nou pe pământ, încât fusese scutit de toate ritualurile obișnuite ale îngropăciunii. Membrii familiei au venit la Roma. Nu fiți triști, îi sfătuia el. Războiul urgentează lucrurile. Rudele nu-și dădeau seama despre ce vorbește. Se găseau la căpătâiul lui când a murit, cu oarecare nerăbdare, la vârsta de șaptezeci și șase de ani.

Nu trecuse multă vreme de la moartea lui Morgan, când arhiducele Franz Ferdinand a făcut o vizită în orașul Sarajevo, capitala Bosniei, pentru o inspecție a trupelor de acolo. Îl însoțea și soția sa, contesa Sophie. Arhiducele își ținea coiful cu pene în îndoitura brațului. Deodată s-a auzit o bubuitură puternică, însoțită de strigăte și de mult fum. Arhiducele Franz Ferdinand și contesa Sophie s-au pomenit acoperiți de o pulbere albă, ca de cretă. Pulberea li se așternuse pe obraji, le intrase în gură, le îmbâcsise veșmintele. Cineva aruncase o bombă. Primarul era îngrozit. Arhiducele era furios. Ziua a fost complet distrusă, a declarat el și, punând capăt ceremoniilor, i-a poruncit șoferului să plece din Sarajevo. Se aflau într-un automobil Daimler. Șoferul a condus pe străzile orașului și a luat o cotitură greșită. S-a oprit, a dat mașina îndărăt, și s-a răsucit pe scaunul lui pregătindu-se să întoarcă. Din întâmplare, mașina se oprise lângă un tânăr naționalist sârb, membru al grupării care pusese la cale atentatul cu bombă eșuat, și care acum pierduse speranța ivirii unui nou prilej. Tânărul naționalist a sărit pe scara

mașinii, și-a îndreptat pistolul spre arhiduce și a apăsat pe trăgaci. Au răsunat împușcături. Contesa Sophie s-a prăbușit între genunchii arhiducelui. Din beregata acestuia țâșnea sângele. Țipete. Penele verzi ale coifului s-au înnegrit, îmbibate de sânge. Soldații l-au înșfăcat pe asasin. L-au trântit la pământ. L-au târât la închisoare.

Ziarele din New York au raportat știrea considerând-o drept unul dintre actele de violență caracteristice țărilor balcanice. Prea puțini americani nutreau sentimente de compasiune pentru moștenitorul tronului austro-ungar care fusese ucis. Dar magicianul Harry Houdini, când a citit ziarul la micul dejun, a încercat șocul pierderii unei cunoștințe. Ia te uită, și-a spus în sinea lui. Ia te uită. Îl revedea pe arhiducele capricios și flegmatic uitându-se la el pe sub casca de păr tuns ca peria. I se părea înfiorător ca un om care întruchipează puterea și strălucirea unui întreg imperiu să poată fi doborât cu atâta ușurință.

Se întâmplase ca în chiar ziua aceea, Houdini să aibă în program una dintre cele mai spectaculoase performanțe ale sale în aer liber. Drept care nu prea era în stare să se gândească la moartea arhiducelui atât cât ar fi dorit el. A plecat de acasă, a luat un taxi și s-a dus în centru, în Times Square. O oră și jumătate mai târziu, în fața câtorva mii de spectatori, a fost închingat într-o cămașă de forță, legat de glezne cu un cablu de oțel și ridicat cu picioarele în sus până la jumătatea Turnului Times. La fiecare smucire a cablului de pe acoperișul de care era atașat, Houdini se înălța câte puțin și se legăna în vânt. Mulțimea chiuia și ovaționa. Era o zi caldă, cu cer senin. Cu cât era ridicat mai sus, cu atât zgomotele străzii i se

păreau mai estompate. Așa cum stătea cu capul în jos, își putea vedea, răsturnat, propriul nume deasupra lui Palace Theatre, la cinci străzi spre nord. Automobilele claxonau și tramvaiele staționau, unul în coada altuia, în Times Square, întrucât conducătorii opriseră ca să caște gura la spectacol. Polițiștii călare șuierau din fluiere. Totul se înfățișa cu susul în jos — mașinile, oamenii, trotuarele, polițiștii pe caii lor, clădirile. Cerul îi era la picioare. Houdini a fost înălțat până la tabela cu scorurile meciurilor de baseball, plasată pe un perete al clădirii. Trăgea adânc aer în plămâni și regăsea acel calm al primejdiei cu care se învățase în toți acei ani de disciplină fizică. Le dăduse dispoziție asistenților săi să-l ridice la o înălțime de aproximativ douăsprezece etaje deasupra străzii, adică să fie realmente suspendat în văzduh, dar nu prea sus, pentru ca spectatorii să-l poată vedea clar. Planul lui era să se elibereze mai întâi din cămașa de forță, pe care urma să o arunce, apoi să-și salte trupul, ca un acrobat, și să prindă cablul de care era agățat lanțul ce-i încătușa încheieturile mâinilor. După aceea avea să stea cu picioarele plantate în bucla lațului imens de care era aninat și să salute publicul, în timp ce cobora. În ultima vreme, Houdini fusese mai puțin frământat în legătură cu propria-i persoană. Durerea despărțirii de mama lui, temerile că își pierde publicul, anxietățile legate de gândul că viața lui e lipsită de importanță și realizările sale sunt rizibile — toată această povară a angoaselor zilnice părea să fi devenit mai suportabilă. Atribuia schimbarea noului său obiectiv: demascarea șarlatanilor din spiritism, oriunde s-ar fi găsit aceștia. Impulsionat de sentimentele pe care

le nutrea pentru mama sa sfântă, întrerupsese ședințe de spiritism, dezvăluise trucurile falselor mediumuri și expusese în fața publicului înșelătoriile și vicleșugurile folosite de impostori pentru a-i amăgi pe naivii inocenți. La fiecare ședință de spiritism oferea un premiu de zece mii de dolari acelui medium care ar produce o manifestare ce n-ar putea fi reprodusă de el, Houdini, prin mijloace mecanice. Jurnaliștii și publicul erau încântați de noul element ivit în activitatea lui, dar pentru el era doar un lucru incidental. S-ar fi zis că acum, când mama lui murise, tainele cerului trebuiau apărate. Înarmat, gata de luptă, avea impresia că, în curând, va începe să deslușească granițele acelei zone unde sălășluia ea acum. Detectivii lui particulari vizitau saloanele oculte din fiecare oraș unde dădea el spectacole. El însuși participa la unele ședințe, deghizat într-un văduvă cărunță, cu un voal pe față. Și, la un moment dat, lumina cu o lanternă firul subțire care făcea ca masa să se ridice. Smulgea învelitoarea de pe fonograful ascuns. Prindea din aer sunetele de trompetă și înșfăca de guler complicii mediumului pitiți pe după draperii. După care se ridica în picioare și, cu un gest dramatic, își smulgea peruca de păr cărunt, ondulat și declara cine era. Se pricopsise cu zeci de citații de dare în judecată.

Houdini și-a dat acum seama că fusese ridicat la înălțimea dorită. Acolo sus, briza era mai puternică. Îl răsucea în aer. Vedea când ferestrele Turnului Times, când spațiile deschise de dincolo de Broadway și Seventh Avenue. Hei, Houdini! a auzit o voce strigând. Vântul îl întorsese cu fața spre clădire. Un om, văzut cu capul în

jos, îi rânjea dintr-o fereastră de la etajul doisprezece. Hei, Houdini, a strigat omul, te bag în mă-ta. Ba te bag eu pe tine, Jack, a ripostat magicianul. Putea să se elibereze dintr-o cămașă de forță în mai puțin de un minut. Dar dacă o făcea prea repede, publicul ar fi rămas cu îndoieli. Așa încât și-a acordat un răgaz. Dădea impresia că se străduia să se elibereze. Auzea *oh*-urile și *ah*-urile din stradă, în timp ce cablul îl smucea și îl rotea. În curând, întreaga jumătate superioară a trupului său, inclusiv capul, se încâlcise în strânsoarea cămășii. În interiorul pânzei groase nu răzbea nici un firicel de lumină. Și-a luat o clipă de odihnă. Atârna cu capul în jos peste Broadway, anul era 1914 și arhiducele Franz Ferdinand fusese asasinat. În clipa aceea, în mintea lui Houdini s-a alcătuit o imagine. Imaginea unui băiețaș care își privea chipul reflectat în alama scânteietoare a farurilor unui automobil.

Deținem relatarea acestui bizar amănunt din însemnările private, nepublicate, ale lui Houdini. Datorită carierei sale în industria de divertisment, Harry Houdini era înclinat spre exagerare, așa încât nu trebuie să acceptăm chiar cu ochii închiși afirmația sa că aceasta a fost singura experiență mistică din întreaga lui viață. Totuși, luați-o cum vreți, dar în arhivele familiei este păstrată o carte de vizită a lui Houdini, datată și depusă o săptămână mai târziu. Nimeni nu fusese acasă când venise în vizită la ei. La acea vreme, familia intrase în perioada ei de disoluție. Mama, băiatul și copilul negru, care fusese botezat Coalhouse Walker III, plecaseră într-un tur cu automobilul Packard, pe care-l conducea Mama. Urmau să

viziteze Grotele Howe, și ultima lor destinație în acea vară o constituia țărmul din Maine al defileului Prout, unde pictorul Winslow Homer își petrecuse ultimii ani de viață. Mama și Tata se găseau acum în relațiile de conversație cele mai corecte și mai laconice. Moartea Fratelui mai mic, în Mexic, constituise impulsul final al separării lor aproape continue. Bunicul nu supraviețuise iernii și odihnea acum în cimitirul din spatele Primei Biserici Congregaționale, pe North Avenue, în New Rochelle. Tata se găsea la Washington DC. Când se întorsese la fabrica lui de steaguri și de artificii, găsise un teanc întreg de schițe și proiecte, reprezentând plata datoriei la care se referise, în mod criptic, fratele mai mic, când avuseseră acea ultimă conversație în Biblioteca Morgan. Într-un an și jumătate, înainte de a emigra, Fratele mai mic a inventat șaptesprezece tipuri de arme de artilerie, dintre care unele erau atât de avansate, încât n-au fost folosite de Statele Unite până la izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial. Printre acestea figura un lansator de grenade fără recul, o mină antipersonal de joasă presiune, un radiolocator sub apă, puști cu lunetă cu raze infraroșii, gloanțe cu trasor, o pușcă cu repetiție, o mitralieră foarte ușoară, grenade-șrapnel, exploziv cu nitroglicerină cu suport de plastilină și un aruncător de flăcări portabil. Pentru patentarea acestor arme, tata pleca frecvent la Washington, unde legase relații amicale cu ofițeri de rang superior din armata și flota Statelor Unite. Datorită testărilor prototipurilor, negocierii contractelor de vânzare, conferințelor în sălile Congresului și feluritelor necesități de lobby, care includeau prânzuri și dineuri, și invitații

pentru weekend, Tata s-a văzut obligat să-şi închirieze un apartament la hotelul Hay-Adams. Reacţia sa la nefericirile vieţii personale a constat într-o avidă plonjare în muncă, mai asiduă ca oricând. La izbucnirea Marelui Război în Europa, tata s-a numărat printre cei care se temeau de lipsa de spirit războinic a lui Woodrow Wilson şi care au militat făţiş pentru o campanie de pregătire, chiar înainte ca aceasta să fi devenit politica oficială a Administraţiei. Şi guvernele altor ţări şi-au manifestat interesul pentru achiziţionarea operelor maligne făurite de geniul Fratelui mai mic şi, cu avizul Departamentului de Stat, Tata înclina să onoreze unele dintre solicitări, în dauna altora. Faţă de germani era rigid şi dur, faţă de britanici era prietenos şi conciliator. Anticipa alinierea finală a simpatiilor Statelor Unite cu Aliaţii, care s-a produs în 1917, dar care s-a dovedit inevitabilă încă din 1915, când vasul britanic de pasageri *Lusitania* a fost torpilat de un submarin german, în largul coastei de sud-vest a Irlandei. *Lusitania*, înregistrată ca vas comercial, transporta, în secret, în cala ei, material volatil de război. Şi-au pierdut viaţa o mie două sute de bărbaţi, femei şi copii, mulţi dintre ei americani. Printre morţi s-a numărat şi Tata, care pleca la Londra cu prima încărcătură de grenade, mine şi explozive cu nitroglicerină, destinate Departamentului de Război şi Amiralităţii britanice, încărcătură care, fără îndoială, a contribuit la monstruoasele detonaţii care s-au auzit înainte ca vaporul să se scufunde.

Sărmanul Tata, îl văd în această ultimă explorare a lui. Soseşte în locul necunoscut, cu părul măciucă de atâta uimire, cu gura amuţită şi ochii stinşi. Degetele picioarelor

stârnesc o mică furtună de nisip; îngenunchează și își desface larg brațele într-o pantomimică celebrare, el, imigrantul, care, ca în fiecare moment al vieții sale, ajunge veșnic doar până la marginea propriului său eu.

Mama a purtat doliu timp de un an de zile. La încheierea acestui an, Tateh, care s-a asigurat că soția lui murise între timp, a cerut-o în căsătorie. I-a spus: Firește, nu sunt baron. Sunt un socialist evreu din Letonia. Mama i-a acceptat propunerea fără nici o ezitare. L-a adorat și s-a simțit bine alături de el. Fiecare dintre ei se delecta cu trăsăturile de caracter ale celuilalt. Au făcut o cununie civilă în biroul unui judecător din New York City. Se simțeau binecuvântați. Unirea lor a fost agreabilă, deși fără rod. Tateh a câștigat o groază de bani producând seriale legate de pregătirile pentru război: *Luminișul Serviciilor Secrete*, ori *Umbra submarinului*. Dar marele lui succes urma abia să vină. Familia a închiriat locuința din New Rochelle și s-a mutat în California. Aici au locuit într-o casă spațioasă, albă, cu stucaturi, ferestre cu arcade și acoperiș din țiglă roșie. Tateh se uita pe fereastra din biroul lui și-i vedea pe cei trei copii jucându-se pe pajiște. În spatele lor, pe alee, îi aștepta o tricicletă. Vorbeau între ei și se scăldau în soare. Fiica lui, cu păr negru, fiul lui vitreg, cu păr bălăior și copilașul negru intrat legal în custodia lui. Și, brusc, i-a venit o idee pentru un film. O ceată de copii, tovarăși de joacă, albi, negri, grăsulii, slăbuți, bogați, săraci, de toate soiurile, o șleahtă de puștani poznași care făceau fel de fel de boroboațe în cartierul lor, o adunătură de șmecheri ca noi toți, o bandă care mereu dădea de bucluc și mereu ieșea din bucluc.

Până la urmă, nu s-a făcut un singur film, ci mai multe pe aceeași temă. Pe atunci, epoca muzicii ragtime apusese, odată cu răsuflarea grea a mașinii, de parcă istoria n-ar fi fost decât o melodie cântată pe o pianină mecanică. Am purtat un război și l-am câștigat. Anarhista Emma Goldman a fost deportată. Frumoasa și pătimașa Evelyn Nesbit și-a pierdut farmecul și a căzut în obscuritate. Iar Harry K. Thaw, eliberat din ospiciul de nebuni, mărșăluia în fiecare an la Newport, la parada de Ziua Armistițiului.